ORTAÖĞRETİM

FELSEFE

DERS KİTABI

10. SINIF

YAZARLAR
Dr. Ümmet ERKAN
Yılmaz ALBAYRAK

Talim ve Terbiye Kurulunun **18.04.2019** tarih ve **8** sayılı kararıyla **2019-2020** öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

SEMİH OFSET S.E.K YAYINLARI

Haberleşme Adresi
SEMİH OFSET MATBAACILIK SEK YAYINCILIK
SAĞLIK İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Zübeyde Hanım Mah. 628. Sokak Nu.: 26 İskitler/ANKARA
tel.: (0312) 341 40 75 (pbx) belgeç: (0312) 341 98 98
Sertifika Nu.: 40581

Dil Uzmanı
Melek GÜNAL

Görsel Tasarımcı
Merve ÖZBAY

ISBN
978-605-7854-09-4

Baskı
Semih Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.
tel.: (0312) 341 40 75 (pbx) belgeç: (0312) 341 98 98
www.semihofset.com.tr

Baskı Yeri ve Yılı
Ankara - 2019

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

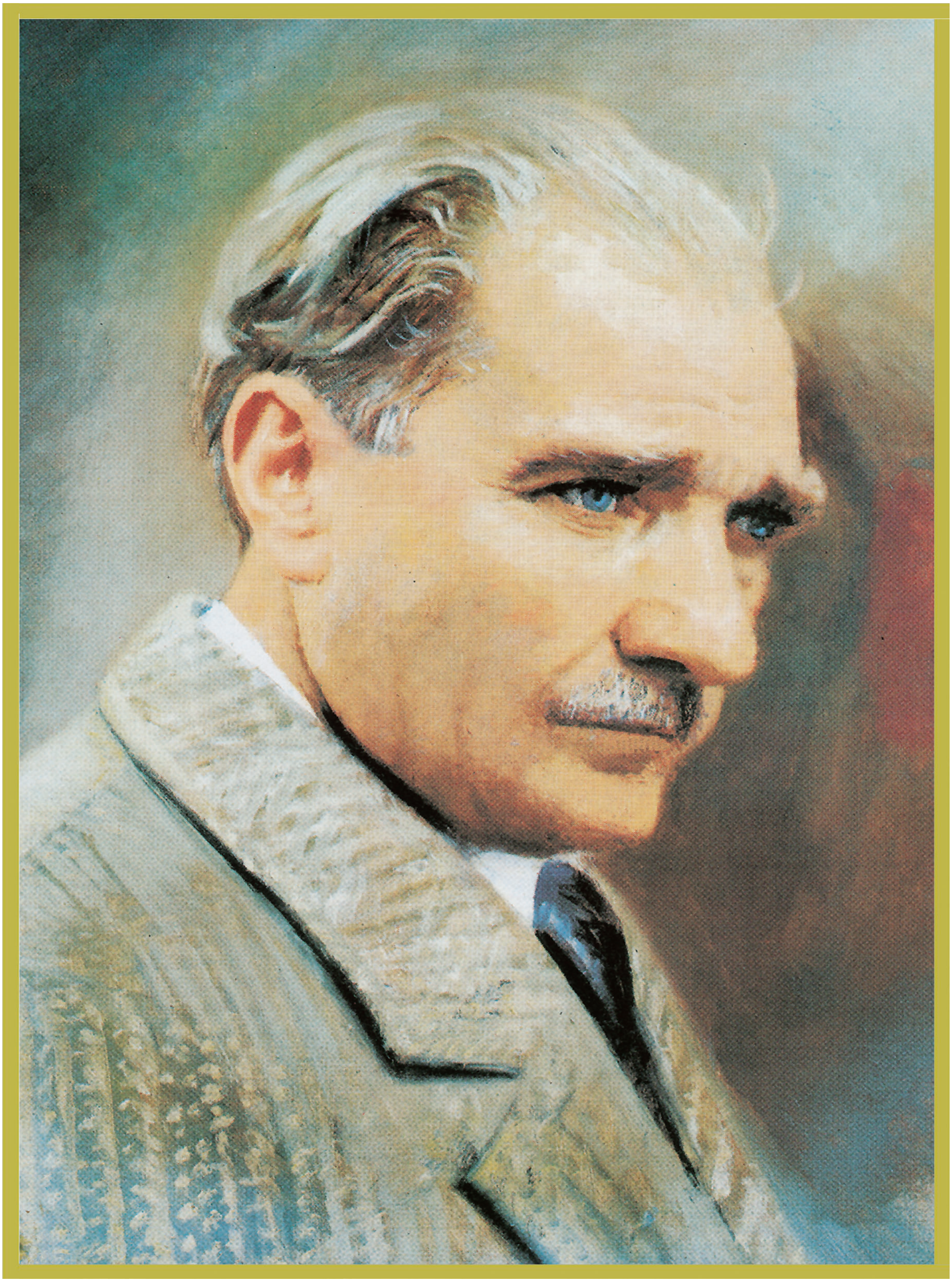
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite numarasını gösterir.

Ünite başında konu adları bulunur.

1. ÜNİTE
FELSEFEYİ TANIMA

Bu ünitede neler öğreneceğiz?

Bu ünite kapsamında felsefenin anlamını, filozofun kim olduğunu, felsefi düşüncenin ve felsefi soruların özelliklerini, felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü değerlendireceğiz.

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

- FELSEFENİN ANLAMI
- FELSEFİ DÜŞÜNCENİN NİTELİKLERİ
- FELSEFENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Temel Kavramlar

Felsefe, Filozof, Düşünme, Bilgi, Bilinç, Öz Bilinç

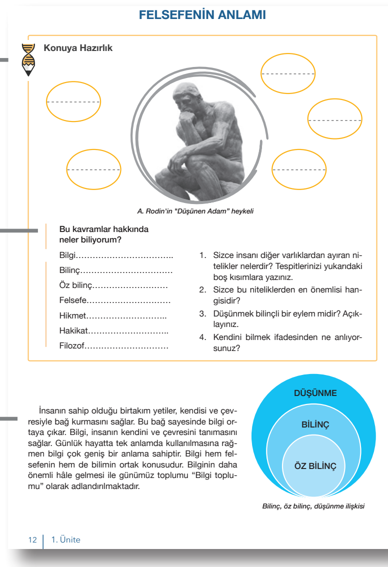
Ünite kapsamında işlenen konulara dair bilgiler veren kısa açıklamalardır.

Ünitenin temel kavramlarını gösterir.

Konuya ön hazırlık yapmak, öğrencinin dikkatini çekmek ve motive etmek için hazırlanmıştır. Bu bölümde öğrencinin ön bilgileri harekete geçirilir ve kazanıma dikkati çekilir. Giriş etkinliği olarak planlanmıştır.

Öğrencinin temel kavramlarla ilgili ön bilgilerini harekete geçirmek için hazırlanmıştır.

Kazanıma uygun bilgilerin verildiği bölümdür. Bu bölümde verilen bilgiler etkinliklerin gerçekleşmesi için gerekli bilişsel yeterliliği sağlar.

FELSEFENİN ANLAMI

Konuya Hazırlık

A. Rodin'in "Düşünen Adam" heykeli

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Bilgi.................................

Bilinç................................

Öz bilinç...........................

Felsefe.............................

Hikmet............................

Hakikat............................

Filozof.............................

1. Sizce insanı diğer varlıklardan ayıran nitelikler nelerdir? Tespitlerinizi yukarıdaki boş kısımlara yazınız.
2. Sizce bu niteliklerden en önemlisi hangisidir?
3. Düşünmek bilinçli bir eylem midir? Açıklayınız.
4. Kendini bilmek ifadesinden ne anlıyorsunuz?

İnsanın sahip olduğu birtakım yetiler, kendisi ve çevresiyle bağ kurmasını sağlar. Bu bağ sayesinde bilgi ortaya çıkar. Bilgi, insanın kendini ve çevresini tanımasını sağlar. Günlük hayatta tek anlamda kullanılmasına rağmen bilgi çok geniş bir anlama sahiptir. Bilgi hem felsefenin hem de bilimin ortak konusudur. Bilginin daha önemli hâle gelmesi ile günümüz toplumu "Bilgi toplumu" olarak adlandırılmaktadır.

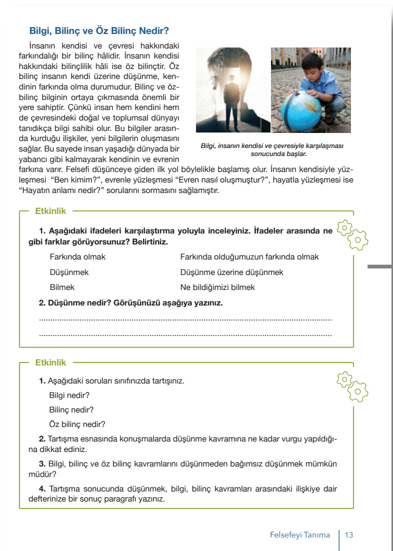
DÜŞÜNME

BİLİNÇ

ÖZ BİLİNÇ

Bilinç, öz bilinç, düşünme ilişkisi

12 | 1. Ünite

Bilgi, Bilinç ve Öz Bilinç Nedir?

İnsanın kendisi ve çevresi hakkındaki farkındalığı bir bilinç hâlidir. İnsanın kendisi hakkındaki bilinçlilik hâli ise öz bilinçtir. Öz bilinç insanın kendi üzerine düşünme, kendinin farkında olma durumudur. Bilinç ve öz-bilinç bilginin ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü insan hem kendini hem de çevresindeki doğal ve toplumsal dünyayı tanıdıkça bilgi sahibi olur. Bu bilgiler arasında kurduğu ilişkiler, yeni bilgilerin oluşmasını sağlar. Bu sayede insan yaşadığı dünyada bir yabancı gibi kalmayarak kendinin ve evrenin farkına varır. Felsefi düşünceye giden ilk yol böylelikle başlamış olur. İnsanın kendisiyle yüzleşmesi "Ben kimim?", evrenle yüzleşmesi "Evren nasıl oluşmuştur?", hayatla yüzleşmesi ise "Hayatın anlamı nedir?" sorularını sormasını sağlamıştır.

Bilgi, insanın kendisi ve çevresiyle karşılaşması sonucunda başlar.

Etkinlik

1. Aşağıdaki ifadeleri karşılaştırma yoluyla inceleyiniz. İfadeler arasında ne gibi farklar görüyorsunuz? Belirtiniz.

Farkında olmak	Farkında olduğumuzun farkında olmak
Düşünmek	Düşünme üzerine düşünmek
Bilmek	Ne bildiğimizi bilmek

2. Düşünme nedir? Görüşünüzü aşağıya yazınız.

....

....

Etkinlik

1. Aşağıdaki soruları sınıfınızda tartışınız.

Bilgi nedir?

Bilinç nedir?

Öz bilinç nedir?

2. Tartışma esnasında konuşmalarda düşünme kavramına ne kadar vurgu yapıldığına dikkat ediniz.

3. Bilgi, bilinç ve öz bilinç kavramlarını düşünmeden bağımsız düşünmek mümkün müdür?

4. Tartışma sonucunda düşünmek, bilgi, bilinç kavramları arasındaki ilişkiye dair defterinize bir sonuç paragrafı yazınız.

Felsefeyi Tanıma | 13

Etkinlik adı altında verilen uygulamalar, kazanımın gerçekleştirilmesine yönelik hazırlanmıştır. Öğrencilerin felsefi okuma, anlama, sorgulama, analiz, sentez, yorumlama yeteneklerini geliştirebilmesine yöneliktir.

Bu uygulamada öğrencinin konuyla ilgili bağımsız çalışması ve öğrenmeyi öğrenmesi amaçlanmıştır.

Öğrencilerin felsefeyle ilgili okumaları yararlı olacak, onlara felsefi düşünmeyi sevdirebilecek ve eleştirel düşünme yeteneği kazandıracak, kaynakların sunulduğu bölümdür.

Etkinlik

Paragrafı okuduktan sonra altta verilen soruyu cevaplayınız.

Hakikat, "gerçek, sabit ve doğru olmak, gerekmek, bir şeyi gerçekleştirmek" gibi anlamlara gelen hak sözcük kökünden türetilmiştir. Bazı filozoflar hakikatin ölümsüz olduğunu ve bütün değişimlerin ötesinde yer aldığını düşünmüşler. Bu yaklaşıma göre hakikat zamana ve mekâna göre değişmeyen bir değerdir. Yaşanan değişikliklerden etkilenmez. Düşünen insanın amaçlarından biri de bu dünyada hakikati bulmak ve ona uygun bir yaşam oluşturmaktır. Bugün, yaşadığımız dünyada okumak, düşünmek ve fikir üretmek daha önemli hâle gelmiştir. Fakat popüler kültürün egemen olduğu toplumlarda düşünme, düşünce ve bilgi hak ettiği değeri görmemektedir. Bireyselleşme hızla yaygınlaşırken güven, sevgi ve saygı azalmaktadır.

Popüler kültürün egemen olduğu bir toplumda filozofun önemi nedir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

Ders Dışı Etkinlik

1. Sınıfınızda denk gruplar oluşturarak aşağıdaki konuları paylaşınız.
2. Grup olarak bilişim teknolojilerini kullanıp seçtiğiniz konuyla ilgili bir sunum hazırlayınız.
3. Hazırladığınız sunumu sınıfınızda ünite sonunda sırasıyla arkadaşlarınıza sununuz.

Konular

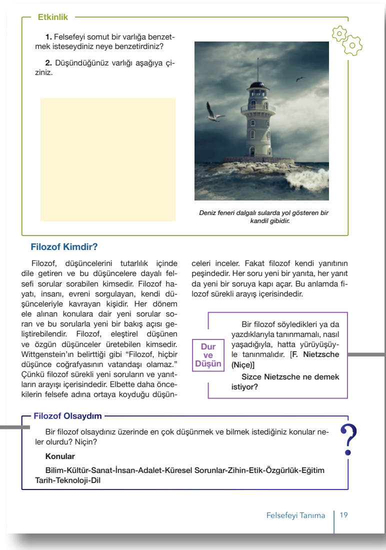
1. "Filozof kimdir?"
2. "Felsefenin anlamı"
3. "Eleştirel düşünmenin gereği"

İlgilisine Felsefi Okumalar

- Sokrates'in Savunması (Platon)
- Kısaca Felsefe (Kurtuluş Dinçer)
- Felsefeye Giriş (Nigel Warburton)
- Felsefi Söylem Nedir? (Betül Çotuksöken)
- Sofie'nin Dünyası (Jostein Gaarder)
- Küçük Prens (Antoine De Saint Exupery)

20 | 1. Ünite

Bu uygulamada öğrencilerin özgün ve eleştirel düşünmelerini sağlayarak felsefi düşünmeyi kavramaları amaçlanmıştır. Empati kurma yoluyla eleştirel düşünmenin kazandırılması hedeflenmiştir.

Etkinlik

1. Felsefeyi somut bir varlığa benzetmek isteseydiniz neye benzetirdiniz?

2. Düşündüğünüz varlığı aşağıya çiziniz.

Deniz feneri dalgalı sularda yol gösteren bir kandil gibidir.

Filozof Kimdir?

Filozof, düşüncelerini tutarlılık içinde dile getiren ve bu düşüncelere dayalı felsefi sorular sorabilen kimsedir. Filozof hayatı, insanı, evreni sorgulayan, kendi düşünceleriyle kavrayan kişidir. Her dönem ele alınan konulara dair yeni sorular soran ve bu sorularla yeni bir bakış açısı geliştirebilendir. Filozof, eleştirel düşünen ve özgün düşünceler üretebilen kimsedir. Wittgenstein'ın belirttiği gibi "Filozof, hiçbir düşünce coğrafyasının vatandaşı olamaz." Çünkü filozof sürekli yeni soruların ve yanıtların arayışı içerisindedir. Elbette daha öncekilerin felsefe adına ortaya koyduğu düşünceleri inceler. Fakat filozof kendi yanıtının peşindedir. Her soru yeni bir yanıta, her yanıt da yeni bir soruya kapı açar. Bu anlamda filozof sürekli arayış içerisindedir.

Dur ve Düşün

Bir filozof söyledikleri ya da yazdıklarıyla tanınmamalı, nasıl yaşadığıyla, hatta yürüyüşüyle tanınmalıdır. **[F. Nietzsche (Niçe)]**

Sizce Nietzsche ne demek istiyor?

Filozof Olsaydım

Bir filozof olsaydınız üzerinde en çok düşünmek ve bilmek istediğiniz konular neler olurdu? Niçin?

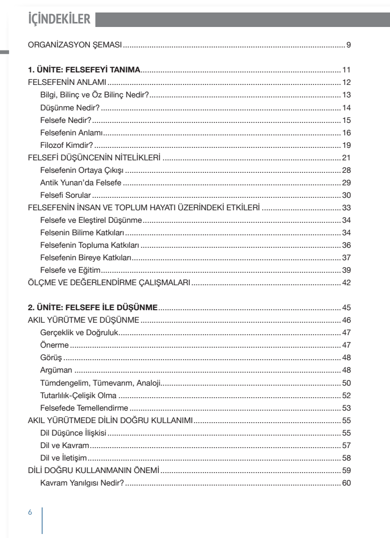
Konular

Bilim-Kültür-Sanat-İnsan-Adalet-Küresel Sorunlar-Zihin-Etik-Özgürlük-Eğitim Tarih-Teknoloji-Dil

Felsefeyi Tanıma | 19

Bu uygulamada konuyla ilgili dikkat çekici felsefi söz, bilgi ve sorulara yer verilmiştir. Daha çok kavrama basamağında işlevsel olması amaçlanmıştır.

Bu bölümde tüm ünite kazanımlarına dönük konuları kapsayan, çoklu nitelikte ölçme ve değerlendirme sorularına yer verilmiştir.

İÇİNDEKİLER

6

1. ÜNİTE
FELSEFEYİ TANIMA

Bu ünitede neler öğreneceğiz?

Bu ünite kapsamında felsefenin anlamını, filozofun kim olduğunu, felsefi düşüncenin ve felsefi soruların özelliklerini, felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü değerlendireceğiz.

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

- FELSEFENİN ANLAMI
- FELSEFİ DÜŞÜNCENİN NİTELİKLERİ
- FELSEFENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Temel Kavramlar

Felsefe, Filozof, Düşünme, Bilgi, Bilinç, Öz Bilinç

FELSEFENİN ANLAMI

Konuya Hazırlık

A. Rodin'in "Düşünen Adam" heykeli

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Bilgi……………………………..

Bilinç……………………………

Öz bilinç………………………

Felsefe…………………………

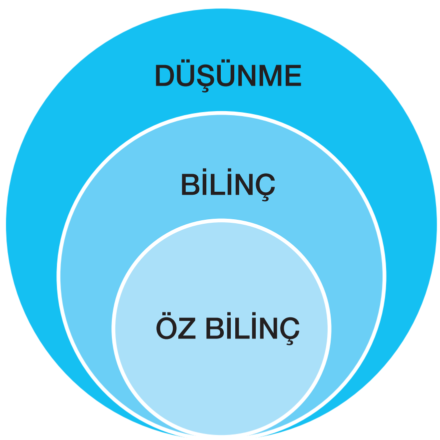
Hikmet………………………..

Hakikat………………………..

Filozof…………………………

1. Sizce insanı diğer varlıklardan ayıran nitelikler nelerdir? Tespitlerinizi yukarıdaki boş kısımlara yazınız.
2. Sizce bu niteliklerden en önemlisi hangisidir?
3. Düşünmek bilinçli bir eylem midir? Açıklayınız.
4. Kendini bilmek ifadesinden ne anlıyorsunuz?

İnsanın sahip olduğu birtakım yetiler, kendisi ve çevresiyle bağ kurmasını sağlar. Bu bağ sayesinde bilgi ortaya çıkar. Bilgi, insanın kendini ve çevresini tanımasını sağlar. Günlük hayatta tek anlamda kullanılmasına rağmen bilgi çok geniş bir anlama sahiptir. Bilgi hem felsefenin hem de bilimin ortak konusudur. Bilginin daha önemli hâle gelmesi ile günümüz toplumu “Bilgi toplumu” olarak adlandırılmaktadır.

Bilinç, öz bilinç, düşünme ilişkisi

Bilgi, Bilinç ve Öz Bilinç Nedir?

İnsanın kendisi ve çevresi hakkındaki farkındalığı bir bilinç hâlidir. İnsanın kendisi hakkındaki bilinçlilik hâli ise öz bilinçtir. Öz bilinç insanın kendi üzerine düşünme, kendinin farkında olma durumudur. Bilinç ve öz-bilinç bilginin ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü insan hem kendini hem de çevresindeki doğal ve toplumsal dünyayı tanıdıkça bilgi sahibi olur. Bu bilgiler arasında kurduğu ilişkiler, yeni bilgilerin oluşmasını sağlar. Bu sayede insan yaşadığı dünyada bir yabancı gibi kalmayarak kendinin ve evrenin farkına varır. Felsefi düşünceye giden ilk yol böylelikle başlamış olur. İnsanın kendisiyle yüzleşmesi "Ben kimim?", evrenle yüzleşmesi "Evren nasıl oluşmuştur?", hayatla yüzleşmesi ise "Hayatın anlamı nedir?" sorularını sormasını sağlamıştır.

Bilgi, insanın kendisi ve çevresiyle karşılaşması sonucunda başlar.

Etkinlik

1. Aşağıdaki ifadeleri karşılaştırma yoluyla inceleyiniz. İfadeler arasında ne gibi farklar görüyorsunuz? Belirtiniz.

Farkında olmak	Farkında olduğumuzun farkında olmak
Düşünmek	Düşünme üzerine düşünmek
Bilmek	Ne bildiğimizi bilmek

2. Düşünme nedir? Görüşünüzü aşağıya yazınız.

....

....

Etkinlik

1. Aşağıdaki soruları sınıfınızda tartışınız.

Bilgi nedir?

Bilinç nedir?

Öz bilinç nedir?

2. Tartışma esnasında konuşmalarda düşünme kavramına ne kadar vurgu yapıldığına dikkat ediniz.

3. Bilgi, bilinç ve öz bilinç kavramlarını düşünmeden bağımsız düşünmek mümkün müdür?

4. Tartışma sonucunda düşünmek, bilgi, bilinç kavramları arasındaki ilişkiye dair defterinize bir sonuç paragrafı yazınız.

Düşünme Nedir?

"Düşünmek, yaşamaktır." demiş Seneca (Seneka). İnsan düşündüğü sürece yaşadığının bilincindedir. Sokrates (Sokrates) bu durumu "Sorgulanmamış hayat, yaşanmaya değmez." sözüyle dile getirir. Aristoteles (Aristoteles) düşünmeyle bilmeyi birlikte ele alır. Ona göre "İnsan doğal olarak bilmek ister." Görüldüğü gibi düşünmek insanın en temel yetilerinden biridir. Belki de en önemlisidir. Düşünmek, bir anlamda insanın kendisini inşa etmesi sürecidir. Düşünmek, eylemek ve bilmek bir bütündür.

Düşünme kavramı, bilgiye yönelen tüm zihinsel olayları kapsar. Algılama, kavrama, tasarlama, imgeleme gibi bilinç olaylarının hepsini içerir. Örneğin Immanuel Kant (Imanuel Kant): "Düşünmek yargılamaktır", İngiliz filozofu John Locke (Can Lak) ise "Düşünmek, bilincin kendi üstüne dönerek kendi işlemleri hakkında bilgi edinmesidir." demiştir.

Düşünme, insanın kendini inşa etme sürecidir. (Bobbie Carlyle'nin "Kendini Yontan İnsan" heykeli)

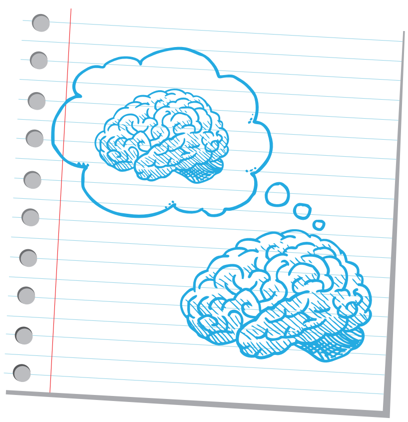
Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruyu cevaplayınız.

Düşünmek

"Düşünmek insanın bir yetisi, zorunlu bir yaşam koşuludur. İnsan dediğimiz zaman öncelikle düşünen varlığı anlıyoruz. Pascal (Peskal), insanın tüm değeri düşüncesindedir, diye düşünüyordu. İnsan yaşamının bir yüzü eylemse öbür yüzü düşüncedir. Shakespeare'in (Şekspir) Hamlet'inde bize bu insan gerçeği şöyle anlatılır: "Konuşmadan önce düşün, eylemeden önce tart." Yine Hamlet'te düşünmeyle ilgili şu cümleyle karşılaşırız: "Hiçbir şey kendinde iyi ya da kötü değildir, her şey o şeyle ilgili düşüncelerimize bağlıdır." Düşünmeyenlerin büyük bir çoğunluk oluşturduğu bir dünyada, düşüncenin lüks sayıldığı bir dünyada her şeye karşın düşünen insanı gerçek insan diye belirliyoruz."

***Kaynak:** Afşar Timuçin, Felsefeye Giriş, s. 7.*

Düşünmeyi düşünmek felsefenin bir özelliğidir.

Metinde "düşünme" kavramı nasıl açıklanmaktadır?

Etkinlik

Aşağıdaki şemayı inceleyerek soruyu cevaplayınız.

İnsanın düşünebilmesi neleri ortaya koymasını sağlamıştır? Tespitlerinizi aşağıya sıralayınız.

....

....

....

....

Etkinlik

Aşağıdaki paragrafı okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

Söylediklerinize dikkat edin, düşüncelere dönüşür. Düşüncelerinize dikkat edin, duygularınıza dönüşür. Duygularınıza dikkat edin, davranışlarınıza dönüşür. Davranışlarınıza dikkat edin, alışkanlıklarınıza dönüşür. Alışkanlıklarınıza dikkat edin, değerlerinize dönüşür. Değerlerinize dikkat edin, karakterinize dönüşür. Karakterinize dikkat edin, kaderinize dönüşür. ***[Mahatma Gandhi (Mehatma Gandi)]***

1. Bu ifadelerde bir bütün olarak ne anlatılmak istenmektedir?

2. Düşünmek neden önemli ve gereklidir? Örnekle açıklayınız.

Felsefe Nedir?

Hayatımızda karşılaştığımız pek çok olayın gerisinde bir felsefi düşünce olduğunu görmek istemeyiz. Oysa bizim düşüncelerimiz, dünyada yaşanan olaylar, ekonomik ve siyasal sistemler belirli felsefelerin ürünüdür. Anlaşılması zor gibi görülen felsefe, bizi sürekli etkileyen durumların bir nedenidir. Bu anlamda, yaşadığımız hayatın içerisinde felsefenin gerçekliğini görebilmek mümkündür.

Dur ve Düşün

"Altın arayıcıları çok şey kazarlar, az ve değerli olanı bulmak için." **[Herakleitos (Heraklitos)]**

"Felsefe nedir?" sorusu felsefe tarihinde birçok ve farklı cevabı olan sorulardan biridir. Öncelikle "Felsefe nedir?" sorusunun felsefenin doğasına ne kadar uygun olduğunu düşünmek gerekir. Felsefe, konuları itibariyle kuşatıcı bir alandır. Bazı filozoflara göre felsefe, bütün bilimlerin ele aldığı gerçekleri topluca içine alan bir etkinliktir.

Dur ve Düşün

Felsefe yapmak açık ve doğru düşünmektir. Dili ve kavramları doğru kullanmak ve bu kavramlar arasında doğru bağlantılarla yeni kavramlara ve düşüncelere ulaşmak filozofun görevidir.

Sizce felsefe insanlara neden karmaşık ve anlaşılmaz gelir?

Her filozof kendi felsefi görüş, tutum ve bakış açısına göre bir felsefe tanımı yapmıştır. Bir terim olarak felsefe Grekçe "philo" sevgi; "sophia" bilgi, bilgelik sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Terim anlamı "bilgelik sevgisi" demektir. Filozof (philosophos) ise bilgeliği seven kişidir. Felsefe, "bilgiyi, bilgeliği sevmek" olduğu gibi, "bilgiyi aramak ve peşinde olmak" anlamında da kullanılmıştır. Bu kavramı ilk defa kullanan Yunanlı matematikçi ve filozof Pythagoras'tır (Paytagoras) (MÖ 570-495). Matematiği hayatının temeline yerleştiren ve evrenin özünün sayılardaki uyum ve dengeye dayalı olduğunu savunan Pythogoras için felsefe sürekli devam eden bir arayıştır.

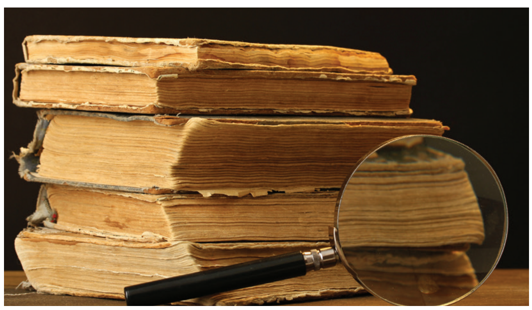

Felsefe sorularla devam eden sürekli bir arayıştır.

Hikmet ise felsefe teriminin İslam dünyasındaki karşılığıdır. İslam filozoflarından El-Kindi'ye göre; "Felsefe, beşeri güç miktarınca eşyanın hakikatini bilmek içindir." Farabi, İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd gibi filozoflar felsefe ile hikmet kavramlarını aynı anlamda kullanmışlardır. Felsefe ve hikmet arasında bir anlam ilişkisi olduğu gibi farklar da bulunmaktadır. Bu farklardan önemlisi, felsefe kaynağı itibariyle akla, hikmet ise inanca dayanmaktadır. Felsefe insanın bağımsız bir varlık olarak hakikati akılla kavrayabileceği fikrini ortaya atar, hikmet ise aklın yanına kılavuz olarak içgörü, sezgi ve ilhamı da alır. Hikmet sadece insanın kendi çabası ile elde edilen bir sonuç değil, insanın manevi keşfinin de bir sonucudur.

Felsefenin Anlamı

"Felsefe her şeyden önce düşüncelere, kavramlara ve dile açıklık getirmeyi amaçlar. Felsefe yapmak açık ve doğru düşünmektir. Felsefe hem akademik bir disiplin hem de asli bir hayat becerisidir. Bir faaliyet olarak felsefe sorular sormak, varsayımlara meydan okumak, gelenekselleşmiş fikirleri gözden geçirmek, kelimelerin anlamını ortaya çıkarmak, kanıtın değerini ölçüp biçmek ve argümanların mantığını incelemektir."

"Felsefe, insanın düşünceyle görmesidir."

Kaynak: Mel Thompson, Felsefeyi Anlamak, S. 17.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

Felsefe ne bir bilim ne de bir bilgidir; bir bilme edimi de değildir; elde bulunan bilgiler üzerine bir düşüncedir. Bu nedenle felsefeyi öğrenemiyoruz diyordu, Kant. Sadece felsefe yapmak öğrenilir. Nasıl? Kendi kendine felsefe yaparak: Kendi düşünceni, başkalarının düşüncesini, dünyayı, toplumu, deneyimin bize öğrettiklerini, bizde bıraktığı bilinmezlikleri kendi kendini sorgulayarak. Tuttuğumuz yol üzerinde şu ya da bu "profesyonel" felsefecinin yapıtlarıyla karşılaşabiliriz. Arzu edilmesi gereken de budur. Daha iyi, daha güçlü, daha derin düşüneceğiz. Daha uzağa ve daha ivedi gideceğiz. Kimse bizim yerimize felsefe yapamaz. Elbette felsefenin kendi uzmanları, uğraşanları, öğretmenleri vardır ama felsefe, ne bir uzmanlık ne bir meslek ne de bir bilim dalıdır. İnsan varlığını oluşturan bir boyuttur. Hayatla ve akılla donatıldığımız andan itibaren, bu iki yetinin birbirine eklemlenmesi kaçınılmaz olarak varlığını ortaya koyar. Elbette felsefe yapmadan akıl yürütülebilir, felsefe yapmadan yaşanabilir. Ama felsefe yapmaksızın yaşamı düşünmek, düşünceyi yaşamak olmaz. Çünkü felsefe budur.

Kaynak: *André Comte- Sponville, Felsefeyi Takdimimdir, s. 12, 13.*

1. Metinde felsefe nasıl açıklanmaktadır?

2. Sizce felsefe, okuyarak öğrenilebilir mi? Niçin?

3. "Felsefe yapmaksızın yaşamı düşünmek, düşünceyi yaşamak olmaz." ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Etkinlik

Tabloda verilen felsefe tanımlarını inceleyiniz.

1. Tabloda verilen tanımlarda dikkatinizi çeken kavramları karşılarına yazınız.
2. Felsefe sözlüğü kullanarak bu kavramların anlamlarını öğreniniz.
3. Siz de altta verilen boş kısma felsefe ile ilgili kısa bir tanım yapınız.

	Dikkatinizi çeken kavramlar
1. "Doğruyu bulma yolunda, düşünsel (idealist) bir çalışmadır." (Platon)	
2. "Felsefe, ilkeler ya da ilk nedenler bilimidir." (Aristoteles)	
3. "Felsefe bir yoldur, yolda olmaktır." [K. Jaspers (Karl Yaspers)]	
4. "Felsefe, insanın gücü nispetinde eşyayı hakikati ile bilmektir." (el-Kindî)	
5. "Felsefe "insanın, bütün var olanların hakikatini bilerek yetkinleşmesi"dir. (İbn Sînâ)	
6. "Felsefe, kurallar koymak değil, ortak aklın özel yargılarını çözmektir." (Kant)	
7. "Felsefe, var olan şeylerin ortak ve birleştirici olan karakterini tespit etmeye çalışmaktır." (Takiyettin Mengüşoğlu)	
8. "Felsefe insanın varlık hakkındaki düşüncesi ve bu düşünce üzerindeki düşüncesidir." (Hilmi Ziya Ülken)	

Felsefe; ....

....

Etkinlik

Felsefenin tek bir tanımı yoktur. Her filozofun kendine göre bir felsefe tanımı vardır. Bu durum felsefenin ortak bazı nitelikleri olmadığı anlamına gelmez. Fakat felsefe bilim gibi ortak sonuçlara ulaşan, aynı yöntemi izleyen bir bilgi değildir. Ne kadar filozof varsa o kadar farklı felsefe tanımı vardır.

Tabloda bir faaliyet olarak felsefenin anlamına ilişkin açıklamalar ve örnek sorular verilmiştir.

1. Tabloda verilen açıklama ve örnek soruları inceleyiniz.

2. Siz de altta verilen boşluğa felsefeyle ilgili açıklama ve örnek sorular yazınız.

3. Oluşturduğunuz açıklama ve örnek soruları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bir faaliyet olarak felsefe;	Örnek sorular
Derin düşünmektir.	Düşünme üzerine düşünmek nedir?
İnsan varlığına, hayata ve evrene dair sorular sormaktır.	İnsan nedir? Hayatın anlamı nedir?
Bilginin kaynağı ve sınırlarını araştırmaktır.	Doğru bilgi olanaklı mıdır?
Fikirleri aklın süzgecinden geçirmektir.	Eski köye yeni âdet getirilse ne olur?
“İdeolojilerin tarihi”ni incelemektir.	Kapitalizm ve sosyalizm arasındaki farklar nelerdir?
Kavramların özünü ve anlamını ortaya çıkarmaktır.	Hak nedir? Adalet nedir? Doğru nedir?
....	....
....	....
....	....

Etkinlik

1. Felsefeyi somut bir varlığa benzetmek isteseydiniz neye benzetirdiniz?

2. Düşündüğünüz varlığı aşağıya çiziniz.

Deniz feneri dalgalı sularda yol gösteren bir kandil gibidir.

Filozof Kimdir?

Filozof, düşüncelerini tutarlılık içinde dile getiren ve bu düşüncelere dayalı felsefi sorular sorabilen kimsedir. Filozof hayatı, insanı, evreni sorgulayan, kendi düşünceleriyle kavrayan kişidir. Her dönem ele alınan konulara dair yeni sorular soran ve bu sorularla yeni bir bakış açısı geliştirebilendir. Filozof, eleştirel düşünen ve özgün düşünceler üretebilen kimsedir. Wittgenstein'ın belirttiği gibi "Filozof, hiçbir düşünce coğrafyasının vatandaşı olamaz." Çünkü filozof sürekli yeni soruların ve yanıtların arayışı içerisindedir. Elbette daha öncekilerin felsefe adına ortaya koyduğu düşünceleri inceler. Fakat filozof kendi yanıtının peşindedir. Her soru yeni bir yanıta, her yanıt da yeni bir soruya kapı açar. Bu anlamda filozof sürekli arayış içerisindedir.

Dur ve Düşün

Bir filozof söyledikleri ya da yazdıklarıyla tanınmamalı, nasıl yaşadığıyla, hatta yürüyüşüyle tanınmalıdır. **[F. Nietzsche (Niçe)]**

Sizce Nietzsche ne demek istiyor?

Filozof Olsaydım

Bir filozof olsaydınız üzerinde en çok düşünmek ve bilmek istediğiniz konular neler olurdu? Niçin?

Konular

Bilim-Kültür-Sanat-İnsan-Adalet-Küresel Sorunlar-Zihin-Etik-Özgürlük-Eğitim Tarih-Teknoloji-Dil

Etkinlik

Paragrafı okuduktan sonra altta verilen soruyu cevaplayınız.

Hakikat, “gerçek, sabit ve doğru olmak, gerekmek, bir şeyi gerçekleştirmek” gibi anlamlara gelen hak sözcük kökünden türetilmiştir. Bazı filozoflar hakikatin ölümsüz olduğunu ve bütün değişimlerin ötesinde yer aldığını düşünmüşler. Bu yaklaşıma göre hakikat zamana ve mekâna göre değişmeyen bir değerdir. Yaşanan değişikliklerden etkilenmez. Düşünen insanın amaçlarından biri de bu dünyada hakikati bulmak ve ona uygun bir yaşam oluşturmaktır. Bugün, yaşadığımız dünyada okumak, düşünmek ve fikir üretmek daha önemli hâle gelmiştir. Fakat popüler kültürün egemen olduğu toplumlarda düşünme, düşünce ve bilgi hak ettiği değeri görmemektedir. Bireyselleşme hızla yaygınlaşırken güven, sevgi ve saygı azalmaktadır.

Popüler kültürün egemen olduğu bir toplumda filozofun önemi nedir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

Ders Dışı Etkinlik

1. Sınıfınızda denk gruplar oluşturarak aşağıdaki konuları paylaşınız.
2. Grup olarak bilişim teknolojilerini kullanıp seçtiğiniz konuyla ilgili bir sunum hazırlayınız.
3. Hazırladığınız sunumu sınıfınızda ünite sonunda sırasıyla arkadaşlarınıza sununuz.

Konular

1. “Filozof kimdir?”
2. “Felsefenin anlamı”
3. “Eleştirel düşünmenin gereği”

İlgilisine Felsefi Okumalar

- Sokrates'in Savunması (Platon)
- Kısaca Felsefe (Kurtuluş Dinçer)
- Felsefeye Giriş (Nigel Warburton)
- Felsefi Söylem Nedir? (Betül Çotuksöken)
- Sofie’nin Dünyası (Jostein Gaarder)
- Küçük Prens (Antoine De Saint Exupery)

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN NİTELİKLERİ

Konuya Hazırlık

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Sorgulayıcı olma.....................

Refleksif ....

Tutarlılık.....................................

Evrensellik..................................

Yığılımlı ilerleme..........................

Sistemli olma..............................

Logos...

1. Sizce felsefeyi felsefe yapan temel nitelikler nelerdir?
2. “Filozofça bir tavır” neyi ifade etmektedir?
3. Bildiklerinden emin olmak ile bildiklerinin yanlış olabileceğini düşünerek davranmak arasında ne fark vardır?
4. Felsefe ne değildir? sorusuna bir yanıt veriniz.

Felsefi düşüncenin niteliklerini anlamak için felsefenin ortaya çıkışını bilmek önemlidir. Felsefe, insanın evren, hayat ve kendi varlığı üzerinde düşünmeye başlamasının bir sonucudur. Bu anlamda felsefe sorgulayıcı düşünceden doğmuştur. Kökünde merak ve hayret duygusu yer almaktadır. Merak ve hayretin olmadığı yerde düşünme ve bilgi de olmaz. Her toplumda insan, hayat ve evrene ilişkin sorulara verilmiş cevaplar vardır. Bu cevapların bir kısmı toplumun geleneksel inanışlarına dayalıdır. Milletlerin kültüründe yer alan olağanüstü olayların anlatıldığı mitoslar bu inanışların bir parçasıdır. Eski Yunan’da felsefi düşünceden önce insanlar yaşadıkları ve bilmek istedikleri şeyleri mitoslar yoluyla açıklıyordu.

Poseidon (Poseydon)

Felsefi düşünce akla dayalıdır.

İnsan her zaman güvenilir bilgilere ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle insan yaşadığı evreni, hayatı ve olayları bir düzenlilik içerisinde açıklamaya çalışmıştır. Hayatımızı belirleyen düşünceler, düşüncelerimizi belirleyen ise sorulardır. Thales (Tales), bu çerçevede ilk defa her şeyin başlatıcısı olan bir ilk nedeni akla dayalı olarak sorgulamaya başlayan ilk filozoftur. Thales , her şeyin kendinden çıktığı ilk nedenin ne olduğunu sorgulamıştır. Bu ilk nedeni "arkhe (ana madde) nedir?" sorusuyla araştırmıştır. Bu çaba akla dayalı bir eylemdir. Akıl, Yunancada "logos" sözcüğü ile dile getirilmektedir. Logos, doğru söz, konuşma, düşünce, akıl ve bilgi gibi anlamlara gelir. Bu kavramı ilk defa kullanan filozof Herakleitos (Hereklitos) olmuştur. Herakleitos da Thales gibi evrendeki değişim ve dönüşümün mitoslarda anlatıldığı gibi olmadığını düşünüyordu. Ona göre evrendeki değişimi belirleyen temel yasa "logos"tur. Herakleitos, logosu düşüncesinin temel ilkesi yaparak evreni bu ilke ile açıklamıştır. Filozoflar akla dayalı açıklamalar ortaya koymuştur. Her filozof kendi düşünce ve bakış açısını dile getirir.

Dur ve Düşün

"Felsefe mitostan logosa geçişle ortaya çıkmıştır." ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Felsefi düşünce, bilgi, varlık, değer üzerine bir sorgulamadır.

Felsefenin amacı tamamen yabancı olduğumuz bu dünyada sahip olduğumuz doğru bilgiler yardımıyla adil, güzel, akla uygun, mantıklı, sistemli bir dünya inşasına çalışmaktır. Bunun yolu da her şeyden önce ne bildiğimiz, ne kadar bildiğimiz ve içinde yaşadığımız evren hakkında ne söyleyebileceğimizle ilgilidir.

Felsefi düşünce, refleksiftir.

Felsefe insanın kendi üzerine düşünmesi anlamında refleksiftir. Filozof, yalnızca düşünmez. Düşünceleri üzerine de düşünür. Bu eylem düşünmeyi düşünmedir. Düşüncenin kendi üzerine yönelmesi, öze dönük bir eylemdir. Bu durumda, felsefeye düşünce hakkında düşünce denebilir.

Filozofun kendi düşünceleri üzerine yönelmesi refleksif düşünmedir.

Felsefi düşünce, yığılımlı ilerler.

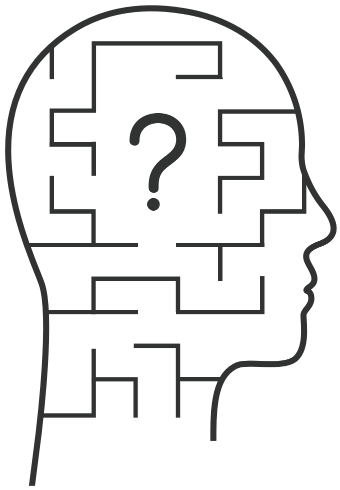
Felsefi düşünce, filozofların ortak birikimi ile oluşur. Bu anlamda felsefe birikimli bilgidir. Örneğin, İlk Çağ'da filozofların sorguladığı “Bilgi nedir?, Sanat nedir?, Varlık nedir?” gibi sorular hâlâ yanıtlanmaya çalışılmaktadır. Böylece her filozof kendi düşünceleriyle bu sorulara açıklamalar getirmekte ve felsefeye yeni bilgiler katmaktadır. Bu durum, felsefenin yığılımlı ilerlediğini gösterir. Bu durum felsefeyi bilimden ayıran bir özelliktir. Bilimler ispatlanmış doğrulara bağlı ilerlerken felsefe bir konu üzerine tutarlı bilgiler ortaya koyar.

Felsefi düşünce yığılımlı ilerler.

Felsefi düşünce, eleştirel ve sorgulayıcıdır.

Felsefe, ayak izinin olmadığı bir yolda yürüme cesareti gösterebilmektir. Diğer bir deyişle, insanın kendi aklı ve düşünceleriyle yolunu çizmesidir. Kant, bu durumu “Kendini aydınlatma cesaretini göster.” diyerek dile getirir. Bunun için ilk önce cesaret, şüphe ve bilme çabası gerekmektedir. Felsefede sözünü ettiğimiz şüphe gündelik yaşamdaki şüphelerimiz gibi değildir. Felsefi şüphe bir hakikate ulaşmak için doğru bildiğimiz yargıları sorgulamamızı sağlar. Örneğin, “Arkadaşımın zamanında geleceğinden emin değilim.” ifadesi gündelik şüpheye, “Bildiklerimin doğruluğundan nasıl emin olabilirim?” şüphesi felsefi şüpheye örnek verilebilir. Şüphe etmenin ilk adımı gördüklerini sorgulamaktan geçer.

Felsefi düşünce, sistemlidir.

Sistem, çeşitli konularla alt konuların birbirine bağlı olduğu bir bütünü dile getirir. Sistem, tutarlı bir şekilde organize olmuş birbirleriyle bağlantılı ögeler bütünü olarak da anlaşılabilir. Örneğin, sinir sistemi, Güneş sistemi, felsefe sistemi. Sistemli bilgi, birbiriyle tutarlı ve bütüncül olma özelliği taşıyan bilgidir. Her felsefi sistem önce kavramlarına ilişkin belli tanımlar ortaya koyar. Daha sonra bu tanımlamalardan mantıksal sonuçlara ulaşılır. Bu bakımdan felsefi sistemlerde birbiriyle anlamca uygunluk içerisinde olmayan yani çelişen görüşlere yer yoktur. Her felsefi sistem kendi içerisinde tu-

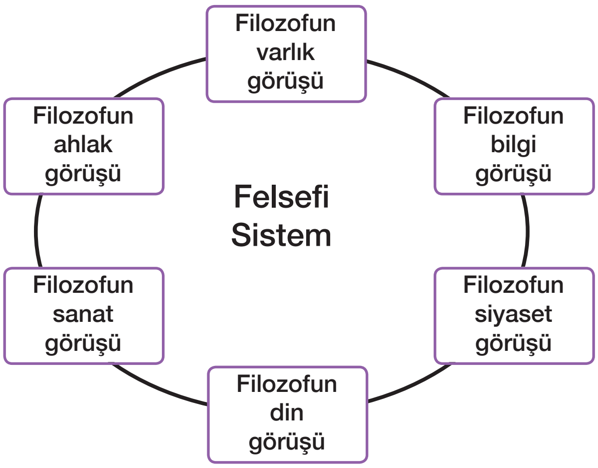
Felsefi düşünce, birleştirici ve bütünleştiricidir.

tarlıdır. Bu anlamda filozofun tüm söylemleri birbiriyle tutarlıdır. Platon'un varlık görüşü, bilgi, ahlak, siyaset, din ve sanat görüşleri birbirini tamamlar. En son ortaya çıkan bütüncül görüş, filozofun felsefi sistemi olur. Bir filozofun görüşlerini sistemli hâle getirmesi uzun zaman ve emek gerektiren bir çalışmadır.

Dur ve Düşün

Sistem ne demektir?

Sistemli olma tutarlı olmayı gerektirir mi? Niçin?

Filozofun felsefi sistemi birbiriyle ilişkili ve tutarlı görüşlerden oluşur.

Dur ve Düşün

Alman filozof Hegel (Hegel), felsefeyi bilgelik kuşuna benzetir. Ona göre felsefe geleceğe dair şeyler söyleyemez ancak var olanı kavramak felsefenin görevidir. Çünkü herkes kendi zamanının çocuğudur. Felsefe de aynı şekilde kendi zamanını düşüncede özetler. Bir şey olup bittikten sonra onun bilgisine ulaşılabilir. Dolayısıyla felsefe ancak gerçeklik olup bittiği zaman ortaya çıkar. Hegel, bu düşüncelerini "Minerva'nın baykuşu ancak gün batarken uçmaya başlar." diyerek özetlemektedir. Minerva, Eski Roma mitolojisinde bilgelik tanrıçasının adıdır. Eski Yunan mitolojisinde yer alan Athena'nın (Atina) Roma mitolojisindeki karşılığıdır. Minerva, mitolojide omzunda bir baykuşla tasvir edilir.

Hegel, felsefeyi bilgelik kuşuna benzetir.

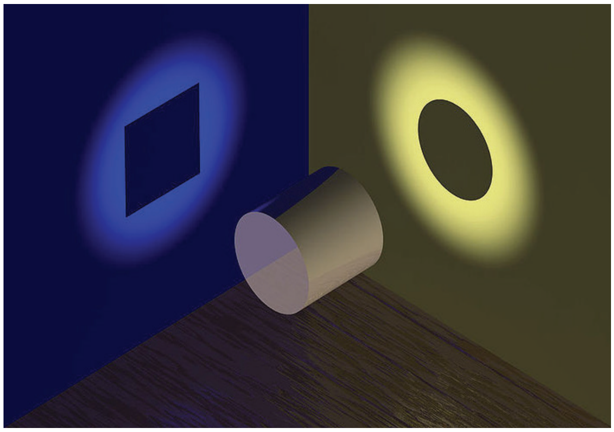
Etkinlik

1. Yandaki görselde ne görüyorsunuz?

2. Ortadaki cismin yalnızca duvardaki yansımasına bakarak ne olduğunu anlayabilir miyiz?

3. Bir nesneyi bütün olarak görmeden onun hakkında tam bir bilgiye ulaşmak mümkün müdür? Niçin?

4. "Felsefe varlığın şu ya da bu yönü değil bütünü hakkında bir bilgidir." ifadesini açıklayan bir örnek veriniz.

Felsefe, gerçekliği bütün olarak görmeye çalışır.

Etkinlik

Felsefi düşünceye dair aşağıdaki özellikleri anlamlı ve düzenli bir ilişki oluşturacak şekilde sıralayınız.

1. Anlama ve açıklama **2.** Tutarlı bir görüş ortaya koyma **3.** Merak ve şüphe **4.** Soru sorma

- - - - - - - -	→	- - - - - - - -	→	- - - - - - - -	→	- - - - - - - -	→	**Felsefi Sistem**

Etkinlik

Felsefi düşünceye ilişkin öğrenmiş olduğunuz özellikleri aşağıdaki kavram şemasında boş yerlere yazınız.

Felsefi Düşüncenin Özellikleri

- - - - -	- - - - - -	- - - - - -	- - - - - -	- - - - - -	- - - - - -	- - - - - -	- - - - - -

Filozof Olsaydım

Eski Yunan filozofu Herakleitos'a ait metni inceleyerek soruları cevaplayınız.

*“Birçok insanın başlarından bir sürü olay geçer ama bu olayları bir türlü anlayamazlar, sanki anlamış gibi gezerler. İnsanlara logosa uymak gerektiğini söyledim ama onlar beni anlamadılar. Çünkü onlar benim sesime kulak vermediler. Onlar uykuda yaşayanlar gibidir. Evrendeki yasaya, ortak olana uyun dedim. Onlar bana uymadılar. Sanki her birinin özel görüşü varmış gibidirler.” (**Herakleitos** 17. Fragman)*

1. Herakleitos’un kaygısı kişisel bir çıkarla ilgili midir? Niçin?

2. Filozof olsaydınız temel kaygınız ne olurdu? Düşüncenizi aşağıya kısaca yazınız.

....

....

Etkinlik

Aşağıda felsefi düşünceye ilişkin açıklamalar ve felsefi düşüncenin özellikleri verilmiştir. Açıklamalar ile özellikleri doğru biçimde eşleştiriniz.

“Eleştirel ve sorgulayıcı olma, merak etme, şüphe duyma, refleksif olma, birikimli olma, rasyonel olma, sistemli olma, tutarlı olma, evrensel olma”

Açıklamalar

Kadim bir geçmişe sahip felsefi düşünce bir etkinlik olarak Eski Yunan’da doğmuştur. Fakat felsefenin doğması ve gelişmesinde Mısır, Mezopotamya, Çin, Hint gibi köklü uygarlıkların etkisi olmuştur.	....
İlk Yunan filozofu olarak Thales kabul edilmektedir. Thales kendinden önceki mitolojik evren tasavvurlarıyla yetinmemiş, varlığın özünün ne olduğunu bilmek istemiştir.	....
Varlığın özünün ne olduğunu araştıran Milet felsefecileri mitolojik açıklamalar yerine akla uygun sonuçlara ulaşmaya çalışmıştır.	....
Anaksimenes (Enaksimenes), Thales ’in sorduğu sorunun yanıtını aramış fakat onun verdiği yanıttan kuşku duymuştur.	....
Filozofun kendi düşüncesi üzerine düşünmesidir. Düşüncenin kendine yönelmesidir.	....
Aristoteles kendinden önceki felsefe geleneğini ve filozofların düşüncelerini ayrıntılı bir biçimde analiz etmiştir.	....
Aristoteles mantık biliminin de kurucusudur. Mantık, doğru düşünmenin ve düşünceler arasındaki uyumun bilimidir.	....
Aynı zamanda felsefi düşünce belirli bir iç düzen ve biçime dayanır.	....
Filozofların sorulara dair açıklamaları zamanla çoğalır fakat bu soruların kesin yanıtı yoktur.	....

Etkinlik

Aşağıda verilen yargılar felsefenin bir özelliği ile doğrudan ilişkili olarak verilmiştir. Bu yargıların felsefenin hangi özelliği ile ilgili olduğunu karşılarına yazınız.

1. Filozof, soru soran sorgulayandır.	
2. Felsefe mantığa dayalı bir düşüncedir.	
3. Sorusu olmayanın cevabı olamaz.	
4. Felsefi düşünme biçimine birçok toplumda rastlayabiliriz.	
5. Hakikat bir olsa da onu dile getirme biçimleri farklı olabilir.	
6. "Bütün felsefe tarihi Platon'a düşülmüş dipnotlardır." **[A. N. Whitehead (Vaythed)]**	
7. Felsefe sürekli bir arayıştır.	
8. Thales , ilk defa "arkhe (ilk neden) nedir?" sorusunu sormuş ve bu soruyu kendi düşünceleriyle yanıtlamaya çalışmıştır.	

Etkinlik

Sokrates'a göre insan, yaşadığı hayatı sorgulamalıdır. Ona göre sorgulanmamış bir hayat değerli değildir. İnsanların çoğu toplumun yasalarına göre yaşar. Fakat bu yasaları herkes sorgulamadan kabul etmiştir. İşte böyle bir hayat, sorgulanmamış bir hayattır. **"Benim bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir." (Sokrates) Bu paragrafta felsefi düşüncenin hangi nitelikleri üzerinde durulmuştur? Değerlendirmelerinizi aşağıdaki boş kısımlara yazınız.**

....

....

....

....

....

....

....

....

....

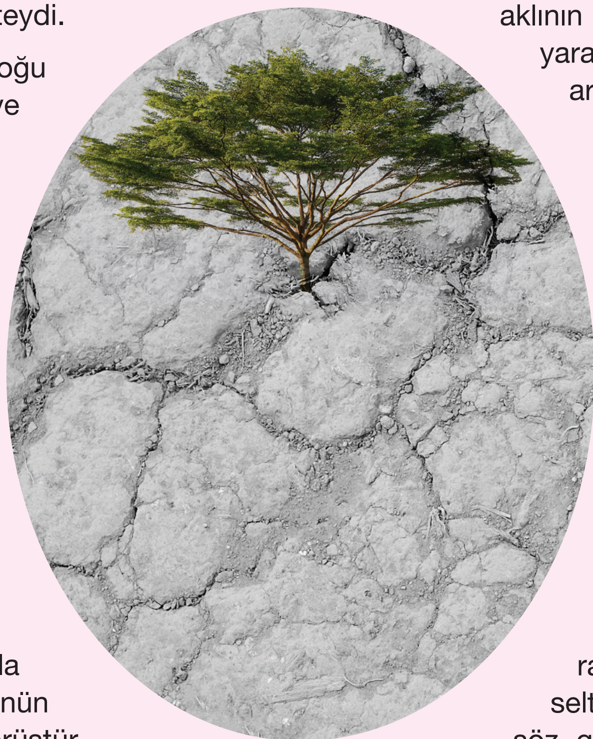
....

....

....

Felsefenin Ortaya Çıkışı

"Mısır ve Mezopotamya'da bilimin kuramsal nitelikte sorulara yönelemediği, Çin ve Hint'teki felsefenin zaman zaman mitolojik düşünce ve dinî açıklamayla iç içe girmiş olduğu yerde, Yunanlı pratik kaygılardan uzak bir biçimde, anlamak ve merakını gidermek için felsefe ve bilimle uğraşmıştır. Yunanlılar felsefeyi dinî veya mitolojik açıklamadan bağımsız bir açıklama tarzı olarak öne sürmüşlerdir. Başka bir deyişle, Çin ve Hint düşüncesi çoğunlukla dinî düşünceyle karışmıştı ve zaman zaman da pratik bir nitelik arz etmekteydi.

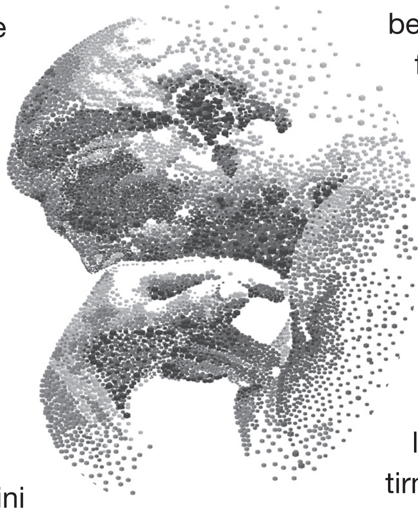
Batı felsefesi ve Doğu düşüncesine göre Çin ve Hint felsefesi çoğunlukla gerçek felsefeye özgü bir argüman taşımamaktadır. Söz gelimi Çin felsefesinde yer alan Lao Tzu'nun (Lao Tuzu) Taoculuğunun felsefeden ziyade bir mistisizme tekabül ettiği bilinmektedir. Konfüçyüs'ün ise bir filozoftan ziyade, ahlak vaizi olduğu ve metafiziksel konularla ilgili derinlikli görüşünün olmadığı genel bir görüştür. Hint'te ise çeşitli felsefi sistemler gerçekten olmuş olsa da Hint felsefesi inançla olan temasını hiçbir zaman koparmamıştır. Oysa Yunan'da felsefe, dinî ya da mitolojik düşünceden kopuşun sonucunda, doğal olayların, doğaüstü değil de doğal nedenlerle açıklanması gerektiği düşüncesiyle başlamıştır. Bu anlamda Yunan felsefesi insan aklına dayanan bağımsız bir faaliyet olarak ortaya çıkmıştır. Eski Yunan felsefesi, mitolojik düşünceyi reddederek onun sunduğu açıklama tarzından tatmin olmayan Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes gibi filozoflar eliyle kurulmuştur. Felsefenin Yunan'daki doğuşuna damgasını vuran olay, evrenin kökeni ve doğasıyla ilgili problemlere getirilen mitolojik açıklamaların bir tarafa bırakılmasıdır. Thales ve arkadaşlarını filozof kılan en temel olgu, onların dinî ya da mitolojik açıklamaların yerine, özellikle bilimsel düşüncenin temelini oluşturan 'gözle görünür dünyanın akli ve anlaşılır bir düzeni gizlediğini' düşünmeleridir. Keza, ilk filozoflar 'insan aklının bu arayışta kendisinden yararlanılabilecek yegâne araç olduğu' inancını taşımışlardır.

Yine, Çin, Hint, Mısır ve Mezopotamya'daki bilimsel ve felsefi düşüncenin, pratik bir yönelimi olduğu yerde, Yunan filozofları doğaya çıkar gözetmeksizin, bilmek amacıyla bilmek için yönelmiştir. Böylece düşünceyi tek tek örnek ve olgularda bırakmayıp Theoria'ya yükseltmişlerdir. Gerçekten de söz gelimi Mısırlıların felsefe ateşini yakmak için olmazsa olmaz kıvılcımlar olan hakikat aşkı ve bilgiyi kendileri için isteme tavrından yoksun bulundukları, onu sadece pratik bir amaca hizmet ettiği ölçüde istedikleri yerde, Yunanlılar bilimi yaratmadıysalar bile, onu tamamen farklı bir düzleme taşımışlardır."

Kaynak: *Ahmet Cevizci, Felsefe Tarihi, s. 10-13.*

Antik Yunan'da Felsefe

Yunan Uygarlığı Akdeniz ve Karadeniz kıyıları ile Trakya, Yunanistan, İtalya gibi bölgeleri içine alan zengin ve bereketli topraklarda kurulmuştu. Kurulduğu bölgenin doğal zenginlikleri, bitki örtüsü ve yaşamı kolaylaştıran yapısı Yunan toplumunun doğayla mücadele etme zorunluluğunu azaltmıştı. Ayrıca Anadolu'nun ticaret yolları üzerinde bulunması, Yunanlıların özellikle deniz yolu ile Akdeniz, Ege ve Karadeniz'e komşu ülkelerle yaptıkları ticaret ekonomik olarak zenginleşmelerini sağlamıştır. Felsefenin doğuşunda ekonomik refah, temel ihtiyaçların karşılanması önemli bir faktördür.

Yunanlıların ticari etkinlikleri, onların komşu kültürlerin düşünsel, teknik birikimlerini, beceri ve alışkanlıklarını da edinmesini sağlamıştır. Bu sayede Yunanlılar matematik, geometri, tıp, astronomi gibi alanlarda önemli ilerlemeler katetmiştir. Örneğin, Thales astronomi, geometri ve matematik ile ilgili bilgilerini Mısırlılardan öğrenmiştir. Yunanlılar bu kültürel birikimi özümseyerek kendi medeniyetlerinin bir parçası hâline getirmişlerdir.

Antik Yunan'daki kölelik kurumu özgür vatandaş konumundaki Yunanlıların felsefe yapmak için ihtiyaç duyduğu serbest zamanı sağlamıştır. Böylece filozoflar agora ve kapitollerde bilgelik, siyaset, doğanın yapısı ve ahlak gibi birçok konu üzerinde konuşma fırsatı yakalamışlardır.

Atina gibi kentlerde demokrasi kültürü gelişmiştir. Demokrasi kültürü insanların düşüncelerini paylaşmalarını ve bunu özgürce dile getirmelerini sağlamıştır. Bu durum Antik Yunan toplumunda farklı görüş ve düşüncelere karşı açık bir ortamın oluşmasını kolaylaştırmıştır.

Etkinlik

Aşağıdaki yargılardan hangileri felsefenin Eski Yunan'da doğuşuna etki etmiştir? İlgili yargıları işaretleyiniz.

Yargı	
Antik Yunan'daki ekonomik refah düzeyi felsefenin doğuşunu kolaylaştırmıştır.	☐
Antik Yunan'da geleneksel hâle getirilen olimpiyatlar felsefenin doğuşunu etkilemiştir.	☐
Antik Yunan toplumundaki materyalist (maddeci) eğilimler felsefenin doğuşunda etkili olmuştur.	☐
Antik Yunanlılar diğer kültür ve uygarlıkların birikimlerini kendi süzgeçlerinden geçirerek sahiplenmişlerdir.	☐
Antik Yunan'da demokrasi kültürü felsefi düşüncenin gelişmesini sağlamıştır.	☐
Antik Yunanlıların sağlıklı, atletik ve savaşçı olmaları felsefenin doğuşunda etkili olmuştur.	☐

Felsefi Sorular

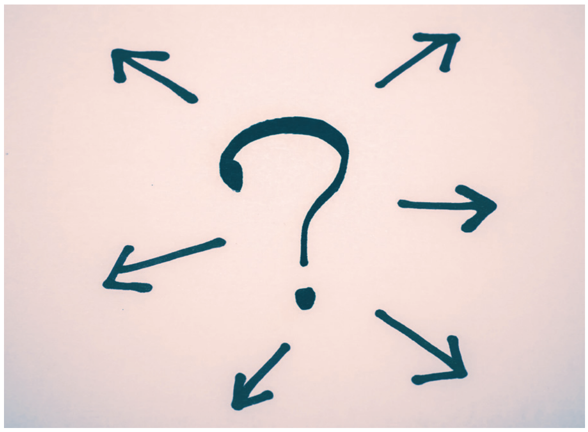
Felsefe soruları, bilim, sanat, din gibi diğer insan etkinliklerinden ayrı sorulardır. Bilimin soruları olgulara, olgular arasındaki ilişkilerin düzenliliklerine ilişkindir. Sanatın soruları duyusal alana ve beğenilere ilişkindir. Bir sanat eserinin güzel olup olmadığı, estetik değeri gibi. Dinin soruları ise metafizik bir alana aittir. Evren yaratılmış mıdır? İnsan hayatının amacı nedir? Tanrı var mıdır? gibi. Felsefi sorular hem olgulara hem de metafizik alana aittir. Felsefi sorular olguların düzenliliğini değil arkasındaki nedenleri sorgular. Felsefi sorular ilk nedenlere gitmeyi amaçlayan ve durum tespitinin ötesinde var olan düzenin amaç ve yönelimini ortaya koyan sorulardır. İyi nedir? Güzellik nedir? Bilginin kaynağı nedir? İnsan niçin erdemli yaşamalıdır? Varlığın özü nedir? gibi. Felsefe bu sorulara yanıt bulmak için akla dayalı temellendirmeleri kullanır.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruları yanıtlayınız.

Bir felsefe sorusu nedir?

“Peki, katkısız bir felsefe nedir, neyi sorar, nasıl bir soruyu başlatır? Bana öyle geliyor ki genel olarak felsefe sorularının yapısını göz önüne sermede en aydınlatıcı ışık bu sorunun yanıtıdır. Çünkü bir felsefe sorusunun olanca ağırlığı, 'nedir' kilit taşına dayanır. Tek tek felsefe çalışmalarının esenlikle yürümesi, çalışmayı başlatıp güden edimlerin yerli yerinde olmasına, gereği gibi yorumlanmasına bağlıdır.”

Sorular çok yönlü düşünmenin anahtarıdır.

Felsefedeki “nedir” kavramların anlamını sorar. “Bu nedir”de şaşmayla karışık bir araştırma dileği açığa çıkar. “Nedir”, doğrudan doğruya anlama yapışıktır. “Nedir”, “anlamı nedir?” ile aynı şeydir. Bütün felsefe sorularını - gerçekte felsefe sorusu iseler - bu kalıba dökebiliriz. Örneğin, “İyi nedir?” sorusunu soran, kendisine bir felsefe sorusu sormuşsa aslında “İyi sözünün anlamı nedir?” sorusunu sormuştur. İşte, felsefe, edimin soru konusu yaptığı kavramların anlamıyla uğraşmaktadır. Her felsefe sorusunda amaç, bir kavramın ya da kavram öbeğinin açıklanmasıdır. Anlamı sorma felsefe sorularının özelliğidir. “Sokak kapısı kapalı mı?” sorusunun amacı, belli bir dünya durumunun üzerinde aydınlanmaktır. Dikkat soru tümcesindeki tek tek sözlerde ya da bu sözlerin birlikteliğinde değil, bu sözlerin aracılığı ile dünya olaylarının kendisinde yoğunlaşmıştır. Açıklanması istenen gerçekteki sokak kapısına ilişkin bir özelliktir. Bundan, gerçek sokak kapısındaki şöyle ya da böyle oluşu göz önüne getiren başka bir yol, örneğin havada belli biçimler çizen elle göstermeler de, soruyu meydana getirebilir. Kuşkusuz “Sokak kapısı kapalı mı?” sorusunun, “Sokak kapısı kapalı mı?” çeşidinden bir anlamı vardır. Ama sorunun asıl alıp vereceği anlamla değil, gerçekledir. Günlük kesimde soranın yüzü dünya alanına dö-

nüktür, soruyu kovuşturmak için dünyanın içine dalmak gerekir. Felsefede ise soru, bazı sözlerin anlamı karşısında duraksamadır; yapılacak şey, bu kavramların anlamında derinleşmektir. Dünya ve anlam, işte bir yanda günlük soruların, öbür yanda felsefe sorularının ortaya çıktığı iki büyük yaşayıp araştırma boyutu…

Felsefi düşünce kendini dilde gösterir.

“Felsefe sorusu dünyayı sormaz.” demek, felsefe sorusunda sorulan, öbür dünyaya ilişkin bilgilerdir demek değildir. Çünkü felsefede ister bu ister öbürü olsun genel olarak dosdoğru dünyayı soran bir tek soru yoktur. Sonra, şu nokta da önemlidir. Felsefe sorusunun aydınlatmayı dilediği anlam, olabilen dünyaların ötesinde yeni bir ülke değildir. “... anlamı nedir?”deki anlam kavramların anlamıdır. Anlamın ortamı dildir, dildeki sözlerdir, söz düzenleridir. Dil ise, daha şu her günkü konuşmalarımızdan açıkça belli olduğu gibi, dünyayı aşkın bir gerçeklik değildir. Yalnız, bundan, felsefe sorularının düpedüz dili araştırdığı sonucunu çıkarmamalıyız. Felsefe sorusu ne evren olarak evreni ne de dil olarak dili sorar. Kısaca söylemek gerekirse, felsefe sorusu, dünyaya yöneltilmiş olan dilin anlamında derinleşmeyi başlatır denebilir. Böylece, felsefenin, tümüyle bu derinleşme olduğu meydandadır.

Kaynak: *Nermi Uygur, Dilin Gücü, s. 32-41.*

1. Felsefe sorusuyla duruma ilişkin sorular arasındaki farklar nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

2. Felsefe sorusunun dil ile ilişkisi nasıldır? Açıklayınız.

Felsefede sorular niçin önemlidir?

Felsefeye, herhangi bir soruyla başlayabilirsiniz. Bu anlamda felsefi gündemin değişimini belirleyen sorulardır. Filozof kendinden önceki soruların ve cevapların farkında olarak soru sorar. Soru, derinleşmeyi ve farklı yönlerden görmeyi sağlar. Bir konuya ilişkin sorular cevaplardan daha önemlidir. Örneğin; **“Düşüncelerimizi kendilerine dayandırdığımız kabullerin sağlamlığından nasıl emin oluruz?”** Birçok insan bu türden soruları sormanın rahatsızlık verici olduğunu düşünebilir. Felsefenin karakteristik özelliklerinden biri olan sorular işte bu noktada ortaya çıkar. Düşünce ve eylemlerimizin altında yatan belirleyici ilkenin ne olduğunu bilmek için sorular sorarız. İnsan için birçok konuda öğrenmenin ve anlamanın kapısını sorular açar. Bir konuyu merak ediyorsak soru sormaya başlarız.

Konunun içeriğini anlamaya başladıktan sonra merakımız devam eder, hatta bazen artar. Bu durumda tekrar sorular sorarız. Zihnimizde anlam derinleştikçe sorularımız da

değişir. Sorular bizi giderek konunun özüne yaklaştırır. Bildikçe bilmediklerimizi fark ederiz. Bilmediklerimizi bilmek bizde yeni soruları ve düşünceleri ortaya çıkartır. Bu bir düşünsel döngü gibidir. Fakat hiçbir zaman soru sormaktan vazgeçmeyiz. Filozof soruları kendine soran kişidir. Böylece her soruda farklı bir bakış açısı ortaya koyar. Filozof soru sormaktan vazgeçmeden yeni sorular ve farklı düşünceler ortaya koymaya çalışır.

Felsefede sorular yeni düşüncelerin yolunu açar.

Etkinlik

1. Aşağıdaki sorulardan felsefe sorusu olanları D, olmayanları Y harfi ile belirtiniz.

Sorular	Felsefe Sorusudur
İnsanın bilinçaltına nasıl ulaşılabilir?	
Uzayda yaşam var mıdır?	
Ahlaki eylemin amacı nedir?	
Sağlıklı yaşamın temelinde meditasyon mu vardır?	
Varoluş özden önce mi gelir?	
Karanlıkta şarkı söylemek korkunun göstergesi midir?	
Adalet nasıl sağlanabilir?	

2. Aşağıda boş bırakılan yerlere 4 felsefe sorusu oluşturup yazmaya çalışınız. Oluşturduğunuz soruları arkadaşlarınızla paylaşarak soruların felsefe sorusu olup olmadığını tartışınız.

A. ....

B. ....

C. ....

D. ....

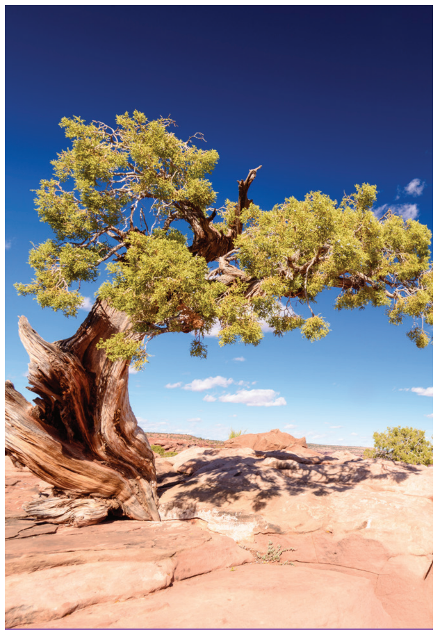
FELSEFENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Konuya Hazırlık

Aşağıdaki şiiri okuduktan sonra şiir ile ilgili verilen soruları cevaplayınız.

FAYDASIZ AĞAÇ...

Meyve vermeyen bir ağaç kadar
Faydasız olsun bu yazdıklarım.
Dallarına meyvasına tamah edip
Kimse taşa tutmasın.
Bu yazdıklarım çok budaklı, çok bükümlü
Bir ağaç kadar faydasız olsun.
O zaman marangozlar
Kesip biçmeye değer bulmazlar böyle bir ağacı.
Dokusu gevşek, gözenekleri geniş, reçinesiz
Bir ağaç kadar faydasız olsun bu yazdıklarım.
Kökü toprakta,
Başı gökyüzüne dönük.
Belki kimse bahçesine dikmez,
Şehrin bulvarlarına da sokmazlar onu.
Ama
Uzak, kıraç bir ıssızlıkta
Bunalmış bir yolcu
Dibinde oturacağı,
Sırtını dayayacağı bir ağaç buldu diye
Ferahlarsa
Bu yeter...

Chuang Tzu (Çüang Zu) (MÖ 369 - MÖ 286)

1. Şiirde ifade edilmek istenen nedir? Açıklayınız.

2. Sizce bir nesne/varlık hangi niteliklere sahipse değerlidir? Sözlü olarak ifade ediniz.

3. Filozofların düşüncelerini değerli kılan nedir?

Yaşadığımız dünyada insan ve toplum ilişkilerinden, doğadaki düzene, sosyal yapının işleyiş biçiminden dünya görüşlerine kadar her yerde felsefenin etkilerini görmek mümkündür. Ekonomik sistemler, siyasal kuramlar, sosyal açıklamalar felsefi bir düşüncenin yansımalarıdır. Kentlerin planlanması, estetik duyarlılık, çevre ile olan ilişkiler, teknolojinin doğaya ve insana etkileri, makine insan ilişkisi gibi pek çok konu felsefe ile ilgilidir.

Felsefe ve Eleştirel Düşünme

Bugün dünyada bireylerin düşünme becerileri eğitim, iş ve özel hayatlarında büyük önem kazanmıştır. Özellikle bireylerin karşılaştıkları sorunları çözebilmeleri düşünme becerilerine bağlıdır. Sorunları geçiştirmeden farklı açılardan görebilmek ve çözüm üretebilmek gerekmektedir. Bunun için bireylerin kalıplaşmış yargılara bağımlı olmadan düşünmeleri gerekmektedir. Eleştirel düşünemeyen bireylerden, hayatı, dünyayı ve kendilerini anlamalarını beklemek boşuna olur. Bireylerin, yaşadıkları hayatı, kendilerine sunulan bilgileri sorgulamaları, fikirleri ezberlemek yerine, eleştiri süzgecinden geçirmeleri zihinlerini kullanabilmeleri ile mümkündür. Bunlarla birlikte bireylerin söylemlerinde dürüst olmaları ve düşüncelerini doğru kanıtlarla desteklemeleri önemli bir sorumluluktur. Bütün bunlar eleştirel düşünme becerilerine sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Eleştirel düşünmenin en fazla işlendiği alan ise felsefedir. Eleştirel düşünme farkındalığı kazandırmak için felsefe dersi okutulmaktadır.

Eleştirel düşünme günümüzde daha çok önem kazanmıştır.

Felsefe, bireye özgün düşünme bilinci sağlar.

Felsefe, insanı ve toplumu sabit fikirlerden koruyan eleştirel bir söylem biçimidir. Bu söylem biçimi bireyin özgün bir düşünceye ulaşmasını sağlar. Bireye kendi farkındalığını sağlayan felsefe, insanı ezberlerden ve belirlenmiş sınırlardan korur. Böylece birey kendi varoluşunun derinliğini daha geniş bir çerçevede kavrayabilir.

Felsefenin Bilime Katkıları

Felsefe ve bilim; amaçları, yöntemleri ve sistematikleri bakımından farklı etkinliklerdir. Modern dönemlere kadar filozofla bilim insanı aynı kişiler olmuştur. Bilim insanları felsefe yapmışlar, filozoflar da bilimle uğraşmışlardır. Thales , Pythogoras (Pisagor), Aristoteles gibi filozoflar hem felsefe hem de bilime katkı sağlamıştır. 15. yüzyılda astronomi ile başlayan ve 18. yüzyılda fizikle yüksek bir kesinliğe ulaşan doğa bilimleri, sosyal bilimlerin de gelişmesini sağlamıştır.

Avrupa'da başlayan Sanayi Devrimi'nin oluşmasında filozofların görüşleri etkili olmuştur. 17 ve 18. yüzyıl filozofları bilimsel yöntem ve rasyonel düşünme konusunda fikirler ortaya koymuşlardır. Bu düşünceler yeni buluşların ve bilimsel görüşlerin yolunu açmıştır. Böylelikle ortaya çıkan bilimsel buluşlar, Sanayi Devrimi'nin teknolojik gelişmelerine kaynak oluşturmuştur. Bilimlerin kullandığı yöntemlerin, elde ettiği sonuçların, insan, toplum ve doğaya olan etkileri söz konusudur. Bu etkileri sorgulayan alanlardan biri de felsefedir. Bunu dışarıdan bir göz olarak felsefe yapmaya çalışır. Bilimin yapısını, mantığını ve değerini felsefenin bir dalı olan bilim felsefesi araştırır.

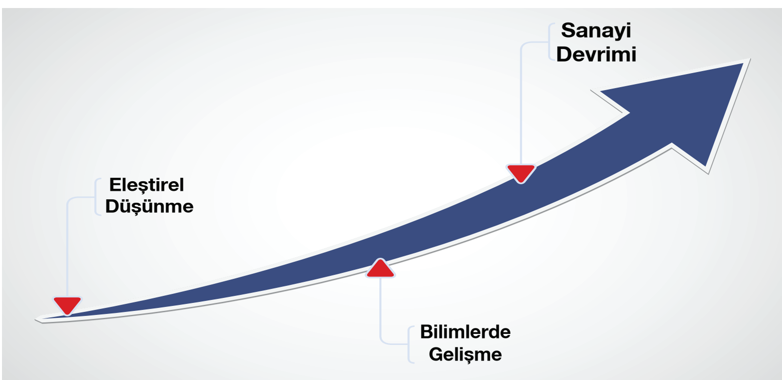
Buharlı makinelerin icadı Sanayi Devrimi'nde önemli bir adım olmuştur.

Bilim felsefesinin amacı bilimin etkilerini, sonuçlarını ve bilgiyi elde edişinde kullandığı yöntemin geçerliliği ve güvenirliliğini sorgulamaktır. Bu sayede bilimin güvenirlilik ve geçerliliği daha yüksek olacak, olası yan etkileri azaltılabilecektir.

Felsefenin bilimlere yol gösterici bir rolü vardır.

Sanayi Devrimi'yle birlikte yoğun bir endüstrileşme süreci başlamıştır. Sanayileşme beraberinde kentleşmeyi ve sosyal sorunları doğurmuştur. Sanayileşme süreci, aynı zamanda hızla doğanın tahrip edilmesi sonucunu doğurmuş, doğadaki denge bozulmaya başlamıştır. Çevre sorunları söz konusu olduğunda insanın doğayla ilişkisi karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda "saygı" ve "sorumluluk" gibi etik kavramlar sorgulanmaya başlanmıştır. Çevreye duyarlı olma, sorumlu davranma, kişilerin etik bir sorunu hâline gelince felsefede bir alan olarak çevre etiği ortaya çıkmıştır. Çevre etiği, bireylerde ve toplumda bir çevre bilinci oluşturmak için neler yapılabileceği konularında çalışmaktadır.

Şekil: *Eleştirel düşünmenin Sanayi Devrimi'ne etkileri*

Felsefenin Topluma Katkıları

Etik, felsefenin pratiğe dönük dallarından biridir.

Alvin Toffler (Elvin Toflır), 1980'de yayımladığı “Third Wave (Üçüncü Dalga)” adlı eserinde tarım ve sanayi devrimlerinin ardından üçüncü dalgayı, bilgi toplumuna geçiş olarak ifade etmiştir. Bugün bilginin kitlesel olarak yayıldığı ve toplumların ürettiği bilgi kadar dünya üzerinde güç sahibi olduğu bir dönemdeyiz. Bilgiye hükmeden ülkelerle bilgiyi ithal eden ülkeler arasında önemli farklar mevcuttur. Bunun için bilgi üretme, tasarımlama, planlama ve yenilikçilik önem kazanmıştır. Hem ekonomik olarak güçlü hem de bilinç sahibi, aydınlanmış bir toplum olmada felsefenin büyük katkıları vardır. İdeolojiler, sosyal gerçeklikler, geleneksel değerlerin sorgulanması, bilinçli bir seçmen olunması, kültürel mirasa katkı sağlanabilmesi gibi konularda sorgulama önemlidir. Bu da düşünsel etkinliklere daha fazla yer ve zaman ayrılması ile mümkün olabilir.

Etkinlik

Filozoflar insanı ilgilendiren her konuda görüş ortaya koymuştur. Felsefenin konuları zaman içerisinde ihtiyaca ve sorulara bağlı olarak değişmiştir. Bu durum felsefenin dinamik ve sürekli olma özelliğinin bir sonucudur. Felsefenin niteliklerine daha önce değinmiştik. Şimdi felsefenin toplumsal işlevlerine dair aşağıdaki etkinliği yapalım.

1. Tabloda felsefenin etkilediği alanlar ve bu alanlara etkilerine ilişkin verilen örnekleri inceleyiniz.

2. Verilenlerin dışında felsefenin etkilediği alanlara ilişkin örnekler bulunuz.

3. Tespitlerinizi boş kısımlara yazınız.

Felsefenin etki ettiği alanlar	Felsefenin etkisine ilişkin örnekler
AHLAK	Uygulamalı etik (çevre etiği, tıp etiği, meslek etiği vb.)
EĞİTİM	Eğitimde yeni yaklaşımlar, öğrenci merkezli eğitim
SANAT	Sanat akımları (sürrealizm, kübizm, sembolizm vb.)
BİLİM	
TEKNOLOJİ	
SİYASET	
EKONOMİ	
PSİKOLOJİ	

Etkinlik

1. Tabloda verilen felsefi soruları inceleyiniz.

2. Bu sorulara ilişkin ortaya konulmuş düşünceler hayatımızı nasıl etkiler? Değerlendiriniz.

Sorular
İnsan nedir?
İdeal toplum nasıl olmalıdır?
Devlet düzeninin olmadığı bir yaşam biçimi olanaklı mıdır?
Hayatın anlamı nedir?
Gerçek nedir?, Doğruluk nedir?
Bilimin değeri nedir?
İyi ve kötü nedir?
Dil ve gerçeklik arasında nasıl bir ilişki vardır?

Etkinlik

1. Ötanazinin yasal olup olmaması gerektiğini sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız.

2. Tartışma sonucunda elde ettiğiniz ortak görüşleri not ediniz.

3. Sizce ötanazinin yasal olup olmamasında sadece doktorların veya hastaların görüşü yeterli midir? Niçin?

4. Ahlak felsefesinin insan eylemleri üzerindeki etkileri başka hangi alanlarda etkilidir? Örnekler veriniz.

Felsefenin Bireye Katkıları

Felsefe insanın sorduğu sorulara yanıt arayan bir disiplindir. İnsanda bilme isteği doğal bir dürtü olarak kabul edilir. İnsan aklının doğal olarak sorduğu soruların belirli bir sistematik ve iç bütünlükle yanıtlanması gerekir. Çünkü insan sığ ve temellendirilmemiş görüşlerle yetinmek istememektedir. Bu nedenle her zaman sorularına derin yanıtlar bulmak için uğraş vermiştir. İnsan hayatının amacı, evrende bir düzen olup olmadığı, ruhun varlığı, nasıl bir yaşam sürdürülmesi gerektiği, neyin güzel olduğu, adaletin nasıl sağlanabileceği gibi sorulara yanıt bulmak amacıyla yapılan bir etkinliktir felsefe.

Felsefe bireyler ve toplumlar arası etkileşimi güçlendirir.

Bilmek, insanı huzurlu kılar. Çünkü bireyin kaygılardan doğan soruları yanıt bulmuştur. Yanıtlarını bulduğumuz sorular bizi daha bilinçli eyleme sevk eder. Bu nedenle birey eylemde bulunmadan önce sorgulamak zorundadır.

Eski Yunan'da filozofları felsefe yapmaya sevk eden nedenler bugün bizler için de geçerlidir. Belki de daha fazlasıyla insanı hayrete ve sarsılmaya iten olaylarla karşı karşıyayız. Bu yüzden düşünmek ve sorgulamak zorundayız. Sadece bilimin sunduğu bilgiler bizleri tatmin etmemektedir. Görünen varlığı aşmak, hem kendi gerçekliğimizi hem de hayatı bütün olarak anlamak zorundayız. Bugün bilim insanları yaşadığımız evrene ait önemli bilgiler sunmaktadır. Fakat insanın iç dünyasının sınırları hâlâ çözülebilmiş değildir.

Varlığının anlamını sorgulayan ve gelecek kuşaklara nasıl bir dünya bırakacak olduğunun bilincini taşıyan tüm insanların "İnsanın evrendeki yeri nedir? İnsan sadece iç dünyasıyla anlaşılacak bir varlık mıdır? Dış dünyamızın iç dünyamızla olan bağı nedir?" gibi sorulara vereceği nihai cevaplar önemlidir. Bu nedenle dünden daha fazla bugün, düşünmeye ve felsefe yapmaya mecburuz.

Dur ve Düşün

Gayemiz, yolumuzu aydınlatacak bilgiyi elde etmektir. Bazen felsefe bize doğruya ulaşmanın zorluğunu öğretir. Başkalarının da kendilerine göre bir yaşam tarzı ve düşünme biçimi olabileceğini telkin eder. Böylece başkalarına karşı sevgiye ve anlayışa açık oluruz.

Etkinlik

1. Felsefenin bireye katkıları hakkında aşağıdaki açıklamalardaki boşlukları doğru biçimde doldurunuz.

A. Felsefe bireye .... gibi değerler kazandırır.

B. İnsanın anlama ve .... görme ihtiyacını karşılar.

C. İnsanın karşılaştığı fikirleri körü körüne kabullenmeyip her şeye ....ve .... yaklaşmasını sağlar.

Ç. Her konuda farklı bakış açılarının olabileceğini göstererek çok .... düşünmeyi öğretir.

D. Başkalarının görüşlerine .... duymayı öğretir.

E. Düşünceyi .... özgürlüğünün önemini ve değerini kavratır.

F. Bilginin önemli hâle geldiği çağımızda bireyin .... gücünün geliştirilmesine katkı sağlar.

G. Bireylerin birbiriyle .... kurma, onları .... ve sorunlarına çözüm üretmede yardımcı olur.

....

....

....

2. Sizce bu katkılardan birey açısından en önemlisi hangisidir? Niçin?

3. Verilenlerin dışında felsefenin bireye katkıları neler olabilir? Sorgulayınız Tespitlerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Etkinlik

Metni okuduktan sonra metinle ilgili verilen soruları cevaplayınız.

Üçlü Filtre Testi

Bir gün bir adam Sokrates'e: "Arkadaşımla ilgili ne duyduğumu biliyor musun?" der. Sokrates: "Bir dakika bekle." diye cevap verir ve devam eder: "Bana bir şey söylemeden evvel senin küçük bir testten geçmeni istiyorum. Buna Üçlü Filtre Testi deniyor." Adam merakla: "Üçlü Filtre?" diye sorar. "Doğru." diye devam eder Sokrates. "Benimle arkadaşın hakkında konuşmaya başlamadan önce, bir süre durup ne söyleyeceğini filtre etmek iyi bir fikir olabilir. Bu ona üçlü filtre dememin sebebi. Birinci filtre: "Gerçek filtresi. Bana birazdan söyleyeceğin şeyin tam olarak gerçek olduğundan emin misin?" Adam: "Hayır, aslında bunu sadece duydum." "Tamam" der, "Öyleyse, sen bunun gerçekten doğru olup olmadığını bilmiyorsun… Şimdi ikinci filtreyi deneyelim, yani iyilik filtresini. Arkadaşın hakkında bana söylemek istediğin şey iyi bir şey mi?" diye sorar Sokrates. Adam Sokrates'e: "Hayır, tam tersi." diye cevap verir. Sokrates: "Öyleyse onun hakkında bana kötü bir şey söylemek istiyorsun ve bunun doğru olduğundan emin değilsin. Fakat yine de testi geçebilirsin çünkü geriye bir filtre daha kaldı. İşe yararlılık filtresi; bana arkadaşın hakkında söyleyeceğin şey benim için yararlı mı?" diye sorar. Adam şaşırarak: "Hayır! Gerçekten de değil!" Sokrates: "İyi o zaman. Eğer bana söyleyeceğin şey doğru değilse ve yararlı değilse bana niye söyleyesin ki!" der.

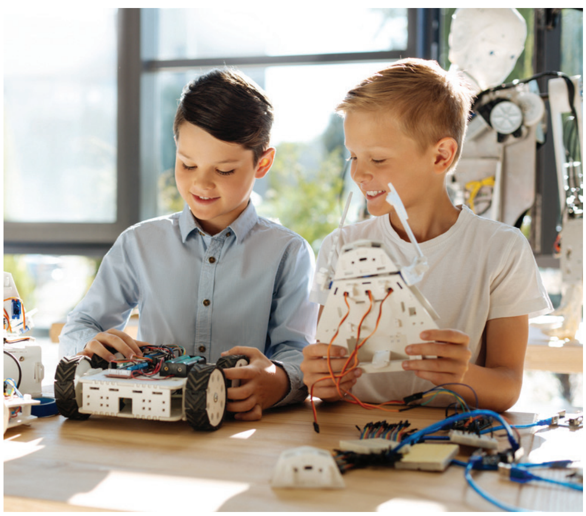
1. Sokrates kendisine söylenmek istenen habere karşı niçin bir filtreleme yapmıştır? Açıklayınız.

2. Sokrates'in yaptığı gibi hayatımızda karşılaştığımız enformasyona karşı nasıl bir tutum izlemeliyiz?

3. Bu konuda felsefenin katkıları neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Felsefe ve Eğitim

Bilgi denilince aklımıza doğrudan eğitim gelmektedir. Eğitim her toplumda var olan bir olgudur. Toplumlar nitelikli insan yetiştirmek ve kültürlerini aktarabilmek için bireyleri eğitmek zorundadırlar. Eğitimin dayanakları vardır. Diğer bir deyişle her toplumda eğitimin sosyal, kültürel ve felsefi temelleri vardır. Bir toplumda eğitim sisteminin dayandığı insan görüşü, ahlak ve bilgi anlayışı felsefi görüşlerden etkilenir. Eğitim sistemlerinin dayandığı düşünsel temel eğitimin felsefesiyle ilgilidir. Eğitim felsefesi, eğitime yön veren sistemli düşünce ve kavramlar bütünüdür.

Pragmatizm felsefesi eğitimde deneyim kavramını esas alır.

Eğitim felsefesi bir toplumda eğitim sisteminin toplumun kültürü ve gereksinimleri doğrultusunda geliştirilmesine yardımcı olur. Bu anlamda, felsefi düşünceler eğitim sistemlerine yol gösterir. Örneğin, 20. yüzyılda çok etkili olan pragmatist (faydacı) eğitim anlayışı, daha çok Amerikalı filozof William James (Vilyım Ceyms) ve John Dewey'in (Can Düvi) görüşlerine dayanmaktadır.

Dur ve Düşün

"Felsefe, çocukların eleştirel düşünebilmesine yardımcı olacak en iyi derstir; onlara nedenleri değerlendirmeyi, fikir savunmayı, bilgi kaynaklarını değerlendirmeyi ve argümanların ve delillerin değerini biçmeyi diğer derslerden daha iyi öğretebilir."

(Bertrand Russell)

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra metinle ilgili verilen soruları cevaplayınız.

Tüketim Toplumuna Eleştirel Bir Yaklaşım

"Çamaşır makinesi araç gereç gibi hizmet eder ve konfor, prestij vb. ögesi rolü oynar. Tüketimin alanı tam olarak işte bu ikinci alandadır. Bu alanda her türden diğer nesne anlamlandırıcı öge olarak çamaşır makinesinin yerine geçebilir. Simgelerin mantığında olduğu gibi göstergelerin mantığında da nesneler artık hiç de bir işleve ya da tanımlı bir ihtiyaca bağlı değildir. Bu, tam olarak nesnelerin başka bir şeye cevap vermesindendir. İster toplumsalın mantığı ister arzunun mantığı olsun bu başka şeye nesneler hareketli ve bilinç dışı anlamlandırma alanı olarak hizmet ederler.

Bilinçsiz üretim ve tüketim doğayı tahrip etmektedir.

Yeni kabile söylemi olarak tüketim, güncel dünyamızın ahlakı hâline geldi. Tüketim, insani varlığın temellerini yok etmekte, yani Batılı düşüncenin söylencesel kökenlerle logosun dünyası arasında Yunanlılardan bu yana koruduğu dengeyi sarsmaktadır."

Kaynak: *Jean Baudrillard, Tüketim Toplumu, s. 12.*

1. Yazarın metinde anlatmak istediği nedir? Sözlü olarak ifade ediniz.

2. "Bilinçli bir tüketici olmada felsefenin etkileri" nelerdir? Bu konuyu değerlendiriniz ve bu konuda bir yazı yazınız. Hazırladığınız yazıyı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

Oryantalizm (Şarkiyatçılık)

Filistin asıllı Amerikalı yazar Edward Said'in (Edvırd Said) en önemli çalışmalarından biri "Oryantalizm" isimli eseridir. Said bu kitabında, sömürgeciliğin keşif kolu olarak nitelendirdiği oryantalizmin, Doğu-Batı ilişkilerinde önemli bir kırılmanın aracı olduğunu savunmuştur. Batı'nın Doğu toplumları üzerine akademik çalışmalar yapan bölümü olarak bilinen ama onun ötesinde Doğu hakkında bazı kalıp yargılar üretilmesine katkıda bulunan oryantalist çalışmalar, gezi notları, bilimsel araştırmalar, incelemelerle bir bütüne dönüşmüş ve Doğu hakkında asılsız ithamlarda bulunmuştur. Said, oryantalizmi şöyle açıklar: "Oryantalizm estetik, bilimsel, ekonomik, sosyolojik, tarihî ve filolojik metinler aracılığıyla "aktarılmaya" çalışılan bir cins jeo-ekonomik görüşler bütünüdür. Oryantalizm coğrafi bir ayrım değil -dünya Doğu ve Batı olmak üzere eşit olmayan iki bölüme ayrılmıştır- bir seri 'çıkarlar' toplamıdır. Bu çıkarlar sadece yaratılmış olanlar değildir. Aynı zamanda bilimsel keşifler, filolojik çalışmalar, psikolojik analizler, manzara tarifleri ve sosyolojik çalışmalarla ayakta tutulmaya çalışılan müesseselerdir. Oryantalizm bilhassa brüt politik iktidarla ilişkili gibi görünmeyen bir hitap şekli fakat çeşitli iktidarların kuvvet farklarından doğan ve varlığını öylece sürdüren dengesiz bir alışveriş düzenidir."

__Kaynak:__ Edward Said, Oryantalizm, s. 26.

1. Metinden hareketle oryantalizmi nasıl tanımlarsınız?

2. Kendimizi ve ötekini tanımlamada felsefenin katkıları neler olabilir? Sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız. Ortak tespit ve çıkarımlarınızı aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

....

Ders Dışı Etkinlik

Aşağıdaki filmlerden birini izleyerek felsefenin birey ve toplum hayatındaki etkilerini tartışınız.

1. Ölü Ozanlar Derneği (Dead Poet's Society)
2. Matriks
3. Truman Show
4. Başlangıç (Inception)
5. Yıldızlararası (Interstellar)

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Bilinç ve düşünme arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
2. Filozof kimdir?
3. Felsefi düşüncenin temel niteliklerini belirtiniz.
4. Refleksif düşünme ne demektir?
5. Bir felsefe sorusunu farklı kılan özellikler nelerdir?
6. Felsefede sorular mı yoksa cevaplar mı daha önemlidir? Niçin?
7. Felsefenin bireye katkıları nelerdir?
8. Felsefenin toplumsal hayata katkılarına tarihten örnekler veriniz.

B. Aşağıdaki cümleleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

1. Felsefenin kelime anlamı bilgelik sevgisidir. ( )
2. Filozof, felsefi sistemini kurarken doğrulamaya başvurur. ( )
3. Felsefe akla, hikmet ise inanca dayalıdır. ( )
4. Bilinç kendinin farkında olma, öz bilinç ise farkındalığı fark etmektir. ( )
5. Felsefede cevaplar sorulardan daha önemlidir. ( )
6. Hayatı sorgulamak farkındalık, farkındalık ise hayatın öznesi olmamızı sağlar. ( )
7. Felsefe evrensel bir etkinliktir. ( )
8. Felsefe insanın salt kendi kendisiyle ilgilenmesini konu edinir. ( )
9. Felsefe bilime kılavuzluk eder, yol gösterir. ( )
10. Doğruluk sadece felsefenin konusudur. ( )

C. Aşağıdaki kavramları bırakılan boşluklara doğru biçimde yerleştiriniz.

Thales • rasyonel • Pythagoras • hikmet • eleştirel • yığılımlı • mitolojik • refleksif • tutarlı • evrensel • felsefe

1. Felsefe düşünme üzerine düşünmedir. Onun bu yönüne .... olması denir.
2. İlk defa felsefe kavramını kullanan filozof ....
3. Felsefede verilen yanıtlar akla dayanır. Bu anlamda felsefe .... bir etkinliktir.
4. Her filozof kendinden önceki düşüncelere yeni bilgiler katar. Çünkü felsefe .... ilerler.
5. Felsefe öncesi düşünme evreni doğaüstü güçlerle açıklayan .... evren görüşüne dayanır.
6. Felsefe insanı sabit fikirlerden koruyan .... bir düşünme biçimidir.
7. Varlığın özünü kavramaya yönelik, eşyanın esrarını çözmeyi amaçlayan öz bilgiye .... denir.
8. Felsefe tek bir ulus veya medeniyetin malı değildir. Bütün insanlığın katkıları ile oluşmuş ... . bir bilgidir.
9. İlk felsefeci kabul edilen .... göre ilk neden (arkhe) sudur.
10. Felsefe bilgisi çelişkiden uzak .... bir bilgidir.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Herhangi bir tarihsel dönemin felsefesi, o çağın kültürel durumu ile yakından ilgilidir. Bunun yanı sıra bir önceki dönemin özellikleri ile sıkı sıkıya bağlıdır.

Yukarıdaki açıklamaya göre felsefe ile ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Her çağın felsefi sorunları, o çağın ihtiyaçlarından etkilenir.

B) Felsefeciler toplumdan kopuk değillerdir.

C) Felsefe, yığımlı ilerleyen bilgidir.

D) Felsefe, güncel sorunları da konu edinir.

E) Felsefe, her toplumun kendi deneyiminin sonucudur.

2. I. Felsefe düşünme üzerine düşünmedir.

II. Felsefi düşünce filozofların birikimi ile oluşur.

III. Felsefi düşünce çeşitli konuların birbirine bağlı olduğu bir yapıdır.

IV. Felsefi düşünce çelişkiden uzaktır.

Yukarıdaki ifadelerde açıklaması <u>verilmeyen</u> felsefi düşüncenin niteliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yığılımlı olma B) Sistemli olma C) Refleksif olma

D) Eleştirel olma E) Tutarlı olma

3. Horkheimer'e göre bilginin karmaşık bir biçimde uzmanlaşması, uzmanlaşmaya dayalı araştırma bulgularının zayıf bir senteziyle önlenemez, tarafsız bir ampirizm de, teorik ögeyi dışlayarak bunu başarabilir. Tersine, ampirik araştırma ve teorik sentezin sorunlarının üstesinden yalnızca, söz konusu araştırma alanlarına uyarıcı etkilerde bulunan, genel ve özselle ilgili bir felsefe gelebilir.

Yukarıdaki açıklamaya göre Horkheimer felsefeye aşağıdaki görevlerden hangisini yüklemektedir?

A) Felsefe teorik çalışmalara daha fazla yer vermelidir.

B) Felsefe ampirik verilerin sonuçlarını önemsemelidir.

C) Felsefe teori ile ampirik verilerin bütünleştirilmesini sağlamalıdır.

D) Felsefe bilginin altyapısını hazırlamalıdır.

E) Felsefe bilginin teorik inşasına çalışmalıdır.

4. Aşağıda verilen, felsefenin bireysel ve toplumsal işlevlerinden hangisi diğerlerinden farklıdır?

A) Felsefe insanlara sorgulama becerisi kazandırır.

B) Felsefe insanın kendini tanımasına yardım eder.

C) Felsefe kendi deneyimlerimiz üzerine düşünme sağlar.

D) Felsefe toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık kazandırır.

E) Felsefe karşılaşılan sorunlara farklı yönlerden bakabilmeyi sağlar.

5. “Filozof, hiçbir düşünce coğrafyasının vatandaşı olamaz.” (Wittgenstein)

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen sözle anlamca en az ilişkilidir?

A) Filizof sorulara kendi başına çözüm bulmaya çalışır.
B) Filozof özgür düşünen insandır.
C) Filozof sistemli ve tutarlı düşünen insandır.
D) Filozof kendi yanıtının peşindedir.
E) Filozof sürekli arayış içerisindedir.

6. Aşağıdakilerden hangisi felsefenin temel niteliklerinden biri değildir?

A) Birikimlidir.
B) Eleştireldir.
C) Sistemli ve tutarlıdır.
D) Deney ve gözleme dayanır.
E) Refleksiftir.

7. “Felsefe, çocukların eleştirel düşünebilmesine yardımcı olacak en iyi derstir; onlara nedenleri değerlendirmeyi, fikir savunmayı, bilgi kaynaklarını değerlendirmeyi ve argümanların ve delillerin değerini biçmeyi diğer derslerden daha iyi öğretebilir.” (B. Russell)

Bu parçadan hareketle ulaşabileceğimiz en genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Felsefe bireye öz bilinç ve sorumluluk duygusu kazandırır.
B) Felsefe insanın doğaya egemen olmasını sağlar.
C) Felsefe bireylere bilimsel yeterlilik kazandırır.
D) Felsefe sorgulayıcı ve analitik düşünme yeteneği kazandırır.
E) Felsefe bireylere gündelik hayatında yarar sağlar.

D. Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

Metin Analizi

İnsanın dünyadaki serüveni, bilginin de serüvenidir. “Doğal olarak bilmek isteyen” kuşku ve merakla doğaya bakmış ve onda bir düzen görmüştür. Varlığın arkasındaki düzeni, hayatın anlamı ve amacını, nesne ve olguların yapısını merak eden insan, çeşitli etkinliklere yönelmiştir. Felsefe bu etkinliklerden biridir. Felsefe, kaynağı itibariyle rasyoneldir. Varlığı, insanı ve hayatın anlamını anlama, bilme çabasından doğmuştur. Felsefe, varlığı olduğu kadar insan bilgisinin sınırları, ideal toplum ve siyasal yapıyı, ahlakın temellerini de incelemiştir. Bunu yaparken bütün insanlığın yararlanabileceği sonuçlara ulaşmaya çalışmıştır. Felsefe hiçbir zaman statik bir hâl almamıştır. Her adımda şüphe ve sorularla yol almıştır. Düşünürken yaptığı eylemi sorgulayan tek alandır. Diğer bir deyişle felsefe, düşünme üzerine düşünmektir. Felsefi bilgiler bilimde olduğu gibi olgulara dayanmaz. Bu yüzden felsefede kanıtlama değil temellendirme önemlidir. Temellendirme, bir görüşü dayanaklarıyla ortaya koymaktır. Sonuçta felsefe, tutarlı ve sistemli bilgiler ortaya koyar. Her filozof kendi sistemini bütüncül bir görüş hâlinde sunar. Bu görüşler doğrudan değil fakat dolaylı olarak hayatımızı etkilemektedir.

1. Metinde felsefi bilginin özellikleri ile ilgili kavramları tespit ederek aşağıya yazınız.

....
....
....

2. Bu kavramları içeren anlamlı birer cümle kurunuz. Kurduğunuz cümleleri aşağıya yazınız.

....
....

2. ÜNİTE
FELSEFE İLE DÜŞÜNME

Bu ünitede neler öğreneceğiz?

Bu ünite kapsamında düşünme ve akıl yürütmeye ilişkin kavramları, düşünme ve akıl yürütmede dili doğru kullanmanın önemini, bir konuyla ilgili felsefi sorular oluşturmayı, felsefi bir görüşü veya argümanı sorgulamayı öğreneceğiz.

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

- AKIL YÜRÜTME VE DÜŞÜNME
- AKIL YÜRÜTMEDE DİLİ DOĞRU KULLANMA
- DİLİ DOĞRU KULLANMANIN ÖNEMİ
- FELSEFİ SORU OLUŞTURMA
- FELSEFİ BİR FİKRİN ANALİZİ

Temel Kavramlar

Görüş, Argüman, Önerme, Tümdengelim, Tümevarım, Analoji, Tutarlılık, Çelişiklik, Gerçeklik, Doğruluk, Temellendirme

AKIL YÜRÜTME VE DÜŞÜNME

Konuya Hazırlık

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Görüş................

Argüman............

Tümdengelim......

Tümevarım..........

Analoji................

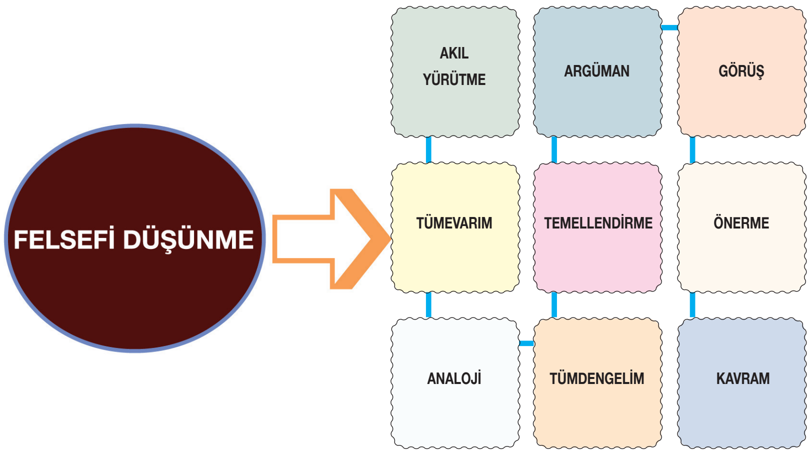
Tutarlılık..............

Çelişiklik.............

Gerçeklik............

Doğruluk............

1. Doğruluk deyince ne anlıyorsunuz?
2. Görüşlerimizin doğruluğundan nasıl emin olabiliriz?
3. Mantıklı düşünmek ifadesinden ne anlıyorsunuz?
4. Zihnimiz bilgiye ulaşırken nasıl bir yol izler? Düşüncelerinizi sözlü ifade ediniz.

Düşünme nesne, olay veya semboller arasında bağ kurma eylemidir. Her olgu gibi düşünmenin de kendine özgü bir doğası vardır. Doğruluk ve gerçeklik düşünmenin doğasında yer alan temel kavramlardır. Olgular gerçeklikle, olgulara ilişkin bilgimiz ise doğrulukla ilişkilidir. Doğruluk denilince aklımıza mantıklı düşünme gelir. Mantıklı düşünme, akıl yürütmelerle kendini gösterir. Mantıklı düşünmede semboller düzenli bir şekilde birbirini izler. Çünkü mantıklı düşünme akıl ilke ve yöntemlerine uygun olarak yapılır. Mantıklı düşünme, doğru düşünme veya tutarlı düşünme gibi terimlerle de ifade edilebilir. Doğru düşünmenin ilkelerini ve biçimlerini inceleyen bilim dalı mantıktır. Felsefi düşünme ile mantık arasında güçlü bir ilişki vardır. Mantıksal akıl yürütme, düşünceler birbirine, öncüller ve sonuç olarak tutarlı bir biçimde bağlandıkları zaman ortaya çıkar. Bir düşünce, dayanaklarıyla önermeler ve çıkarım biçiminde düzenlenmedikçe mantıksal olamaz. Bu nedenle filozoflar fikirlerini temellendirilmiş bir biçimde ortaya koymak için akla dayalı çıkarımlarda bulunmaya ve argümanlar oluşturmaya çalışırlar. Düşünmenin temel unsuru kavramlardır. Kavramlar filozofun düşüncesinde renk ve biçim kazanır. Filozof kavramları bir ağ gibi örer ve düşüncelerini biçimlendirir.

Gerçeklik ve Doğruluk

Gerçeklik; nesne, durum veya olayların varlığını belirten bir kavramdır. Diğer bir deyişle gerçeklik, bir şeyin varoluş tarzını belirtir. Bu anlamda reel ve ideal olmak üzere iki tür gerçeklikten söz edebiliriz. Söz gelimi "peri kızı", "Anka kuşu", "Keloğlan" somut olarak var olan varlıkları değil zihinde türetilmiş, ideal varlıkları ifade eder. Oysa "gökyüzü", "ay ışığı", "ağaç" reel varlıklara işaret eder.

Doğruluk ise var olanlara ilişkin yargıların konusudur. Önermeler doğru veya yanlış olabilir. Bu nedenle doğruluk, önermelerin konusudur. Örneğin "Bütün metaller iletkendir." önermesi yanlış bir önermedir. "Bütün insanlar solunum yapar." önermesi ise doğrudur. Demek ki önermeler doğrulamanın konusudur.

Etkinlik

Aşağıdaki kavramlarla ilgili "gerçeklik" veya "doğruluğu" belirten cümleler kurunuz.

Örnek

"Masa olgusal olarak algılanabilen bir varlıktır."

Dünya ....

Kafdağı ....

Deniz kızı ....

İnsanlık ....

Önerme

Önermeler, mantıksal akıl yürütme sürecinde temel ögelerden biridir. Herhangi bir durum hakkında doğru veya yanlış bir yargı bildiren ifadelere önerme denir. Filozoflar bir konu hakkında öncelikle önerme kurmak için çaba harcarlar. Daha sonra ulaşacakları genellemelere bir temel sağlamak üzere önermeleri birbirlerine mantıksal biçimde bağlarlar. Önermeler, mantıkta "akıl yürütme" denilen yapı içerisinde bir araya getirilebilir. Bir akıl yürütme, iki ya da daha fazla önermeyi içeren bir önermeler zinciridir. Savunulan temel fikri ifade eden önerme sonuç, diğerleri ise sonucu desteklemek için ileri sürülen gerekçeleri ifade eden öncüldür.

"DÜŞÜNÜYORUM O HALDE VARIM."
Descartes

Önermelerin analitik ve sentetik olarak ayrımlanması ile ilgili çalışmaları Alman filozof Immanuel Kant (Imanuel Kant) yapmıştır. Analitik önermelerde özne ve yüklem arasında bir tür

içerme ilişkisi vardır. Sentetik önermelerde ise özne ile yüklem arasında bir içerilme ilişkisi yoktur. Onunla ilintilidir ve onun kapsamını artırır. Analitik önermeler yeni bir bilgi sağlamazken sentetik önermeler özne hakkında yeni bir bilgi ortaya koyar. Analitik önermeler yanlışlanamaz. Sentetik önermeler ise doğru veya yanlış olabilir. Deneye dayalı önermelerdir. Örneğin "Madde yer kaplar." veya "Bekâr, evli olmayandır." önermeleri analitik önermelerdir. "Tebeşir beyazdır.", "Madde iletkendir." gibi önermeler ise sentetik önermelerdir.

Etkinlik

Aşağıdaki önermeleri "analitik" veya "sentetik" olması durumlarına göre "✓" ile işaretleyiniz.

Önermeler	Analitik	Sentetik
Her çemberin bir merkezi vardır.		
Bütün cisimler ağırdır.		
Üçgen üç kenarlıdır.		
Var olan herşeyin bir nedeni vardır.		
Siyah, beyaz olmayandır.		
Sürüngenler sürünür.		

Görüş

Bir kimsenin herhangi bir durum, olay veya nesne ile ilgili henüz kanıtlanmamış yargılarıdır. Felsefi anlamda filozofların kendi felsefi sistemi içerisinde dile getirmiş olduğu düşünceleridir. Filozoflar her konuda özgün görüşler ortaya koyar. Filozofun görüşleri kapsayıcı ve sistematiktir. Günlük hayatta kullanılan "dünya görüşü" veya "hayat görüşü" ifadeleri bireylerin yaşam biçimi, hayata bakış açılarını yansıtan kavramlardır. Bu kavramlar felsedeki görüş kavramıyla aynı anlamda değildir.

Her insan bir dünya görüşüne sahiptir.

Argüman

Thomas Kuhn'a (Tamıs Kun) göre argüman insanların yaşamlarında muhakeme etmelerinde ve düşüncelerini belirtmede kullanılan en önemli yoldur. Stephen Toulmin'e (Stivın Tulmin) göre bir iddiayı desteklemek için öne sürülen haklı gerekçelere "argüman" denir. İddiaları dayandıkları veriler ile ilişkilendirme ve uygun gerekçeleri yapılandırma sürecine ise "argümantasyon" denir. Argümantasyon, bir süreç; argüman ise bu sürecin bir ürünü olarak düşünülmelidir. Hepimiz günlük hayatımızda farkında olmadan argümanlar geliştiririz. Örneğin herhangi bir konuda önce sorular sorar ve iddialar geliştiririz. Daha sonra bu iddialarımızı kanıtlarla destekleme

girişiminde bulunuruz. İşte bu çabamız bir argüman geliştirme sürecidir. Öğrencilerden ders içerisinde bir konuda ortaya attıkları iddiaların doğruluğunu kanıtlamaları istenildiği zaman, argümanlar geliştirdiklerini somut olarak görebiliriz.

Argümanlar akıl yürütmeyle karıştırılmamalıdır.

Analitik argümanlar: Bu argümanlarda tümdengelim veya tümevarım yoluyla sonuca ulaşılır.

Retorik argümanlar: Bu argümanlar ise iddia ve gerekçelendirmelerden oluşur. İnandırıcı ve etkileyici konuşmalardır. Dinleyiciyi ikna etmek için birçok teknikle birlikte sunulmaktadır.

Diyalektik argümanlar: Diyalektik argümanlar, karşılıklı tartışmada kullanılır. Tartışma sırasında her birey kendi görüşünü gerekçelendirmek ve karşısındakinin görüşünü çürütmek için kanıtlar kullanır. Örneğin, Sokrates'in karşılıklı konuşmaya dayanan yöntemi, diyalektik argümanlara dayanır.

Felsefede argüman, filozofun görüşünü temellendirmek için kullanmış olduğu kanıtlardır. Argümanlar akıl yürütme ilkelerine uygun olmalı ve kendi içinde tutarlılık göstermelidir. Argümanların gücü felsefi sistemin de güçlü ve ayakları yere sağlam basan bir yapıda olmasını sağlar. Felsefede bir argümana dayandırılmayan görüş yoktur. Argümanın yapısında bir sonuç ve sonucun dayandığı öncüller yer alır. Gerekçelendirilmemiş hiçbir görüş ikna edici olamayacaktır. Bu nedenle felsefede argümanlar çok önemlidir. Akıl yürütme ile argüman birbirine karıştırılmamalıdır. Akıl yürütmeler biçimsel mantık yürütmelerdir. Argümanlar birbirini destekleyen düşüncelerin dil ile ifade edilmesiyle oluşturulmuş yapılardır.

Dur ve Düşün

Filozoflar akıl yürütme ve argüman yolunu izleyerek görüşlerini oluştururlar.

Örnek 1

"Kötülük yapan insan en fazla kendine zarar verir.

Hiç kimse bilerek kendine zarar vermez.

Kendine zarar vermek bilgisizlikten doğan bir kötülüktür.

Demek ki "Hiç kimse, bilerek kötülük yapmaz."

Örnek 2

"Var olan her şeyin varoluşunun bir nedeni ya da gerekçesi olmalıdır.

Herhangi bir şeyin kendini üretmesi ya da kendi varoluşunun nedeni olması imkânsızdır.

Dolayısıyla, nihai bir neden olmazsa ya sonsuz bir biçimde nedenleri takip etmeye devam edeceğiz ya da nihayetinde, zorunlu olarak var olan bir nedene başvuracağız.

Demek ki var olan her şeyin varoluşunun bir nedeni ya da gerekçesi olmalıdır."

Bir argümanı mantıksal açıdan değerlendirirken sormamız gereken üç soru vardır:

1. Öncülleri doğru verilmiş mi?
2. Sonucu öncüllerinden çıkıyor mu?
3. Akıl yürütme kurallarına uygun mu?

Etkinlik

1. Ahlakın ne olduğu konusunda görüşünüz nedir? Aşağıdaki boş kısma yazınız.

....

....

....

....

2. Bu görüşünüzün dayanakları nelerdir? Gerekçelendirerek aşağıya yazınız.

....

....

....

....

Etkinlik

Aşağıdaki felsefi görüşlerden birini seçerek uygun argümanlarla temellendirmeye çalışınız.

1. İnsanlar doğuştan iyidir.
2. Bilmek sorumluluktur.
3. Ortak estetik yargılar olanaksızdır.
4. Metafizik konular hakkında kesin yargılar olanaksızdır.
5. Felsefe bir yoldur, yolda oluşturulur.
6. Sorgulanmayan hayat, hayat değildir.

Tümdengelim, Tümevarım, Analoji

Tümdengelim mantık ilkelerine dayanarak, öncüllerden bir sonuç çıkarma anlamına gelir. Tümdengelimde sonuç öncüllerde bulunur ve mantıksal olarak çıkarılması gerekir. İlk defa Aristoteles'in sistemleştirdiği bir yöntem olarak mantık ve matematikte sıklıkla kullanılır. Tümdengelim, özne hakkında yeni bir bilgi vermez, ilk yargıda verilen ifadenin tekrar edilmesini sağlar. Örneğin,

Bütün insanlar ölümlüdür.
Eflatun da insandır.
O hâlde Eflatun da ölümlüdür.

Verilen örnek dikkatlice incelendiğinde ilk cümlede bütün insanların ölümlü olduğu belirtilirken Eflatun'un da ölümlü olduğu bilgisi içkin olarak vardır. Tümdengelimde kullanılan yargılar çoğu kez daha önceden doğruluğundan şüphe edilmeyen kesin yargılardır. Örneğin matematikte "Üçgenin iç açıları toplamı 180 derecedir." veya "İki nokta arasında en kısa yol doğrudur." gibi yargılar kesin yargılardır.

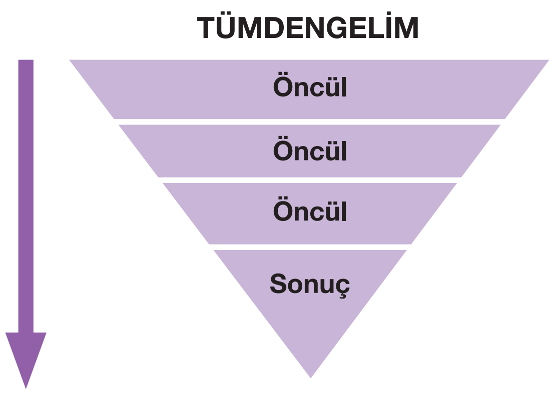
Tümevarım ise tek tek olgulara ilişkin yargılardan genel yargı ve sonuçlara ulaşmamızı sağlayan bir yöntemdir. 17 ve 18. yüzyıllarda deneysel bilimlerin gelişmesi ile birlikte önemi artan bir yöntemdir. Üç tür tümevarım vardır: Tam, basit ve bilimsel tümevarım. Tam tümevarımda dile getirilen yargı bütün özneyi kapsar. Fakat bu tür yargıların sayısı sınırlıdır. Basit tümevarımda dile getirilen yargı öznenin bazılarını kapsar. Bilimsel tümevarımda ise bilimsel yöntem ve tekniklerle olgunun bütünüyle ilgili bir yargıya ulaşılmaya çalışılır.

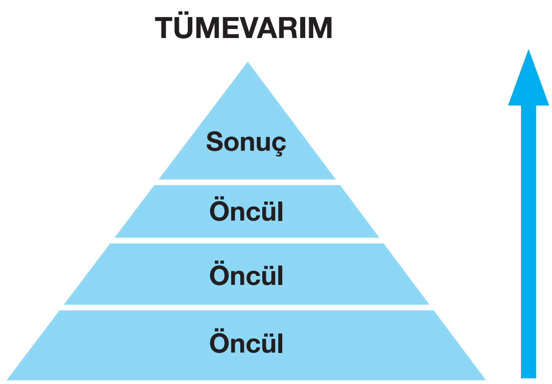

Akıl yürütmeler, doğru sonucu ulaşmanın temel yollarıdır.

Bilimsel tümevarıma şöyle bir örnek verebiliriz:

> Bakır metaldir, ısıtılınca genleşir. Çinko, metaldir ısıtılınca genleşir. Demir, metaldir, ısıtılınca genleşir. "O hâlde bütün metaller ısıtılınca genleşir."

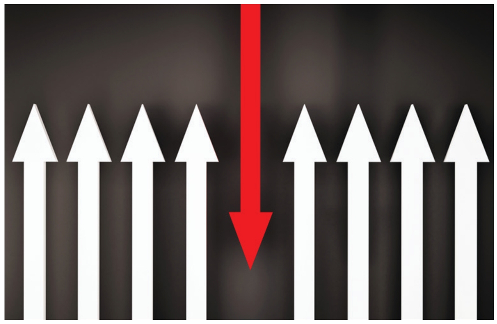
Analoji, özelden özele yapılan akıl yürütme biçimidir. Özel durumlar arasındaki benzerliklere dayalıdır. "B" ve "C" nesnesi arasında bir ilişki kurmayı amaçlayan analoji, B'nin a, b, c, d gibi özelliklere sahip olması ve C'nin de b,c,d gibi özelliklere sahip olmasından yola çıkarak C'nin "a" niteliğine de sahip olduğunun düşünülmesidir. Örneğin, Kant bir Alman, aydın, akıllı ve filozoftur. Hegel de Alman, aydın ve akıllıdır. O hâlde "Hegel de filozoftur." yargısı analolojik bir akıl yürütmeye dayanır.

Etkinlik

Aşağıdaki akıl yürütmelere birer örnek veriniz.

Tümdengelim (Dedüksiyon)	Tümevarım (Endüksiyon)	Analoji
....	....	....
....	....	....
....	....	....

Tutarlılık-Çelişik Olma

Tutarlılık, bir felsefi sistemin, felsefi argümanların kendi iç uyumunu ifade eder. Çelişik olma ise sistemin veya felsefi argümanların iç uyumlarının bozulması, kendi arasındaki tutarsızlık durumudur. Herhangi bir önerme felsefi sistem içerisine konulurken iç uyuma dikkat etmek gerekir. Aksi takdirde çelişki ortaya çıkar. Çelişik önermeler felsefi sistemi zayıflatır. Çünkü akıl yürütme kurallarının ikincisi olan çelişmezlik ilkesi bir nesnenin hem kendisi hem de başka bir şey olamayacağı esasına dayanır. Örneğin, "Bazı insanlar öğrencidir." önermesi "Hiçbir insan öğrenci değildir." önermesiyle çelişiktir.

Etkinlik

Aşağıdaki metinleri okuyarak verilen soruları yanıtlayınız.

Stoacılık

"Doğa yasalarının, insanların koydukları yasaların ve nihayet aklın yasalarının hep aynı evrensel aklın bir parçası olduğunu öne süren Stoacılar, buradan hareketle bir evrensel kardeşlik düşüncesine, dünya vatandaşlığı anlayışına veya kozmopolitanizme ulaşmışlardır. Başka bir deyişle Stoacılar, bireysel aklın evrensel ilahi akıldan pay aldığını söyleyerek soy, zenginlik, konum ve ulus farklılıklarının insanları birbirinden ayırmaya yetmediği yerde aynı evrensel akıl ya da logostan pay almalarının onları birleştirdiği iddiasıyla, insanların evrensel eşitliği düşüncesine varmışlardı."

Kaynak: *Ahmet Cevizci, Felsefenin Kısa Tarihi, s. 102, 103.*

Hümanizm

"İnsan haklarına ve onuruna, bir kişilik olarak insanın değerine, insanın gönenliği düşüncesine, insanın çok yönlü gelişmesine ve toplumsal yaşamda insanca yaşam koşullarının yaratılmasına dayalı bir görüşler sistemidir. Hümanizm, başkalarının görüşlerine ve bilgisine saygısızlığın, şiddet göstermenin ve bağnazlığın karşısında yer alır."

Kaynak: *İvan Frolov, Felsefe Sözlüğü, çev. Aziz Çalışlar, s. 218, 219.*

1. Sizce bu iki metin birlikte tutarlı mı yoksa çelişik midir? İnceleyiniz.

2. Tespitinizi metinler üzerinden örnekler vererek destekleyiniz.

Felsefede Temellendirme

Temellendirme, bir düşünceyi, iddia veya felsefi yargıyı gerekçe ve dayanak göstererek açıklama yöntemidir. Felsefi yargının doğruluğu temellendirme yoluyla ortaya konulur. Bunun için düşünce ve kavramlar arasında bağlantılar kurulmaya çalışılır. Diğer bir deyişle akıl yürütmelere başvurulur. Akıl yürütme türleri olan tümevarım, tümdengelim ve analoji yardımı ile felsefi bir düşünce temellendirilir.

Örneğin; bir filozof doğru bilginin akılda doğuştan var olduğunu savunuyorsa bunu temellediren akıl yürütmelere başvurmak zorundadır. Bunun aksini savunan bir filozof da aynı şekilde kendi savını destekleyici argümanlara başvurmalıdır. Akıl yürütmenin mantık kurallarına uygunluğu, dil ve retorik bağlantıları temellendirmenin başarılı olup olmadığını gösterir.

Dur ve Düşün

Günlük hayatta konuşmalarınızda kendi düşüncelerinizi savunurken kanıtlama ihtiyacı hissediyor musunuz? Düşüncelerinizi kanıtlamak için nasıl bir yol izliyorsunuz?

Etkinlik

Aşağıda verilen metni okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

Metodik Şüphe ve Temellendirme

Descartes (Dekart), çağdaş felsefenin kurucusudur. Descartes'ın amacı sağlam, kesin, güvenilir, açık seçik bir bilgiye ulaşmaktır. Bunun için bir temellendirme yöntemi izler. Önce felsefe geleneğini ele alır. Filozofların savunmuş olduğu görüşlerden şüphe eder. Sonra duyumlara yönelir. Mantıksal olarak onlardan da şüphe etmenin olanaklı olduğunu savunur. Çünkü duyularımız bizi pek çok defa yanıltmıştır. Sonra Descartes, uyanık mı yoksa düşte mi olduğunu belirlemek için herhangi bir ölçütün olup olmadığını inceler. Uyanık olduğumuzu belirleyenin uyanık olduğumuzu düşünmemiz olduğu fakat düşte de bunu düşünüyor olabileceğimizi söyler. Son olarak mantığı ele alır. Mantıksal kesinlikten dahi şüphe duyabileceğimizi savunur. Daha sonra şüphe edilemeyecek kesinlikte bir bilgi olup olmadığını sorar. Bu kesinlikte bir bilginin var olduğunu savunur. Bu, şu anda şüphe etmekte olduğudur. Eğer şüphe ettiğinden de şüphe etmiş olsaydı, yine şüphe etmiş olacağı için bu bir tür kendi kendini doğrulama olacaktı. Sonra şüphe etmenin düşünmek, düşünmenin de bilinçli bir öznenin edimi olduğunu savunur. En son olarak da "Düşünüyorum, öyleyse varım." sonucuna ulaşır.

1. Descartes, kesin bilgiye ulaşmak için önce ne yapmıştır? Belirtiniz.

2. Descartes, bilgi görüşünü nasıl temellendirmiştir? Tespitlerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

Etkinlik

Aşağıdaki metinleri okuyarak verilen soruları yanıtlayınız.

"Görünüşlerin gerisindeki gerçekliğin bilinemeyeceğini savunan septikler, görünüşlerin, gözle görünür olguların yol göstericiliğini benimsemişlerdir. İnsanların yalnızca şeylerin kendilerine nasıl göründüğünü bilebileceklerini, aynı şeylerin farklı insanlara farklı göründüğünü ve bizim bu görünüşlerden hangisinin doğru olduğunu, hangi insanın haklı olduğunu söyleyemeyeceğimizi savunan Pyrrhon'a (Firon) göre, her iddia için birbirine çelişik olan iki kanıt ya da düşünce ileri sürülebilir…"

Kaynak: *Ahmet Cevizci, Felsefenin Kısa Tarihi, s. 107.*

"Platon'un felsefesi duyum açısından akılcıdır. Bilginin kaynağının, yalnızca duyum algılamasından değil, aynı zamanda mantıkta yattığını söylemektedir. Deneyim, bilgide zorunlu bir rol oynamaktadır; bizim apriori (önsel) idealarımız, deneyim ile ortaya konmaktadır. Platon'un felsefesi gerçekçidir ve zihinsel gerçekliklerin varlığını ortaya koyar…"

Kaynak: *Frank Thilly, Felsefeyle Yolculuk, çev. İbrahim Şener, s. 108.*

1. Sizce bu iki metin birbiriyle tutarlı mı yoksa çelişik midir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....
....
....
....

2. Metinlerde geçen çelişik ifadeleri noktalı yerlere yazınız.

....
....
....
....

Etkinlik

1. Aşağıdaki kavram çiftlerini kullanarak anlamlı birer cümle oluşturunuz ve karşılarına yazınız.

2. Kurduğunuz cümleleri arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Görüş-argüman ....

Önerme-akıl yürütme ....

Tümdengelim-tümevarım ....

Tutarlılık-çelişiklik ....

Gerçeklik-doğruluk ....

Felsefi düşünme-akıl yürütme ....

Argüman-akıl yürütme Argümanlar doğru bir akıl yürütmeyle elde edilir.

AKIL YÜRÜTMEDE DİLİN DOĞRU KULLANIMI

Konuya Hazırlık

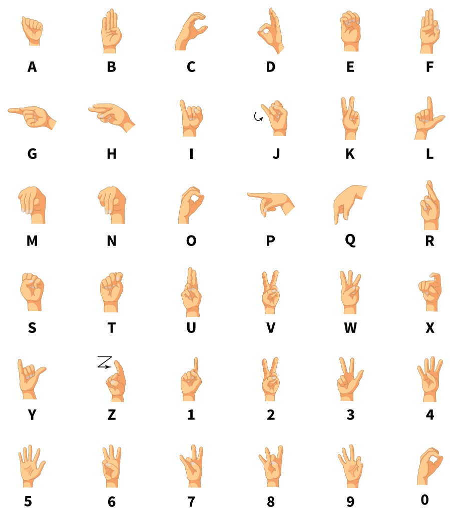
Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Düşünce..

Dil............

Kavram....

Anlam......

1. Duygu ve düşüncelerinizi nasıl ifade ediyorsunuz?

2. Sizce duygu ve düşünceleri ifade etmenin en etkili yolu nedir?

3. Dili doğru kullanmak ifadesinden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Dil insanların duygu ve düşüncelerini anlatmak, iletişim kurmak amacıyla kullandıkları semboller bütünüdür. Duygularımızı ve her türlü düşüncemizi dille ifade etmekteyiz. Dilsiz, ne geçmişten ne gelecekten ne de şimdiden söz edebiliriz. İnsan emeğinin sonucu ortaya koyulmuş bütün eserler dil ile ifade edilmiştir. Dil ve düşünce ilişkisi üzerinde çokça düşünülen önemli bir konudur. Şöyle ki her dil, kendine özgü bir biçime sahiptir. Bunun için ortak bir dille konuşan bir toplumun üyeleri o dilin mantığına sahip düşünür. Bu ortak düşünme özelliği kendini sanatta, felsefe ve bilimde de gösterir. İnsanlar dil aracılığıyla bir kültürü oluşturmuş ve böylece toplum olmayı başarmıştır. Dil, yeni buluşların kapısını açmış ve bilimlerin oluşmasında en önemli araçlardan biri olmuştur.

Dil, insanın dış dünyaya açılan penceresidir. Varlık dilde bir söze dönüşünce anlam kazanır. Böylece somut ve soyut nitelikleri olan bütün varlıklar insanların ortak bir unsuru hâline gelir. Diğer bir deyişle dil, varlığı söze dönüştürür. Böylece dil insanla dünya arasında bir köprü olur. Olaylar, nesneler ve yaşantılar dil ile kendini ortaya çıkartır. İnsan dili sayesinde bilmediklerine bir ad verir. Onları kavramlaştırır.

Dil ve Düşünce İlişkisi

Dilin yapısı, düşünce ve dil arasındaki ilişki dil felsefesinin önemli konularından biridir. Martin Heidegger (Martin Haydeger), “Dil varlığın evidir.” demiş, L. Wittgenstein ise “Dilimin sınırları, varlığımın da sınırlarıdır.” ifadesini kullanmıştır. Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi dil düşünceyi ifade etmede kullanılan bir araç olmanın ötesinde anlamın kendi içinde inşa edildiği canlı bir yapıdır. Dilin olanakları, dilin sınırları düşüncenin de düzgün, açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmesini sağlar.

Dur ve Düşün

Filozof ve Bilgelere göre Dil

"Söz ola kese savaşı/Söz ola kestire başı.

Söz ola ağulu aşı/Balıla yağ ede bir söz." **(Yunus Emre)**

"İnsanlar onu anlamadılar, onu işitmeden önce..." **(Herakleitos)**

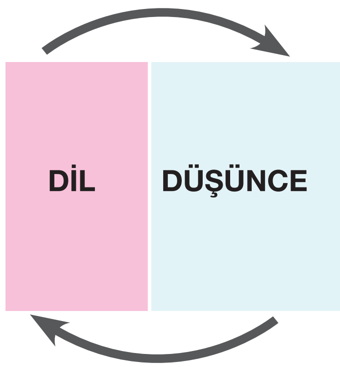
"Üzerinde konuşamadığımız şeyler hakkında susmamız gerek." **(L. Wittgenstein)**

"Dil, varlığın ışıyarak örtüsünü açtığı yerdir." **(Heidegger)**

"Dil, iletişim sağlamak amacıyla insanların sahip olduğu doğal bir araçtır." **[Ferdinand Saussure (Ferdinand Sassu)]**

"Şimdi benim hâlim, söze sığmaz." **(Mevlâna)**

Dil, yaşayan canlı bir varlıktır. Bu nedenle dili kalıplaşmış bir varlık gibi düşünemeyiz. Dil, toplum içerisinde gelişir. Felsefe dille yapılır, düşünce dille ifade edilir. Dilin yetkinliği felsefe ve düşünceyi ifade etme ve sistem kurmayı da kolaylaştırır. Kavram açısından fakir, kendi kendini yenileyemeyen dillerde felsefe, bilim, sanat gibi etkinlikler zorlaşır. Bu nedenle dilin zenginliği, üretkenliği fikirce zenginleşmenin de şartlarındandır. Diğer taraftan felsefi ve düşünsel etkinlikler dilin zenginleşmesini de sağlar. Bir kültürde ne varsa dilde karşılığı vardır. Bu anlamda dil demek kültür demektir. Kültürlerin ve medeniyetlerin var olması ve gelişmesi dile bağlıdır. Bireysel kimliklerimiz de dil ile inşa olunur. Çünkü birbirimizi dil ile anlarız. Anladıklarımızı dil ile kendi duygu ve düşüncelerimize katarız. Böylece kişiliğimizi ve kimliğimizi inşa ederiz.

Şekil: *Dil ve düşünce ilişkisi karşılıklıdır.*

Dur ve Düşün

Bir arabayı kullanan sürücü aynı anda birçok şeyi kontrol etmek zorundadır. Herhangi bir kusur kazaya neden olabilir. Oysaki bir dili kullanmak araba kullanmaktan daha karmaşık bir iştir.

Etkinlik

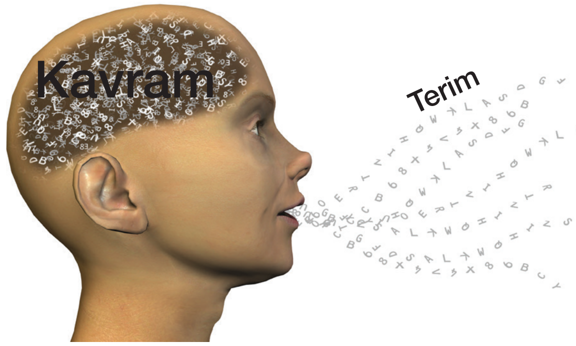
1. Sınıfınızda denk gruplar oluşturunuz.

2. "Dilden önce anlam var mıdır? Yoksa anlam dille mi başlar?" konulu bir münazara gerçekleştiriniz.

3. Münazara sonucunda elde ettiğiniz tespitleri not ediniz.

Dil ve Kavram

Kavram, nesnelerin zihindeki tasarımıdır. Terim ise bu tasarımların tek bir sözcükle dilde ifade edilmesidir. Örneğin, ağaç kavramı ağaç nesnesi hakkında bildiklerimizin tümünü, tek bir sözcükle ifade eder. Ağaç hakkında artan bilgi birikimimiz, ağaç kavramının içini gün geçtikçe daha çok doldurur. Ağaç kelimesini her kullandığımızda zihnimizdeki tasarımı canlanır. Bu anlamda, dilin en önemli işlevi kavramlaştırmadır, diyebiliriz. Çünkü düşünmemizin temel unsuru kavramlardır.

"Kavramlar düşüncenin içine girdiği kaplar gibidir."

Etkinlik

Metni okuyup aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Dışımızdaki dünya birtakım karmaşık nesne, olay ve duyu malzemelerinden oluşur. Dünyayı kavramayı kolaylaştırmak için düşünmenin temel aracı olan kavramlara ihtiyacımız vardır. Kavramlar, aynı tür varlıklardan yapılan soyutlamalardır. Düşünürken nesneleri değil kavramları kullanırız. Sözgelimi masa denildiğinde aklımıza belirli bir şekli, rengi, biçimi, işlevi olan nesne gelir. Bu belirgin nitelikleri gördüğümüzde bu nesneye masa deriz. Önümüzde hiç masa olmasa da düşünce yoluyla masayı hatırlarız. Buna da imgelem denir. Kavramlar daha önce deneyimlediğimiz varlıkların imgelem yoluyla hatırlanmasıdır. Böylece “masa”, “kitap”, “ağaç” denildiğinde herkes aynı nesneyi düşünmüş olur. Dilde oydaşma bu şekilde olur.

Dil hayatımızla iç içe bir olgudur.

Kavramlar zihinde doğuştan mı vardır yoksa sonradan mı öğrenilmiştir? Bu konuda felsefe tarihinde Platon ve Aristoteles farklı düşüncededir. Platon’a göre biz “at” kavramını bilerek doğarız. Yani zihnimizde kavramlar doğuştandır. Bir atla karşılaşıldığında hatırlama yoluyla o varlığın bir at olduğu bilinir. Aristoteles ise bizim kavramları bilerek doğduğumuzu kabul etmez. Ona göre bir kavram o tür farklı nesne, varlıkların duyumsanması sonucu oluşur. Söz gelimi birçok “at” gören insan, bu atların ortak özelliklerinden yola çıkarak “at” kavramına ulaşır.

1. Kavram olmadan düşünebilir miyiz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

2. Kavramlar zihnimizde doğuştan mı vardır yoksa sonradan mı edinilir? Sınıfınızda tartışınız.

3. Çıkarımlarınızı aşağıya özetleyerek yazınız.

....

....

....

Etkinlik

Dil ve düşünce ilişkisi hakkında metindeki boş kısımları doğru biçimde doldurunuz.

• Dil • Kavram • Ad • Düşünme

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri ……………….dir. ……………., olaylar ve varlıklar arasında bir bağ kurmadır. İnsan düşünebildiklerini ………….. ile ifade eder. Bu nedenle dil ile ………….. arasında sıkı bir bağ vardır. Dil ve düşünce bir madalyonun iki yüzü gibi birbirini tamamlar. ……………….. düşüncenin kabı gibidir. İnsan, çevresindeki varlıkları ve olayları ………. vererek kavrayabilir. …………………., var olanların zihindeki tasarımıdır. Kavramlaştırılamayan hiçbir şey bilinemez. Kavramlaştırma ise …………… sayesinde olur.

Dil ve İletişim

Dilin temel işlevlerinin başında iletişim gelir. İnsan sosyal bir varlık olarak diğer insanlardan haberdar olmak ve kendi ihtiyaç, duygu ve düşüncelerini ötekilerine iletmek ister. Bunun için her kültür içerisinde bazı simge, sembol ve ritüeller vardır. Fakat bunların hiçbiri dilin yerini alamaz. Dil zengin bir kavramlar bütünüdür. Her durumu ifade etmek için kullanılan kavramlar anlatılmak istenilenin doğru ve eksiksiz anlaşılmasına yardım eder. Kültür, dil sayesinde gelişir. Deneyimler dil sayesinde aktarılır. Dille yapılan iletişime yardımcı olarak jest ve mimikler, beden dili ve diğer göstergeler de önemli rol oynar. Ne anlatmak istediğimiz kadar nasıl anlattığımız, sesimizin tonu, tınısı, üslup da önemlidir. Yapma, sahte tavırlarla yaptığımız konuşmalar inandırıcılıktan yoksun olur. Sosyal medyanın yaygınlaşması ile sohbet programları ile paylaşılan emojiler bugün dildeki göstergelerin işlevlerini yerine getirmektedir. Üzgün bir yüz, kırık bir kalp, bir doğum günü pastası dilde çeşitli kelimelerle ifade edilmek istenen anlamı çok daha yalın bir biçimde iletebilmektedir.

Dur ve Düşün

Dünyadaki dillerin sayısının 6.000’den fazla olduğunu ve bu dillerin yaklaşık yarısının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu biliyor musunuz?

Etkinlik

1. Aşağıdaki kavramlardan birini seçerek kavramın resmini yapmayı deneyiniz.
2. Yaptığınız resimleri daha sonra sınıfta sergileyebilirsiniz.

(Kavramlar: Düşünce-Mutluluk-Dil-Zaman-İnsan-Umut-Anlam)

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

Konfüçyüs'e sormuşlar; "Bir ülkeyi yönetmeye çağrılsaydınız, yapacağınız ilk iş ne olurdu?" diye. Ünlü filozof şöyle cevap vermiş:

"… Bir ülkenin yönetimini ele alsaydım, yapacağım ilk iş, hiç kuşkusuz dilini gözden geçirmek olurdu. Çünkü dil kusurluysa, sözcükler düşünceyi iyi ifade edemez. Düşünce iyi ifade edilemezse görevler ve hizmetler gereği gibi yapılamaz. Görev ve hizmetin gerektiği şekilde yapılamadığı yerlerde âdet, kural ve kültür bozulur. Âdet, kural ve kültür bozulursa adalet yanlış yollara sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir!.."

Kaynak: *Nermi Uygur, Dilin Gücü.*

1. Konfüçyüs ne anlatmak istemektedir? Açıklayınız.

2. Dilin işlevleri nelerdir? Aşağıdaki boşluğa sıralayınız.

....

....

....

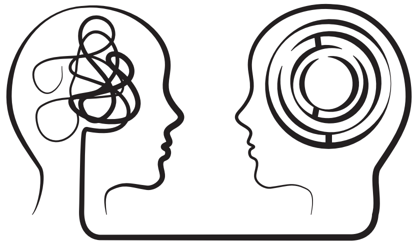
DİLİ DOĞRU KULLANMANIN ÖNEMİ

İnsanlar düşünmeye, çevresini tanımaya başlarken önce dış dünyadaki varlıklarla ilgilenmiştir. Varlığı bilmek için nesnelere ad vermiş ve kendisini dille ifade etmiştir. Dil olmadan düşüncemizi ifade edemeyiz. Çünkü düşünme dil yolu ile aktarılır. Örneğin düşüncemizin parçası olan akıl yürütme, kavramlar ve düşünme ilkeleri dil ile ortaya konulur. Bir akıl yürütmede düşündüklerimizi dile getiren önermeler vardır. Önermelerin yapısında ise kavramlar yer alır. Kavramlar, akıl yürütmelerin temel unsuru durumundadır. Kavramlar hepimizin ortak kullandığı dilsel yapılardır. Düşündüğümüzü ifade ederken kavramları imlediği anlama uygun biçimde kullanmak gerekir. Kavramları doğru kullanmak bilgiye ulaşmanın ve iletişimin temel koşullarından biridir. Bazen günlük dilde kavramları, sözcükleri ve deyimleri yanlış kullanırız. Söz konusu yanlışlar beraberinde birçok yanlış anlamayı getirir. Geçerli bir akıl yürütmenin temel kuralı bir sonucun kanıtlanması için ortaya konulan öncüllerin doğru ve yeterli olmasıdır. Kavramın yanlış kullanılması, önermenin yanlış anlaşılmasına neden olur. Önermenin yanlış olması, öncüllerin yanlış olması demektir. Öncüllerin yanlış olması, akıl yürütmenin geçersiz olması anlamına gelir. Bu yüzden düşüncesini mantıksal biçimde ifade etmek isteyen herkes doğrudan dille ilgilenmek zorundadır. Dil ve mantık ilişkisi filozofları kesinlik arayışına götürmüştür. Filozoflar düşüncelerini kesin bir biçimde dile getirebilmenin yollarını aramışlardır. Bunu başarabilmek için de dili kullanmışlardır.

Dili doğru kullanmak günlük hayatımızda olduğu gibi bütün düşünme alanlarında önemlidir. Günlük dilde bir cümlenin açık ve anlaşılır olması için dilin doğru kullanılması gerekir. Fakat dilin sadece kurallarına uymak yeterli olmaz. Aynı zamanda kavramların anlamca ifade etmek istediğimiz şeyi karşılaması gerekmektedir. Aksi durumda iletişim veya doğru sonuca ulaşma mümkün olmayacaktır.

Kavram Yanılgısı Nedir?

Kişinin bir kavramı anladığı şeklin, kavramın ortaklaşa kabul edilen anlamından önemli derecede farklılık göstermesi durumudur. Örneğin; **“Bu söylediklerin gerçek olamaz.”** ifadesinde kullanılan "gerçek" kavramı hatalıdır. Çünkü bir şeyin gerçek olması var olması demektir. Söylediklerimiz gerçeğe uygun ise doğru, değilse yanlış olur. Bu durumda ifade “Bu söyleklerin doğru olamaz.” şeklinde olmalıdır. Doğruluk bilgiyi, gerçeklik ise varlığı niteler. Görüldüğü gibi zihinde doğruluk kavramının yerine gerçeklik kavramının yer alması bir kavram yanılgısıdır.

Kavram yanılgılarının nedenleri:

- Ön yargılar
- Temeli ve kesinliği olmayan fikirler
- Yanlış anlamalar
- Gerçekliğe dair yanlış algılar

Etkinlik

1. Aşağıdaki ifadelerde yanlış kullanılan kavramların altını çiziniz.

2. Yanlış verilen ifadeleri doğru biçimde yeniden karşılarına yazınız.

Bu davranışın hiç etik olmadı.	....
Bu konuda bilimsel görüşüm böyledir.	....
O artık bir fenomen oldu.	....
Hava ısısı birden düştü.	Hava sıcaklığı birden düştü.
Demokrasi en faydalı yönetim biçimidir.	....
İnsanlara güzel davranmak gerekir.	....
Yaş geliştikçe insan değişiyor.	....
Enflasyon ücretlerin de artmasına neden oluyor.	....
Doğru insanla tanışmak çok önemlidir.	....

3. Siz de kavramların yanlış kullanımına günlük hayatınızdan örnekler bularak altta verilen boş kısma yazınız.

....

....

....

....

....

Etkinlik

1. Günlük hayatınızda dilin yanlış kullanımına bağlı yaşadığınız ilginç durumlar nelerdir? Örnekler veriniz.

....

....

....

2. Verdiğiniz örneklerden hareketle dilin yanlış kullanımı iletişimde nelere yol açmaktadır? Belirtiniz.

....

....

....

Etkinlik

1. Dili doğru kullanmak ne demektir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

2. Düşünürken ve akıl yürütürken dili yanlış kullanmak ne gibi sonuçlar doğurabilir? Açıklayınız.

....

....

....

3. Günlük hayatımızdan akıl yürütme ve düşünmede dili doğru kullanmanın önemine dair örnekler bularak aşağıya yazınız.

....

....

....

4. Edebiyat ve felsefe gibi alanlarda dili doğru kullanmanın önemini açıklayınız.

....

....

....

FELSEFİ SORU OLUŞTURMA

Konuya Hazırlık

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Soru……………...................

Felsefi soru…………..................

Bilimsel soru………..................

1. Soru nedir?
2. Soru sormadan bir şeyi anlamak ve bilmek mümkün müdür? Nasıl?
3. “Bugün hava nasıl?” sorusu ile “İnsan nedir?” sorusu arasında ne fark görüyorsunuz?

Hayatı ve olayları anlamaya sorularla başlıyoruz. Çocukluğumuzu hatırladığımızda aklımıza gelen en önemli izlerden biri sorulardır. Daha çok “Bu nedir?” şeklinde başlayan somutu anlamaya yönelik sorular zamanla değişir. Fakat hayatımızda bilme ve anlama isteği oldukça sorular da devam eder. Soru, sorgulama ve anlama isteğinin bir ürünüdür. Günlük hayatta anlamak istediğimiz olaylara dair birçok soru sorarız. Bu sorular gündelik ihtiyaçlarımız gibi geçici sorulardır. Nitelik bakımından pratik yönelimlidir. Doğrudan hayatımızla ilişkilidir. Fakat her soru bu niteliklerde değildir. Örneğin bilimsel ve felsefi sorular gündelik sorularımızdan farklıdır. Filozof, bilme ve anlama merakını sorduğu sorularla geliştirir. Filozofun sorduğu sorular, günlük, bilimsel, sanatsal ve dinî sorulardan farklıdır. Felsefe soruları diğer sorulardan yalnızca kökleri itibarıyla ayrılmakla kalmaz, bir felsefe sorusunun yanıtlanma biçimi de farklılık gösterir. Örneğin “Hafta sonu ne yapmayı düşünüyorsun?” biçimindeki bir günlük soruya yanıt vermek için kişinin düşüncesini dile getirmesi yeterlidir. Fakat “Düşünme nedir?” sorusuna yanıt vermek için pratik bir yönelim gerekli değildir. Bu soruyu yanıtlamak için yapıp etmelerin ötesinde düşünmek ve sorgulamak gerekmektedir. Felsefe sorusunun cevabı doğrudan düşünceden geçmektedir.

Merak! → **Nedir? (Soru)** → **Anlam**

Şekil: *Merak, soruyu, soru ise anlamı doğurur.*

Felsefi Soru

"Öteki bilimlerin durduğu, soru sormayı bırakıp varsayımları kabul ettiği yerde, filozof soru sormaya başlar. Bilimler bilgi ortaya koyar, filozof bilinenin ne olduğunu sorar. Bilimler yasalar ortaya koyar, filozof yasanın ne olduğu sorusunu ortaya atar. Sokaktaki insan ile politikacı hazdan, yarardan söz eder; filozof ise haz ile yarardan gerçekte ne anlaşılması gerektiğini sorar. Demek ki felsefe, köklere gitmesi bakımından aynı zamanda bir kök bilimidir. Öteki bilimlerin yeterli gördükleri yerde soru sormaya ve araştırmaya devam etmek istemesi bakımından da ötekilerden daha derindir."

__Kaynak:__ J. M. Bochenski, Felsefece Düşünmenin Yolları

Felsefe Sorusunun Özellikleri

- Günlük ihtiyaçların dışındadır.
- Kalıcıdır.
- Dil ile ortaya konur.
- Yanıtı düşünce ve dilden geçer.
- Refleksif düşünmenin ürünüdür.
- Öze ilişkindir.
- İdeal olanı anlamaya yöneliktir.
- Genel niteliktedir.

Bilimsel Soru

"Nasıl" sorusu bir olgu hakkında sorulduğunda olgunun görünür özelliklerinin tasvirine yönelir. Doğa bilimleri çoğu zaman bu türden soruları cevaplama gayretindedir. Bilimsel sorular sınırlı bir gerçekliğin bilgisine ilişkindir. Bu anlamda somut bir durumu anlamaya yöneliktir. "Nasıl" sorusu görünürdeki gerçekliğin tasvirine yönelik iken "nedir" sorusu bu görünür gerçekliğin ötesine uzanmaktadır.

Felsefi soru "İnsan nedir?"
Bilimsel soru "İnsanın canlı yapısı nasıldır?"
Gündelik soru "Kapı açık mı?"

Felsefi sorular genel ve kuşatıcı niteliktedir.

Etkinlik

Metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

Kant, felsefe tarihinin önemli filozoflarından biridir. Görüşleriyle kendinden sonraki filozoflara büyük etkileri olmuştur. Kant'ın felsefi sistemi üç temel sorunun yanıtını aramaya yöneliktir: "Neyi bilebilirim?", "Ne yapmam gerekir?", "Ne umabilirim?" Kant, bu soruların yanıtlarını sorgulayarak kendi felsefi sistemini geliştirmiştir. Bu sorular Kant'ın felsefi sisteminin özünü ve temelini oluşturmaktadır.

1. Kant'ın felsefi çalışmalarını başlattığı yer neresidir?

2. Kant'ın ele aldığı soruların niteliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. "Felsefe, soru ile başlatılır ve soru ile yönlendirilir." ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Metne İlişkin Felsefi Sorular Oluşturma

Bir metni anlamak parça ve bütün ilişkisi içerisinde ele almayı gerektirir. Bu anlamda sorular metni analiz etmeye yönelik sorular olmalıdır. Metne yönelik doğru sorular sorulursa metin daha kolay anlaşılır.

Metnin arka planına ilişkin sorular metni anlamada yol göstericidir.

Metnin bir yazılış amacı ve buna bağlı bir teması olduğu unutulmamalıdır. Parça parça yazılanların anlamına bakarken bunların bütün olarak ne ifade ettiğini anlamak önemlidir. Bu nedenle sorular hem parça hem de bütün ilişkisine yönelik sorulmalıdır.

Karşımızdaki metin hayatı, insanı veya dünyayı yorumlama çabasının ürünüdür. Arka planında farklı biçimlerde sorulmuş bir soru vardır. Metin yazılırken açık ya da kapalı bir soruya yanıt verilir. Konunun arka planındaki sorunu ya da sorunları açığa çıkarmak, açıklamak temeldir.

Diğer bir unsur metinde geçen kavramlardır. Kavramsal çözümleme metnin anahtarını verir. Bunun için metinde geçen temel kavramlara dikkat çekilmelidir.

Bir diğer unsur ise metnin ana temasıdır. Her metnin dile getirdiği bir düşünce vardır. Metindeki yönlendirici düşünce genelde yazarın görüşüdür. Yazarın kanıtlamaya çalıştığı argümanıdır.

Metinde ele alınan konunun hangi yöntemle değerlendirildiğini anlamak için uygun soru sorulmalıdır. Argümanların hangi mantıkla sıralandığını anlamak için yöntemle ilişkisi düşünülmelidir.

Konunun yerel ve evrensel boyutlarını görmek önemlidir. Bu anlamda sorulacak sorular konuyu farklı açılardan görmeyi sağlayacaktır.

Konunun sebep ve sonuç ilişkilerini bulmak için uygun sorular oluşturulmalıdır.

Dur ve Düşün

"Soru bilginin yarısıdır."

(Mevlâna, Mesnevi, IV. Cilt, s. 586.)

Etkinlik

Aşağıdaki metni inceledikten sonra verilen yönergeyi uygulayınız.

"Malcolm (Melkım), öğrencilerin çoğunun beyaz olduğu bir ortaokula gidiyordu. Pek çok beyaz arkadaşı vardı. Kendisini onlardan hiç farklı hissetmiyordu. Ta ki öğretmeni Bay Ostrowski'yle (Ostravski) arasında geçen o konuşmaya kadar. Bay Ostrowski öğrencilerini her zaman motive eden, hayallerini gerçekleştirmeleri hususunda destekleyen biriydi. Bir gün Malcolm'ın sınıfındaki öğrencilerine gelecekte ne olmayı hayal ettiklerini sordu. Herkes düşüncelerini paylaştı. Bay Ostrowski her zamanki gibi onları motive ediyordu. Malcolm sıra kendisine geldiğinde "Avukat olmak istiyorum." deyiverdi. Bay Ostrowski hiç yapmadığı bir şey yaptı. "Malcolm, gerçekçi ol. Seni severiz. Ama avukat olmak zenci biri için gerçekçi bir hayal değil. Kabiliyetli bir çocuksun. Marangoz olmaya ne dersin?" diye karşılık verdi. Malcolm bir anda kendisini diğerlerinden farklı hissetti…"

Kaynak: *tbm.org.tr*

1. Konu ile ilgili hazırlanmış örnek felsefi soruları inceleyiniz.

a) İnsan hakları nedir?

b) İnsan haklarının kaynağı nedir?

c) Hak ve özgürlük kavramları arasında nasıl bir ilişki vardır?

ç) Eşitlik ve adalet aynı şey midir?

d) Eğitim hakkı temel bir hak mıdır?

e) İnsan haklarının insan doğasıyla ilişkisi nedir?

f) İnsan haklarını evrensel kılan nitelikler nelerdir?

g) İnsan haklarının etik temelinde hangi değerler yer alır?

2. Siz de konu ile ilgili örnek felsefi sorular hazırlayınız.

a) ....

b) ....

c) ....

ç) ....

d) ....

e) ....

f) ....

g) ....

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen yönergeyi uygulayınız.

"Felsefe size ün, servet elde etmek, ya da çalıştığınız yerde ilerlemek için yardım sağlamaz. Sizin ünlü kişilerin övgüsünü kazanmanıza, diğer insanlarla ilişkilerinizde daha kibar ve geçimli olmanıza da yardımcı olmaz. Felsefe okumakla huyunuzun daha soylu olacağını ya da halkın "filozofça tavır" dediği o çok aranan tavrı kazanacağınızı da beklemeyiniz. Diş ağrısına katlanmada, yaşamın güçlüklerine göğüs germede herhangi bir kimseden farkınız olmayacaktır. Filozof da herkes gibi ayakkabı bağı koptuğunda ya da treni kaçırdığında, bir çiviye bastığında ya da dilini dişlediğinde, ne duyduğu acıyı ne de kızgınlığını gizleyecektir.

Filozoflar yaşamlarını yoluna koymada hiç kimseden daha başarılı değillerdir. Dünya çapında ünlü hiçbir filozof size dostluk kurma, başkaları üzerinde etkili olma, aşağılık duygunuzu yenme konusunda bir şey söylemez. Aynı şekilde felsefe, sizi ne beklenen herhangi bir tehlikeden korur, ne yalnızlığınızı giderebilir, ne de korkunuzu dağıtabilir veya çağdaş dünyanın giderek artan kaosu karşısında size sığınabileceğiniz bir yer gösterebilir.

O hâlde felsefenin gereği nedir? Okuması çetin, anlaması zor bir konu, incelediği şeyler açık olmaktan uzak, üstelik profesörleri de yazdıklarında oldukça karanlık. Felsefeyi anlayarak okumak için bir rehber hocanın yardımına ve tartışma fırsatına ihtiyaç var. Bu güçlüklere karşın pratik hiçbir yararı da yok. Filozofun çabalarını ödülle şereflendirme diye bir şey de yok ortada. Felsefe bilgisi hiçbir işverenin değerlendirdiği bir nitelik olmadığı gibi, kişiyi yaşamında başarılı kılacak bir güçle de donatmamaktadır. Öyle bir felsefe öğreniminin gereği var mıdır? Bu sorunun tek yanıtı vardır…"

Kaynak*: Cemal YILDIRIM, Bilim Felsefesi.*

1. **Metne bağlı olarak felsefi sorular oluşturunuz.**
2. **Oluşturduğunuz soruları aşağıya yazınız.**

   Felsefenin değeri nedir? (Örnek)

   Filozof kimdir? (Örnek)

   ....

   ....

   ....

   ....

   ....

   ....

   ....

   ....

   ....

   ....

Etkinlik

Aşağıda verilen soruları inceleyiniz. Sorulardan hangilerinin felsefi soru olduğunu tespit ediniz.

İnsan haklarının kaynağı nedir?

Nasıl düşünüyoruz?

Özgürlük nedir?

Varlık nedir?

Atlar rüya görür mü?

Uzayda yaşam var mıdır?

Filozof Olsaydım

Bir filozof olsaydınız hayatın anlamına dair hangi soruları sorardınız? Düşününüz. Zihninizde oluşturduğunuz soruları aşağıya yazınız.

▶ .... ?

▶ .... ?

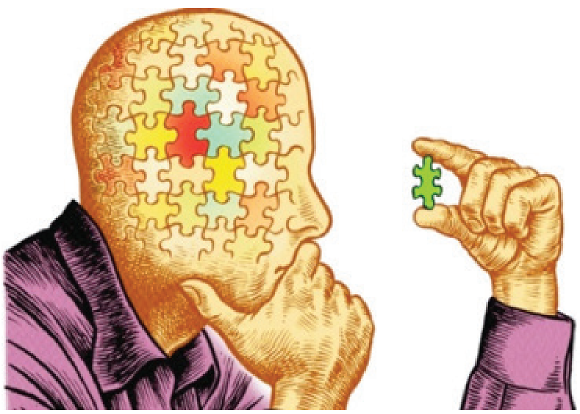
▶ .... ?

▶ .... ?

▶ .... ?

FELSEFİ BİR ARGÜMANI SORGULAMA

Felsefi metinler bir iddiayı temellendirme amacı taşırlar. Metinde dile getirilen düşünce yazar tarafından temellendirilir ve okuyucu ikna edilmeye çalışılır. Özellikle akademik makalelerde bu duruma daha sık rastlanır. Çeşitli argümanlarla felsefi bir iddia gerekçelendirilir. Bunun için akla dayalı temellendirme, örneklendirme, betimleme, alanla ilgili başvurulan temel kaynaklara ve isimlere gönderme yapma gibi tekniklere başvurulur. Filozof görüşlerini argümanlarla destekler. Argümanlar savunulan görüşü desteklemek için sunulan gerekçelerdir. Bu anlamda bir metin okurken ilk önce yazarın görüşü tespit edilmelidir.

Daha sonra yazarın savunduğu görüşü desteklemek için hangi argümanları kullandığına dikkat etmek gerekir.

Felsefi bir argümanı sorgularken dikkat edilmesi gereken noktalar;

- Verilen argümanlar savunulan görüşü destekliyor mu?
- Savunulan görüş ve argümanlar birlikte tutarlı mı?
- Argümanlar hangi kavramlarla ortaya konulmuş?
- Argümanlar bizi istenilen sonuca ulaştırıyor mu?
- Argümanlar kendi içerisinde tutarlı mı?
- Verilen argümanlar doğru mudur?
- Kavramlar doğru kullanılmış mı?

Felsefi metinleri anlamak için soracağımız sorular çok yönlü düşünülmelidir.

Etkinlik

Metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

....!

"Türlü Meslekler Bankasından atılmama ve o kadar felakete düşmeme sebep olan Müdür Cemal Bey, vaktiyle bana bir kat eski elbise hediye etmişti. Cemal Bey'le aramızda büyük mizaç farkları vardı. O; aksi, titiz, kibirli, insanları küçük düşürmekten hoşlanan, her şeyi ciddi mizanlara vuran bir adamdı. Benim uysal, sade geçim derdi ile meşgul benliğimin tam zıddı bir tabiat. Vakıa onun bu taraflarını pek benimseyemedim. Bu benim için imkânsızdı. Fakat tek zaafı, refikasına karşı beslediği sevgi sanki bu elbiseden bana geçti... İkinci elbiseyi bana enstitümüzün ilk kuruluş günlerinde o zamanki kıyafetimle müesseseye gelemeyeceğimi düşünen Hâlit Ayarcı hediye etmişti. Sırtıma daha ilk geçirdiğim günde bütün varlığımın değiştiğini gördüm. Birdenbire ufkum, görüş zaviyem genişledi. Hayatı, onun gibi bir bütün olarak mütalaaya alıştım.

Değişme, koordinasyon, çalışmanın tanzimi, zihniyet değişikliği, üst düşünce, ilmi zihniyet gibi tabirlerle konuşmaya, kendi isteksizliğime "zaruret", "imkânsızlık" gibi adlar koymaya, Şarkla Garp arasında ölçüsüz mukayeseler yapmaya, ciddiliğinden kendim de ürktüğüm hükümlere varmaya başladım. Onun gibi insanlara "Acaba ne işe yarar?" diyen bir gözle bakıyor, hayatı kendi teknemde yoğuracağım bir hamur gibi görüyordum. Bir kelime ile onun cesareti ve icat kudreti bana aşılanmış gibiydi. Sanki bir elbise değil bir büyü idi...

Dış görünüşümüz iç dünyamızı etkiler mi?

Yine bu meseleyi münakaşa ettiğimiz günlerden birinde söylediği şeyleri burada kaydetmeden bir türlü geçemeyeceğim.

— Aziz Hayri İrdal demişti, söylediğiniz son derece doğrudur. Bütün büyük adamların maiyetlerinde çalışanlara daima elbiselerini ve öteberilerini vermeleri bu yüzdendir. Roma imparatorları, krallar, büyük diktatörler hep kendileri gibi düşünsünler diye eşyalarını dostlarına hediye ederdi. Hatta Osmanlı hükümdarlarının, vezirlerinin kürk ve kaftan ihsan etmeleri de bu yüzden olsa gerektir. Siz, farkında olmadan tarihin büyük bir sırrını, bir çeşit psikolojik mekanizmayı keşfettiniz.

***Kaynak:** Ahmet Hamdi Tanpınar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, s. 16-17.*

1. Metinde dile getirilen temel görüş nedir? Sınıfınızda tartışınız.

2. Tespitinizi üst kısımda bırakılan boşluğa yazınız.

3. Metinde bu görüşü destekleyen argümanlar nelerdir? Tespit ediniz.

4. Tespit ettiğiniz argüman yazarın görüşünü destekliyor mu? Değerlendiriniz.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

....!

Kentleşme ve sanayileşme modernleşmenin temel unsurlarıdır.

"Modern nitelemesinin en yaygın iki kullanımı oldukça muğlak. Modern nitelemesi tarih kitaplarının bazı bölümlerine verilen başlıklardan biri olabilir: Orta Çağ ve Rönesans'ın ardından "Modern Zamanlar" gelir. Kimileri kitabın bu son bölümünün pek kalınlaştığını düşünerek yeni bir başlığa geçer: Postmodern. Ama sözcüğün en yaygın kullanımı izlenimcidir ve sözcüğe duygulanımsal, olumlu ya da olumsuz anlamlar yükler. Modern, yeninin ya da yakın zamanın eş anlamlısı hâline gelir. İster olumlu ister olumsuz değerlendirilsinler, gündelik yaşamda ve kültürde modaya uygun tutumlara modern denir. En dikkate değer değişiklikler, kaynaklarını teknik ilerlemede ve onun emek dünyası ile endüstriyel alanda yol açtığı altüst oluşlarda bulur. Bu nedenle kimileri de modernite sözcüğünü, iyi bilindiği ve tersine çevrilemez olduğu iddia edilen, zaman ve mekana dahil oluş biçimimizi altüst eden üretim düşkünü bir türeve bağlar. Endüstriyel-teknik yapı, tek biçimleştirici bir sıra düzeni dayatır ve ekonomilerle devletler, ardından, bunun bir sonucu olarak, bireyler arasında çözülemez karşılıklı bağımlılıklar yaratır. İşte modern budur."

__Kaynak:__ Abel Jeanniere, "Modernite Nedir?", Modernite Versus Postmodernite İçinde, der. Mehmet Küçük, s. 15.

1. Makalede yazarın ispata çalıştığı temel görüş nedir, belirleyiniz.

2. Tespitinizi metnin üst kısmındaki noktalı yere yazınız.

3. Makalede dile getirilen temel görüş yazar tarafından hangi argümanlarla desteklenmiş? Sorgulayınız.

4. Argümanları temel görüşü destekliyor mu? Değerlendiriniz.

Etkinlik

1. Sınıf denk olarak üç gruba ayrılır.
2. Birinci grup insan doğasının iyi olduğu ile ilgili bir metin hazırlar.
3. İkinci grup insan doğasının kötü olduğu ile ilgili bir metin hazırlar.
4. Sırayla hazırlanmış olan metinlerin sunumu yapılır.
5. Üçüncü grup hazırlanmış olan bu metinlerin eleştirisini yapar.
6. Sınıf olarak metinlerde geçen felsefi argümanların tespiti yapılır.

Etkinlik

Aşağıdaki metin Matrix (Metriks) filminden alınmış repliklerdir. Metni okuyarak verilen soruları yanıtlayınız.

Morpheus (Morfeus): "Hiç gerçek olduğunu sandığın bir rüya gördün mü? Ya o uykudan hiç uyanmasaydın rüya olduğunu nasıl anlayacaktın?"

"Bu açıklanamaz ama hissedersin. Hayatın boyunca dünyayla ilgili bazı şeylerin yanlış olduğunu hissetmişsindir. Ne olduğunu bilmezsin ama o ordadır; beynine saplanmış bir kıymık parçası gibi… Seni deli eder."

Ne yazık ki, kimseye Matriks'in ne olduğu anlatılamaz. Kendin görmelisin. Bu, son fırsatın. Buradan sonra dönüş yok.

Mavi hapı alırsan hikâye biter. Yatağında uyanır ve istediğin şeye inanırsın.

Kırmızı hapı alırsan Mucize Ülkesi'nde kalırsın ve sana tavşan deliğinin ne kadar derin olduğunu gösteririm.

Unutma… Sana gerçeği öneriyorum. O kadar."

1. Metinde anlatılmak istenen temel görüş nedir? Sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız?

2. Yazıda argüman akışı tutarlı yapılmış mı? Tespit ediniz. Tespitlerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

Ders Dışı Etkinlik

1. Sonraki derste sunulmak üzere televizyon, gazete, Genel Ağ, dergi, kitap vb. kaynaklardan bir felsefi düşünceyi ele alan bir makale, metin, deneme, video vb. içerik belirleyiniz.

2. Belirlediğiniz felsefi metni sınıfınızda arkadaşlarınıza sununuz.

3. Sınıf olarak metinde geçen temel savı, bu savı temellendiren argümanları tartışınız.

4. Tartıştığınız her metinle ilgili kendi değerlendirmelerinizi not ediniz.

Filozof Olsaydım

"İnsan ağaca benzer. Ne denli yükseğe ve aydınlığa çıkmak isterse o kadar kök salar." **(F. Nietzsche)**

Filozof bu sözüyle ne anlatmak istemiştir?

Etkinlik

Aşağıda belirtilen filmi izledikten sonra, filmle ilgili bir rapor dosyası hazırlayınız.

Wag the Dogs (Veg dı Dags) – Başkanın Adamları

1997 yapımı Barry Levinson'un (Beri Levinsın) yönettiği film gösterime girdiği tarihten bu yana üzerinde çokça tartışılan filmlerden biri olmayı başarmıştır. Film, medyanın halkı manipüle etme gücünün nerelere kadar ulaştığını gösteren bir kurguya dayanıyor. Başkanın yaşamış olduğu skandalları yaklaşan seçimler öncesinde örtbas etme amacı taşıyan medya uzmanları, bir savaş senaryosu kurgulayarak sahte bir gerçeklikle gündemi tersine çevirmeye çalışmıştır. Film hem medyanın gücünün nasıl kötüye kullanılabileceğini hem de bilinçsiz seçmenlerin nasıl sahte gerçekliklerle kandırılabildiğini göstermektedir. Filmde Oskar ödüllü Dustin Hoffman (Dastin Hafmın), Robert De Niro (Rabır de Niro) gibi oyuncular kamera karşısına geçmiştir.

Filozof Olsaydım

1. Aşağıdaki kozmolojik argüman örneğini inceleyiniz.

2. Verilen örnekte savunulan temel düşünceyi belirleyiniz.

3. Tespitinizi boş bırakılan kısma yazınız.

- Var olan her şeyin, ortaya çıkması için bir nedene ihtiyacı vardır.
- Evren de var olmuş bir varlıktır.
- Evrende zamana bağlı oluşan olgular vardır.
- Bu zamana bağlı olgular diğer zamansal olgular tarafından ortaya çıkarılmışlardır.
- Zamansal olgular dizisi sonsuza kadar gidemezler.
- Sonsuz dizilerin bilfiil varoluşları çeşitli tutarsızlıkları da beraberinde getirmektedir.
- O hâlde zamansal olgular dizisi bir başlangıca sahip olmalıdır.
- Demek ki ....

İlgilisine Felsefi Okumalar

- Oliver Dhilly (Olivır Dili), Diyojen'in Fıçısı
- Platon, Symposion (Şölen)
- Descartes, Felsefenin İlkeleri
- Önay Sezer, Felsefenin ABC'si
- Nermi Uygur, Felsefenin Çağrısı
- Descartes, Yöntem Üzerine Konuşma
- Kadir Çüçen, Mantık

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Akıl yürütme ne demektir?
2. Argüman kavramına bir örnek veriniz.
3. Tutarlılık ile doğruluk arasında ne fark vardır?
4. Gerçeklik nedir? Örnekle açıklayınız.
5. Kavramların düşünmemizdeki işlevi nedir?
6. Kavram yanılgısına günlük hayattan bir örnek veriniz.
7. Dili doğru kullanmak niçin önemlidir? Açıklayınız.
8. Felsefi bir sorgulamanın temel nitelikleri nelerdir?
9. Felsefi bir metni analiz ederken nelere dikkat etmek gerekir?
10. "Kötülük bilgisizlikten doğar." argümanının temel dayanakları nelerdir? Sıralayınız.

B. Aşağıdaki cümleleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

1. Düşünme, nesne, olay veya semboller arasında bağ kurma eylemidir. ( )
2. Doğru veya yanlış bir yargı bildiren ifadelere akıl yürütme denir. ( )
3. Argümanlar akıl yürütme ilkelerine uygun olmadan da oluşturulabilir. ( )
4. Felsefi sorular varlığın nasıl olduğundan çok öze ilişkin sorulardır. ( )
5. Kavramlar, düşüncemizi içerisine koyduğumuz kaplar gibidir. ( )
6. Dil ve düşünme arasında tek yönlü bir ilişki vardır. ( )
7. Bir kavramı kişinin ortak anlamından farklı kullanması kavram yanılgısıdır. ( )
8. Dili doğru kullanmak sadece bilimler için önemlidir. ( )
9. "Nasıl görüyoruz?" sorusu felsefi bir sorudur. ( )
10. Felsefi metinler bir düşünceyi temellendirme amacı taşır. ( )

C. Aşağıdaki kavramları bırakılan boşluklara doğru biçimde yerleştiriniz.

Düşünme • Görüş • Argüman • Tümevarım • Kavramlar
Dil • Nesne • Felsefi soru • Tutarlılık • Gerçeklik • Bilimsel soru

1. .... özelden genele doğru yapılan akıl yürütme biçimidir.
2. .... hepimizin ortak biçimde kullandığı dilsel unsurlardır.
3. .... düşünme, kültür ve iletişimin temel unsurudur.
4. ...., bireyin kendi çıkarımlarına dayalı oluşturduğu yargılardır.
5. Ortaya atılan bir iddayı desteklemek için sunulan gerekçelere .... adı verilir.
6. .... düşüncelerin kendi aralarındaki anlamca uygunluk durumudur.
7. .... ve olayların zihindeki tasarımına kavram denir.
8. .... bir varlığın var olması, doğruluk ise yargıların bir özelliğidir.
9. .... nesne, olay ve semboller arasında bağ kurma eylemidir.
10. .... özü anlamaya yönelik, genel nitelikli sorulardır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. - "Doğru veya yanlış bir yargı bildiren ifadelerdir."
- "Bir kimsenin herhangi bir konu ile ilgili henüz kanıtlanmamış yargılarıdır."
- "Zihnin, birbiriyle ilişkili önermelerden yeni bir önerme çıkarması işlemidir."

Bu ifadeler sırasıyla aşağıdaki kavramlardan hangilerini tanımlamaktadır?

A) Önerme-tutarlılık- görüş

B) Akıl yürütme-önerme-düşünme

C) Önerme-görüş-akıl yürütme

D) Önerme-argüman-tutarlılık

E) Görüş-tutarlılık-önerme

2. Bütün insanlar akıllıdır.
Ömer ve Zeynep insandır.
O hâlde Ömer ve Zeynep akıllıdır.

Bu akıl yürütme aşağıdakilerden hangisine örnektir?

A) Tümdengelim

B) Tümevarım

C) Analoji

D) Tutarlılık

E) Çelişiklik

3. Erasmus "Deliliğe Övgü" isimli eserinde deliliği, bilge olup hiçbir şey bilmediğini bilen ve hakikatin ortaya çıkmasına yardım eden kişi olarak tanımlamıştır. O, öngörü sahibidir. Ama inandırıcı olmasının, kabul görmesinin, ikna edici olmasının zamanı henüz gelmemiştir. Ona göre insanın gerçek amacı bu tür bir delilik olmalıdır. O, kiliseyi de bu yönüyle ele almıştır. Deliliği konuştururken de çağının kilisesine ve bu arada ruhban sınıfına olabilecek en acımasız eleştirileri yöneltmiştir. Eser, bu yönüyle çağlar boyunca fanatizme karşı kaleme alınmış önemli yapıtlardan biridir.

Yukarıdaki paragraftan aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

A) Delilik kavramının anlamı her çağda değişmiştir.

B) Erasmus, deliliğin bir tür bilgelik olduğunu savunmuştur.

C) Erasmus'a göre din adamları sınıfı gerçek delilik peşindedir.

D) Delilik ile akıllılık arasına tam bir sınır çizmek zordur.

E) Erasmus'a göre dinsel fanatizm tehlikelidir.

4. Aşağıdaki ifadelerden hangisinde kavram anlamının dışında kullanılmıştır?

A) Dil, insanın en önemli ifade aracıdır.

B) Doğruluk bilginin bir özelliğidir.

C) Var diyebildiğimiz nesneler gerçektir.

D) Kavramlaştıramadığımız şeyleri düşünemeyiz.

E) Felsefi düşünce herkesçe kabul edilen öznel bir bilgidir.

5. Kişi, ancak dil sayesinde kendinin bilincine varabilir. Dil ile oluşturduğu dünya görüşüyle öz bilinç sahibi bir kişilik olur. Dolayısıyla kişinin dille ilişkisini, sadece bir dünyayı anlama olarak ele alamayız. Dil insanın hem dış hem de iç dünyasına açılan bir penceredir.

Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dil, kişiyi bilinç ve öz bilinç sahibi kılarak inşa eder.

B) Dil, benliğimizi bulduğumuz bir araçtır.

C) Dil, insanın dış dünyayı anlamasını sağlar.

D) Dil, iletişim sağlayan temel araçtır.

E) Dil, dünya görüşü oluşturmamıza yarar.

6. Bir metni anlamada sorular çok önemlidir. Çünkü bakış açısı sorularla gelişir. Zihnimiz sorularla düşünmeye başlar ve anlamı bulmaya çalışır. Kavramların özü sorular yoluyla eşelenir. Bir metnin yapısı sorularla parçalanır ve birleştirilir. Bu nedenle düşünmede soru sormak cevaplardan daha önemli hâle gelir.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi soruların özelliklerinden biri değildir?

A) Anlamı ortaya çıkarmayı sağlaması

B) Dile ve düşünmeye bağlı olması

C) Kavramların özünü bulmaya yönelik olması

D) Kesin cevaplar içermesi

E) Cevaplardan önemli nitelikte olması

7. Aşağıdakilerden hangisi felsefi bir metinde geçen argümanların taşıması gereken özellikler arasında yer almaz?

A) Argümanların doğruluğu

B) Argümanların tutarlılığı

C) Argümanların görüşü desteklemesi

D) Kavramların doğru kullanılması

E) Argümanların kişisel kanılara dayanması

D. Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

Felsefe Soru ile Başlar

Soru sormak insan kişiliği, bilgi düzeyi ve dünya görüşünün de yansımasıdır. Sorduğumuz sorular bizi ele verir. Kimin bilge, kimin cahil, kimin meraklı, kimin filozof olduğunu sorduğu sorulardan anlayabiliriz. Bilim de öncelikle doğru soruları sormakla başlar. Doğru sorular bizi doğru araştırma nesnesine yöneltir ve doğru sonuçlara ulaşmamıza yardım eder.

Felsefi sorular her şeyden önce "ne'likle" ilgili sorulardır. Varlık, bilgi, etik, estetik, vb. üzerine sorulan bu sorular varlığın doğası, özü, bilginin niteliği, kaynağı, doğruluğu, insan eylemlerinin amacı, güzelliğin doğası gibi konuları ele alır. Felsefi soru öncesi her şey karmaşıktır. İlişkiler açık ve net değildir. Doğru bir felsefi soru bize bir istikamet tayin eder. Söz gelimi insan özgür müdür? Herkesin mutlu olabileceği bir ideal düzen var mıdır? Bu soruları sormak bize dağınık görünen nesnelerin, olguların ve ilişkilerin nasıl incelenmesi gerektiğini de gösterir.

Felsefi sorularda amaç; yeni bir ilişki, kavrayış ve anlayışa hizmet edecek biçimde sorgulamaya başlamaktır. Çünkü felsefe bireysel bir yaratım ve bireysel bir keşiftir. Bu yüzden her filozofun kendiyle özdeşleşmiş soruları vardır. Söz gelimi Kant felsefesine "Ne bilebilirim?", "Ne kadar bilebilirim?", "Bilgimin sınırları nelerdir?" sorularıyla başlamış ve bu sorulardan yola çıkarak felsefe tarihinin en güçlü ontoloji ve epistemolojilerinden birini inşa etmiştir. Yani doğru soru sorulmadıkça ne bilge ne de filozof olunabilir.

1. Metinde soru sormak hangi yönleri ile ele alınmıştır? Düşüncelerinizi aşağıdaki boş kısımlara yazınız.

....

....

....

....

2. Felsefi soruların dil ile ilişkisi nedir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

Siz de felsefeyle ilgili kendi hazırladığınız 5 soruyu aşağıdaki boş kısımlara yazınız.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

3. ÜNİTE
FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ

Bu ünitede neler öğreneceğiz?

Bu ünite kapsamında felsefenin temel konularını ve problemlerini ele alacağız. Bu çerçevede varlık, bilgi, bilim, ahlak, siyaset, sanat ve din felsefesinin konusunu ve problemlerini tartışıp değerlendireceğiz.

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

- VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ
- BİLGİ FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ
- BİLİM FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ
- AHLAK FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ
- DİN FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ
- SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ
- SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Temel Kavramlar

Varlık, Bilgi, Değer, Ahlak, Siyaset, Sanat, Din, Bilim

VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Konuya Hazırlık

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Varlık.........

Var olma....

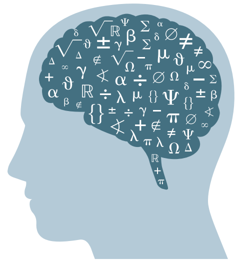
Metafizik....

Ontoloji......

Reel varlık...

İdeal varlık..

1. "Var olma" ne demektir?

2. Varlık kavramı anlamca neleri kapsamaktadır?

3. İnsan ve insanlık kavramları arasında var olma bakımından ne fark vardır?

4. Bilimlerin konusu olan varlıklara örnekler veriniz. Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Felsefe sorularla başlar. İnsanın bilme amacıyla sorduğu sorular, bilgilerimize yol gösterir. Acaba yıldızlı bir gecede gökyüzüne bakıp bunca varlığın ve evrendeki düzenin nasıl ortaya çıktığını hiç düşündünüz mü? Etrafınızda var olan bunca varlığın nasıl ve niçin var olduğunu hiç sorguladınız mı? Her insan mutlaka bu soruları hayatında bir kez de olsa sormuş ve kendince bu sorulara bir yanıt aramıştır. Yaşadığımız dünyaya baktığımızda pek çok varlıkla karşılaşırız. Binalar, ağaçlar, insanlar, teknolojik cihazlar, gökyüzü, kuşlar, Güneş vb. Bütün bunlar duyu organlarımızla duyumsadığımız şeylerdir. Fiziksel varlıkların dışında, bir de düşünce dünyası vardır. Temelde fiziksel ya da düşünsel bütün şeylerin ortak özelliği var olmalarıdır. Bu anlamda düşünebildiğimiz her şey varlık kavramının içeriğini oluşturur. Antik Çağ Yunan felsefesinde filozofların çoğunluğu, yokluktan bir şeyin meydana gelemeyeceği düşüncesinden hareketle mutlak yokluğun reel bir varlığım bulunmadığını savunmuşlardır.

Dur ve Düşün

Hamlet – Olmak ya da olmamak. İşte bütün mesele bu!
Düşüncemizin katlanması mı güzel,
Zalim kaderin yumruklarına, oklarına
Yoksa diretip belâ denizlerine karşı
Dur, yeter! Demesi mi?
Ölmek, uyumak sadece! Düşünün ki uyumakla yalnız
Bitebilir bütün acıları yüreğin,
Çektiği bütün kahırlar insanoğlunun.

W. Shakespeare (Vilyım Şekspir)

Etkinlik

Aşağıdaki tablolardan hareketle noktalı yeri doldurunuz.

Telefon	Dünya
Madde	İnsan
Ruh	Evren
Kafdağı	Kare
Toplum	Pi sayısı
Element	Masa
Hayvan	Ağaç
	Hayat

Verilen kavramların ortak adı nedir?

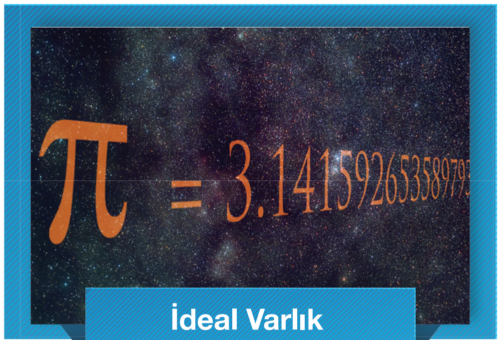
\- - - - - - - - - - - -

Varlık Türleri

Varlık felsefesinde iki tür varlık vardır: Reel varlık, ideal varlık. Reel (gerçek) varlık kavramı, varlığı duyumsanabilen, dış dünyada var olan varlıklar için kullanılır. Örneğin masa, kitap, kuşlar, insanlar gerçek varlıklardır. İdeal varlık ise insan zihninde var olan, dış dünyada var olmayan varlıklardır. Örneğin Ekvator çizgisi, pi sayısı, Kafdağı, enflasyon canavarı gibi.

Reel Varlık

İdeal Varlık

Etkinlik

Aşağıdaki varlık türlerinin reel varlık mı yoksa ideal varlık mı olduğunu karşılarına belirtiniz.

	Reel Varlık	İdeal Varlık
Ağaç		
Pi sayısı		
Kafdağı		
Dünya		
Özdeşlik		
Özgürlük		
Anka kuşu		
Filozof		
Dürüstlük		
Resim		

Felsefenin Varlığa Bakışı

İnsanın varlığa ilişkin temel bilgi edinme yollarından biri felsefe, diğeri ise bilimlerdir. Doğa bilimleri ve sosyal bilimler, dünyadaki olguların nedenlerini ve ilişkilerini araştırırlar. Psikoloji insan davranışlarını, sosyoloji toplumsal varlığı, biyoloji canlı varlığı, fizik fiziksel varlığı araştırır. Her bilim dalı, varlığın kendine bakan yönüyle ilgilenir. Örneğin biyolog "Yarasaların yaşam alanları nerelerdir?", "Genetik yapıları nasıldır?" gibi özel sorular sorar. Bir sosyolog "Toplumsal yapıyı oluşturan unsurlar nelerdir?", "Toplumsal olguların nedenleri nelerdir?" gibi sosyal gerçekliğe ilişkin sorulara yanıtlar arar. Görüldüğü gibi bilimlerin her biri dünyadaki olguların bir yönünü özel bir bakış açısıyla inceler. Bu nedenle her biri varlığı belli yönleri ile ele alırken bir bütün olarak göremezler. İşte bu noktada felsefe karşımıza çıkmaktadır. Varlık felsefesi bir bütün olarak varlık konusunu ele alır. Varlık felsefesi varlığın var olup olmadığını, eğer varsa mahiyetini, nicelik ve niteliğini sorgular. Ayrıca evrende bir amaç (erek) olup olmadığını, evrende bir amaç varsa bu amacın ne olduğunu da konu edinir.

Dur ve Düşün

Varlık, zihnimizin ulaşabildiği en genel kavramdır.

Etkinlik

Aşağıda verilen kavram şeması ve diyagramı inceleyerek soruları yanıtlayınız.

VARLIK FELSEFESİ

"Varlık nedir?

"Gerçekten bir şey var mıdır?"

"Varlığın mahiyeti nedir?"

"Evrende amaçlılık var mıdır?"

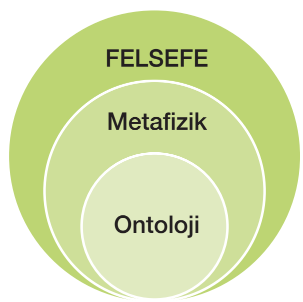

1. Felsefenin varlığa yaklaşımı nasıldır?

2. Varlık felsefesinin konusu nedir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Metafizik ve Ontoloji ilişkisi

Metafizik terimi ilk olarak Rodoslu Andronikos (Andronikos) tarafından MÖ I. yüzyılda kullanılmıştır. Andronikus, Aristoteles'in eserlerini sıraya koyarken "Fizik" adlı eserinden sonra sıraya koyduğu yazılara işaret etmek için "metafizik" terimini kullanmıştır. Aristoteles, metafizikle ilgili konuları ilk felsefe diye adlandırmıştır. İlk felsefe olarak metafizik, varlığın ilk ve en genel ilkelerini araştırmaktadır. Metafizik, tek tek bilimlerin yaptığı gibi varlığın belli bir alanını konu edinmek yerine varlığın kendisine ilişkin prensipleri araştırmakta,

Felsefe-metafizik ve ontoloji ilişkisi

varlığı ne ise o olarak ele almaktadır. Metafizik, varlığın özünü bilme uğraşısı veya fizik ötesini anlama çabası olarak da anlaşılabilir. Amaç, görünür hâldeki varlığın ötesindeki nihai gerçekliğe ulaşmaktır. Metafizik, felsefe tarihi boyunca farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Örneğin Orta Çağ'da metafiziğin merkezinde Tanrı vardır. Yeni Çağ'la birlikte Descartes (Dekart), Spinoza (Spinoza) ve Leibniz (Laybniz) gibi filozoflar kesinlik değeri taşıyan bir metafizik oluşturmaya çalıştılar. David Hume'a (Deyvid Huym) göre metafizik konuları tartışmak değersiz bir çabadır. Kant ise insan aklının metafizik konularda bilgi üretmede yetersiz olduğunu söylemiştir.

Dur ve Düşün

Varlık, felsefede metafiziğin ve ontolojinin ilgi alanına girer. Ontoloji, felsefede varlığı araştıran metafiziğin yerini sonradan almıştır. "Ontoloji" terimi çoğu zaman "metafizik" terimiyle eş anlamlı olarak kullanılır. Metafiziğin kapsama alanı ontolojiye oranla daha geniştir.

Varlık Felsefesinin Temel Soruları

Varlık Var mıdır?

Felsefe tarihinde filozoflar varlığın ne olduğunu tartışmadan önce "Varlık var mıdır?" sorusuna yanıt aramışlardır. Var olmayan bir şeyi düşünmek anlamca çelişik gelse de bazı filozoflar bu soruyu "Varlık yoktur." biçiminde yanıtlamışlardır. Onlara göre dış dünyada gerçekten var diye nitelenecek bir varlık yoktur.

Etkinlik

1. Aşağıdaki tabloda "Varlık var mıdır?" sorusuna verilen yanıtlar verilmiştir. Verilen yanıtları karşılaştırmalı olarak inceleyiniz.

2. Sizce bu görüşler arasındaki temel fark nedir? Sözlü olarak ifade ediniz.

Varlık Vardır. (Realizm-Gerçekçilik)

Realizme göre varlık vardır. Varlığın var olduğu ile ilgili gerek duyusal gerekse akla dayalı kanıtlar vardır. Bu nedenle varlığın var olduğunun kesin ispatı olanaklıdır. Örneğin, ateşin var olduğuna ilişkin bir kuşkuyu elimizi ateşe yaklaştırarak çözebiliriz. Elimizin yanması bize ateşin var olduğunu kanıtlar. Bazen de salt duyu ile değil akılla bir varlığın var olduğu kanıtlanabilir. Örneğin pi sayısı da vardır. Fakat onun varlığı bazı geometrik işlemlerde sonuca ulaşmak için kullanılan matematiksel yani zihinsel bir varoluşa dayanır. Tıpkı Ekvator çizgisi, meridyenler gibi.

Varlık Yoktur. (Nihilizm-Hiççilik)

Nihilizm, var diyebileceğimiz bir varlığın olmadığını savunur. Antik Yunan felsefesinde Sofist filozoflar bu düşüncenin temelini atmıştır. Sofist filozoflardan Georgias (Gorgias) (MÖ 483 - 374) "Hiçbir şey yoktur. Eğer olsaydı da bilinemezdi. Bilinseydi bile başkalarına aktarılamazdı." görüşleriyle varlığın olmadığını savunmuştur. Nihilizmi temsil eden diğer bir düşünce Taoculuktur. Taoculuğun kurucusu olan Lao Tau (Lao Tuzu)'ya göre Tao evrenin özüdür. Bütün zıtlar onda birleşir. Tao tanımlanamaz, anlatılamaz ancak yaşanılabilir.

Varlığın Mahiyeti Nedir?

a) Varlığın niceliği sorunu

Filozoflara göre varlık nicelik açısından ya tektir ya ikidir ya da ikiden fazladır. Tek bir tözün varlığını kabul eden görüşler "monizm", iki ayrı tözü var kabul eden görüşler "düalizm", ikiden fazla tözün varlığını kabul eden görüşlere ise plüralizm adı verilir. Felsefe Eski Yunan'da varlık sorunu ile başlamıştır. Varlığın temelinde yer alan "ilk madde(arkhe) nedir?" sorusu felsefenin de başlamasını sağlamıştır. Arkhe sorunu olarak adlandırılan bu sorun, bütün var olanların kendisinden meydana geldiği ana maddenin ne olduğu ile ilgilidir. Bu soruya Thales "su", Anaksimenes "hava", Anaksimandros "apeiron (sınırsız, sonsuz olan)", Demokritos (Demokritos) "atom", Herakleitos (Herakleitos) "ateş", Empedokles (Empedokles) "toprak, hava, su ve ateş" yanıtını vermiştir. Yeni Çağ filozofu Descartes'e göre varlık, beden ve ruh olmak üzere iki ayrı tözden ibarettir.

Dur ve Düşün

Töz nedir?

"Varoluşu için başka bir şeye gereksinim duymayan, bütün değişmelerin ve gelişmelerin temelinde duran, onları taşıyan ama kendisi değişmez olan şeydir." Töz ile varlık aynı anlamda kullanılsa da farklı anlamlara sahiptir. Töz, asıl varlık anlamında anlaşılmalıdır.

Etkinlik

1. Varlığın niceliğiyle ilgili temel görüşlerin yer aldığı tabloyu inceleyiniz.

2. Tablodaki boş kısımları doğru biçimde doldurunuz.

Monizm-Tekçilik

Varlığın tek .... töze dayandığını savunur. Bu görüşte olan filozoflardan;
Thales 'e göre varlık ....,
Anaskimenes'e göre varlık ....,
Demokritos'a göre varlık ....,
Herakleitos'a göre varlık .... tir.

Düalizm-İkicilik

Varlığın var olduğunu ve .... ayrı cevherden oluştuğunu savunan görüşe düalizm denir. Düalizme göre varlık ruh ve madde olarak farklı tözlere sahiptir. Bu görüşü savunan çağdaş felsefenin kurucusu ....'tir.

Pluralizm-Çoğulculuk

Varlığın ikiden fazla töze dayandığını savunan görüştür. Bu görüşü savunan ....'e göre varlığın temelinde ...., hava, ... ve .... yer alır.

Filozof Olsaydım

Size göre töz ne olabilir? Görüşünüzü gerekçesiyle birlikte boş kısma yazınız.

....

....

....

b) Varlığın ne olduğu (niteliği) sorunu

Varlığın var olduğunu kabul eden filozoflar, varlığın ne türden olabileceğini sorgulamışlardır. Varlığın niteliği hakkında düşünen filozoflar farklı görüşler belirtmişlerdir. Bunlardan başlıcalarını aşağıdaki etkinlik yoluyla inceleyelim.

Etkinlik

Metni inceleyiniz. Daha sonra metnin devamında yer alan tablodaki boş kısımları doğru biçimde doldurunuz.

Herakleitos'a göre evrende sürekli bir değişim vardır. Evren statik değil dinamik bir oluş hâlindedir. Bu oluş karşıtların çatışmasına dayalıdır. Her şeyin oluş hâlinde olduğunu savunan Herakleitos, bu düşüncesini "Değişmeyen tek şey değişmenin kendisidir." sözüyle dile getirmiştir. Oluşun başlangıcı ve sonu yoktur.

Dur ve Düşün

"Bir nehirde iki kez yıkanılmaz."

(Herakleitos)

Platon'a göre duyulur dünyadaki varlıklar, idealların yansımasıdır.

Bazı filozoflar, varlığın idea, kavram ya da düşünce cinsinden olduğunu savunurlar. İdealizm adını alan bu görüşü savunan filozoflar Platon, Aristoteles, Farabi ve Hegel'dir. Platon, duyular evreni ve idealar evreni olmak üzere iki tür evrenin varlığını kabul eder. Aristoteles'in varlık anlayışı hocası Platon'dan farklıdır. Aristoteles'e göre her varlık madde ve formdan oluşur. İdea (form), tek tek nesnelerin özüdür. Aristoteles'e göre duyulur dünyadaki her şey form kazanmış maddedir.

Farabi, varlıkları zorunlu ve mümkün varlıklar diye ikiye ayırır. Zorunlu varlık Tanrı'dır. Onun varlığı maddeden ve biçimden bağımsızdır. Dünya, bir değişim alanıdır. Bu değişimin kaynağı, her nedenin bir başka nedeninin olmasıdır. Nedensiz olan tek şey Tanrı'dır. Tanrı'ya en uzak olan maddedir.

Bazı filozoflar, varlığın maddi cinsten olduğunu savunurlar. Materyalizm adını alan bu görüş başlangıcını İlk Çağ'da bulur. Materyalizm, mekanik ve diyalektik materyalizm şeklinde görülür. Mekanik materyalizm, evrenin bir makine gibi düşünülmesi gerektiğini savunur. Diya-

lektik materyalizm ise maddenin diyalektik yasalara göre değiştiğini savunur. Başlıca materyalist düşünürler; Demokritos, Thomas Hobbes (Tamıs Hobs), La Mettrie (La Metri) ve Karl Marx'tır (Karl Marks).

Descartes'a göre varlık ruh ve madde olmak üzere iki tözden oluşmuştur. Ruhun temel niteliği düşünme, maddenin temel niteliği ise yer kaplamadır. Ruhla madde birbirlerinden özce ayrı olan, temel nitelikleri bakımından birbirleriyle uzlaşmayan tözlerdir. Edmund Husserl'e (Edmund Husser) göre varlık fenomen cinsindendir. Fenomen, insan bilincinin oluşturduğu varlıktır. Bilincimiz nesnelerden hareketle bu özlere ulaşır. Bu öze ulaşabilmek için nesneye ilişkin önceden sahip olduğumuz her türlü ön yargıyı paranteze almak gerekir.

Varlığın niteliğiyle ilgili görüşler				
Varlık oluştur.	Varlık ideadır. (İdealizm)	Varlık maddedir. (Materyalizm)	Varlık beden (madde) ve ruhtan (düşünce) ibarettir. (Düalizm)	Varlık fenomendir. (Fenomenoloji)
Temsilcileri	**Temsilcileri**	**Temsilcileri**	**Temsilcileri**	**Temsilcileri**
.... A. Whitehead	.... Aristoteles, Farabi, Hegal	.... T. Hobbes, Karl Marks	....	E. Husseri
Açıklamalar				
Varlık sürekli bir .... içindedir. Sonsuz bir biçimde kendini tekrar eder. Bütün bu düzeni sağlayan aklın (logosun) yasalarıdır.	Varlığın gerisinde maddi cinsten değil .... bir neden vardır. Yani varlık zihinle aynı türdendir. Bu görüşe göre gerçek dünya aklımızla kavradıklarımızdır.	Varlığın gerisinde .... cinsten varlıklar vardır. Söz gelimi atom, madde, cisim gibi. Varlık maddi türden varlıkların değişimi ile oluşmuştur.	Düalizm (ikicilik) varlığın hem .... hem de .... bir yapıda olduğunu savunmuştur. Örneğin hem zihinle kavradıklarımız hem de duyularımız gerçektir.	Fenomenoloji varlığın ancak .... yani görünümden yola çıkarak kavranabileceğini savunur. Amaç öze ulaşmak, özü kavramaktır.

Evrende Bir Amaç Var mıdır?

"Evrende bir amaç var mıdır?" sorusu, varlık felsefesinin temel sorularındandır. Bu soruya nihilizm (hiççilik) "Hayır" yanıtını verir. Nihilizm varlığı reddettiği gibi evrenin bir amacı olduğu düşüncesini de reddetmiştir.

Materyalizme göre evrenin amacı tinsel (ruhsal) bir amaç değildir. Yani evrene müdahale eden ve ona bir amaç yükleyen aşkın bir irade yoktur. Evren bir düzen içerisinde mekanik olarak işler.

İdealizme göre evrenin amacı tinsel bir kavrayış, aşkın bir gerçekliktir. Düşüncenin yapısı ile evrenin yapısı aynı türden olduğu için insan zihni bu aşkın gerçekliği kavrayacak bir yapıdadır. Platon'a göre, evrende bir düzen vardır ve bu düzen bir amaca yönelik olarak gerçekleşir. Çünkü düzenlilik gösteren hiçbir yapı rastlantı sonucu ortaya çıkamaz. Bu durumda düzenliliği sağlayan bir akıl olması gerekir. Farabi'ye göre evrendeki düzen, Tanrı'nın sıfatlarının bir tecellisidir. Dolayısıyla evren Tanrı kaynaklı bir düzenin bir sonucudur. Kant'a göre her yerde bir nedenler, amaçlar ve araçlar zinciri söz konusudur. Etrafımızda oluşta ve bozuluşta göze çarpan kurallılık, hiçbir şeyin bu duruma kendiliğinden gelmediğinin göstergesidir.

Etkinlik

Metni inceledikten sonra altta verilen soruları yanıtlayınız.

Platon'un Mağara Alegorisi

Platon'un bilgi ve varlık görüşü, felsefe tarihinin en bilindik benzetmelerinden biri olan mağara alegorisinde hayat bulmuştur. Platon, "Devlet" adlı eserinin yedinci kitabında bu konudan bahsetmektedir. Bu benzetmede insanlar bir mağarada başlarını sağa sola ya da geriye oynatamayacak şekilde zincirlenmiştir. Önlerindeki mağara duvarlarından başka bir yeri görememektedir. Arkalarında yanmakta olan bir ateş vardır, ateşin önünden ise ellerinde farklı biçimlerde cisimler taşıyan insanlar geçmektedir. Mağaradakiler, sadece duvara yansıyanları görmekte oldukları için tüm gerçekliği, duvara yansıyan gölgelerden ibaret sanmaktadırlar. Zincire bağlı olanlardan biri bu zincirlerden kurtulup yaşadığı durumun farkına vardığında ne olacaktır? Bu insanlar zincirlerinden bir kez kurtulduğunda önce arkalarındaki ateşi, sonra da mağaranın dışındaki güneşi görecekler. Böylece gerçekliğin kendisiyle temas kurmuş olacaklardır. Platon'un bu benzetmesinde, mağaradaki gölgeler görünür nesneleri, Güneş ise asıl varlıkları ve iyi ideasını temsil eder. Ona göre asıl varlık olan idealar; sürekli, değişmez ve kalıcı olmalıdır. Böyle bir evren ise idealar dünyasıdır.

Platon'un mağara alegorisi

1. Platon'a göre kaç türlü varlık vardır?

2. Platon'a göre asıl varlık hangi özellikleri taşımaktadır? Tespitlerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

Ders Dışı Etkinlik

1. Okuduğunuz hikâye, roman ya da izlediğiniz kısa film veya belgesellerden birinde işlenen konuyu varlık felsefesi açısından değerlendiriniz.

2. Değerlendirmelerinizi bir rapor hâline getiriniz ve bir sonraki derste arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Aşağıdaki metni inceleyerek soruyu yanıtlayınız.

(…)

"Peki, bu Bazarov (Bazarov) neci gerçekte?" diye sordu

"Bazarov mu neci?" Arkadiy (Arkadi) güldü. "Müsaade eder misin amca söyleyeyim onun gerçekte ne olduğunu?"

"Lütfen yavrum." "Nihilist."

"Ne…?" diye sordu. Nikolay Petroviç (Nikolay Petroviç) kalakaldı. Ucunda küçük bir tereyağı parçası bulunan bıçağını, yukarı kaldırmış olan kardeşi kala kaldı.

"Bir nihilist." diye tekrarladı Arkadiy. "Bir nihilist." dedi Nikolay Petroviç. "Latince nihil, 'Hiç'ten gelir bu sözcük sanırım; hiçbir şeyi tanımayan bir... bir adam anlamına değil mi?" "Hayır, aynı şey değil" dedi Arkadiy, "Nihilist hiçbir prensibi benimsemeyen adam demektir, o prensip ne denli saygı gören bir prensip olursa olsun."

"Ee, iyi bir şey mi bu?" diye kesti yeğeninin sözünü.

"Adamına göre değişir amcacığım. Kimine göre iyidir, kimine göre çok kötü."

"Evet. Eskiden Hegelciler vardı, şimdi nihilistler türedi. Göreceğiz bakalım, boşlukta, havasız bir boşlukta, varlığınızı nasıl sürdüreceksiniz." (…)

Kaynak: *Ivan Turgenyev, Babalar ve Oğullar.*

1. Metinde geçen "nihilist" kavramı sizce ne anlama gelmektedir? Sözlü olarak ifade ediniz.

2. Metni varlık felsefesi açısından değerlendirerek bu görüşe karşı kendi görüşünü temellendiriniz. Temellendirdiğiniz görüşü sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruları yanıtlayınız.

Varoluşçuluk

"Yapılmış bir nesneyi, söz gelişi bir kitabı ya da bir kâğıt keseceğini ele alalım. Bu nesneyi bir kavramdan esinlenen (ilham alan) bir zanaatçı yapmıştır. Zanaatçı onu yaparken bir yandan kâğıt keseceği kavramına, öbür yandan da bu kavramla birleşen bir üretim tekniğine, bir yapış reçetesine başvurur. Böylece kâğıt keseceği hem belli bir biçimde yapılmış bir nesne hem de belli bir işe yarayan bir eşya olur. Neye yarayacağını bilmeden kâğıt keseceği yapmaya kalkan bir kimse tasarlanamaz. Bu demektir ki kâğıt keseceğinin özü (yani onu yapmayı ve tanımlamayı sağlayan reçetelerin, tekniklerin, niteliklerin hepsi) onun varlaşmasından önce gelir. İnsan var olur önce. Bir geleceğe doğru atılan ve bu atılışın bilincine varan bir varlık olarak ortaya çıkar. Bir yosun, bir karnabahar ya da çürümüş bir nesne değildir o, öznel olarak kendini yaşayan bir tasarıdır. Bu tasarıdan önce anılacak hiçbir şey yoktur. Gökyüzünde hiçbir şey anlaşılmaz ondan önce. İnsan nasıl olmayı tasarladıysa öyle olacaktır. Olmak isteyeceği şey değil, tasarlayacağı şey yani. İstemek deyince bilinçli bir kararı anlıyoruz biz, aramızdan birçokları için kendi kendine oluştan sonra gelir bu. Bir kitap yazmak, evlenmek isteyebilirim ama bütün bunlar irade denen şeyden daha köklü, daha kendiliğinden bir seçmenin belirtisidir."

Kaynak: *Jean Paul Sartre, Varoluşçuluk, s.30, s. 37.*

1. J. Paul Sartre'a göre insanı diğer varlıklardan ayıran özellik nedir?

2. J. Paul Sartre'a göre özgürlük ve varoluş arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?

Etkinlik

1. Aşağıda Yunus Emre ve Âşık Veysel'e ait şiirlerden bir bölüm verilmiştir. Verilen şiirleri inceleyiniz.

2. Şiirlerde nasıl bir varlık görüşü dile getirilmektedir? Yorumlayınız.

Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize
(Yunus Emre)

Yunus Emre

Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum?
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben saç mıyım?

Ne var ise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım?
(Âşık Veysel)

Âşık Veysel

3. Değerlendirmelerinizi altta verilen boş kısma yazınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

BİLGİ FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Konuya Hazırlık

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Süje...........

Obje...........

Doğruluk......

Gerçeklik......

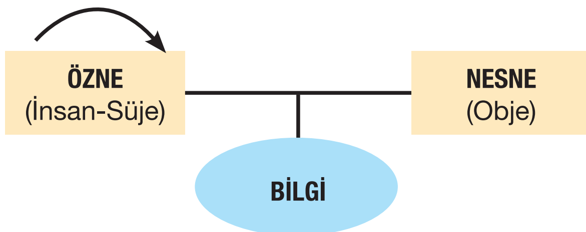
Fenomen......

1. Bilmek deyince ne anlıyorsunuz?
2. Bilgi ile bilmek aynı şey midir?
3. Bilgi nasıl ortaya çıkmaktadır?
4. Bilgimizin sınırı olabilir mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan, içinde yaşadığı dünyada sürekli çeşitli nesne ve olaylarla karşılaşır. Bilinç sahibi olan insan, bu nesne ve olayları önce fark eder. Daha sonra bilmeye çalışır. Bu karşılaşmada insan, bilen yani özne; nesne ve durumlar ise bilinen yani objedir.

Bilginin oluşum süreci

Bilgi Nasıl Ortaya Çıkmaktadır?

Düşünen bir varlık olarak insanın kendine has özelliklerinden biri de bilgi üretebilmesidir. Bilgi üretme sürecinde özne (süje) ve bilme ediminin konusu olan nesne (obje) olmak üzere iki unsur söz konusudur. Bilgi, öznenin amaçlı yönelimi sonucunda nesne hakkındaki tasarımıdır. İnsan önce çevresindeki varlık olay/durumları fark eder. Daha sonra bu nesneler hakkında bazı ayırt edici nitelikleri belirler. Nesnenin rengi, yapısı, büyüklüğü, uzunluğu vb. “Kar beyazdır.”, “Demir ağırdır.” gibi. Bu bilgiler bilgimizin en saf, yalın biçimidir. Felsefede insan bilgisini, insan bilgisinin olanağı, sınırları ve kaynağını araştıran alt disipline epistemoloji yani bilgi felsefesi adı verilmiştir.

Dur ve Düşün

Bir şeyi “biliyorum” dediğimiz zaman, en az iki kavram arasında ilişki kuruyoruz demektir.

Etkinlik

1. Bilgi felsefesinin konusuyla ilgili aşağıdaki bilgileri inceleyiniz.

Bilgi felsefesinin konusu

Bilgi felsefesi; bilginin ne olduğunu, nasıl ve hangi yollarla elde edildiğini sorgular. Özne ve bilgi nesnesi arasındaki bağın nasıl kurulduğunu araştırır. Bilgimizin değeri üzerine sorular sorar. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara yanıtlar vermeye çalışır.

Bilgi felsefesinin temel problemleri

2. Aşağıdaki soruların hangi problem alanıyla ilgili olduğunu karşısına belirtiniz.

"Doğru bilgi elde edilebilir mi?" ....

"Bilgimiz nereden gelmektedir?" ....

"Neyi bilebilirim?" ....

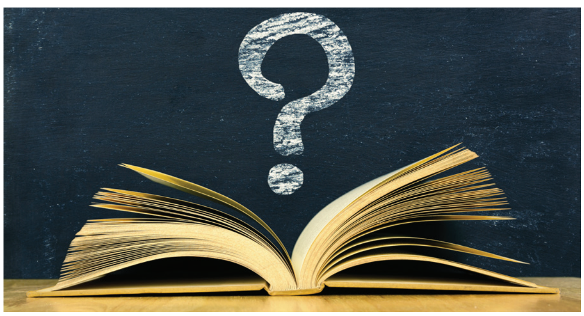
"Ne tür bir bilgi doğru kabul edilebilir?" ....

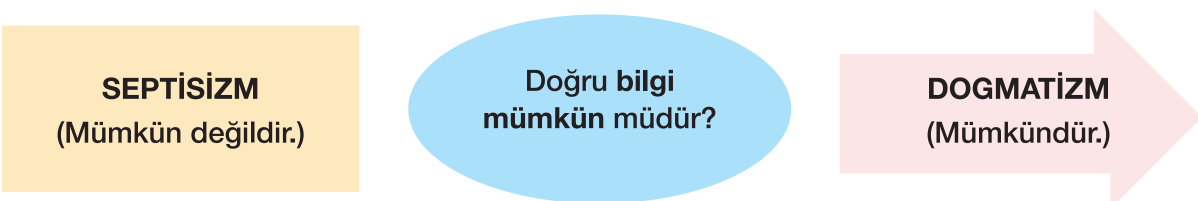
3. Bilgi felsefesi, verilen soruların dışında hangi sorulara yanıt arar? Tespit ettiğiniz soruları boşluklara yazınız.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

Doğru Bilgi Olanaklı mıdır?

"Doğruluğundan şüphe duyulmayan mutlak bilgi mümkün müdür?" sorusu bilgi felsefesinde yanıtı aranan temel sorulardan biri olmuştur. İlk Çağ filozofları bilginin kaynağını sorgulamadan önce bilginin imkânı yani doğruluğundan emin olacağımız bir bilginin mümkün olup olmadığı sorusu üzerinde durmuşlardır. Filozoflardan bazıları insanın gerçekliğin bilgisine erişemeyeceğini savunmuştur. Bu görüşe septisizm (şüphecilik) denir. Bazı filozoflar da doğru bilginin mümkün olduğu görüşünü savunmuşlardır. Bu görüşe dogmatizm adı verilir.

Doğru bilginin imkânı problemi

Doğru bilginin mümkün olduğunu savunan görüşlere **“dogmatizm”** adı verilir. Doğru bilginin mümkün olduğunu savunan filozoflar, bilginin kaynağı konusunda farklı görüşler savunmuştur. Filozoflar ilk önce şu sorulara yanıt aramışlardır; “Doğru bilginin kaynağı nedir?”, “Doğru bilgiye hangi yolla ulaşılır.”

Örneğin Sokrates’e göre doğru bilgi doğuştan akılda mevcuttur. Platon’a göre doğru bilgi asıl varlık olan ideaların bilgisidir ve bu bilgi akıl yoluyla elde edilir. Aristoteles'e göre akıl bilginin taşıyıcısı değil, üreticisidir. John Locke’a (Can Lak) göre ise bütün bilgilerimiz deneyden gelir.

Etkinlik

İnsanlar bilgiyi tek bir kaynaktan elde etmezler. Bu anlamda bilgimizin çeşitli kaynakları vardır.

1. Bilgilerimizi hangi kaynaklardan elde ederiz? Tartışınız.

2. Tespit ettiğiniz kaynakları defterinize not ediniz.

Bilginin Kaynağı Sorunu

Doğru bilginin olanaklı olduğunu savunan görüşler, bilginin hangi kaynağa dayalı olarak elde edildiği ve hangi kaynağa dayalı bilginin daha kesin ve güvenilir olduğu konusunda farklı görüşler öne sürmüştür. Bilgi felsefesi içerisinde bilginin kaynağı konusunda öne sürülen başlıca görüşler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

DOĞRU BİLGİNİN KAYNAĞI NEDİR?

- **RASYONALİZM (Akılcılık)**
- **EMPİRİZM (Deneycilik)**
- **KRİTİSİZM (Eleştiri Felsefesi)**
- **ENTÜİSYONİZM (Sezgicilik)**
- **POZİTİVİZM (Olguculuk)**
- **ANALİTİK FELSEFE (Çözümleyici Felsefe)**
- **PRAGMATİZM (Faydacılık)**
- **FENOMENOLOJİ (Görüngübilim)**

Doğru Bilginin Sınırı ve Ölçütü Sorunu

Doğru bilginin sınırları ve ölçütü nelerdir? sorusu bilgi felesfesinin temel sorularındandır. Filozoflar bu sorulara farklı yanıtlar vermiştir. Bilginin sınırı konusunda temel tartışma konusu metafizik olmuştur. Metafiziğin sorularına kesin yanıtlar verilip verilemeyeceği özellikle Alman Filozof Kant tarafından tartışılmıştır. Kant’a göre bilginin oluşması için hem akıl hem de deney önemlidir. Bu anlamda “Algısız kavramlar boş, kavramsız algılar kördür.” Metafizik kavramlar algı temelinden yoksun olduğu için bu alanda akıl kesin bilgiler ortaya koyamaz.

Doğru bilginin ölçütü konusunda da felsefi yaklaşımlar farklı yanıtlar vermiştir. Rasyonalist filozoflara göre doğru bilginin ölçütü akıl, empirist filozoflara göre deney, pozitivist filozoflara göre olgular, pragmatist filozoflara göre yarar, entüisyonist filozoflara göre sezgi, fenomenolojik yaklaşıma göre ise “öz”dür.

Etkinlik

Doğru bilginin kaynağına ilişkin aşağıdaki metni inceleyiniz. Metinde verilen görüşlerin adlarını tablodan bularak boş kısımlara yazınız.

Doğru Bilginin Kaynağına İlişkin Görüşler

.... J. Locke'a göre "Zihin dünyaya boş bir levha (tabula rasa) olarak gelir." Bu anlamda zihnimizde doğuştan gelen bir bilgi yoktur ancak deneyimlerin oluşturduğu düşünceler vardır. Deneyimler, duyumlarla gerçekleşir. Duyu verileri sonucunda oluşan ilk izlenimler, anlama yetimiz sayesinde bilgiyi oluşturur. J. Locke'a göre bilgiyi oluşturan iki çeşit deney vardır: Dış deney, dış dünyayı duyular yoluyla tanımamızı sağlar. Nesnelerin renklilik, sıcaklık, soğukluk, büyüklük, sertlik gibi özelliklerini verir. İç deney ise zihnin çeşitli işlemlerini bize bildirir.

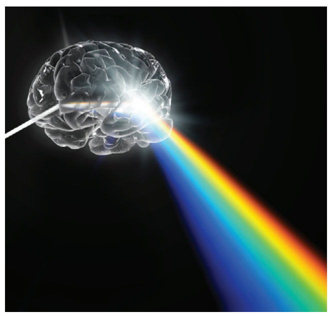
Empirizme göre deneyimler bilgimizin temel kaynağıdar.

.... Bazı filozoflara göre kesin ve doğru bilginin kaynağı deneyimler olamaz. Doğru bilgi ancak akıl yoluyla elde edilebilir. Bu görüşe göre doğru bilgi ancak değişmez olan varlığın bilgisidir. Böyle bir nesne deneyim yoluyla bilinemez. Değişmez ve sabit olan varlığın bilgisini yalnız akıl bilebilir. Çünkü akıl deneyden bağımsız, doğuştan getirdiğimiz bilgilerin kaynağıdır. Deneyden gelmeyen, deney öncesi olan bu bilgiye apriori (önsel) bilgi denir. Sokrates'e göre kimse kimseye bir şey öğretemez. Ona göre insan bilgiye doğuştan sahiptir. Yapılması gereken bir insanın iyi bir öğretmenle birlikte bu bilgileri sorular yoluyla ortaya çıkartmasıdır.

Rasyonalizme göre bilgimizin temel kaynağı akıldır.

.... Alman Filozof Kant'a göre doğru bilginin kaynağı hem deney hem de akıldır. Tek başına akıl veya deney doğru bilginin kaynağı olamaz. Duyumlarla başlayıp deneyle elde edilen veriler, akıl tarafından işlenmelidir. Deneyle gelen malzeme, aklın kavram ve kategorileriyle işlenerek bilgiyi oluşturur. Kant'a göre bilgi deneyimle aklın bir sentezinin sonucudur. Deneyimle gelen veriler olmasaydı, nesneleri fark edemezdik ama öte yandan, akıl olmasaydı, bilgiyi oluşturamazdık. Bu anlamda bilgi edinme süreci hem algılamayı hem de akıl gücünü gerektiren bir süreçtir.

Kritisizme göre bilginin oluşmasında akıl ve deneyimler birlikte iş görür.

.... Henri Bergson'a (Anri Bergsın) göre bilgilerimizin kaynağı sezgilerimizdir. Ona göre akıl statik hâlde olan ve ölçülebilen nitelikteki maddeyi bilebilir. Oysa asıl bilinmesi gereken akış ve oluş hâlindeki hayattır. Akış ve oluş hâlindeki hayatı ise yalnızca sezgi bilebilir. Sezgide içgüdüye yaklaşan bir durum vardır. Nasıl hayvanlar içgüdüleriyle zararlı durumlardan uzaklaşırsa felsefe de sezgiyle doğrulara ulaşabilir. Bu anlamda sezgi akıldan daha üstün bir bilme yetisidir. Sezgi aklın kavrayamadığı şeyleri doğrudan ve aracısız bir şekilde bilmeyi sağlayan yetidir. Akıl ise zaman ve mekânla sınırlı bir bilme yetisidir.

Gazali'ye göre, duyunun, aklın ve kalbin her biri bir anlama ve bilme yetisidir. Gazali, insanda meydana gelen, ilk bilgi kaynağının duyu organları ol-

Dur ve Düşün

Kant'a göre "Algısız kavramlar boş, kavramsız algılar kördür."

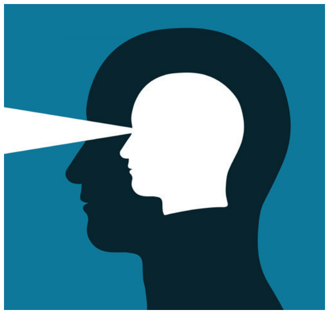
duğunu belirtir. Aklı, duyulardan sonra gelen, bilgi sürecinde bir yönüyle duyulara bağlı, diğer yönüyle duyulardan bağımsız önemli bilgi kaynaklarından biri olarak kabul eder. Gazali, kalbi sezgiyi duyu ve aklı aşan bir bilme yetisi olarak nitelendirir. Duyu ve akla kapalı olan metafizik bilgiyi ancak kalbî bir sezgi ile bilmek mümkündür. Ona göre kalp sezgisi her insanda bulunmaz.

.... Auguste Comte'a (Ogüste Kont) göre gerçeklik olgulardan ibarettir. Olgu, gözlenebilen ve somut verilere dayandırılabilen türden değişimlerin ortak adıdır. Bu çerçevede doğru bilgi, olguların bilgisidir. Comte, deney dünyası içinde bulunmayan varlıkları araştırmayı gereksiz sayar. Bilimin konusuna giren olay ve olgularla felsefe yapılmalıdır. Bu nedenle metafizik türden açıklamaları değersiz bulur.

.... Auguste Comte'un görüşleri 20. yüzyılda mantıkçı pozitivizm adı ile geliştirilmiştir. Bu görüşe göre, doğrulanabilir önermeler anlamlıdır. Doğru bilgi, doğruluğu test edilebilen bilgidir. Doğruluğu test edilemeyen türden metafizik görüşler ileri sürülmemelidir. Felsefenin görevi dilin yapısını ve mantığını analiz etmek olmalıdır. Bu doğrultuda felsefe dildeki kavramları çözümlemelidir. Eğer dilin mantığını anlayabilirsek doğru bilgiye ulaşabiliriz. Witgenstein'a (Vitgenştayn) göre göre dil ile gerçek aynı yapıya sahiptir. Dilin yapısının analizi aynı zamanda gerçekliğin analizidir.

.... Bazı filozoflara göre ise bir önermenin doğru olmasının tek ölçüsü onun işe yaramasıdır. Pratikte işe yarayan bilgi doğrudur. İnsanın bilgi edinme eylemi, problemle başlar. İnsan problemin çözümü için bilgilerini kullanır. Problemi çözmede başarılı olan bilgi doğrudur. Bilgi ve deneyimler arasında karşılıklı bir ilişkinin kurulduğu bu görüşte bilgi keşfedilemez, icat edilir. Bu durumda sürekli, değişmeyen, mutlak bilgilerden söz edilemez. W. James ve John Dewey en önemli temsilcileridir.

.... Edmund Husserl'e (Edmund Husser) göre doğru bilgi öznenin bilinci içerisinde saklıdır. Bu çerçevede önce şeylerin kendisi olan özü görebilmek gerekir. Özü bilmenin ilk koşulu daha önceki bilgi ve inançları bir paranteze (epocheye) almaktır. Özü görebilmek için saf bir bilince sahip olmak gerekir.

Entüisyonizme göre sezgi oluş hâlindeki hayatı bilmenin temel aracıdır.

Pozitivizme göre bilginin temel kaynağı olan olgular gözlenebilir değişimlerdir.

Pragmatizme göre bir bilgi işe yarıyorsa doğrudur. Örneğin, ormanda kaybolmuş bir insan için oradan kurtulmasını sağlayan bilgi doğrudur.

"Nesnelerin bilgisi nasıl ve hangi yolla elde edilir?, Bir bilgiyi doğru kılan ölçüt nedir?, Bilgi hangi koşullar altında doğru olabilir?" soruları bilgimizin değerini araştırmaya yöneliktir. Filozoflar bilgimizin değeri konusunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bilgiyi hayatımızın önemli bir parçası olarak düşünürsek bu soruların bizler içinde anlamlı olduğunu fark ederiz. Günlük hayatımızda farklı nitelikte ve konularda bilgilerle karşılaşırız. Bunların hepsini aynı değerde görmek mümkün değildir. Bu çerçevede bilgimizin değerini sorgulamak zorundayız. "Bilgi ve gerçeklik iki ayrı şey midir yoksa bir ve aynı mıdır?" En başından açık biçimde biliyoruz ki bilgi bir nesneye ilişkindir. Yani bilgimiz bir gerçekliğe dayanır. Bu durumda bilgimizin bir malzemesi var demektir. İşte bu zemin gerçekliktir. Asıl sorun bu aşamadan sonra başlıyor. Nesneye ilişkin bilgimizin doğru olduğundan nasıl emin olabiliriz?

Ders Dışı Etkinlik

Konu: *"Dergi ve gazete haberleri, internet, sosyal medya ve TV programlarında paylaşılan bilgilerin değeri"*

1. Bir hafta kitle iletişim araçlarından toplumsal olayları konu alan haberleri takip ediniz.
2. Seçtiğiniz haberlerdeki olaylara ilişkin sunulan bilgileri not ediniz.
3. Aynı haberi farklı kanallar üzerinden takip ediniz. Aradaki farklılıkları tespit ediniz.
4. Haberde sunulan bilgilerin yaşanan gerçekliği ne kadar yansıttığını sorgulayınız.
5. Elde etiğiniz bilgileri rapor hâline getirerek sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Aşağıdaki metni inceledikten sonra verilen soruları yanıtlayınız.

Doğruluk ve Gerçeklik

Bilgi felsefesinin temel kavramlarından biri de doğruluk ve gerçekliktir. Bilgi felsefesi, doğru bilgiyi araştırmaktadır. Acaba doğruluk ve gerçeklik aynı şeyler midir? Yoksa biri diğerini içermekte midir? Yoksa ikisi de farklı iki kavram mıdır?

"Doğruluk nedir? Bu soruya verilen klasik yanıt, bir düşüncenin doğruluğunun, onun gerçeklikle uyuşmasından oluştuğunu ortaya koyar." Bu tanım, düşüncenin gerçeklikle uyuştuğunu söylemektedir. O hâlde doğruluk düşünceye ait bir durumdur. Her ne kadar düşünceye ait olsa da düşünen öznenin varlığını belirten bir durum değildir fakat gerçeklikle ilişki içindedir. Demek ki doğruluk ve gerçeklik bir ilişki içinde bulunmaktadır ama aynı şey değildir. Doğruluk düşüncedeki bir şey üzerine söylenmiş bir yargıya veya önermeye aittir. Bir yargının veya önermenin doğruluk değeri vardır. Klasik felsefe ve mantıkta doğruluk değeri olarak doğru ve yanlış değerler anlaşılmaktadır. Bu nedenle bir yargının doğruluğundan söz etmek, o yargının yanlış ya da doğru olabileceğini söylemektir.

Doğruluğun yargıda, düşüncede, önermede ve zihinde olduğunu belirledikten sonra "Gerçeklik nedir ve nerededir?" sorusuna bir yanıt arayabiliriz. "Gerçeklik nedir?" sorusunu yanıtlayabilmek için öncelikle "Gerçeklik neye ilişkindir?" ya da "Gerçekliğin taşıyıcısı nedir?" sorularının yanıtlanması gerekir."

Gerçeklik düşünceden bağımsız olarak var olan bir durum, olgu veya nesnedir. Gerçeklik, doğruluğu sağlayan varlığın bir özelliğidir. Doğruluk, düşüncenin bir özelliği iken, gerçeklik düşünceden bağımsız olarak var olan bir şeyin özelliğidir. Örneğin "Altın sarıdır." önermesinin bir doğruluk değeri varken bir gerçekliğinin var olduğu söylenemez çünkü "Altın sarıdır." önermesi "altın" diye adlandırdığımız elementin sarı olması hâlinde doğru, olmaması hâlinde ise yanlış değeri almaktadır. Buna karşılık "altın" kendi başına bir varlık olarak ne doğru ne yanlıştır fakat o gerçek bir varlıktır. "Altın"ın gerçekliği varken, "Altın sarıdır." önermesinin doğruluğu vardır. Doğruluk bir değerdir; öznenin gerçeklik hakkında ileri sürdüğü

yargının yanlış ya da doğru olma değeridir. Gerçeklik ise bir tür var olma durumudur. Bir şeyin varlık olma özelliğinden dolayı, o şeye gerçek diyoruz. Örneğin, “Kafdağı” denilince herkes bir şey düşünür fakat düşünülen bu dağın gerçekliği söz konusu olunca hiç kimse Kafdağı'nın gerçek olarak var olduğunu ispat edemez. Gerçek yalnızca düşüncede var olan değildir; aynı zamanda düşünceden bağımsız olarak da var olan nesnel bir durumdur. Doğruluk önermede, yargıda ve zihinde bulunurken, gerçeklik var olan dünyanın nesnesi veya olgusudur.

Kaynak: *Ajdukiewicz, K. Felsefeye Giriş: Temel Kavramlar ve Kuramlar, çev.: Ahmet Cevizci, s. 17.*

1. Metinde gerçeklik nasıl tanımlanmıştır? Belirtiniz.

2. Daha önce öğrendiğiniz gerçeklik tanımıyla metindeki gerçeklik tanımını karşılaştırınız. Aralarındaki temel farkları aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

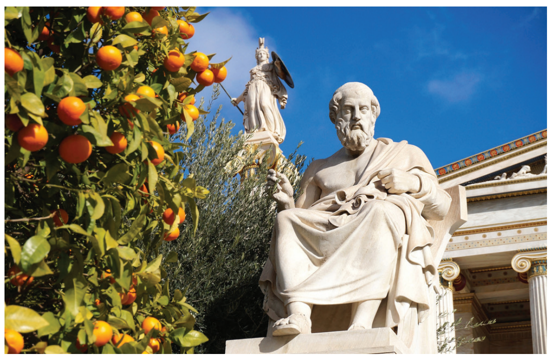
....

....

3. Doğruluk ve Gerçeklik aynı şey midir? Tartışınız.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruyu yanıtlayınız.

Platon

Platon “Devlet” adlı eserinde, gerçekliğin iki türünden söz eder. Bunları, duyuların dünyası ve ideaların dünyası olarak isimlendirir. Platon, bu iki dünyayı birbirlerinden ayrı dünyalar olarak tasvir eder. Her bir dünya için iki bilgi türünden bahseder. Bunlar **doksa** ve **episteme**dir. Platon’a göre insan, her iki dünyayla ilişki hâlindedir. İnsan, duyuları aracılığıyla yalnızca fiziki nesnelere ulaşabilir. İnsan, duyuları aracılığıyla fiziksel nesneleri bilebilir. Bu bilgi türünün adı doksa yani sanıdır. Fakat bu bilme asıl varlığa yani idealara ait değildir. İdeaların yansımasından hareketle yapılan tahmin ile elde edilen bilgilerdir. Asıl varlıklar dünyası olan ideaların bilgisi akıl ile elde edilebilir. Bu da **episteme**dir. Buna göre Platon için idealar dışında herhangi bir nesnenin bilgisi mutlak olamaz. Duyular aracılığıyla edinilen sanılar yararlı olsa da bu bir bilgi değildir. Mağara metaforunda olduğu gibi ateşin yansıttığı gölgeler gerçek olmadığı gibi bunların bilgisi de hakikat olmaz.

Platon’un bilgi anlayışını doğruluk ve gerçeklik kavramları açısından nasıl değerlendirirsiniz? Düşüncelerinizi sözlü biçimde ifade ediniz.

Gerçeklik ve Kurmaca

Teknoloji, gerçekliğin görselleştirilmiş biçimini sunarak bireyi gerçek olduğuna inandığı başka bir evrene götürür. Çünkü birey sürekli bu evreni görmektedir. Fakat bu evren, bütünüyle kurgusal bir dünyadır. Başka bir deyişle görüntü dışında hiçbir şey olmayan yerdir. Kurgusaldır çünkü görüntü temelli gerçekler üretilmekte ve tüketilmektedir.

Örneğin televizyon, var olan gerçekliği görüntüye yansıttığı hâliyle tek etkili gerçeklik yapmakta ve kendisine bakmayı kaçınılmaz kılmaktadır. J. Baudrillard teknolojik cihazların ürettiği bu sahte gerçekliğe simülasyon adını verir. Simülasyon kavramı, Latincede kullanılan "simulare" sözcüğünden türetilmiş olup, teknik olmayan anlamda, bir şeyin benzeri veya sahtesi anlamında kullanılır. Simülasyon kavramı 20. yüzyılda teknik bir anlam kazanmıştır. Simülasyon kuramı, Jean Baudrillard'ın (Jon Budriyar) ortaya koyduğu bir kuramdır.

J. Baudrillard'a göre medya araçlarının ürettiği simülasyonlar "gerçeklik" kavramının içini boşaltıyor. Bu durumda gerçekliğin ortadan kalktığı bir yaşam sürüyoruz. Günümüzde insanlar televizyonların karşısına geçip yaşanan acıları ve ölümleri bir filmmiş gibi izliyor. İnsan, savaşın gerçekliğinden kopmuş, âdeta başka bir evrenden gelmiş bir varlık konumundadır. Televizyon, insanlara içlerinden asla çıkamadıkları bir simülasyon evreni sunuyor. Örneğin, ihtiyaç duyduğumuz için bir akıllı telefon almak istiyoruz fakat medya önümüze ihtiyacımız olandan fazla seçenek sunuyor. Reklam ve görsel etki yoluyla bizleri sunulanlara mutlaka sahip olmamız gerektiğine inandırıyor. Böylece, insanlar ihtiyaç duymayacağı "şey"lere sahip olma isteği duyuyor. Sonuç olarak karşımıza gerçeklikten kopmuş bir insan nesli ve önü alınamayan bir simülasyon çemberi çıkıyor. Diğer bir örnek, insanlar televizyonun düğmesine dokundukları anda haberlerde bir savaşa ilişkin görüntüleri izlemeye başlıyor. Televizyonu kapattığı anda ise savaş bitmiş gibi olanı biteni unutmuş gibi davranıyorlar. İşte bu algı gerçeklikten kopmuş günümüz insanına aittir.

Metinde Geçen Temel Kavramlar

Simulakr: *Bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm.*

Simüle etmek: *Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmak.*

Simülasyon: *Bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bir bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesi.*

Etkinlik

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Kitle iletişim araçlarında sunulan bilginin değeri nedir? Sınıfınızda tartışınız.

2. Elde ettiğiniz ortak tespitleri not ediniz.

3. Farklı kaynaklardan gelen bilgilerin doğruluğunu nasıl değerlendirebiliriz?

Bilginin Değeri

Bilgi teorisinin iki temel sorunu olmuştur: bilginin kaynağı ve bilginin değeri. Bilginin değerini araştıran, düşünce sistemleri, "Hangi bilgilerimiz doğrudur? Hangi bilgilerimize güvenebiliriz? İnsan bilgisi genel geçer bilgiler midir?" gibi soruları cevaplamaya çalışır.

Gerçeklik bir haber için en önemli ögelerden biridir. Çevremizdeki olaylara ilişkin bir haber duyduğumuzda edindiğimiz bilgilerin gerçekliğini sorgularız. Doğruluğuna emin olduğumuz bilgileri gerçek, emin olmadıklarımızı ise dedikodu olarak değerlendiririz. Fakat bilgi bir kitle iletişim aracı tarafından bize iletiliyor ise karşımıza yeni bir gerçeklik kavramı çıkmaktadır. Öncelikle televizyon, sosyal medya ve gazete gibi kitle iletişim araçları tarafından iletilen bilgiler kendi algıladıklarımızdan çok farklıdır. Çünkü bu kez algıladığımız gerçekliği kendi ölçüleri ile kurgulayarak bize aktaran, bir kitle iletişim aracıdır.

Örneğin televizyonda, haber değeri olan bir gerçekliği ele alalım. Herhangi bir kazayı kendi çıplak gözlerimizle algılamanız ile bu gerçekliğin televizyona yansıması arasında ne gibi farklar olacaktır?

Bizler herhangi bir olayı gerçekleştiği mekânda izlerken çok farklı açılardan görme özgürlüğüne sahibiz. Aynı olayın televizyondaki yansıması, çekimi yapan kişinin seçtiği açı ile sınırlıdır. İşte kameramanın seçtiği bu açı ve sınır, onun yaşanan bu gerçekliğe yaptığı bir etkidir. Diğer bir deyişle olaya kattığı kendi yorumudur. Bu nedenle iki farklı durumla karşı karşıyayız. Bunlar:

1. Görünen gerçeklik, 2. Ekranda izlenen (kurgusal-sanal) gerçeklik

İzlenen gerçeklik, seçilmiş, ayıklanmış, ses ve görüntü efektleriyle değiştirilmiş bir olgudur. Görünen gerçekliğe yapılan tüm bu müdahaleler, gerçekliğin yeniden biçimlendirildiğini göstermektedir.

Dur ve Düşün

Ksenophanes'e (Senofanes) göre insan gerçeğin kendisini anlayamaz. İnsanın yapabileceği tek şey görünüşlerle yaşamaktır. Gerçeğin kendisi hakkında bilgimiz yoktur. Ona ilişkin ancak bir sanımız-tahminimiz olabilir.

Felsefenin temel işlevlerinden biri de insanların doğru ile yanlışı ayırt edebilme yeteneği kazanmasını sağlamaktır. Doğru ile yanlışı ayırt edebilmenin yollarından biri bilgilerimizin kaynağını bilmektir. Her bilgiyi aynı değerde görmek mümkün değildir. Bu anlamda bilgilerimizin değerini belirleyen unsurlardan biri kaynağıdır. Diğeri ise hayatımıza olan yansımalarıdır. Bir bilgi hayatımızı olumlu anlamda etkiliyorsa değerlidir. F. Bacon bilginin değeri üzerinde tartışmış olan filozoflardan biridir. Bacon'a göre "Bilgisizlik sonuç almayı ve etkili olmayı engeller. Bu nedenle bilgi ile insanın kudreti aynı şeydirler. Çünkü bilgi ile doğa denetime alınır."

İzlenen gerçeklik, görünen gerçekliğin yansımasından ibarettir.

Etkinlik

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Bir bilginin doğruluğu onun niteliği ile ilgilidir. Günümüzde radyo, televizyon, internet gibi iletişim araçlarının yaygınlaşması ile bu kanallarda dolaşan bilginin niteliği çok önemlidir. Bu ne anlama gelmektedir?

2. Bize ulaşan her ileti bilgi niteliği taşır mı? Niçin?

3. Bilgi ile malumat aynı şey midir? Açıklayınız. Düşüncelerinizi aşağıya özetleyiniz.

Gerçeklik ve görünüş farklıdır.

....

....

....

....

Düşünelim

Medya-toplum-doğruluk ilişkisini anlamak için aşağıdaki filmlerden birini izleyerek medyanın gerçeği nasıl yapılandırdığını yorumlayınız.

1. Truman Show

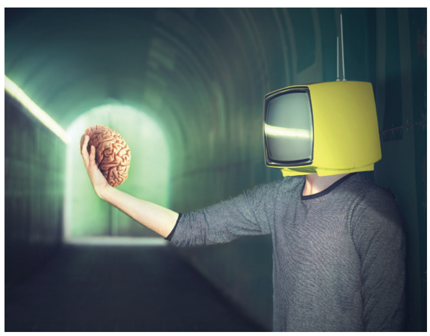
2. Shattered Glass (Cam Kırıkları)

3. Mad City (Çılgın Şehir)

Etkinlik

Yan tarafta verilen görseli kendi düşüncelerinizle yorumlayınız.

Değerlendirmelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

BİLİM FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Konuya Hazırlık

Bu kavramlar hakkında neler biliyorum?

Bilim……………………..................

Bilimsel yöntem………………...

Bilimsel yasa…………………....

Deney……………………….............

Teori…………………………..........

Paradigma……………….............

1. Bilim nedir? Bir etkinlik mi yoksa sistemli bilgiler bütünü müdür?

2. Bilimin sunduğu bilgilerin doğruluğundan nasıl emin olabiliriz?

3. Bilimi felsefeden ayıran nitelikleri nelerdir?

4. Bilimsel bilginin kökeni nedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Bilimin tarihi de felsefenin tarihi kadar eskidir. İlk çağlardan beri insanlar doğadaki düzeni merak etmiş ve bu düzenin ardındaki yasaları araştırmışlardır. Yıldızları, bitki ve hayvanları gözlemlemiş, doğadaki sistemi anlamaya çalışmıştır. İlk Çağ'da önemli bir ilerleme kaydedemeyen bilimsel düşünce modern dönemde özellikle Kopernik, Kepler ve Galilei ile birlikte önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Doğadaki düzenin gerisinde matematiksel bir dizge olduğu düşüncesi güçlenmeye başlamıştır. Newton'la beraber bu düşünce somut bir biçime kavuşmuştur.

Bilim Nedir?

İnsan, bilmek isteyen ve bu istekle bilgi üreten bir varlıktır. Bu anlamda bilim, doğal gerçekliği bilme çabasının ürünüdür. Bilim, yaşadığımız dünyadaki olguları anlamamızı sağlar. Diğer bilgi türlerinden farklı olarak bilim, sistemli ve yöntemli araştırmalara dayanır. Olgular arasındaki nedensellik ilişkilerinden yola çıkarak düzenliliklerin dayandığı yasalara ulaşmayı amaçlar. Böylece doğal ve sosyal olayları olmadan önce öngörebilmek mümkün olur. Bilimin amacı olgular hakkında hipotezler geliştirip bu hipotezleri yine olgulara dönerek doğrulama ve böylece olguları açıklamaktır. Bilim her şeyden önce doğa, insan ve toplum ilişkilerinin inceleme konusu olabileceği ve bu konularda belirli bir kesinliğe ulaşılabileceği iddiasına dayanır. Kesinlik, tekrar edilebilirlik, nesnellik, evrensellik, eleştirellik, sistemlilik ve tutarlılık bilimin temel özellikleridir.

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda verilen açıklamaların karşısına bilimin hangi özelliğine ait olduğunu belirtiniz.

• Sistemli olma • Tutarlılık • Nesnellik • Eleştirel olma • Kesinlik • Yöntemli olma

Açıklamalar	Özellikler
Bilim, bilim insanlarının kişisel görüşlerini değil bilimsel araştırmaların sonuçlarını yansıtır.	
Bilimde sonuçlara belirli bir yol izlenerek ulaşılır.	
Bilimin gelişme ve ilerlemesinde bütün dünya milletleri ve uygarlıklarının katkıları vardır.	
Bilim insanları sonuca çabuk varma eğiliminden uzak durarak her aşamada ulaştıkları sonuçları değerlendirir.	
Bilimin sonuçları şüphe içermez. Bilim uzun bir araştırma sonucu elde edilmiş bilgilere dayanır.	
Bilim kendi iç yapısında çelişki taşımaz. Bilimin ortaya koyduğu sonuçlar birbiriyle çelişmez.	
Bilim bir iç bütünlüğe, yapı ve işleyişe dayanır. Bu yapı onun belirli bir çerçeve içerisinde üretilmesini sağlar.	

Dur ve Düşün

"Çağımızın aydını, her şeyden önce, bilimin anlamı ve bilimsel düşünmenin niteliği üzerinde sağlam bir anlayış kazanmış kişidir. Modern dünyanın doğru yorumlanması, hiç şüphe yok ki, en başta "bilim" dediğimiz karmaşık fenomenin iyi anlaşılmasına bağlıdır. Kaldı ki bilimin kavramsal yapısını inceleme, zihin eğitiminin çok etkin ve verimli bir olanağını sağlar."

***Kaynak:** Cemal Yıldırım, Bilim Felsefesi, 1991, s. 5.*

Bilim Türleri

Bilim, konu, amaç, yöntem bakımından üç bölüme ayrılır. **Formel bilimler** diğer bilimlere kaynaklık eden, kural koyucu bilimlerdir. Matematiksel ispat yöntemi ve mantığın düşünme ilkeleri bu gruba girer. **Doğa bilimleri** deney ve gözleme dayanan, insan dışındaki nesne ve olgular dünyasını inceleme konusu yapan bilimlerdir. **Sosyal bilimler** ise konusu insan ve özellikle kültür olan bilimlerdir. Sosyal bilimler, doğa bilimlerinden farklı yöntem ve teknikler kullanır. Örneğin anket, görüşme, monografi, vaka incelemesi, istatistik gibi.

Dur ve Düşün

İlk Çağ'dan beri bilimsel bilgiyi tek bilgi kaynağı görenler olduğu gibi bilimden kuşkulanma ve onu sorgulama eğiliminde olanlar da var olmuştur.

Bilim Türleri		
Formel Bilimler Mantık ve Matematik	**Doğa Bilimleri** Fizik, Kimya, Biyoloji, Tıp, Astronomi vb.	**Sosyal Bilimler** Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, Coğrafya vb.

Diğer bilimlerden farklı olarak sosyal bilimlerin hangi yöntemleri izlemesi gerektiği konusunda temel iki yaklaşım vardır. Pozitivist ve fenomenolojik yaklaşım. Bütün bilimlerin pozitif yöntemleri kullanması gerektiğini savunan pozitivizmin aksine fenomenolojik yöntem, kültür dünyasını incelemek için dışarıdan açıklama yapma yerine anlama ve yorumlamayı öne çıkarmıştır. Fenomenolojik yaklaşıma göre doğa incelenir ve açıklanır, insan ise açıklanır ve yorumlanır.

Bilim Felsefesinin Konusu

"Bilim felsefesinin amacı kısaca bilimi anlamaktır. Ne var ki, bilimi anlamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar vardır. Bilimi tarihsel gelişimini inceleyerek anlamaya çalışabiliriz. Günümüzde giderek önem kazanan bilim tarihinin yapmak istediği budur.

Bir başka yaklaşım, bilimsel araştırmalarda bulunan kişilerin, tek tek ya da grup olarak taşıdıkları nitelikleri ve içinde bulundukları sosyal ve kültürel koşulları inceleyerek bilimi anlamaya çalışmaktır. Bir başka deyişle, bilimin oluşum ve gelişiminde kişisel ve sosyal koşulların etkisine bakılarak bilimi açıklama yoluna gidilir. Psikoloji ve sosyoloji bu açıdan bilime yaklaşır.

Bir de bilime yönelik felsefi bakış açısı vardır. Birer dilsel ifade olan kavramları, bilimsel önermeleri ve bu önermeler arasındaki ilişkileri ve sistemleri bilim felsefesi inceler. Bu anlamda bilim felsefesi, bilimin dilsel yapısını çözümleme, eleştirme ve aydınlatma çabasından başka bir şey değildir.

Bilim felsefesinin amaç ve konusunu açıklamaya çalışırken neyle uğraştığı kadar neyle uğraşmadığını da belirtmek gerekir. Çoğu kez sanıldığının tersine ne bilimle tutarlı bir dünya görüşü geliştirmek ne de bilimin sonuçlarına uygun bir davranış ve yaşam anlayışı ortaya atmak bilim felsefesinin görevleri arasındadır. Aynı şekilde bilim felsefesi bilim insanlarının dünya görüşleri, ya da çalışmalarında dayandıkları kişisel varsayım ve değer yargıları ile de ilgilenmez. Bilim felsefesi, bilimin mantıksal çözümlemeye elverişli yapı ve işleyişini açıklama amacı dışında hiçbir işlevi olmayan bir düşünme biçimidir. Olguları betimleme ve açıklama yoluyla anlama bilime, bilimin mantıksal yapı ve niteliğini anlama ise bilim felsefesine düşen bir işlevdir."

Kaynak: *Cemal Yıldırım, Bilim Felsefesi, s. 8-9.*

Dur ve Düşün

Bilim felsefesinin yegâne amacı bilimi anlamaktır. "Bilim nedir?" "Bilimsel yöntem nedir?" "Bilimsel faaliyeti diğer etkinliklerden ayıran özellikler nedir?"

Etkinlik

Metni okuyarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Mantıksal Pozitivizm (Neo-pozitivizm)

"Onlara göre iki tür bilgi vardır. Bilimsel bilgi ve bilimsel olmayan bilgi. Bilimsel olmayan bilgilerin herhangi bir önem ve değeri yoktur. Bu yüzden bütün gayretlerini, bilimsel bilginin bilimsel olmayan bilgiden nasıl ayrıştırılabileceğini açıklamaya hasretmişlerdi. Bu yönelim, onların ilgi alanlarını, tümüyle olgu dünyası ile sınırlamaları ve olgu dışı tüm gerçeklik kategorilerini yok saymalarıyla sonuçlanmıştır. Bilgi dünyası, olgu dünyası ile bilgi süreci de mantıksal çıkarımla sınırlanmıştır. Bu yüzden, onlara göre, mantık sadece olgu dünyasındaki ilişkilerin açıklanmasında kullanılmalıdır. Mantıksal pozitivizm nitelemesinin özeti budur."

Kaynak: *Ömer Demir, Bilim Felsefesi, s. 15.*

1. Metinde bilimin hangi alanları inceleme konusu yaptığı belirtilmiştir?

2. Metne göre metafizik sorular bilimin konusu olabilir mi? Açıklayınız.

3. Mantıksal pozitivizme göre aşağıdaki yargılardan hangisi bilimin konusu olamaz? Karşılarındaki kutucukları işaretleyiniz.

Bütün kuğular beyazdır. ☐

İnsan vücudunda 5 litre kan bulunur. ☐

Suçun temelinde biyolojik etkenler yer alır. ☐

İnsan ruhu ölümden sonra yok olmayacaktır. ☐

Tanrı fikri insanda doğuştan vardır. ☐

Öğrenme zihinsel bir süreçtir. ☐

Bu dünya fânidir. ☐

Bilimsel Yöntem

"Bilim özel bir bilgi türüdür, diğer bir deyişle kendine has özellikleri olan bir bilgidir. Bilgi türlerini birbirinden ayıran özelliklerden biri farklı yöntemlerle elde edilmeleridir. Her bilim, kendine özgü yöntemini, sistemli olarak ve ulaştığı sonuçları test etmek amacıyla kullanır. Fakat öte yandan çeşitli bilimlerde farklı yöntemlerin kullanılması söz konusudur. Gerçekten de matematik, mantık gibi formel bilimlerin gözlem ve deneyden uzak, özellikle akla dayanan bir yöntem kullanmasına karşılık fizik, astronomi, biyoloji gibi bilimlerde deney ve gözlemin önceliği vardır. Tarih ve toplum bilimlerinin de yine kendilerine özgü yöntemleri vardır."

Kaynak: *Şafak Ural, Bilim Tarihi I, s. 13-14.*

Doğa Bilimlerinde Yöntem Aşamaları

1. Sorunun Saptanması: Bilim insanı bu aşamada temel sorunu, kavramları, kullanacağı araç ve gereçleri ve inceleme evrenini oluşturur.

2. Hipotez Aşaması: Bu aşamada bilim insanı incelemek istediği soruna/ilişkiye ait geçici bir hipotez geliştirir. Hipotez, kısa ve öz, kavramlar açık seçik olmalıdır.

3. Deney: Bilim insanı hipotezle öne sürdüğü ilişkinin/etkileşimin olup olmadığını bulmak için deney veya saha çalışması yapar.

4. Teori: Deney veya saha çalışmalarından elde edilen sonuçlar hipotezi doğrularsa ve farklı yapılan araştırmalarla desteklenirse hipotez teori biçimini alır.

5. Kanun: Kanunlar formel ve doğa bilimlerinde geçerlidir. Sosyal bilimlerde bu kesinlikte sonuçlara ulaşmak zordur. Kanunlar, her durumda aynı biçimde ortaya çıkan kesin ve matematikle formüle edilmiş ilişkileri kapsar.

Ders Dışı Etkinlik

1. İlgilerinize uygun araştırmak istediğiniz bir konu seçiniz.

2. Bu konuya ilişkin bir hipotez geliştiriniz.

3. Bu hipotezi doğrulamak için olanaklar ölçüsünde deney/saha çalışması yapınız.

4. Hipoteziniz doğrulandı mı? Eğer doğrulanmadı ise ne yapmanız gerektiğini araştırınız.

5. Çalışmanızı sınıfta bir sonraki derste sununuz.

Bilime Farklı Yaklaşımlar

Bilimin yapısı ve işleyişini açıklamaya çalışan fizoloflar, temelde iki başlık altında toplanabilir;

- Bilimi ve bilimsel kuramı bir ürün olarak gören "ürün olarak bilim yaklaşımı"

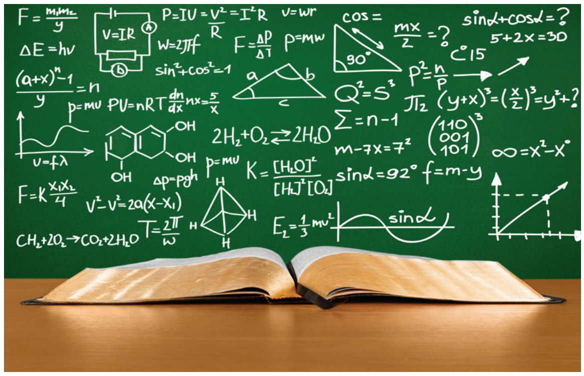
- Bilimi bir süreç ve bir etkinlik olarak gören "etkinlik olarak bilim yaklaşımı"

Ürün olarak bilim yaklaşımına göre bilim, bilimsel çalışmaların sonucu ortaya çıkan üründür. Bir önermeler topluluğudur. Kesinlik değeri kazanmış nesnel bilgilerden oluşur. Bu anlamda bilimi anlamak için, yalnızca ortaya konulmuş bilgilerin özelliklerine bakmak gerekir. Bu yaklaşımın en önemli temsilcileri yeni pozitivizm akımını savunun H. Reichenbach ile R. Carnap'tır. Ürün olarak bilim, klasik bilim anlayışı olarak bilinir.

Etkinlik olarak bilim yaklaşımına göre bilim, bilim insanlarından oluşan topluluğun bir etkinliğidir. Bilimi anlamak için tarihî ve toplumsal boyutlarıyla ele almak gerekir. Bilimde bilim insanlarının özellikleri ve kişilikleri etkilidir. Bilim insanları, içinde bulundukları bilimsel topluluğun sosyolojik ve kültürel özelliklerinden bağımsız düşünülemez. Bu yaklaşımın önemli temsilcileri: Thomas Kuhn, Stephen Toulmin'dir. Thomas Kuhn, bilimde ilerlemeyi paradigma kavramıyla açıklar Paradigma, bilim insanlarının olguyu açıklamak için kullandıkları araç, değer ve kavramlar bütünüdür. Kısaca bilim insanlarının olgulara bakış açısını ifade eder.

Bilimde bir önermenin bilimsel olmasının ölçütü olarak "doğrulanabilirlir" ilkesine karşı K. R. Popper "yanlışlanabilirlir" ilkesini önermiştir. Popper'a göre bir önermeyi her durumda doğrulamak mümkün olmayabilir. Örneğin; "Bütün metaller ısıtılınca genleşir." önermesini doğrulamak için evrendeki bütün metalleri görmek mümkün değildir. Çünkü her zaman bir metalin incelenmemiş olması olası bir durumdur. Bu nedenle bilimselliğin ölçütü yanlışlanabilir olmalıdır. Bir önermeyi yanlışlayıcı bir örnek bulunamadığı sürece önerme doğrudur.

Bilim - Felsefe İlişkisi

Bilim ve felsefe amaçları ve kullandıkları yöntemler bakımından farklı iki alandır. Bilim ve felsefe rasyonel olmakla birlikte bilimsel yöntemde deney ve gözlem kullanılırken felsefede salt akla dayanılır. Fakat ikisinin de birbirini tamamlayan yanları vardır. Bilim olgusal dünyada iş görür. Felsefe ise hem olgusal hem de metafizik dünyayı konu edinir. Bilim kanıt ve ispata dayanır. Bilim insanı herhangi bir kanıta dayanmayan konularda yorumda bulunmaz. Felsefede ise spekülasyon önemli bir yer tutar. Filozof kendi rasyonel kurgusu ile iyi temellendirilmiş yargıları savunabilir. B. Russell (Rasıl)'a göre "Genellikle bilim, ne biliyorsak odur; felsefe de bilmediğimiz. Bu yüzden her an felsefe sorularının bilim alanına aktarıldığını görmekteyiz."

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Filozof Tanrı Misafiridir

"K. Jaspers'in (Yaspers) "Felsefe yolda olmaktır." sözünü hemen anımsarız. Felsefe yolda olmaksa filozof da yolda olandır yani Tanrı misafiri. O, söz gelişi bir gece boyu konaklamak amacıyla arada bir fizikçinin, matematikçinin, dil bilimci, toplum bilimcinin vb. kapısını çalabilir ama orada yerleşmemek, misafirliğini bilmek, zamanı gelince yine yola düşmek ve yine başka kapıları çalmak üzere. Filozofun bilim sorunları karşısındaki tutumu, onun bu konuk olma özelliğine uygun düşer. O, hiçbir bilim sorununa bodoslama girmez. Tersine sorunun daima yanından geçer, çevresinde tur atar. Şöyle bir tabloyu göz önüne getirelim: Diyelim ki filozof, bir fizik laboratuvarına konuk oldu, çağrılmadan gelen bir konuk, bir Tanrı misafiri. Filozof, işbaşındaki fizikçilerin tutumlarını, mimiklerini, el kol hareketlerini merakla izler, konuşmalarına kulak kabartır, fırsatını buldukça kendisi de onlarla konuşmaktan geri kalmaz. Ve sonra da geldiği gibi gider. Onun daha uğrayacağı başka laboratuvarlar, konak yerleri vardır. Peki, o böyle yapmayıp bir laboratuvarda temelli kalamaz mıydı? Neden olmasındı? Ama o vakit o, artık örneğin bir fizikçi olurdu, filozof değil. Hani, filozof bir laboratuvar kaçkını değildir demek istiyorum."

Kaynak: *Ömer Naci Soykan, Türkiye'den Felsefe Manzaraları.*

1. Metne göre felsefeyle bilim arasında ne tür bir ilişki vardır? Sözlü olarak ifade ediniz.

2. Felsefe ve bilim niçin etkileşim içinde olmak zorundadır? Sınıfınızda tartışınız Ortak çıkarımlarınızı defterinize not alınız.

Etkinlik

İlerleme, eleştirellik, nesnellik, evrensellik, tutarlılık, kesinlik, öznellik, tekrar edilebilirlik, refleksif olma, varlığı bütün olarak görme, sistemli olma, varlığı parçalara bölerek inceleme

Yukarıda verilen kavramları aşağıdaki tabloya doğru biçimde yerleştiriniz.

Bilimin Özellikleri	Felsefenin Özellikleri	Ortak Özellikler

Bilim - Hayat İlişkisi

Bir ülkede veya toplumda bilimsel etkinliklerin gelişmesi o ülkenin/toplumun iktisadi, kültürel, toplumsal, felsefi vb. koşullarına bağlıdır. Bilimin gelişmesi ile toplumsal yapı arasında önemli bir etkileşim vardır. Toplumda bilimsel düşünceye olan ilgi, bilimin desteklenmesi, eğitim, yeni fikir ve görüşlere açık olma bilimin ortaya çıkması ve gelişmesinde etkilidir. Aynı şekilde sosyal ve ekonomik seviyesi belirli bir düzeye ulaşmış toplumlar ancak bilim sayesinde daha ileri bir düzeye ulaşabilirler.

Sadece dünyayı kavramamızda değil birçok konuda bilimin etkileri söz konusudur. Çünkü bilimin sunduğu bilgilerin insana, varlığa ve hayata dair yol gösterici niteliği vardır.

Bilim de bugün özellikle teknik alanda sağladığı başarılar nedeniyle bir dünya görüşü hâline gelmiştir ve günlük hayatımız üzerinde yol gösterici bir ilke olarak kabul görmektedir.

Bilimin gözle görünen pratik etkilerinden birisi, hayatımızı kolaylaştıran buluşlara yol açmasıdır. Bu buluşlar, buharlı makinelerin icadı ile başlar. Demir yolu, telgraf, radyo, otomobil, uçak, bilgisayar, telefon gibi diğer buluşlarla devam eder. Özellikle biyoloji ve tıp alanında ortaya çıkan gelişmeler insan sağlığını doğrudan ilgilendirmektedir. Bütün bu buluşların insana sağladığı en büyük iyilik, insanın hayat koşullarını iyileştirmesidir. Öte yandan, bilimin tekniğe uygulanması sonucu ortaya çıkan teknolojik buluşlar insanlığı birtakım sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. İnsan ve doğanın dengeli biçimde var olması bu sorunların çözümüne bağlıdır.

Etkinlik

“Bilgelikle birleştiğinde bilimin sağladığı kudret tüm insanlığa büyük ölçüde refah ve mutluluk getirebilir. Tek başına ise yalnız yıkıntıya yol açar.” **(B. Russell)**

1. Filozofun yukarıdaki paragrafta ne anlatmak istediğini sınıfınızda tartışınız.

2. Tartışma sonucunda B. Russell’ın bilim ve yaşam arasında nasıl bir ilişki kurduğunu değerlendirerek defterinize not ediniz.

Etkinlik

Aşağıdaki iki ayrı paragrafı okuduktan sonra verilen soruyu yanıtlayınız.

“Köklü bir düşünceye sahip olan bir kimse düşüncesinin yanlış olabilmesi olasılığını ne kadar istemeye istemeye kabul eder olsa da şu düşünceyle hareket etmelidir ki kendi fikri ne kadar doğru olursa olsun, eğer tamamen, sık sık ve korkusuzca tartışılmazsa ona canlı bir gerçek değil, ölü bir dogma olarak inanılır.” **(J. S. Mill)**

“Bilim ve teknolojinin biçimlendirdiği çağdaş uygarlık, insanlığın köklü değerlerini zaafa uğratmıştır. Fakat yerine yenilerini de koyamamıştır. Hatta bilim, aşırı totaliter iddialarıyla bir ‘din’ biçimine bürünmüştür. Bazı filozofların da vurguladığı gibi, ‘teknoloji ve bilim’ bir ‘ideoloji’ hâline gelmiştir.”

Paragraflarda verilen bilgiler doğrultusunda bilim felsefesinin konusu ve amaçları nelerdir, değerlendiriniz. Düşüncelerinizi aşağıya özetleyiniz.

....

....

....

....

....

Etkinlik

1. Bilimlerin gelişmesi ile teknolojik buluşlar arasında nasıl bir ilişki vardır?

2. Teknolojik buluşların sonucunda toplumların hayatlarında ne gibi değişiklikler olmuştur? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

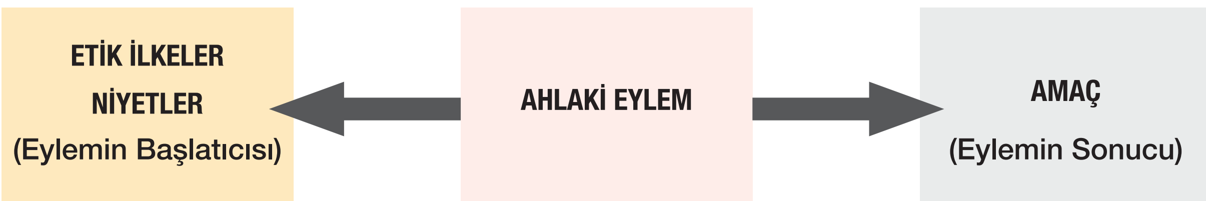

AHLAK FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Ahlak felsefesi, insan eylemlerini konu edinir. Bu eylemlerin dayandığı temelleri, iyi ve kötü gibi kavramları, hangi eylemlerin daha erdemli olduğu gibi soruları sorar. Evrensel bir ahlak yasasının olanaklı olup olmadığını araştırır. Ahlak felsefesi diğer adıyla etik, Sokrates sonrasında felsefenin temel ilgi alanlarından biri hâline gelmiştir. Bunda Sofistlerin epistemolojik şüpheciliğinin ahlakın temellerini sarsması sonucu ortaya çıkan ahlaki kaosun da etkisi olmuştur. Sokrates, ahlakı sağlam temellere dayandırmaya çalışmış, insanın erdemli ve bilgece yaşamasının önemi üzerinde durmuştur. Onun bıraktığı yerden devam eden Platon, ahlakı değişmeyen ideaların bilgisine dayandırarak evrensel bir biçim kazandırmıştır. Bugün yaşadığımız dünyada da ahlaki davranmak, tutarlı olmak, fedakârlık, özveri, paylaşmak gibi değerler son derece önemlidir. Bu değerlerin dayandığı temeller, ahlaki eylemin niçin yapılması gerekliliği, ortak bir ahlak zemininde insanların farklı inançlarına rağmen buluşup buluşamayacağı ahlakı bugün de çok değerli bir tartışma alanı kılmaktadır. Ayrıca meslek etiği, biyoetik, tıp etiği, basın etiği gibi gelişen alanlar, ahlak felsefesinin güncel tartışmaların da bir parçası olmasını sağlamıştır.

Şekil: *Etiğin temel konusu eylemlerdir.*

Dur ve Düşün

Etik sözcüğü, Yunanca "karakter" anlamına gelen "ethos" sözcüğünden türetilmiştir. Etik ve ahlak kavramları bazı durumlarda birbirlerinin yerine kullanılabildiği gibi farklı anlamlarda da kullanılabilmektedir. Etik, ahlaki konularla ilgili felsefe dalı olarak tanımlanabilir. Ahlak, toplumda bireylerin ve grupların davranışlarını yönlendiren kural ve değerler sistemidir.

Ahlak Felsefesinin Temel Kavramları

Ahlak felsefesi insan eylemlerini konu edinirken bazı kavramları esas almaktadır. Bu kavramlar aynı zamanda insan eylemlerini doğrudan niteleyen kavramlardır. Örneğin iyi, kötü, özgürlük, irade (istenç), sorumluluk, vicdan, ödev, ahlak yasası, ahlaki karar ve ahlaki eylem gibi. Ayrıca ahlak felsefesi tartışmaları için evrensel ve kişisel kavramlar da önemlidir. Genel olan evrensele, kişisel olan ise bireysele işaret eder.

Dur ve Düşün

Tek başına yaşayan bir insanın ahlakından söz edilebilir mi? Nasıl?

Etkinlik

Aşağıdaki kavramların anlamlarını ön bilgilerinize dayanarak karşılarına yazınız.

İyi ....
Kötü ....
Özgürlük ....
İrade ....
Sorumluluk ....
Vicdan ....
Ödev ....

Ahlaki anlamda insanın yapması gereken ve değerli olan davranışlar **iyi**, yapmaması gereken ve değersiz olan davranışlar ise **kötü**dür.

Özgürlük, ahlak felsefesinin temel kavramlarından biridir. Özgürlüğün ne olduğunu kavramadan ahlaka dair değerlendirmeler yapmak mümkün değildir. Özgürlük, insanın kendi seçimleriyle davranabilmesidir. Diğer bir deyişle, insanın eylemlerini seçerken iradesini serbestçe kullanabilmesidir. Bu anlamda özgürlük ve irade kavramları birbiriyle ilişkilidir.

Sorumluluk kavramı, özgürlük ve irade ile ilişkili bir ahlaki kavram olarak açıklanabilir. İnsan eğer özgür bir iradeye sahip ise davranışlarından dolayı sorumlu tutulabilir. Buna göre sorumluluk, insanın eylemlerinin sonuçlarını baştan üstlenebilmesidir. Sorumluluğun olabilmesi için eylemin kökeninde iradeyi serbestçe kullanabilme ve bilinçli seçim olmalıdır.

Dur ve Düşün

Bireyi ahlaki davranmaya zorlayan nedir?

Vicdan, insanda iyi ve kötüyü ayırt edebilmeyi sağlayan bir iç yeti veya iç duyuş biçiminde tanımlanabilir. Vicdan aynı zamanda insanın yapıp etmelerini değerlendirmesini ve bunlar hakkında yargıda bulunmasını sağlar.

Ödev; yapmak zorunda olduğumuz, yapmamız gereken, ahlakça yükümlü olduğumuz şeyleri dile getirir. Alman filozof Kant'a göre ödev, eylemlerimizin belirleyicisi olan bir duygudur.

Ahlaki eylemler evrensel ve zorunlu ya da kişisel ve göreli bir temele dayanır. Kişi tüm ahlaki eylemlerini kendi değerlendirmelerine dayandırıyorsa öznel ve göreli düşünüyor demektir. Kişi ahlaki eylemlerini genel ve zorunlu bir ilkeye dayandırıyorsa evrensel ahlakı kabul ediyor demektir.

Evrensel ve öznel değerlendirmeler arasındaki tüm tercihler, kişinin davranışlarını belirleyen temeli oluşturmaktadır.

Ahlak yasası, ahlaki eylemleri belirleyen herkes için geçerli olması gerekli kurallardır. Bu kurallar, bireye nasıl eylemde bulunacağı konusunda yol gösterir.

Ahlaki karar, bireyin, kendi özgür iradesi ile ve iyiyi isteyerek ahlak yasasına uygun olarak verdiği karardır.

Ahlaki eylem, ahlaki açıdan iyi ya da kötü olarak değerlendirilebilen eylemlerimizdir.

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda verilen örneklerin karşısına hangi kavramla ilişkili olduğunu belirtiniz.

Bireyin;
Geç kalma gerekçesini olduğu gibi söylemesi ....
Yalan söylemesi ....
Dürüstlük ve yalan arasında seçim yapması ....
Dürüst davranarak iyi olana yönelmesi ....
"Yalan söylemek kötüdür." kuralı ....
Ahlaki kurala uygun verdiği karar ....
Ahlaki kararını eylemiyle göstermesi ....
Ne olursa olsun ahlak yasasına uygun davranması ....
Eyleminin sonuçlarını üstlenmesi ....
Sonuçta iyi mi yoksa kötü mü yaptığını içsel olarak değerlendirmesi ....

Ahlak Felsefesinin Temel Soruları

Günümüzde ahlaki konular üzerine düşünme ve sorgulama yapmak giderek daha önemli hâle gelmektedir. Başta ahlak felsefesi olmak üzere ahlakla ilgili çalışmalar ciddi bir gelişme göstermiştir. İlk Çağ'dan bugüne kadar ahlakla ilgili bazı sorular felsefe içerisinde tartışılmıştır. Ahlak felsefesinin temel konusu eylemdir. Eylemlerimizi başlatan ilke, eylemlerimizin yöneldiği amaç, gerçekleştiği koşullar, sonuçları ve temellendirilmesi ahlak felsefesinin sorguladığı konulardır.

İyi ve kötünün ne olduğu sorusu ahlak felsefesinin temel sorularındandır.

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda ahlak felsefesinin ele aldığı sorulardan bazıları verilmiştir. Siz de ahlak felsefesinin verilenlerin dışında hangi soruları ele alabileceğini tartışınız. Tespit ettiğiniz soruları uygun yerlere yazınız.

- İyi ve kötünün ölçütü nedir?
- Ahlaki eylemlerimizin dayandığı temel ilke nedir?
- İnsan eylemlerinde özgür müdür?
- Ahlaki eylemin amacı nedir?
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

1) İyi ve Kötünün Ölçütü Nedir?

Ahlak felsefesinde yapılması uygun görülen, önerilen davranışa **iyi**; yapılması yasaklanmış, ahlakın uygun görmediği eylemlere ise **kötü** denir. Tarih boyunca iyi ve kötü değerleri farklı toplumlarda farklı anlamlar kazanmıştır. Bazı toplumlarda hırsızlık bir güç ve kuvvet gösterisi, eşitsizliğe karşı bir başkaldırı olarak görülmüş ve desteklenmiş (Robin Hood (Robin Hud) ve eşkıyalık gibi), bazı toplumlarda ise şiddetle yasaklanmıştır. Her durumda değil bazı durumlarda öldürmek kınanmıştır. Örneğin savaşta düşman öldürmekle, masum birini öldürmek farklı değerlendirilmiştir. Bazı yaban toplumlarda yaşlı anne ve babayı yoksulluk nedeniyle ormana bırakıp ölüme terk etmek övülmüş, bazı toplumlarda ise bu çok büyük bir ayıp olarak görülmüştür.

Ahlak felsefesinde ele alınan belli başlı sorular şunlardır: İyinin ve kötünün ölçütü nedir? İyiyi iyi, kötüyü kötü yapan şey nedir? İyi ve kötü evrensel midir yoksa değişken midir? İyi ve kötünün hangi ölçüye göre değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili felsefe tarihinde verilen başlıca yanıtlar aşağıdaki gibidir:

AHLAKİ YARGILAR	FİLOZOFLAR
İnsan için ahlak yasasına uygun davranmak, ödev duygusu ile hareket etmek ve daima iyiyi istemek iyidir. Ödev duygusu taşımadan ve iyiyi istemeden yapılan eylemler kötüdür.	**IMMANUEL KANT**
İnsan daima ölçülü olmalıdır. Orta yolu tercih etmeli, kararında ve dengeli olmalıdır. Orta yolu amaçlayan eylemler iyi, aşırı uçlardaki eylemler kötüdür.	**ARISTOTELES**
İnsan eylemlerini belirleyen bizim dışımızda olan ezelî ve ebedî idealardır. En yüksek iyi, iyi ideasına uygun olandır. Kötü ise bu ideadan pay almamış eylemlerdir.	**PLATON**
İyinin amacı mutluluktur. Mutluluk hayatın gerçek amacıdır. Mutluluk veren şey iyi, acı veren şey kötüdür.	**EPIKUROS (Epikür)**
En yüksek iyi bilgece yaşamaktır. Bunun da yolu bilmektir. İnsan bilerek hata yapmaz. Bilmek bize doğru seçimler yapmayı sağlar.	**SOKRATES**
En yüksek iyi faydalı olandır. Olabildiğince çok insanın faydasını ölçü alan eylemler iyi, bunu sağlayamayanlar kötüdür.	**JEREMY BENTHAM (Ceremi Bentım)**

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Sokrates, yaşadığı dönemde Atinalıları ahlaki erdeme, bilgece yaşama, paraya değil ahlaki değerlere önem vermeye çağırmış bir filozoftu. Sade, gösterişsiz, sıradan bir yaşamı vardı. Kendini felsefe ve özellikle ahlaka adamıştı. Düşmanları onun bir yalancı, düzen bozucu, safsata yapan bir düzenbaz olduğunu iddia etmişti. Sokrates'in aşağıda geçen sözleri savunmasından alınmıştır.

"Ben Tanrı'nın, devletin başına musallat ettiği bir at sineğiyim, her gün her yerde sizi uyarıyor, kandırıyor, azarlıyorum; peşinizi bırakmıyorum. Benim gibi bir kimseyi kolay kolay bulamayacaksınız, onun için, size kendinizi benden yoksun bırakmamanızı tavsiye ederim. Belki de, ansızın uykusundan uyandırılan biri gibi, canınız sıkılarak; Anytos'un öğüdüne uyar, beni kolayca vurup öldürebileceğinizi sanır ve Tanrı size acıyıp başka bir at sineği gönderinceye kadar, hayatınızın geri kalanında gene uykuya dalarsınız… Yargıçlarım, asıl mesele, ölümden sakınmak değil, haksızlıktan sakınmaktır çünkü kötülük ölümden daha hızlı koşar. Ben yaşlı ve ağır olduğumdan yavaş koşan bana yetişmiştir hâlbuki beni suçlayanlar kuvvetli ve çabuk olduklarından, çabuk koşan kötülük onlara yetişmiştir."

(Platon, Sokrates'in Savunması)

1. Sokrates gibi büyük bir filozofun ahlaksızlıkla suçlanması ne tür bir ironidir? Yorumlayınız.

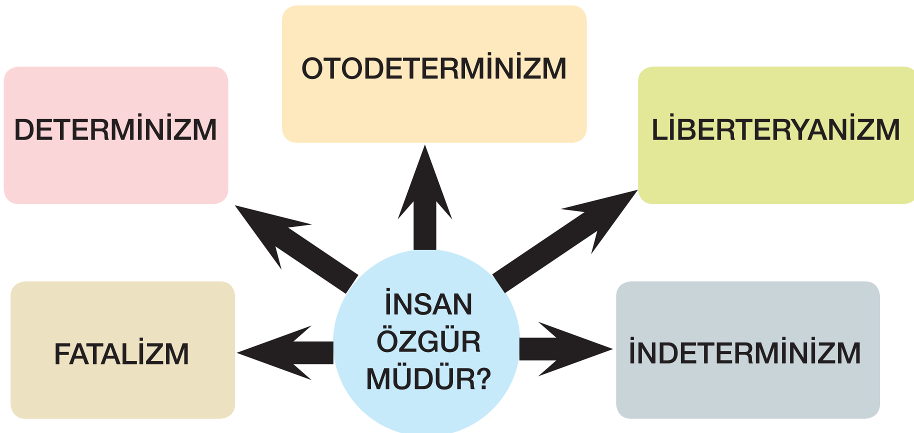
2. Siz kendi eylemlerinizi hangi ahlaki temele dayandırıyorsunuz? Sorgulayınız. Görüş ve tespitlerinizi defterinize yazınız.

Stoacılık ve Epikürizm

Stoacı görüşe göre insan dünya sahnesinde yalnızca bir oyuncudur. Oynayacağı rolü seçemez, oyuna müdahale edemez. Her insanın bu sahne içinde ne yapacağını evrensel akıl belirler. Kişinin kontrol edebileceği tek şey vardır: kendi tavırları ve tutkuları. İnsan kendisine ne rol verilmişse onunla yetinmeli, sahip olamayacağı şeyler için açlık ve kıskançlık duymamalıdır.

Epikürizm'e göre insan hayatının amacı mutluluktur. Temel felsefeleri "Hazza yaklaş, acıdan uzaklaş."tır. Aristippos gibi filozoflar hazlar arasında ayırım yapmazken Epiküros'a göre uzun süre mutluluk sağlayan hazları tercih etmeli, hesapçı davranmalıyız.

2) İnsan Eylemde Bulunurken Özgür ve Sorumlu Mudur?

Etkinlik

Aşağıda verilen örneği özgürlük ve sorumluluk ilişkisi içerisinde değerlendiriniz.

Nisan 2010'da New York'ta Hugo Alfredo (Hügo Alfreydo) Tale-Yax adlı bir adam bir soyguncunun saldırdığı kadına yardım etmeye çalışırken bıçaklandı. Hugo, yaralı hâlde bir saatten fazla kaldırımda kaldı. Yaklaşık 25 kişi yanından geçip gitti. Hugo, can çekişirken bazıları durup baktı hatta bir kişi fotoğrafını çekti ancak hiçbiri yardım etmedi veya telefonla acil yardımı aramadı. Hugo, olay yerinde hayatını kaybetti.

Kaynak: *http://dergipark.gov.tr*

TEMEL KAVRAMALAR	AÇIKLAMALARI
FATALİZM	Kadercilik olarak bilinen fatalizme göre insan rüzgâr önünde savrulan kuru bir yaprak gibi kaderin elinde bir oyuncaktır. İnsan senaryosu daha önceden yazılmış bir sahnede figürandır.
DETERMİNİZM	İnsanın özgürce eylemde bulunamayacağını, insanın kendi elinde olmayan koşulların etkisi altında eylemde bulunduğunu kabul eder.
OTODETERMİNİZM	İnsanın mutlak anlamda özgür olmamakla birlikte bazı seçimlerde bulunduğunu, insanın kaderinin ve bazı kararlarının kendisine bağlı olduğunu öne süren bir orta yol özgürlük düşüncesidir.
LİBERTERYANİZM	Bireysel özerkliği savunur. İnsan kendi seçimlerini yapar. Özgürlük her insanın doğuştan sahip olduğu bir haktır.
İNDETERMİNİZM	İnsanın eylemde bulunurken bütünüyle özgür olduğunu, kendi kaderini kendi seçimleriyle belirlediğini savunur. İnsan kaderini kendisi yaratır.

Etkinlik

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Çok zor koşullar altında (örneğin açlık, yoksulluk, hastalık vb.) insanlar bir kabahat işlediklerinde bu eylemi özgür iradeleri ile yapmış olurlar mı? Suçlu sayılırlar mı?

2. Savaş esnasında düşman askerini öldürme emri alan bir asker, bunu özgür iradesi ile mi yapmıştır? Olayda sorumluluğu var mıdır?

3. Doğuştan insanlar arasındaki farklar (zekâ, cinsiyet, sosyal sınıf, renk, milliyet) insanların özgürce eylemlerde bulunmalarını etkiler mi?

4. “Suç benim değil kaderin.” diyen ve kendini kader mahkûmu olarak gören bir mahkûm, sizce bu konuda haklı mıdır?

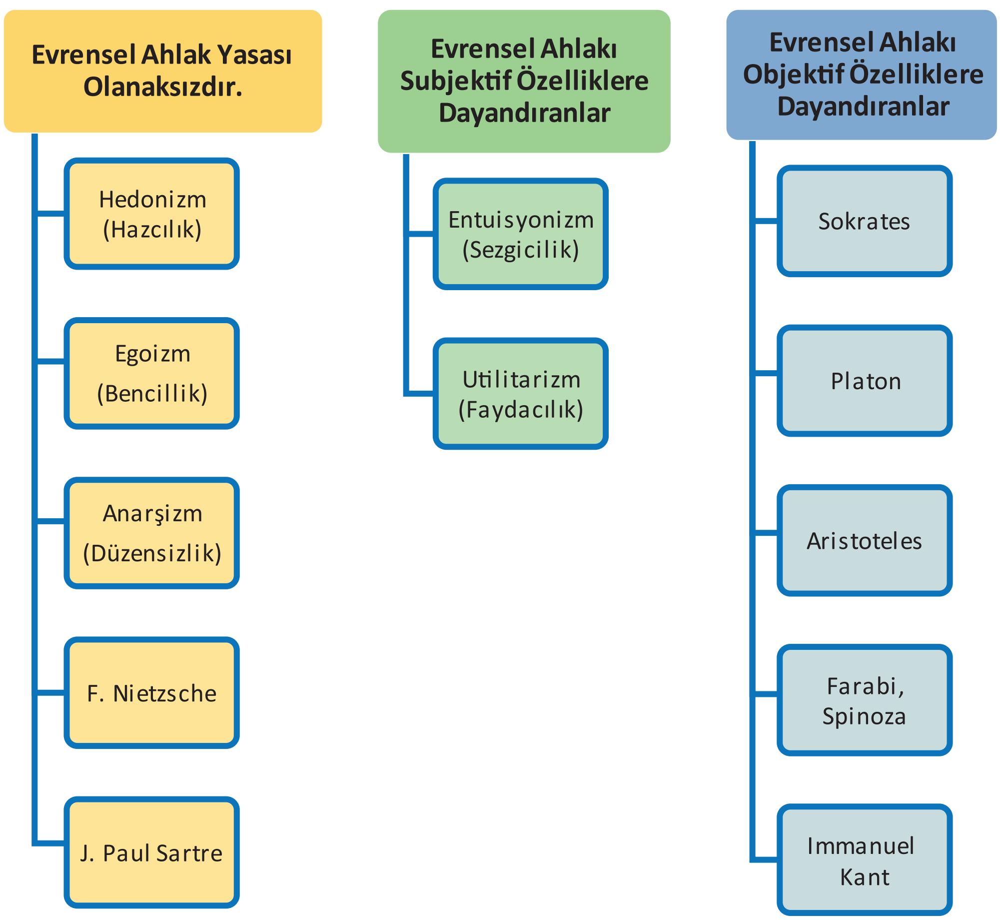
J. Paul Sartre-Varoluşçuluk ve Özgürlük

20. yüzyılın en sıra dışı filozoflarından biri olan Jean Paul Sartre'ın (Jon Pol Sartr) felsefi görüşü egzistansiyalizm (varoluşçuluk) olarak adlandırılmıştır. Sartre'a göre insanda "Varoluş özden önce gelir." Bu yargıyla kastettiği hayatımızda ne yapmamız gerektiğini bize anlatan bir yaratıcı tarafından konmuş hiçbir ilahi fikir, hiçbir değer olmadığıdır. Hiçbir nesnel norm ya da talimat olmadığından özgürüz demektir.

Sartre'ın varoluşçuluğunda insan tercih yapan, seçim yapan bir varlıktır. "İnsan özgürlüğe mahkûmdur." Seçimlerimiz bize aittir. Ona göre biz seçtiğimiz için sorumluluğuna da katlanmak zorundayız. Sartre, seçim yapmaya olumlu bir anlam yükler. Ona göre herkes özgürce seçimde bulunarak dünyanın daha yaşanabilir bir yer hâline gelmesini sağlayabilir.

Sartre'a göre doğuştan rollerimizin yazılı olduğu bir senaryo yoktur. Kim olduğumuzu ve ne olmak zorunda olduğumuzu bize anlatan bir "öz" yoktur. Hepimiz özgürüz ve hepimiz bu varoluşçu muammaya bir cevap bulma sorumluluğunu taşıyoruz.

3) Evrensel Bir Ahlak Yasası Olanaklı Mıdır?

Etkinlik

Metni okuduktan sonra aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Kant ve Ödev Ahlakı

"Kant, ödev etiğinde, esas olarak ahlaki açıdan doğru ve yanlışın anlamını belirlemek, "nasıl davranmak" veya "ne yapmak" gerektiği" sorularına bir cevap vermek ve bundan sonra da ahlaklılığın en yüksek ilkesini ortaya koymak ister. O, bu bağlamda, bir bakkal örneği üzerinden üç tür eylemi birbirinden ayırır. Bunlardan birincisi, bakkalın müşterilerine farklı fiyat uygulamasında karşılık bulan ödeve aykırı eylemdir. O, söz konusu eylemin dürüstlük ilkesini çiğneyen bir eylem olarak ahlaki olmadığını söyler. İkinci eylem tipi ödeve uygun eylemdir. Bu bağlamda bakkalın dürüstlüğü ve dolayısıyla, bütün müşterilerine aynı fiyatı uygulaması ödeve uygun eylemin bir örneği olarak karşımıza çıkar. Söz konusu eylemin ödeve uygunluğu, bununla birlikte bakkalın çıkarından ya da başka bir doğal eğilimden kaynaklanabilir. Kant, bu yüzden onun gerçek bir ahlaki içeriğe veya değere sahip olmadığını söyler. Üçüncü ve Kant'ın aradığı eylem türü ödevden dolayı olan eylemdir. Buna göre, bakkal herkese ödev bilincinden dolayı ve dürüstlük ilkesinin bir gereği olarak eşit davranırsa onun eylemi sadece ödeve uygun olmakla kalmaz, aynı zamanda ödevden dolayı yapılmış olur."

Kaynak: *Ahmet Cevizci, Felsefenin Kısa Tarihi, s. 403.*

1. Kant'a göre bir eylemi ahlaki kılan nedir? Açıklayınız.

2. Kant'ın üç eylem türü nedir? Sizler de örnekler veriniz.

Dur ve Düşün

"İki şey var ki ruhumu hep yeni, hep artan bir hayranlık ve müthiş bir saygıyla dolduruyor: üzerimdeki yıldızlı gökyüzü ve vicdanımdaki ahlak yasası." (Immanuel Kant)

Etkinlik

Aşağıdaki metni ve şiiri okuyarak soruları yanıtlayınız.

"Yunus Emre'de sevgi, Yaradan'ı, bütün insanlığı ve varlığı sevmektir. Sevgi, herkese duyarlı olmayı gerektirir. Karşılık gözetmeden ve içten sevmenin doğal sonucu olarak bütünüyle toplumda güçlü bir dayanışma oluşur. Sevgi bir gönül işidir ve bunun anlamını gerçek anlamda hiçbir fayda gözetmeden sevenler bilir."

Hacı Bektaş-ı Velî'ye göre inanç, temelini sevgiden alır. Sevgi ise kaynağını insandaki gönülden almıştır. Ona göre, iyi bir insan olmadan iyi bir Müslüman olunmaz. İyi bir insan olmayı "Eline, beline, diline sahip ol." ölçüsüyle dile getirir.

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil
Bir gönlü yaptın ise
Er eteğin tuttun ise
Bir kez hayır ettin ise
Binde bir ise az değil
Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur alçakta dura
Yüceden bakan göz değil

(Yunus Emre)

1. Yunus Emre ahlakı hangi temele dayandırmıştır? Sözlü olarak belirtiniz.

2. Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin ahlak anlayışı evrensel bir ahlak olabilir mi? Sınıfınızda tartışınız. Ortak çıkarımlarınızı aşağıya yazınız.

....

....

....

....

Mutluluk ve İyilik İlişkisi

İnsan eylemleri, her zaman iyilik amacı taşımaz. Ahlaki eylemin amacı bazen elde edeceğimiz yarar, bazen ise haz yani mutluluk olabilir. Bu tür eylemler Kant'ın dediği gibi salt iyiyi amaçlamadığı için iyi olarak görülmez. Ahlaki eylem sadece iyiyi amaçlayan ve iyiyi yerine getiren eylemlerdir, eylemin sonucunda istenmeyen bir durum ortaya çıkmış olsa bile.

Felsefe tarihinde insan eylemlerini yarara dayandıran görüş utilitarizmdir. Utilitarizm, olabildiğince çok insanın, olabildiğince çok yararını hedefleyen bir felsefedir. Başlıca iki temsilcisi vardır. Jeremy Bentham ve J. Stuart Mill [Ceyn (Can) Stuırt Mil].

J. Bentham'a (Bentım) göre yasaların temel amacı olabildiğince çok insanın olabildiğince çok mutluluğu hedef almasıdır. Haz kavramı bireysel bir deneyimken Bentham yarar kavramını toplumsal bir temele oturtmaya çalışmıştır. Şeref, vatan, ilerleme gibi kavramlar yerine kamusal yarar kavramını yerleştirmiştir. Kanunlar, toplumun yararını hedeflemelidir. Cezalar, daha az suç işlenmesini amaçlamalıdır.

Mutluluk felsefesi yukarıda ifade ettiğimiz gibi hedonizm (hazcılık) ve Epikurizm olarak adlandırılmıştır. Bu felsefeye göre insan hayatının amacı mutlu olmak, acıdan uzak durmaktır. Hedonizm hazlar arasında bir ayrım yapmazken (bedensel hazlar veya manevi hazlar), Epikuros manevi hazları yüceltir. Çünkü bu tür hazlar daha uzun süreli mutluluk sağlar.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Mutluluk, insanın maddi ve ruhsal boyutuyla, haz duyacağı bir hâl içinde olmasını ifade eder. Mutluluk, emellerin gerçekleşmesi anlamında da kullanılır. Mutluluk geçmişten bugüne her dönemde tartışılagelmiş bir kavramdır. Daha çok ahlaki bir değer görülmüş, bu anlamda ahlak teorilerinin içerisinde ele alınmıştır.

İnsanın hayatın anlamını sorgulaması ve bir gaye için yaşamak istemesi onu diğer varlıklardan ayıran niteliklerdir. İnsanoğlu aklını ve iradesini gayelerine uygun kullanır. Bu anlamda hayatı bilinçli yaşamakla mutluluk arasında sıkı bir ilişki vardır. Keza filozofların çoğunluğu mutluluğu ahlaki bir sorun olarak tartışmışlardır. Felsefe tarihi mutluluğu bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve manevi boyutlardan ele alan ve açıklamaya çalışan fikirlerle doludur.

Antik Yunan filozoflarından Aristo'ya göre insanı mutlu kılacak olan, erdemli bir hayat sürmesidir. Ona göre mutluluk hayatın temel gayesidir. Farabi mutluluğun salt bir iyi olduğunu kabul eder.

Farabi'ye göre insan eksik bir varlıktır. Bu nedenle de insanın kendini tamamlamak için belli değerlere ihtiyaç duyar. Ayrıca insanın erdemli bir kişi olabilmesi için erdemli bir toplumda hayatını sürdürmesi gerekir. Kişi ancak bu şekilde mutluluğa ulaşabilir. Demokritos'a göre mutluluk ruhun dinginliğidir. Mutluluğun tek yolu ise iyinin ne olduğunun bilinmesidir. Descartes'a göre mutluluğu temin eden üç şeyden bahseder. Bunlar; doğruyu bilmek ve istemek, elde edilmesi imkânsız olanı terk etmektir. Ona göre insan mutlu olmak için, iradesini aklının emrine vermeli ve doğru bilgiyi kullanabilmelidir.

1. Sizce iyilik ve mutluluk arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Açıklayınız.
2. İyilik ve mutluluğun koşulları nelerdir? Değerlendiriniz.

Etkinlik

Yandaki fotoğraf Avrupa'da 2016 yılında sığınma bekleyen Suriyeli mültecilerin fotoğrafıdır. Fotoğrafı inceledikten sonra, uluslararası siyasette rol alan ülkelerin kendi yararlarını mı yoksa ahlaki iyiyi mi amaçladıklarını yorumlayınız.

Suriyeli mülteciler

Etkinlik

Mutluluk, İyilik ve Akıl İlişkisi

"Eğer aklı ve istemesi olan bir varlıkta doğanın asıl amacı; varlığın korunması, refahı, tek kelimeyle mutluluğu olsaydı, doğa bu amacın gerçekleştiricisi olarak bu yaratığın aklını görmekle, pek isabetsiz bir gerçekleştirici bulmuş olurdu. Çünkü bu yaratığın bu amaçla yapacağı bütün eylemler ve davranışının bütün kuralları, ona içgüdü tarafından çok daha tam bir biçimde gösterilmiş olurdu; o amaca da akılla olabileceğinden çok daha emin bir biçimde ulaşılabilirdi. Ve eğer bu kayırılmış yaratığa bunların üstünde akıl verilecek olsaydı, ancak kendi doğal yapısının mutlu kuruluşunu seyretmesine, ona hayran kalmasına, ondan dolayı sevinç duymasına ve bunun iyilikli nedenine şükran duymasına yarayacak ama arzulama yetisini o zayıf ve aldatıcı rehberliğine bağımlı kılmaya ve doğanın amacına beceriksizce karışmasına yaramayacaktı; tek kelimeyle aklın pratik kullanışta da etkili olmasını ve zayıf kavrayışıyla mutluluk planları kurma ve buna götürecek araçları uydurma cüretini göstermesini önleyecekti. Doğa, yalnız amaçların seçimini değil, araçların seçimini de üstüne almış olacak ve her ikisini bilgece bir öngörüyle yalnızca içgüdünün eline bırakacaktı."

Kaynak: *Immanuel Kant, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi, s. 10.*

1. Metinde mutlulukla akıl arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Tespitinizi aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

....

....

2. Mutlulukla iyilik arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

....

....

Özgürlük, Sorumluluk ve Kurallar

İnsan eylemlerini seçmekte özgürdür. Elbette bu özgürlük, mutlak bir özgürlük değildir. Özgürlük, daima sorumlulukla birlikte olmak zorundadır. Özgür insan, sorumlu insandır. Sorumlu insan ise toplumsal norm, değer ve ilkelere bağlılık gösterir. Sokrates, Seneca gibi isimler kendileri aleyhine olsa bile sonuna kadar kadere rıza göstermiş, hayatlarıyla bir ahlak anıtı olmuşlardır. Kaçmayı değil ölümü seçerek adaletsizliğe karşı bedenlerini siper etmişlerdir.

Dur ve Düşün

Felsefenin insanları hür kişilikli bireyler hâline getirmek gibi bir sorumluluğu olabilir mi?

Ders Dışı Etkinlik

Okulumu Seviyorum Kurallara Uyuyorum

Etkinliğin süresi bir haftadır.

Bu hafta boyunca öğrenciler sorumluluklarını yerine getirmeyen öğrenci arkadaşlarını uyaracaktır.

Bu uyarılarda amaç bütün öğrencilerin sorumluluklarını tam yapmasıdır.

Uyarılar kaba bir dille değil, ikna edici, yapıcı bir dille gerçekleştirilecek, herkesin sorumluluk üstlenmesi ve kendisini okulun bir parçası hissetmesi sağlanacaktır. Örneğin çöpünü yere atan, ödevlerini yapmayan, koridorda gürültü yapan, arkadaşına kaba davranan, okul kurallarına uymayan öğrencilerin uyarılması gibi.

Bir hafta sonunda okulda öğrencilerin kurallara uyma davranışında bir değişiklik olup olmadığı gözlemlenir.

Sonuç çalışması: Okul ortamında yaşanan durumlardan ve olaylardan hareketle özgürlük, sorumluluk ve kurallar arasında nasıl bir ilişki vardır? Tartışınız. Tartışma sonucunda değerlendirmelerinizi defterinize not ediniz.

Etkinlik

Aşağıdaki paragrafı okuduktan sonra verilen soruları yanıtlayınız.

Okulda Sorumluluk Üstleniyorum

Okul ortamı, hayatın küçültülmüş bir modelidir. Toplumsal yaşamda kural olmadan ortaya kaos çıkacağı gibi okulda da eğitim öğretimin sağlıklı yürümesi kurallara uymaya bağlıdır. Kurallara uymak bütün eğitim paydaşlarının görevlerini eksiksiz yürütmesini sağlar. Kuralları ihlal eden bir öğrenci, öğretmen, yönetici vb. sadece kendine değil bütün eğitim kurumuna zarar vermiştir. Bu nedenle kurallara riayet etmek eğitimin de "iyi insan" amacına ulaşmasına yardım edecektir.

1. Okul ortamında özgürlüklerimizin sınırlarını belirleyen nedir? Belirtiniz.

2. Bireysel isteklerinizle kurallar arasında bir çatışma olduğu zaman nasıl davranıyorsunuz?

3. İnsanlar genellikle hakkını alma düşüncesindedir fakat karşımızdaki bireylerin hakkını vermek de bir sorumluluk değil midir? Bu durumla ilgili hayatınızdan hangi örnekleri verebilirsiniz?

Etkinlik

Metni okuyunuz. Aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

Ülkemiz, 15 Temmuz 2016 tarihinde millî iradeyi ve hukuk devletini hedef alan bir kalkışmaya maruz kalmıştır. Bu kalkışma karşısında milletimizin tüm fertleri, vatanını ve milletini savunmak üzere ortak duygular etrafında birleşerek önemli bir duruş göstermiştir. Bu duruşuyla dünyaya örnek bir tavır sergilemiştir. Güçlü bir millet olunmasının ancak birlik ve beraberlikle mümkün olacağını apaçık gösteren bu önemli günü anlamak kadar anlatabilmek de önemlidir.

1. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan olayları ahlak felsefesi açısından değerlendiriniz.

2. Aşağıda verilen tabloyu inceleyiniz. Tabloda verilen kavramlarla 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan olaylar arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Tespitlerinizi kavramların karşısında verilen boş kısımlara yazınız.

Kavramlar	İlişkilendirme ve örnek
Vatanseverlik	
Sevgi	
Sorumluluk	
Yardımseverlik	
Adalet	
Dürüstlük	
Öz Denetim	Öz denetim sahibi bireyler ahlaki anlamda kötü olan eğilimleri sergilemekten kaçınırlar. Bu anlamda öz denetim sahibi bireyler kendi iradeleriyle eylemde bulunurlar.
Saygı	

3. Millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimseyen; vatanını, bayrağını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, millî birlik bilincine sahip bireyler olmanın önemi hakkında bir metin hazırlayınız.

4. Hazırladığınız metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. "15 Temmuz ruhu" ile "Çanakkale ruhu" arasında ne tür benzerlikler görüyorsunuz. Tespitlerinizi sözlü ifade ediniz.

DİN FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Din felsefesi, dini konu edinen felsefe dalıdır. Dinin temel kavramları ve inancın felsefi boyutlarını akılla temellendirmeye çalışır. Din felsefesi dinden farklı olarak inanmayı destekleme veya reddetme amacı taşımaz. İnanmayı rasyonel bir temel üzerinden incelemeye çalışır.

Din felsefesi dinle ilgili kavramları sorgular.

İnanç bir fikir, aksiyom veya kesin bir bilgiye olan koşulsuz bağlılıktır. Felsefe ise şüphe ve merakla başlar. Bu yönüyle felsefe arayıştır, inanç ise aradığını bulan zihnin, kalbin bağlılığıdır. Her inanç elbette bir arayışın sonucu olmayabilir. Örneğin çoğu kimse doğduğunda bir inanç sistemini hazır bulur ve buna inanır. Aynı şekilde her arayış inanışla sonuçlanmayabilir. Felsefe ile dinin ilişkisi en fazla Orta Çağ Skolastik Felsefesi'nde görülür. Bu dönemde felsefe dinin temellendirilmesinde bir araç gibi kullanılmıştır. Esasında din ve felsefe, kaynakları itibariyle ayrı alanlardadır. Her iki alan konuları bakımından ortaklık gösterir. Hegel'e göre din ve felsefenin ortak yanı dünyaya ait olmayan şeylerin bilgisini vermeleridir. Ona göre felsefenin araştırdığı mutlak dinde Tanrı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Filozoflar genellikle inanç konusundaki görüşlerini kendi felsefi kuramlarına uygun biçimde formüle etmişlerdir. Platon için Tanrı ideaların ideasıdır. Plotinos (Plotinos) için mutlak varlığın insan ruhundaki yansıması, Hegel için mutlak varlığın deneyimlenmesidir. Kant içinse inancın tek çıkış yolu onu aklın değil vicdanın bir seçimi hâline getirmektir.

Dur ve Düşün

Din ve felsefe ilişkisi felsefe tarihi boyunca filozoflar tarafından tartışılan bir konu olmuştur. Orta Çağ bu tartışmaların en yoğun yapıldığı dönemdir.

Etkinlik

Aşağıdaki dizeler Ksenophanes'e aittir. Metni okuduktan sonra verilen soruları yanıtlayınız.

Hepsini Tanrılara yüklediler Homeros (Homeros) ve Hesiodos (Hesiedos)
Ne kadar ayıp ve kusur varsa insanlar yanında
Çalma, zina etme ve birbirini kandırma
Fakat ölümlüler doğduğunu sanıyorlar Tanrıların
Ve kendileri gibi giyimleri sesleri ve şekilleri olduğunu
Elleri olsaydı öküzlerin, atların ve aslanların
Yahut resim ve iş yapabilselerdi insanlar gibi
Atlar atlara benzer, öküzler öküzlere benzer
Tanrı tasvirleri çizerler ve vücutlar yaparlardı…

Kaynak: *Walter Kranz, Antik Felsefe, s. 54.*

1. Ksenophanes, Yunanlıların çok tanrılı inanç sistemleri hakkında ne düşünmektedir? Tespitlerinizi aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

....

....

2. Ksenophanes'in tanrı anlayışıyla tek tanrılı dinlerin tanrı görüşleri nasıldır? Karşılaştırarak çıkarımlarınızı aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

....

....

Din Felsefesinin Temel Problemleri

Din felsefesi genel olarak dinin temel kavramlarını, bu kavramların anlamlarını, insan hayatındaki yerini açıklama ve sorgulama amacını taşır. Din felsefesi neye, nasıl inanılması gerektiği konusunda kurallar koymaz. Bütün dinleri aynı düzlemde rasyonel biçimde değerlendirir. Din felsefesi genel olarak dini sorgularken bazı kavramları sıkça kullanmak durumundadır. Bunlar; iman, Tanrı, peygamber, vahiy, yaratılış, ibadet, yüce ve kutsal kavramlarıdır. Bu kavramların her birinin anlamı din felsefesi için bir sorudur. Örneğin; "Yüce nedir?", "İbadet nedir?", "İbadet ve iman arasında nasıl bir ilişki vardır?" gibi.

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda din felsefesinin temel konuları verilmiştir. Bu konularla ilgili felsefi sorular neler olabilir? Tespit ettiğiniz soruları örnekte olduğu gibi karşılarına yazınız.

Konular	Sorular
Tanrının varlığı	Tanrı var mıdır?
İman ve inanç	İman ve inanç nedir?
Evrenin yaratılışı	
Vahyin imkânı	
Tanrı ile evren arasındaki ilişki	
Ruhun ölümsüzlüğü	

İnanç ve İman

İnanç ve iman kavramları çoğu zaman birbiri yerine kullanılmaktadır. Fakat aralarında bazı nüanslar vardır. İnanç dediğimizde akla imanda olduğu gibi güven, inanma, bağlanma gelir. İnanç aynı zamanda bir sistemdir. İçinde ibadet biçimleri, dünyevi kuralları da olan bir sistemdir. İnanç toplumsal bir eylem biçimidir. İman denildiğinde daha çok bireyde ortaya çıkan derin bir bağlılık, kişisel bir inanma duygusu akla gelir. İman daha ziyade kalpte ortaya çıkan bir emniyet ve güvendir.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

"İnsan ırkı Tanrı'dan korkmayı bıraktı. Bunun ardından cezası geldi, kendisinden korkmaya başladı. Hayal ürünü olanı arzulamaya başladı ve şimdi de bu kendi hayalinin ürünü olan yaratık karşısında sarsılıyor."

__Kaynak:__ Paul Strathen, 90 dakikada Kierkegaard (Kirdıgard), s. 80.

1. Kierkegaard insanların Tanrı'yı bırakması sonunda hangi inançtan korkmaya başladıklarını söylemektedir? Sözlü olarak belirtiniz.

2. İnsan için inanmak bir zorunluluk mudur? Sınıfınızda tartışınız. Ortak çıkarımlarınızı defterinize not ediniz.

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Görüşler

Teizm (Tanrıcılık): Teizm, evrenin ve evrende var olan her şeyin bir Tanrı tarafından yaratıldığını, Tanrı'nın evrenin mutlak hakimi olduğunu kabul eder. Bu anlayışa göre Tanrı, evrende mutlak güç sahibi, üstün ve aşkın bir varlıktır. Teizm içerisinde monoteizm (tek tanrıcılık) ve politeizm (çok tanrıcılık) görülmüştür. Ksenophanes, Sokrates, Platon, Rene Descartes (Röne Dekart) teist filozoflardır.

Panteizm (Tüm Tanrıcılık): Tanrı ile evreni bir, aynı ve özdeş kılan anlayıştır. Bu anlayışa göre, Tanrı'nın evrenden ayrı ve bağımsız bir varlığı yoktur. Panteizm, Tanrı'nın ya doğanın kendisi ya da doğal düzenin bir parçası olduğunu savunur. Panteizmin Tanrı'sı evrendir ya da tüm evrene yayılmış olan Tanrı'dır. Plotinos, Bruno (Bruno), Spinoza en önemli temsilcileridir.

Panenteizm (Kamutanrıcılık): Tanrı'yı soyut, mutlak ve değişmez gibi yönleriyle evrenin üstünde (aşkın); somut, göreli ve değişen yönleriyle de evrenin içinde (içkin) gören anlayıştır. Panenteizm Tanrı ile evreni özdeş görmez; var olan her şeyin Tanrı'da anlam bulduğunu iddia eder. İslam düşüncesindeki "vahdetivücud" (varlığın birliği) görüşü buna örnek verilebilir.

Nachi tapınağı, Japonya

Agnostisizm (Bilinemezcilik): Agnostisizm, Tanrı'nın varlığının veya yokluğunun bilinemeyeceğini savunan görüştür. Bu görüşü savunanlar Tanrı'nın varlığı ya da yokluğu hakkında kesin bir hüküm vermezler. En azından bu konuda bilgi sağlayabilecek kesin kanıtların olmadığını düşünürler. Protagoras (Protagoras) ve Huxley (Haklsi) bu görüşün temsilcilerindendir.

Deizm (Yaradancılık): Deizm, evrenin Tanrı tarafından yaratıldığını kabul eder fakat Tanrı'nın dünyaya hükmedebileceği inancında değildir. Tanrı evreni yaratmış ve sonra geri çekilmiştir. Evrene değişmez kurallar koymuştur. Herhangi bir kitap veya elçi göndermemiştir. Dolayısıyla deizme bir tür peygambersiz tanrıcılık denilebilir. Temsilcileri, J. Locke (Lak), J. J. Rousseau (Ruso) ve Voltaire (Volter) gibi filozoflardır. Deizm, 18. yüzyıl Aydınlanma Dönemi felsefesinin din anlayışıdır.

Ateizm (Tanrıtanımazlık): Ateizm, teizm karşıtı demektir. Ateizm, evrende üstün bir güç olduğuna dair inançları reddetmiştir. Sadece üstün gücü değil bütün metafizik varlıkları da reddeder. Bu yönüyle ateizm materyalist bir felsefi dizgeye dayanır. F. Nietzsche (Niçe), Karl Marks, Feurbach (Foyırbah), J. Paul Sartre (Sartr) ateist filozoflardır.

Büyük Buda heykeli

Dur ve Düşün

Budizm MÖ VI. yüzyılda Goutama Budha (Gotama Buda) tarafından kurulmuş bir inanç biçimidir. Goutama'nın öğretisinin temel hedefi, insanın acı ve ızdıraplardan kurtulup nirvanaya ulaşmasıdır. Diğer dinlerden farklı olarak Budizm'de, herhangi bir Tanrı yoktur.

TANRI’NIN VARLIĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER		
Tanrı vardır.	Tanrı yoktur.	Tanrı’nın varlığı ve yokluğu bilinemez.
Teizm (Tanrıcılık)	Ateizm (Tanrıtanımazlık)	Agnostisizm (Bilinemezcilik)
Deizm (Yaradancılık)		
Panteizm (Tüm Tanrıcılık)		
Panenteizm (Kamutanrıcılık)		

Şema: *Tanrı’nın varlığı hakkındaki görüşler*

Etkinlik

Aşağıda konuşan filozofların Tanrı anlayışlarını karşılarına yazınız.

“Ben Tanrı’ya inanıyorum. Fakat doğadaki düzenin değişmez olduğuna da inanıyorum. Tanrı evreni var etti ve terk etti. Bizi kendi başımıza bıraktı. Neyin doğru, neyin yanlış olduğuna biz karar vereceğiz.”...

“Bence Tanrı bizim içimizdedir. Biz ve Tanrı bir bütünüz. Tanrı’yı içimde hissediyorum. Evrendeki her varlık Tanrı’dır. Ayrıca bir Tanrı olduğunu düşünmüyorum.” ....

“Tanrı’ya sonsuz inancım vardır. Evrendeki mükemmellik onun var olduğunun kanıtıdır. Tanrı evreni yarattığı gibi elçiler de göndermiştir. Tanrı’nın sözü, bütün sözlerden üstündür.” ....

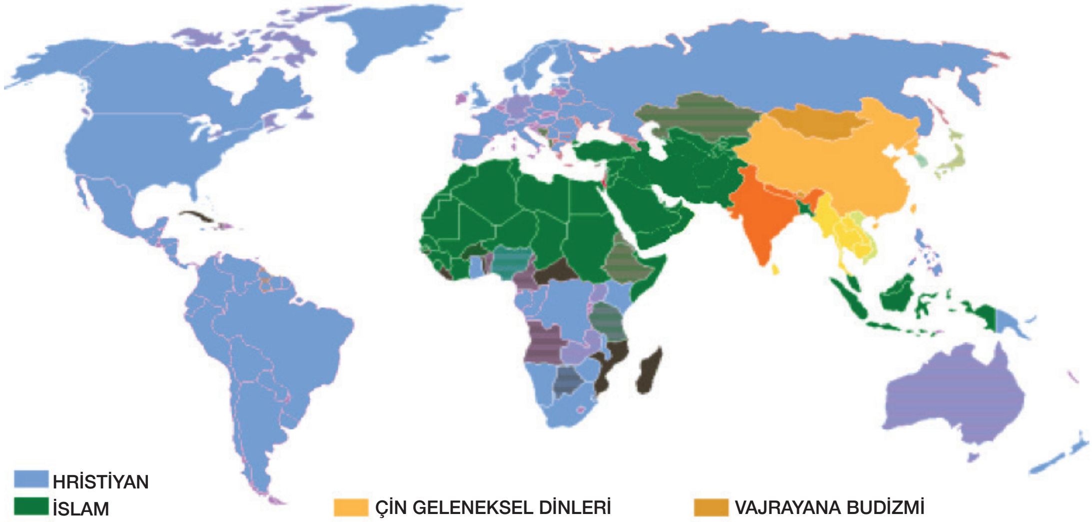
“Ben Tanrı'yı içimde veya herhangi bir yerde bulamıyorum. Bence elimizde var olan tek şey doğa yasalarıdır. İnanmamız gereken tek şey bilimdir.” ....

“Tanrı’ya inanmak isterim fakat onun var olup olmadığına emin olamıyorum. Bu konuda elimizde hiçbir kanıt yok. Ne var diyebilirim, ne de yok.” ....

“Ben Tanrı'dan bir parçayım, özüm. Fakat Tanrı benim dışımda mutlak bir varlıktır ve yarattıklarına benzemez. Ben sadece onun ışığı, onun bir yansımasıyım.” ....

Etkinlik

Aşağıdaki görseli inceleyerek ilgili soruları yanıtlayınız.

1. Dünya üzerinde en çok inananı bulunan din hangisidir? Sözlü olarak belirtiniz.

2. Dinlerin belirli bölgelerde kümelenmesinin nedenleri neler olabilir?

Teoloji ve Din Felsefesi

Teoloji (tanrıbilim veya ilahiyat) ile din felsefesi amacı, yöntemi ve ulaştığı sonuçlar bakımından farklı alanlardır.

Öncelikle her dinin belirli bir teolojisi vardır. Yani teoloji belirli bir din merkezlidir. Örneğin İslam teolojisi, Hristiyan teolojisi gibi. Oysa din felsefesi belirli bir din merkezli değildir, bütün dinlere eşit mesafede durur. İkinci olarak teolojinin temel amacı belirli bir dinin anlaşılmasını sağlamaktır. Din felsefesinin amacı inanç, Tanrı, vahiy, hayatın anlamı gibi konuları akıl temelinde ele almaktır. Üçüncü olarak teolojide dogmatik bir yapı söz konusu iken din felsefesi eleştiriye açıktır. Teologlar kutsal kitaplarının verilerini, temel bilgi sayarlar ve bunların doğru anlaşılması için çalışırlar. Örneğin İslam teologları ele aldıkları konuları tartışırken temel veri olarak Kur'an ve sünneti esas alırlar. Filozof ise dini ve dinle ilgili soruları salt akla dayalı anlamaya çalışır. Bu anlamda filozof dinin rasyonelliği üzerine

odaklanır. Bu tür bir yaklaşım, din felsefesini teolojiden ayırmamızı sağlar.

Dur ve Düşün

Din felsefesi ve teoloji arasında ne gibi farklar vardır?

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda teoloji ve din felsefesinin özelliklerini yukarıdaki metinden yola çıkarak yazınız.

Teoloji (İlahiyat)	Din Felsefesi

Dur ve Düşün

Din felsefesi ile teoloji, konuları itibariyle birbirleriyle sürekli etkileşim hâlinde olan iki disiplindir. Teoloji din diliyle, din felsefesi ise felsefe diliyle dini konuşur. Teoloji, kesin ve öğretici; felsefe ise analitik ve açıklayıcı bir dil kullanır. Teolojinin açıklamalarının kesinliğe dayalı olduğu unutulmamalıdır.

İnsan ve Hayatın Anlamı

İnsanın temel sorularından bazıları kim olduğu, hayatın anlamı, ölümden sonra yaşamın olup olmadığı gibi sorulardır. Bu sorulara "doğal felsefe" denir. Yani bu sorular ilk insandan beri yanıtları aranmaya devam eden sorulardır. Bu soruya yanıt bulmak için insanlar din, felsefe ve bilime yönelmiştir.

Felsefe içerisinde yukarıda belirttiğimiz soruları bugün metafizik sormaktadır. Metafizik, felsefenin çok eski çağlardan beri değişmez bölümlerinden biridir. Felsefe, insan varoluşunu sorgulamaya, hayatın anlamını bulmaya yardım eder. Fakat elbette felsefenin yanıtları değişkendir ve sadece filozofun bakış açısına bağlıdır.

Din ise bu sorulara kutsal bir kaynağa dayanarak yanıt arar. Her dinin değişmez yönü kutsallık kavramıdır. Bu bazen doğayı, bazen herhangi bir nesneyi bazen de soyut bir Tanrı düşüncesini esas alarak yapılır. Dinin verdiği yanıtlar kesindir, şüphe içermez. Din, sadece ona inananları bağlar.

Bilim ise bu noktada felsefe ve dinden ayrılır. Bilim olgular dünyasında iş görür. Gözlemlenebilen, ölçülebilen olguları inceler. Bilim insan etkinliği olarak doğal ve tecrübe edilmiş olandan yola çıkar. Bu çerçevede insanın kim olduğu bilim için deneysel bir sorundur. İnsanın doğal varlığı deneysel yöntemle açıklanmaya çalışılır. Örneğin psikoloji bilimi insanı, kişilik, zekâ ve yetenek gibi bireysel özellikleriyle ele alır. Fakat insan varlığının mahiyeti yani iç dünyası-özü konusunda soru sormaz. İnsanın iç dünyası bilimin değil metafiziğin konusudur. Felsefe, insanı hem bedensel hem de psikolojik yönüyle, bütün hâlinde kavramaya çalışır. Böylece kim olduğumuza dair algımız, bütün hâ-

linde insana ilişkin tasavvurumuz, evrene ve hayata bakışımızı etkileyecektir.

İnsan ve hayatın anlamına ilişkin sorular, bilimin ele alacağı türden sorular değildir. Bilim elde ettiği sonuçlarla evrenin nasıl meydana geldiğini, evrendeki düzeni inceler. Fakat felsefe ve din gibi insanlara yol göstermez, kılavuzluk etmez.

Dur ve Düşün

İnsanın varoluşunun merkezi soruları: İnsan olmanın anlamı nedir?, Ben kimim?, Hayatın anlamı nedir?, Niçin varım? gibi sorulardır.

Etkinlik

"Ben kimim?" sorusunun cevabını bulmamızda yardımcı olan üç temel alandan söz edebiliriz. Bunlar bilim, felsefe ve dindir. Söz konusu üç alanın "Ben kimim?" sorusunu ele alma biçimi ve yanıtları farklıdır. Bu çerçevede,

1. "Ben kimim?" sorusunun felsefe, bilim ve din açısından nasıl ele alındığını sınıfınızda tartışınız.

2. Tartışma sonucunda elde ettiğiniz tespitlere dayanarak üç alanın bakış açısını belirtecek şekilde birer paragraf oluşturunuz.

3. Oluşturduğunuz paragrafı aşağıdaki boşluklara yazınız.

Felsefi bakış/Ben; ....

....

....

....

....

Bilimsel bakış/Ben; ....

....

....

....

....

Dinî bakış/Ben; ....

....

....

....

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Bu gözler, baktığı zaman gören, gördüğü şeyin hayalini ayna gibi içine aksettiren bu gözler nerede? Onlar birer fincan renkli suydu. Toprağa döküldü. Buhar olup bulutlara karıştı. Eridi, dağıldı, kurudu, ufalandı, silindi değil mi? Ya erimek, dağılmak, kurumak, ufalanmak, silinmek de ne demek? Her şey erir, dağılır, kurur, ufalanır, silinir. Fakat bu adamın terkibinden çıkan, terkibinin mihrak noktasından fışkıran hayat alevleri, varlık şevk ve kudreti, var olmak haz ve emniyeti nasıl silinir? Bu haz ve emniyet iradesi nasıl olur da miskin eczamızı birbirine lehimlemez? Lehimizi ensesinden kavrayıp ayağa kaldırmaz? Yoksa asıl giden, silinen o mu?

Hayır! O silinmiyor. Belki değil, yüzde yüz silinmiyor. Çatlarım, yine inanamam. Silinemez. Fakat nereye gittiğine, nerede gezdiğine, nasıl olduğuna aklımız ermiyor. Resimlerimiz, fotoğraflarımız kadar yaşamıyoruz. Mendilimiz, gömleğimiz, potinlerimiz kadar yaşamıyoruz. (Hızla dönüp masasını gösterir.) Bir kâğıdı şu masaya koy, üstüne bir taş bırak, kapıları kapa ve git! Üç yüz sene sonra gel, yerinde bulursun. Belki sararmış, belki buruşmuş fakat yine o. Bir kâğıt kadar yaşayamıyoruz. Kefenimizden evvel çürüyoruz.

***Kaynak:** Necip Fazıl, Bir Adam Yaratmak, s. 107.*

1. Metinde yazar insan varoluşu ve anlamını nasıl ele almıştır? Sözlü olarak belirtiniz.

2. Sizce insan için ölüm bir son mudur? Niçin?

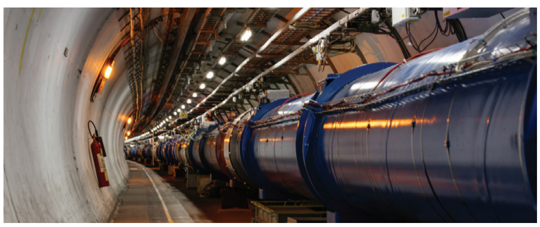
3. İnsan varoluşu ile ilgili sorularınızı hangi kaynaklara başvurarak yanıtlarsınız? Sınıfınızda tartışınız. Ortak çıkarımlarınızı defterinize not ediniz.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Atom altı parçacıkların yapısını incelemeyi hedefleyen Büyük Hadron Çarpıştırıcısı, insanlığın bugüne kadar yaptığı en büyük deneylerden. CERN'de yapılan deneyler sonucunda Mart 2013'te uzmanlar, evrenin oluşumu hakkındaki en büyük sırlardan biri olduğu kabul edilen atom altı parçacık “Higgs Bozonu”nu bulduklarını açıklamışlardı. Deneyin sonucu, elle tutulamaz bir fiziksel olayın maddelere kütle ve hacim verdiğini bize göstermiş oldu. Çalışma İngiliz bilim insanı Peter Higgs ve Belçikalı Bilim İnsanı François Englert’e (Fransuva Englırt) 2013 yılında Nobel Fizik Ödülü kazandırmıştı. Büyük Hadron Çaprıştırıcısı ilk kez Eylül 2008'de, 14 milyar yıl önce evrenin oluşumunu hazırlayan “Büyük Patlama”nın mini versiyonlarını üreterek, evrenin oluşumu sırasındaki sırların anlaşılmasını sağlaması amacıyla çalıştırılmıştı.

***Kaynak:** www.bbc.com*

Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi (CERN)

1. İsviçre’deki CERN deneyinin amacı nedir? Sözlü olarak belirtiniz.

2. Bu deneyin sonuçları evrenin nasıl var olduğunu açıkladığında inancınızda bir kuvvetlenme veya azalma hisseder misiniz? Niçin?

3. Bilimin sonuçları nasıl yaşamamız gerektiği ve hayatın anlamı ile ilgili yol gösterici olabilir mi? Görüşlerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Etkinlik

Aşağıdaki metni din felsefesinin konusu ve amaçları doğrultusunda kendi düşüncelerinizle tamamlayınız.

Birçok insan temellendirilmemiş inançlarla hareket eder fakat insan bu inançlarını temellendirmeye yönlendiren bir güdüye de sahiptir. Birçoğumuz çocukken sahip olduğumuz bir inancı yetişkinlik dönemimizde anlarız veya yanlış bulduğumuz taraflarıyla reddedebiliriz de. Akli açıdan baktığımızda bu sonuç doğaldır. İnsanın bütün inançlarını temellendirmesi her zaman mümkün değildir. Bu durumda insanın görüşlerini temellendirmek için özel bir çaba göstermesi gerekir. Bunun için düşünmesi, okuması ve araştırması gerekir. Aksi durumda inandıklarını taklit boyutuyla yaşamak zorundadır.

....

....

....

....

....

....

SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Arapça bir kelime olan "siyaset" teriminin Batı dillerindeki karşılığı Yunancadan alınmış olan "politika"dır. Politika, polis yani şehirle ilgili işler anlamına gelir. Siyaset denildiğinde yönetim, iktidar, egemenlik gibi kavramlar akla gelir. Siyaset temelde farklı çıkarların, öncelik ve ihtiyaçların temini, ülke/şehir idaresi demektir. Siyaset felsefesi, egemenliğin kaynağı, meşruiyet biçimleri, otorite türleri, ideal yönetim biçimleri üzerinde durur. Temel amacı siyasal süreçleri, siyasetin kaynağı ve egemenliği akılla temellendirmek, daha yaşanabilir bir dünya için çaba göstermektir.

Siyaset, insanlığın en eski etkinliklerinden biridir. Özellikle toprağa yerleşme sonrasında güvenlik, bayındırlık, özgürlük gibi temel ihtiyaçları karşılama amacıyla örgütlenmiş devletimsi yapılarla siyaset önemli bir konu hâline gelmiştir. Devlet, bir ülke üzerinde yaşayan insan topluluğuna dayanan, meşru bir güç kullanımına sahip siyasi ve hukuki örgütlenme biçimidir. Geçmişten bugüne devletin nitelikleri ve işlevleri değişmiştir. "Devletin kökeni yani var oluş nedeni nedir?" sorusu siyaset felsefesinin önemli bir sorusudur. Devletin insan gelişiminin doğal bir devamı

olarak kendiliğinden ortaya çıktığını savunanlar; Platon, Aristo, Farabi ve İbn-i Hâldun'dur. Devletin sonradan belirli görevleri yerine getirmek amacıyla ortak bir sözleşme ile kurulduğunu savunan filozoflar ise T. Hobbes, J. Locke ve J. J. Rousseau'dur.

Dur ve Düşün

Siyasetle ilgili kavramların siyasi süreçleri anlamada rolü nedir?

Etkinlik

1. Tabloda verilen kavramların açıklamalarını inceleyiniz.

2. Kavramların karşısına siyasetle ilgili felsefi sorular yazınız.

Birey, bir toplumun üyesi olan, belirli hakları olan insandır.	**Birey ve devlet ilişkisi nasıl olmalıdır?**
Toplum, temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelmiş, ortak bir kültürü paylaşan insanların oluşturduğu topluluk.	....
Devlet, toplum üzerinde yönetim ve denetim gücüne sahip siyasi örgütlenme biçimidir.	....
İktidar, halkı yönetme gücüne sahip olan kişi ya da gruplardır.	....
Yönetim, iktidarı elinde bulunduran kişi ya da grupların toplumu idare etmesidir.	....
Egemenlik, toplumda iktidar olmaktan doğan gücü hiçbir baskı olmadan kullanabilmektir.	....
Meşruiyet, iktidarın kendisini meydana getiren kaynağa uygun davranmasıdır.	....
Hak, hukukun bireylere tanıdığı yetkidir.	....
Hukuk, toplum içerisinde uyulması zorunlu kurallar sistemidir.	....
Yasa, bireylerin ilişkilerini ve davranışlarını düzenleyen yazılı kurallardır.	....
Bürokrasi, devlet işlerini yürüten görevlilerin oluşturduğu hiyerarşik yapıdır.	....
Sivil toplum, bireylerin ve toplumsal grupların haklarını savunmak amacıyla oluşturdukları resmî olmayan örgütlenmelerdir.	....

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyup soruları yanıtlayınız.

Platon ve Aristoteles'in Siyaset Görüşleri

Platon, Aristoteles'in hocasıdır. Her ikisi de yaşadıkları dönemde Atina sitesinin sorunlarıyla uğraşmış ve bu sorunlara çözüm yolu aramışlardır. Aşağıdaki metin bu iki filozofun farklı görüşlerini içermektedir.

Platon

Platon'a göre devlet insanların kendi kendilerine yetmemeleri sonucu doğmuştur. Platon'un devlet teorisi bir biçimde elitist bir devlettir. Her toplumsal sınıf kendine düşen görevi yapar. Platon'a göre insanlar yaradılışta eşit değildir. Tanrı kiminin mayasına altın (yönetenler), kimine gümüş (yardımcılar), kimine ise bakır (çalışanlar) katmıştır. Herkes kendi doğasına uygun olan işi yapmalıdır.

Platon, üç temel sınıftan söz etmiştir. Bunlar, çalışanlar, yardımcılar ve yöneticilerdir. Çalışanlar, kendilerine verilen görevi yaparlar. Mülk edinebilir ve evlenirler fakat hırs onlar için kötüdür. Yardımcılar asker ve yardımcı görevlilerden oluşur. Bunlar ülkesine/şehre bağlı ve cesurdurlar. Evlenemez ve mülk sahibi olamazlar. Platon, filozofları ise yöneticiler sınıfına dâhil etmiştir. Filozoflar gerçek bilgiye, erdeme ve adalete sahiptirler. Onlar dünya hayatının gelip geçiciliğinin arkasındaki asıl amacı kavramışlardır. Yöneticiler mutlak bir güce sahiptir. Bu mutlak güç doğuştan gelen yetenek ve eğitimin sonucudur. Onlar kaba arzularını denetler ve adaletle yönetmelerini mümkün kılan bilgiye sahiptirler. Yöneticiler de mülk sahibi olamazlar.

Aristoteles

Aristoteles, Platon'dan farklı olarak ideal bir devlet tasarlamaya çalışmaz. O, gerçeklerden yola çıkar. Var olan 158 farklı anayasa biçimini inceler ve bunları belirli kategorilere göre sınıflandırır. Belli başlı üç kategori ve bunların bozulması sonucu ortaya çıkan üç kategori vardır: Monarşi, aristokrasi ve anayasal sistem.

Aristoteles'in siyasetle ilgili temel kavramları siyasal katılım, anayasal yönetim ve ekonomik istikrardır. Aristoteles "Tıpkı birçok kimsenin masrafına katıldığı ziyafetin tek keseden karşılanan akşam yemeğinden daha iyi oluşu gibi." örneğiyle siyasal katılımın insanlarda aidiyet hissi yaratacağını belirtmiştir. Anayasal sistem tüm farklılıkları iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde bir araya getirecek ve organik bir toplum oluşturacaktır.

Aristoteles'in Platon'dan ayrılan bir yönü de özel mülkiyet taraftarı olmasıdır. Aristo'nun özel mülkiyeti savunmasının dört temel gerekçesi vardır:

a) Herkes kendine ayrılmış bir kâra sahip olursa şikâyet daha az olur ve ilerleme sağlanır. Yani herkes işin sonucunda bir menfaat sağlayacağını düşünürse daha hırslı olur.

b) Mülkiyet insana haz verir. "Herkes, hemen hemen herkes kabul eder ki, insanlar parayı ve hesaba katılan diğer şeyleri sever." Bu paranın bireysel tatmin yönüdür.

c) Özel mülkiyet serbestlik ve özgürlüğü sağlar. Mülkiyeti ortadan kaldıran sistem özgürlük için de tehdittir.

ç) Özel mülkiyetin her toplumda var olması ve süregelmesi onun gerekli olduğunun kanıtıdır.

1. Platon ile Aristoteles'in mülkiyete bakışı nasıldır? Sözlü olarak belirtiniz.

2. Platon'un mu yoksa Aristoteles'in mi devlet düzeni daha uygulanabilirdir? Sınıfınızda tartışınız. Çıkarım ve değerlendirmelerinizi defterinize not ediniz.

Siyaset Felsefesinin Temel Soruları

"İktidarın kaynağı nedir?"	"Hak, adalet ve özgürlük nedir?"	"İdeal devlet düzeni olabilir mi?"

1. İktidarın Kaynağı Nedir?

Nerede toplum var ise orada bir iktidar vardır. İktidar, insanların görüş ve düşüncelerini etkileme gücü olarak tanımlanabilir. Devlet bir siyasi organizasyon olarak insanlığın ilerleyen bir döneminde ortaya çıkmış olsa da iktidar, insanların birlikte yaşadığı her toplumda var olmuştur. İktidar, sadece ötekilerin davranışlarını belirleme/etkileme değil aynı zamanda denetim uygulama, kontrol etme ve değiştirme gücüdür. Devletin olduğu her yerde bir iktidar da vardır fakat iktidar sadece devlete ait bir durum değildir. Örneğin bir aydın, insanların fikirlerini etkileyebilir. Bir gazete, insanların siyasi görüşleri üzerinde etkili olabilir. Bunlar da bir iktidar içerir fakat devletin iktidarı (egemenliği) maddi ve manevi denetim araçları ile insanlar üzerinde kontrol gücüdür. Yani devletin iktidarı daha geniş bir alanda ve daha güçlü denetim araçlarına sahipken, birey veya toplumsal grupların iktidarı sınırlıdır. Devlet diğer iktidar biçimlerinden farklı olarak meşru güç kullanma tekeline sahiptir. Onun uyguladığı kontrol meşru bir kontroldür.

Modern devletin gelişimi ile birlikte devletin iktidarı da belirli kurallara bağlanmıştır. Buna hukuk diyoruz. Hukuk, devletle toplum arasında güç ve yetki paylaşımı, görev ve sorumlulukların tayin edildiği ortak bir belge işlevi görür.

Siyaset felsefesinin temel sorularından biri de iktidarın kaynağı ve meşruiyetin ölçüsünün ne olduğudur. Bu soruya temel olarak üç yanıt verilmiştir: Korunma ve temel ihtiyaçların karşılanması, dinsel meşruiyet yani Tanrı iradesi ve ortak irade yani hukuk ve demokrasidir.

Etkinlik

1. Aşağıdaki tabloda "İktidarın kaynağı nedir?" sorusuyla ilgili görüşler verilmiştir. Açıklamaları altta verilen kavramlarla eşleştiriniz.

[Tanrı iradesi - Korunma ihtiyacı - Ortak irade]

Bu yaklaşıma göre iktidar, kaynağını ve meşruiyetini toplumdaki bireylerin bir arada yaşama isteğini bir sözleşmeye dayalı olarak ortaya koymasından alır. Meşruiyetin ölçütü de halkın ortak özgür iradesidir. Önemli temsilcileri T. Hobbes, J. Locke ve Jean J. Rousseau'dur.	....
Bu yaklaşıma göre iktidar kaynağını ve meşruiyetini; toplumu tehlikelere karşı savunma, insanların temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama, ahlaki olarak erdemli insanlar yetiştirme gibi işlevleri yerine getirmesinden alır. Platon, Aristoteles, Farabi ve İbn-i Hâldun bu yaklaşımın en önemli temsilcileridir.	....
Bu yaklaşıma göre iktidar yeryüzünde Tanrı'nın temsilcisidir. İktidarı elinde bulunduranlar da Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileridirler. Dolayısıyla iktidara karşı çıkanlar Tanrı'ya karşı çıkmış olurlar. St. Augustinus (Agustinos), T. Aquinas (Tomas Akuinas) bu yaklaşımın temsilcilerindendir.	....

2. Egemenliğin kaynağını belirleyen unsur devletin şeklini nasıl etkiler? Örnek üzerinden açıklayınız.

3. İktidarın kaynağını bilmek niçin önemlidir? Felsefi açıdan açıklayınız.

Ülkeler arası siyasi ilişkiler satranç oyununa benzer.

Etkinlik

Metni okuyunuz, soruları yanıtlayınız.

Niccolo Machiavelli (1469-1521)

Modern anlamıyla siyaset teorisinin mimarı Machiavelli'dir. Machiavelli (Makyavel) Floransalı bir İtalyan'dı. İtalya o dönemde şehir devletlerine bölünmüştü. Floransa şehrini de Medici ailesi yönetiyordu. İtalyan şehirleri sık sık Fransa, İspanya tarafından tehdit ediliyor ve işgale uğruyordu. İtalya'da istikrarsız bir siyasi yapı vardı. Ayrıca papalık kurumu sürekli ihtirasları ile ülke yönetimine karışıp işleri daha da içinden çıkılmaz hâle getiriyordu.

Niccolo Machiavelli (1469-1521)

Machiavelli gerçekçi (realist) bir siyaset kuramcısıydı. Siyasetin Platon, Aristoteles ve Aziz Augustinos'un görüşlerindeki gibi idealler üzerine yapılamayacağını iddia etmiştir. İnsanı ahlaki olarak yüceltmeyi hedefleyen bir devlet teorisi eksik ve yetersiz kalacaktı. Ona göre insan; doğası gereği bencil, çıkarcı, kendini düşünen, ihtiraslı, mal mülk biriktirmeyi, rakiplerini alt etmeyi isteyen bir varlıktır.

Machiavelli, insanı böyle tanımladıktan sonra siyasetin (politika) temel amacını kişisel ihtiras, çıkar olarak gördü. Siyaset de temelde bu farklı çıkarların uzlaştırılmasıydı. Yani farklı sınıf, toplumsal grup, aile ve diğer yapılar kendi çıkarlarını sağlamak için mücadele verecek ve bu noktada hedeflerinden maksimum sonuç almayı umacaktır. Siyaset; testiyi kırmadan sonuca ulaşmayı, farklı çıkarları uzlaştırmayı sağlayacaktır.

1. Machiavelli'e göre siyasetin temel amacı nedir? Sözlü olarak belirtiniz.

2. Machiavelli'in insan ve siyaset tanımına katılıyor musunuz? Neden?

3. Sizce siyasetin amacı nedir? Açıklayınız.

2. Hak, Adalet ve Özgürlük nedir?

Hak her insanın sadece insan olması nedeniyle sahip olduğu kazanımlardır. Hak; dini, dili, rengi, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun her insanın yapma özgürlüğündeki eylemleri kapsar. Yaşama, mülkiyet, düşündüğünü ifade etme, inanç özgürlüğü, basın özgürlüğü vb. İnsanların sahip olduğu bu haklar, ödev ve sorumluluktan ayrı düşünülemez. Hak sahibi insan bu hakları kullanırken başkalarının haklarına, doğa ve diğer canlılara karşı da sorumludur. Dünya sadece insanların değil, diğer canlıların da yurdudur. Bu nedenle yaşantılarımızı doğaya, diğer insanlara zarar vermeden gerçekleştirmek, haklarımızın tamamlayıcısı olan sorumluluğu içerir.

Hakların kullanımı bu hakları seçebilme iradesine dayanır. Düşünceyi ifade hakkı, önce kendi düşüncemize sahip olma öz-

Dur ve Düşün

"Adalet, devlet erkine yasallık sağlayan tek temel kavramdır. Hükümdar gücünü adil olmasıyla koruyabilir."

(Nizamülmülk)

gürlüğüne dayanır. Özgürlük, dış veya iç baskı olmadan seçimlerde bulunmak demektir. Elbette özgürlük, sınırsız değildir. Özgürlükler, doğa, canlı ve diğer insanlara zarar vermeyi kapsamaz. Özgürlük hem dışsal baskıdan uzak kalabilmek hem de içeriden bizi yönlendiren, manipüle eden iktidara karşı kendini ifade etmeyi içerir.

Eşitlik *Adalet*

Adalet kavramı felsefede çok tartışılmış bir kavramdır. Platon'a göre adalet siyasal hayatın en yüce amacıdır. Hepimizin aradığı şeydir. Bu konuda öncülük edecek olan hakikatin bilgisini doğrudan kavrayan (mağaradan çıkmayı başarabilen) filozoflar olmalıdır. Adalet, hukuka uygunluk olarak tanımlanabilir fakat bu tanım eksik kalır. Çünkü hukuk, adaleti sağlamayabilir. Adalet, herkesin emeğinin karşılığını almasıdır. Fakat doğuştan insanlar arasında mutlak bir eşitlik de yoktur. Çocuklar, zayıflar, engelliler diğerleri ile eşit koşullarda değillerdir. Bu anlamda adalet, her insanın hak ettiği gibi insanca yaşaması, hukukun eşit bir öznesi olarak hayatını sürdürmesidir.

Etkinlik

• Sosyalizme göre ideal düzenin temelinde eşitlik vardır. Bütün insanların sınıfsal olarak eşitlenmesiyle adalet sağlanabilir.

• Liberalizme göre ideal düzenin temelinde özgürlük vardır. Herkes özgürce eylemde bulunmalı ve hak ettiğini almalıdır.

• Özgürlük ve eşitliğin dışında ideal toplumu belirleyen diğer bir ilke adalettir. Adalet, herkese hak ettiğini vermektir. Adaletin olması için hem özgürlük hem de eşitlik zorunludur. Bu anlayış demokratik hukuk devletlerince gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

1. Sizce bu görüşlerden hangisi ideal toplum düzenini gerçekleştirmeye daha yakındır? Sözlü olarak ifade ediniz.

2. Bu iki görüş dışında adaleti gerçekleştirebilecek farklı bir çıkış yolu olabilir mi? Sınıfınızda tartışınız. Düşünce ve yorumlarınızı aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

....

....

....

....

....

3. İdeal Devlet Düzeni Olabilir mi? (Ütopyalar)

Çoğu insan gibi filozoflar da yaşadıkları dünyadan memnun olmayınca ideal (mükemmel) düzen, devletler hayal etmişlerdir. “Ütopya” adı verilen ve aslında bir yerde olmayan anlamına gelen bu kelime, filozofların zihinsel kurgularına verilen isimdir. Filozoflar, bu mükemmel düzeni hayal etmekle kalmamış, nasıl olabileceğini de ele almışlardır. Felsefe tarihinde bu tür ütopyalara çok sık rastlanır. Platon’un “Devlet”, Aristoteles’in “Politika”, Aziz Augustinos’ün “Tanrı Devleti”, Farabi’nin “Erdemliler Kenti”, Thomas More’un (Tamıs Mor) “Ütopya”, Tommaso Campenella’nın (Tomaso Kampenella) “Güneş Ülkesi”, F. Bacon’ın “Yeni Atlantis” adlı eserleri bunlardan sadece bazılarıdır.

Thomas Moore’un ütopyası adada kurulu bir devlettir.

İdeal bir düzenin mümkün olduğunu savunan filozoflar herkes için geçerli ve mükemmel bir düzeni tasarlamışlardır. Bu görüşte olan filozoflar üç grupta ele alınabilir. Bunlar; liberaller, sosyalistler ve sosyal adaletçilerdir. Liberalizm, ideal düzende insan özgürlüğünü esas almıştır. İnsanlar özgür olduğunda toplumun gelişeceğini düşünmüşlerdir. Sosyalistler ise eşitliği esas almışlardır. Kapitalizmin neden olduğu sınıf çatışması ve sömürüye karşı insanların millî gelirden eşit pay alması gerektiğini iddia etmişlerdir. Sosyal adaletçi anlayış ise hem özgür hem de eşit olmayı ideal düzenin temel ölçütü kabul etmiştir.

Ütopyalar, çoğu zaman dönemin koşullarını, var olan haksızca tutumlara karşı öfke ve çıkış yolu arayışını da yansıtmıştır. Platon’un “Devlet”i, Atina’nın Spartalılar tarafından işgal edildiği ve Atina demokrasisinin içten içe yozlaştığı bir döneme rastlar. Aziz Augustinos’un “Tanrı Devleti” Roma’nın çöküşü ve dış saldırı altında kalan ve direncini kaybeden insanların ümitsizliğine verilen bir yanıttır.

Dur ve Düşün

İdeal bir düzenin olanaklı olmadığını savunanlar sofistler ve nihilistlerdir. Sofistlere göre nesnel bir doğru olmadığı için ideal bir düzen de yoktur. Siyasi görüşleri anarşizme yakın olan nihilizm, insanı sınırlandıran ve itaat etmeye zorlayan bir devlete karşı çıkmıştır.

Ütopyaların Genel Özellikleri
Ütopyalar, ideal toplum ve devlet tasarımlarıdır.
Ulaşılması arzu edilen bir toplum modelini konu edinirler.
Ütopyalar varolan toplumsal düzenlere eleştirel yaklaşır.
Ütopyalar Batı felsefesine özgüdürler.
İlk örnekleri Rönesans felsefesinde karşımıza çıkar.

Etkinlik

Aşağıdaki metinleri okuyunuz, soruları yanıtlayınız.

Ütopya

"Ütopya" bir adadır ve bu adada 54 büyük şehir vardır. Aynı dil konuşulur. Aynı yasalar geçerlidir. Aynı örf ve âdetler takip edilir. Özel mülkiyet yoktur. Ada halkı parayı bilmez. Aile reisleri ihtiyaçları olan eşyayı parasız olarak şehrin çarşılarından temin ederler. Her aile 20 kişiden oluşur ve aileyi en yaşlı erkek yönetir. Toplumda herkes eşittir. Adanın insanları günde altı saat çalışarak toplum için gerekli ürünleri üretirler. Asıl amaç, çalışmadan artakalan zamanlarda, herkesin manevi gelişimini sağlamak ve ruhunu olgunlaştırmak için güzel sanatlarla ve bilimle meşgul olmasıdır.

***Kaynak:** Thomas Moore, Ütopya.*

Yeni Atlantis

Francis Bacon (Fransis Beykın) (1561-1626) Yeni Atlantis adlı yapıtında bilimsel ve teknik gelişmelerin toplum ve devlet yapısını belirlediği bir ütopya kaleme almıştır. Güney Yarım Küre'de Büyük Okyanus'un ortalarında yer alan Ben Salem isimli bir adada kurulmuş olan bu devlet dış dünyadan kopuk bir yaşam sürdürmektedir. Adada dikkati çeken en temel nokta; bilimsel aydınlanmanın, bilimsel ve teknik gelişmenin ulaştığı yüksek düzey ve buna bağlı olarak sağlıklı ve kültürlü bir toplum yetiştirilmiş olmasıdır. Ülkeyi bir bilim kurulu yönetmektedir. Kurul 36 kişiden oluşur ve üyelerinin her biri bilimin belli bir alanında derin bir uzmanlığa sahiptir. Ben Salem'in bilim kurulunun asli görevi olayların sebepleri ve gizli nedenlerini öğrenmek ve insanın doğa üzerindeki egemenliğinin sınırlarını genişletmektir.

***Kaynak:** F. Bacon, Yeni Atlantis.*

1. Metinlerde betimlenen mekânlar gerçekten var olabilir mi?

2. Sizce bu tür ütopyalar tasarlamaya filozofları iten nedenler neler olabilir?

3. Siyaset felsefesinde ütopyalar hangi sorunun bir yanıtıdır? Açıklayınız.

Distopya

"Ütopyalar" filozofların olmasını hayal ettikleri dünyaları betimlerken "distopyalar", gelecekte olabilecek baskıcı/totaliter yönetim modellerini tasvir etmiştir. Bilimin hızlı gelişimi de distopyalara verimli bir alan açmıştır. 20. yüzyılda yaşanan savaşlar, insan ve toplumların geleceğini tehdit eden teknolojik gelişmeler, silahlar filozofların kaygılarını artırmıştır. Gelecekte olabilecek kötü durumları hayal ederek eserler yazmışlardır. Distopya adı verilen bu korku ütopyaları insanları gelecekte olması muhtemel kötü senaryolara karşı uyanık tutmayı amaçlamıştır. George Orwell'ın "1984", Aldoux Huxley'in (Aldos Haksli) "Cesur Yeni Dünya", Ray Bradbury'nin (Rey Bradböri) "Fahrenheit 451" adlı eserleri başarılı distopya örnekleridir.

Distopyalar geleceğe yönelik kötümser senaryolar içerir.

Okul Dışı Etkinlik

1. Sinemaya uyarlanmış ütopya/distopya örneklerini araştırınız.

2. Bu ütoypa/distopya örneklerinin isimlerini, yönetmen ve film afişlerini, önemli ve etkili bulduğunuz repliklerini ve bazı önemli sahnelerin görsellerini sınıf panosunda sergileyiniz.

Egemenlik Sorunu, Hak ve Özgürlükler

Egemenlik, devletin temel unsurlarından ve onun ayırt edici özelliklerinden birisidir. Devletin oluşabilmesi için toplum üzerinde üstün bir siyasi otoritenin kullanılabilmesi gerekir. Bu anlamda egemenlik, iktidar olmanın ayrılmaz bir niteliğidir. Egemen, iktidar sahibi olan ve bu iktidarını kimseyle paylaşmayan otoritedir. Max Weber (Maks Veber) egemenliği tanımlarken bunu devletin "fiziksel şiddet tekeline" dayandırır. Yani egemen olma, meşru güç kullanma hakkını tanır.

Dur ve Düşün

Egemenliğin kaynağını "halka" dayandıran görüşler Fransız İhtilali ile ortaya çıkmıştır.

Tarih boyunca egemen güçler (iktidar/devlet) otoritesini belirli meşruiyet biçimlerine dayandırmıştır. Max Weber'e göre bunlar; gelenek, karizma ve yasadır.

Geleneksel egemenlik kaynağını töre, gelenek ve âdetlerden alır. Töre yasanın kendisidir. Örneğin krallıklarda padişah hanedanlığın, soyun, geleneğin kendine verdiği ayrıcalığı kullanır. Örneğin Habsburg Hanedanlığı, Tudor Hanedanlığı gibi. İnsanlar üzerinde iktidar olan kral, bu hakkı geleneklerden alır. Gelenek/töre sorgulanamaz.

Karizmatik egemenlik özellikle kriz zamanlarında ortaya çıkar. Meşruiyetin kaybolduğu, ülke/milletin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı durumlarda "Tanrı vergisi" nitelikleri ile ortaya çıkan lider, toplumu birleştirir. Yasa koyucu kendidir. Gelenek ve töre onu bağlamaz. Yasayı kendisi yapar. Karizmatik lider başarı kazandığı müddetçe otoritesi devam eder.

Yasal egemenlik ise olağan dönemlere özgüdür. Hak ve özgürlükler yasalar tarafından garanti altına alınmıştır. Kimse keyfi davranamaz. Herkes kendine düşen sorumlulukları yerine getirir.

Egemenlik özellikle modern dönemde keyfi, kuralsız değildir. Devletler iktidarlarını anayasa, yasa ve evrensel hak ve özgürlüklere dayandırmak zorundadır. Basın özgürlüğü, girişim özgürlüğü, mülkiyet hakkı, inancını yaşama özgürlüğü gibi hak ve özgürlükler olağanüstü bir durum olmadığı sürece egemen otorite tarafından da sınırlandırılamaz.

Halk egemenliği düşüncesi, kaynağını Jean Jacques Rousseau'nun "Toplumsal Sözleşme" isimli eserinde bulur. Ona göre genel irade halk iradesi olup bölünemez. Bu irade sayesinde halk egemen güçtür. Egemen gücün kendini belirlemesi ve iradesini açıklaması yasa yoluyla olur. Günümüzde ise egemenlik, devlet iktidar gücünün halkın adına yürütülmesi anlamına gelmektedir. Bu durum ise ancak temsili sistem sayesinde gerçekleşmektedir.

Etkinlik

1. Geçmişte devletin mutlak egemen bir güç olması bireysel hak ve özgürlükler açısından ne gibi sorunlar doğurmuştur? Tartışınız. Ortak çıkarımlarınızı defterinize not ediniz.

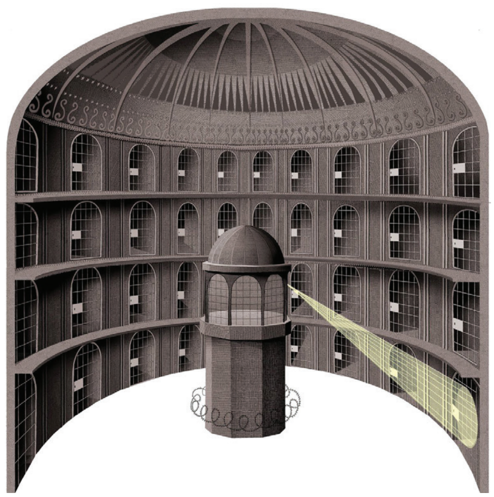
2. Montesquieu'nun "kuvvetler ayrılığı" ilkesi devletin egemenliği açısından ne anlam ifade etmektedir?

Devlet olmanın en önemli özelliği olarak kabul edilen egemenlik kavramı geçmişten günümüze değişik anlamlar kazanmıştır. Devlete yüklenen üstünlük niteliği günümüzde hukuk devleti anlayışı karşısında değişime uğramıştır. Geleneksel egemenlik anlayışı demokratik devletlerin kuvvetler ayrılığı ilkesiyle uzlaşmamaktadır. Geleneksel egemenlik anlayışında iktidarlar egemenliği tek ve bölünmez bir güç olarak ellerinde bulundurur. Montesquieu'ya (Montesku) göre yasama, yürütme ve yargı iktidarları ayrı ellerde toplanmalıdır. Yasama, yürütme ve yargı gücünün ayrı ellerde toplanması hak ve özgürlüklerin güvencesidir. Günümüzdeki insan hakları anlayışının temelinde bireyin haklarını devlet karşısında koruma düşüncesi vardır. Bu anlayış birey hakları açısından devletin denetlenmesi gerektiği düşüncesine dayanır.

Etkinlik

Aşağıdaki metini okuyarak soruları yanıtlayınız.

Panoptikon-Gözetim Toplumu

Modern Fransız felsefesinin postyapısalcı filozofları içerisinde Michel Foucault (Mişel Foko) haklı bir üne sahiptir. Foucault, iktidarın işleyiş biçimini araştırmıştır. Özellikle iktidar ile bilgi/söylem arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

Foucault'nun iktidarın bireyleri nasıl izlediğine ilişkin verdiği örnek J. Bentham'ın (Bentım) "Panoptikon" örneğidir. Panoptikon, bir hapishane modelidir. Merkezde büyük bir kule vardır. Bu kuleden mahkûmların odaları görülebilir. Mahkümların odaları bu kulenin etrafındadır. İktidar, bütün mahkûmları görebilirken, mahkûmlar kuledekini göremez. Fakat sürekli gözetlendiklerini bilirler. "Panoptikon'un büyük etkisi buradan kaynaklanmaktadır, tutukluda iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli görülebilirlik hâli yaratmak." Yani iktidar Foucault'ya göre sürekli gözetleyen, söyleme müdahale eden, nüfus politikası ile beden üzerinde egemen olan yeni ve farklı bir iktidardır.

Kaynak: *M. Foucault, Hapishanenin Doğuşu, s. 297.*

1. Metinde siyaset felsefesiyle ilgili hangi sorunlar örneklenmektedir? Belirtiniz.

2. İktidar ile hak ve özgürlükler arasında nasıl bir denge olmalıdır? Açıklayınız.

Birey, Toplum ve Devlet İlişkileri

Birey, siyasetin öznesidir. Hak ve yetki sahibi, aynı zamanda sorumluluk yüklenen kişidir. Toplum, bireylerden oluşsa da onun da ayrı bir yapısı ve işleyişi vardır. Ne birey toplum olmadan var olabilir ne de toplum birey olmadan.

Devlet ise siyaset kurumunun örgütlü, uzmanlaşmış, gücünü yasadan alan meşru güç tekeline sahip yapıdır. Devlet, birey ve toplum arasında bir denge gözetmek zorundadır. Ne bireyin özgürlüğünü toplumsal çıkarlar için ortadan kaldırabilir ne de bireyin kendi çıkarları için toplumsal bütünleşmeyi tahrip etmesine izin verebilir. Buradaki karşılıklı dengeyi hak kavramı çerçevesinde devlet korumak zorundadır.

Ders Dışı Etkinlik

1. Gazete, dergi, TV, Genel Ağ gibi çeşitli kaynaklardan toplumda yaşanan çeşitli sorunlara ilişkin örnek olaylar bulunuz.

2. Bu örnek olayları birey, toplum ve devlet ilişkileri bağlamında sınıfınızda tartışınız.

3. Birey, toplum ve devlet ilişkilerine dair çıkarımlarınız nelerdir? Tespitlerinizi not ediniz.

4. Sonraki derste birey, toplum ve devlet ilişkilerine dair bir sunum yapınız.

Dur ve Düşün

Devlet ve birey arasındaki ilişki her çağda önemli olmuştur. İlk Çağ ve Orta Çağ'da devlet önemli görülürken birey hakları sınırlandırılmıştır. Rönesans sonrası demokratik düşüncenin gelişmesiyle birlikte bireyin varlığı ve hakları önemli hâle gelmiştir. Çağımızda ise devleti bir sivil beraberlik olarak gören düşünceler tartışılmaktadır. Sivilleşmeye önem veren düşünceler devleti sivil bir beraberlik biçimi olarak görmektedir. Bununla birlikte devletin varlığını tüm bireylerin onu benimsemesine bağlamaktadır.

Filozof Olsaydım

Metni kendi düşüncelerinizle tutarlı biçimde tamamlayınız.

Birey, toplum ve devlet; birbirlerinden hiçbir zaman bağımsız düşünülemez. Var olmaları birlikte mümkün olan unsurlar daima birbirlerini etkiler. Bir toplumu oluşturan, birey ve gruplardır. Devlet ise toplumun özelliklerine bağlı oluşan bir üst otoritedir. Devlet -temelde- bireyin varlığını, hak ve özgürlüklerini korumak ve bunları yasal bir düzene bağlamak zorundadır. Aksi durumda ....

....

....

....

....

....

....

SANAT FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Sanat Nedir?

Sanat, insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Eski dönemlerde insanların mağara duvarlarına çizdiği resimler; büyü, dinsel semboller gibi bazı anlamlar taşır fakat temelde insanın sanat eğiliminin bir tür dışa vurumudur. Sanat, düşünce ve duyguların yetenek ve düş gücü kullanılarak yorumlanmasıdır. İnsanın güzellik amacıyla doğaya yönelmesi, onu yeniden ele alıp beğenisine uygun formlarda estetize etmesidir. Sanatçı kendine özgü bir duyuş, düşünüş ve hissedişi olan kişidir. Sanatçı bizim her gün gördüğümüz nesnelere ayrı bir biçim, renk ve musiki katan kişidir.

Sanatçı kimi zaman renkleri tuvale yansıtır, kimi zaman seslere musiki katar, kimi zaman taşa yahut mermere hayat verir. İçinde yaşadığımız şehirler geçmiş zamanda yaşamış büyük mimari ustalarının eserleriyle doludur. Şehirlere üslup katan, biçim katan mimarlardır. Şairler, edebiyatçılar sanatın dilden dile dolaşan seslerini üretirler. Büyük ozanlar, usta şairler, dehasını eserlerinde kanatlandıran romancılar her milletin büyük simalarıdırlar. Fuzuli, Baki, Nedim, Yunus Emre, Karacaoğlan, Yahya Kemal, Aşık Veysel, Neşet Ertaş önemli sanatkârlardır. Bir Anadolu kadınının dokuduğu kilim, halı; bir marangozun ahşaba canlılık veren emeği, Mardin'deki bir taş ustasının taşı bir minyatür gibi işlemesi de geleneksel sanatlarımızın örnekleridir.

Dur ve Düşün

Estetik duygu uyandıran nesneler kişiden kişiye değişiyorsa sanatı nasıl tanımlayabiliriz?

"Sanat, insanın güzel olana ulaşma çabasıdır."

Sanat Felsefesinin Konusu

Sanat felsefesi, sanatın ne olduğunu sorgulayan, sanatçının etkinliğini inceleyen felsefe dalıdır. Estetik, güzelliği konu edinir. Oysa sanat felsefesi sadece sanattaki güzelliği inceleme konusu yapar. Bu yönüyle estetik, sanat felsefesini de kapsayan daha geniş bir alandır. Sanat felsefesi, sanat eserinin biçimsel yönlerini, üslup ve işleniş biçimini, içerik ve detaylarını inceleme konusu yapar. İlgilendiği şey güzelliktir. Dolayısıyla sanat felsefesi, estetiğin bir alt dalıdır.

"Estetik" sözcüğü Grekçe "aısthesıs" sözcüğünden gelir. "Aısthesıs" sözcüğü duyum, duyulur algı anlamına, "aısthanesthaı" ise duygularla algılamak anlamına gelir. Estetik bu anlamda duyulur, algılanır ya da duyusallığın sağladığı bilgiyle ilgili bir felsefe dalı olarak düşünülür. Bu alanı kuran ve ona bu adı veren kişi A.G. Baumgarten'dır (Baumgartın).

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan kısımlara estetiğin ve sanat felsefesinin farklı yönlerini yazınız.

Estetik	Sanat Felsefesi
Güzelliğin bütün biçimlerini inceler.	Sanattaki güzelliği inceler.

Etkinlik

1. Sizce sanatla ekonomi arasında bir ilişki var mıdır? Belirtiniz.

2. Bir malı/eşyayı satın alırken ambalajına önem verir misiniz? Bu noktada sanatın ekonomik bir yönü var mıdır? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sanatı Açıklayan Kuramlar

Taklit Olarak Sanat
- Sanat doğanın taklididir.
- Temsilcileri Platon Aristoteles

Yaratma Olarak Sanat
- Sanat insanın üstün bir emeği ve yaratıcılığıdır.
- Temsilcisi B. Croce

Oyun Olarak Sanat
- Sanatın temel amacı oyundur.
- Temsilcisi F. Schiller

Sanata dair farklı düşünceler, sanat kuramlarını ortaya çıkarmıştır. Bunlar; sanatı taklit olarak gören yaklaşım, sanatı oyun olarak gören yaklaşım ve sanatı yaratma olarak açıklayan yaklaşımdır.

Platon'a göre içinde yaşadığımız duyulur dünya gerçek dünya, olan idealarin kopyasıdır. Sanatçı nesneler dünyasındaki varlıkları kopyalar. Yani kopyanın kopyasını yapar. Bu nedenle sanat ile zanaat arasında bir fark yoktur. Aristoteles'e göre sanatçı doğayı taklit eder. Ama olanları sadece oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi yansıtabilmelidir. Bu bakımdan sanat ahlaksal bir yön taşır, insanlar, sanat yapıtları karşısında yoğun duygular yaşayarak ruhlarını arandırırlar (katharsis). F. Schiller'e göre sanat bir oyundur. Sanat ve oyun hayal gücüne dayanır, yarar amacı gütmez. Benedetto Croce'ye göre sanat, insanın diğer etkinliklerine benzemeyen çok özel bir etkinliktir. Sanat, manevi bir yaratmadır.

Güzel Nedir?

Sanat felsefesi ve estetiğin ortak konusu güzelliktir. O hâlde güzellik nedir? Güzelin nesnel, akla uygun bir yönü var mıdır, yoksa güzellik şahsi midir? Yani güzellik herkes için farklı mıdır? Bir şeyi güzel bulduğumuzda herkesin de onu güzel bulmasını bekleriz. Örneğin bir şiiri, filmi, resmi, fotoğraf veya romanı çok beğendiysek başkalarının da onu güzel bulmasını bekleriz. Bu noktada bir sanat eserini güzel kılan nedir? Sanat dışında da bağımsız bir güzellik var mıdır?

Filozoflar güzelliğin ortak bir biçim ve öze sahip olduğunu düşünmüşlerdir. Bu güzelliğin akla uygun tasarımını yapmaya çalışmışlardır. Örneğin Pythogoras evrenin özünün matematik olduğunu savunmuştur. Ona göre matematik denge ve ahenktir. Bu aynı zamanda güzeldir. Bu uyumu hissetmek ve onu müzikle dile getirmek sanattır. Müzik de matematik gibi uyum ve dengeye dayanır. Ritim, tını, ses uyumu müziğin temelidir.

Platon için güzellik güzel ideasına dayanır. Aristoteles için denge, uyum, simetri; Plotinos için Tanrısal bir yansımadır. Kant için karşılıksız hoşlanılan, objenin amacına uygunluğudur. Hegel'e göre ise mutlak varlığın (geist) dışa vurumudur.

Dur ve Düşün

Aristoteles'e göre güzellik, bir bütünü oluşturan unsurlar arasındaki oran ve uyumdur.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz, soruları yanıtlayınız.

"Düşün ne olur, bir görebilse insan güzelin kendini her şeyden soyunmuş, arınmış, katıksız... İnsanın tenine, bedenine, rengine, daha bir sürü ıvırına zıvırına bulanmış güzelliği değil, bir tek görünüşü ile Tanrı güzelliğini. Böyle bir güzelliğe gözlerini kaldırıp bakmasının, onunla kaynaşmasının yolunu bulanın yaşamını küçümseyebilir misin? Ancak orada güzeli yalnız güzeli görecek gözle bakan erdem taslakları, gerçek erdem yaratılabilir.

***Kaynak:** Platon, Şölen, s. 56.*

1. Platon'a göre güzelliğin temelinde ne vardır?

2. Güzellikle erdem arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

3. Sizce güzellik nedir? Düşüncelerinizi sözlü biçimde ifade ediniz.

Etkinlik

Güzellikle "iyilik", "fayda", "doğruluk", "haz" ve "yücelik" kavramlarını karşılaştırınız.

Örneğin güzel karşılıksız bir hoşlanmadır. Oysa fayda yaptığımız bir eylemden bizim işimize yarayacak bir sonuç beklemedir. Bu nedenle güzel faydalı olan değildir.

Güzellik - İyilik: ....

Güzellik - Doğruluk: ....

Güzellik - Haz: ....

Güzellik - Yücelik: ....

Dur ve Düşün

"Tüm güzellik doğruluktur. Dünyada en doğal olan dürüstlük ve ahlaksal doğruluktur." **[Shaftesbury (Şeftböri)]**

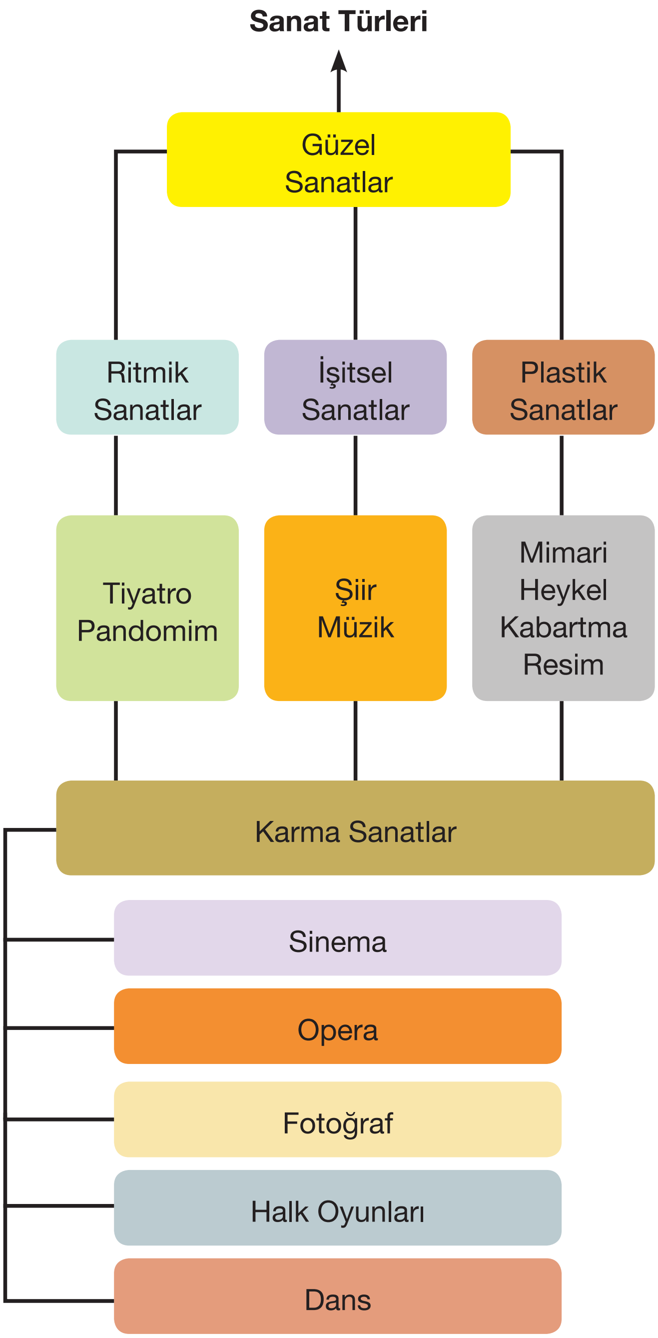
Sanat Eseri

Sanat eseri; sanatçının estetik bir kaygıyla, güzeli amaçlayan tavırla biçimle, üslupla, kendine özgü bir tarzla dile getirmiş olduğu eserdir. Sanatın zanaattan temel farkı sanatın amacının para kazanma, işlevsellik, ticari bir kaygı olmamasıdır. Bu amaçla üretilen eserler ancak zanaat hükmünde olabilir.

Dur ve Düşün

Sanat eserleri toplumların kültür ve medeniyet düzeyleri hakkında bilgi verir.

Sanatın farklı türleri vardır. Aşağıdaki şemada sanat türleri gösterilmektedir.

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda verilen kavram ve açıklamaları doğru biçimde eşleştiriniz.

Temel Kavramlar	Açıklamalar
A. Evrensellik	( ) Sanat eseri sanatçının bireysel bir ürünüdür.
B. Güzellik	( ) Sanat eseri sanatçının duygu, düşünce ve hayallerini yeni bir form, biçim ve sunumda dile getirmesidir.
C. Öznellik	( ) Sanat eseri bir seri üretimle ortaya çıkmaz. Sanat eseri eşsizdir, aynısı yoktur.
Ç. Teklik	( ) Sanatın temel amacı estetik bir kaygı taşımaktır. Bu estetik kaygı eserde dile getirilir.
D. Yaratıcılık	( ) Sanat eseri belirli bir sanatçıya veya topluma ait olsa da bütün insanlığı kapsayan bir mesaj taşıyacaktır.

Bence Sen de Şimdi Herkes Gibisin

Gözlerim gözünde aşkı seçmiyor
Onlardan kalbime sevda geçmiyor
Ben yordum ruhumu biraz da sen yor
Çünkü bence şimdi herkes gibisin
Yolunu beklerken daha dün gece
Kaçıyorum bugün senden gizlice
Kalbime baktım da işte iyice
Anladım ki sen de herkes gibisin
Büsbütün unuttum seni eminim
Maziye karıştı şimdi yeminim
Kalbimde senin için yok bile kinim
Bence sen de şimdi herkes gibisin

Nâzım Hikmet

Sanatı ve Sanatçıyı Etkileyen Etkenler

Sanat ve Sanatçı
- **Toplumsal Etkenler**
- **Psikolojik Etkenler**
- **Ekonomik Etkenler**
- **Kültürel Etkenler**

Ressam Hoca Ali Rıza Efendi'ye (1857-1939)'ye ait "Türk Evleri" adlı tablo

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde sanatı ve sanatçıyı etkileyen hangi faktöre ilişkin bir açıklama olduğunu tespit edip yazınız. Açıklamaları ilişkili olduğu kavramla doğru biçimde eşleştiriniz.	
a) Sanatçı dil içerisinde var olur, dil içerisinde üretir. Örneğin yetkin olmayan bir dilde şiir, roman, öykü üretmek çok zordur.	
b) Sanatçı kendi iç dünyası, hayal gücü ve sezgilerini yansıtır. Sanat benliğin, kişiliğin dışa vurumudur.	
c) Sanatçının üretiminde yoksulluk, sınıf çatışmaları, zenginlik ve servete ulaşma, eşitlik gibi talepler de yer alır.	
ç) Sanatçı içinde yaşadığı mahalle, şehir ve ülkenin etkisi altındadır. Eserinde bunları da yansıtır.	

Sanat ve Duyarlılık

Sanat ve sanatçı yaşanılan toplumun bir aynasıdır. Sanatçı yaşadığı toplumun sorunlarından, acı ve dramlarından ayrı düşünülemez. Sanatçı bu yönüyle yaşayan bir vicdandır. İnsani duyarlılığı ile topluma yol gösterir. Örneğin şehirlerin estetik çöküşüne duyarsız olamaz. Popüler kültürün gerçek sanat ürünlerini tüketmesine sessiz kalamaz. Kültürün tahrip edilmesine göz yumamaz. Dünya üzerinde haksızlık ve hukuksuzluğa duyarsız kalamaz. Sanatçı bu yönüyle suskun değil toplumun rehberi yani kılavuzudur.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra soruları yanıtlayınız.

Romantizm

"Kökleri aslında Jean Jacques Rousseau'da (Jon Cek Ruso) olan romantizmin, genel olarak ifade edildiğinde, soyut olan karşısında somutu, eş biçimlilik veya bir örneklik yerine çeşitliliği, sonlu karşısında sonsuzluğu, kültür ve uzlaşımın yerine doğayı, mekanik olana karşı organik olanı, kural ve tehditler yerine özgürlüğü öne çıkartan bir hareket olduğu söylenebilir. Söz konusu hareketin doğuşunda 1800'lü yıllarda ortaya çıkan endüstrileşme ve kentleşmenin ve dolayısıyla yaşanan hızlı ve radikal değişimin büyük bir etkisi olmuştur. Romantik felsefenin doğuşunda, yine Aydınlanma projesinin fiilen çöküşü, Aydınlanma'nın toplum, ahlak ve siyaset teorisinin yetersizliğinin farkına varılması büyük bir etki yapmıştır. Romantizm, pek çok tezahürü ve dışa vurumuyla modernliğe karşı şüpheci ve müphem bir tutum takındı. Romantikler zaman geçtikçe Batı'nın ilerlemesine, Batı uygarlığının üstünlüğüne ve rasyonel insanın başarısına duyulan inancı çok radikal bir biçimde sorgulamaya başladıklarında söz konusu şüpheci ve müphem tutum yerini düşmanca bir tutuma bıraktı."

Kaynak: Ahmet Cevizci, Felsefenin Kısa Tarihi, s. 412-413.

1. Bir düşünce ve sanat hareketi olan romantizm, hangi konularda Aydınlanma Felsefesi'ni eleştirmiştir? Açıklayınız.

2. Sanatçının yaşadığı topluma duyarlı bir insan olarak katılmasını metinden yola çıkarak nasıl yorumlarsınız? Düşüncelerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

1. Hangi şehirde yaşamak istersiniz? Niçin?

2. Yaşadığınız şehri estetik biçim, mimari ve sanat açısından yeterli buluyor musunuz? Niçin?

3. Sizce inşa edilirken şehirlerin kendine özgü bir mimarisinin olması gerekli midir? Sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız. Çıkarımlarınızı not ediniz.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyup soruları yanıtlayınız.

Mimari ve Estetik Duyarlılık

Turgut Cansever'e göre mimari, "İnsan ile varlık arasındaki ilişkiyi, maddi, organik, ruhi ve fikrî olarak alan ve tabakalarında düzenleyen disiplindir." İnsan varlıkla ilişkisini bilinçle düzenleyerek şehirlere kendi kültürünü yansıtır. Ona göre mimarinin görevi büyük ve önemli yapıtlar üretmekle sınırlı değildir. Mimarinin görevi, "dünyayı güzelleştirmek"tir. Dünyayı güzelleştirme amacını taşıyan mimari özgün bir tarz ve üslup olarak milletlerin dünya görüşünü yansıtır. Kendine özgü bir tarz ve üslup olarak Osmanlı mimarisi, "Asya ile Avrupa, İslam dünyası ile Hristiyan dünyası arakesitinde gelişmiş, Akdeniz çevresi geleneklerini Orta ve Yakın Doğu gelenekleri ile buluşturan uzun nefesli ve özgün bir mimari üslup" olmuştur.

Kaynak: *Turgut Cansever, Kubbeyi Yere Koymamak, s. 57-58.*

1. Cansever'e göre mimarinin temel amacı nedir ve mimari bunu nasıl gerçekleştirir? Açıklayınız.

2. Sizce başta mimari olmak üzere sanatın temel amacı ne olmalıdır? Sözlü olarak belirtiniz.

Etkinlik

Aşağıdaki metinde boş bırakılan kısımları doğru biçimde doldurunuz.

……………………… bilgi, varlık, dil, siyaset, din, ahlak gibi alanlarla ilgilendiği gibi sanat konusuyla da yakından ilgilidir. Sanatın kaynağı, …………………….. ve sorunları İlk Çağ'dan beri felsefenin önemli problemlerinden olmuştur. Sanat felsefesinin ve estetiğin temel kavramı, …………………….tir.

……………….. felsefesi, insan ürünü olan sanat eserlerini ve bu eserlerle ilgili kavramları sorgular. ………………………… ise hem sanat eserinde hem de doğada var olan güzellik kavramıyla ilgilenir. ………………… sözcüğü, Grekçe "aisthesis"den (algı, duyum) gelir. Bu kavram, ilk kez Alexander Gottlieb Baumgarten (1714-1762) tarafından kullanılmıştır. Estetik terimi zamanla değişik anlamlar kazanmıştır. Sanatın ne olduğu konusu üzerine filozoflar, farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşler üç başlık altında toplanmaktadır. İlki …………… olarak sanat görüşüdür. İkincisi ………………… olarak sanat, üçüncüsü ise ……………….. olarak sanat görüşüdür.

………………. insanın hayal gücü ve sezgilerinin önemli bir yansıması olmakla birlikte, bireyin kendini, varlığı ve hayatı keşfetmesi için önemli bir araç olmuştur. İnsan sanatla uğraşırken hem kendi varlığıyla hem de kendi dışında olan varlıklarla bir anlamda yüzleşmektedir. Hızla değişen ve insani değerlerin erozyona uğradığı bir dünyada, sanata ve felsefeye daha fazla ihtiyaç duyduğumuzun farkında mıyız? Hem kendi hem de toplumsal varlığımızı anlamak için sanata ve felsefeye ihtiyaç duymaktayız. Bu çerçevede sanat ve ……………………. felsefesi bireyin sağlıklı bir bilinç kazanmasında önemli bir yere sahiptir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Reel ve ideal varlık nedir? Örnek veriniz.

2. "Bir nehirde iki kez yıkanılmaz." sözü ile ne anlatılmak istenmektedir?

3. Bilgimizin kaynakları nelerdir? Sıralayınız.

4. Kurmaca ve gerçeklik arasında ne gibi farklılıklar söz konusudur?

5. Bilim ve felsefe arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

6. İnsan eylemlerinde özgür müdür? Neden?

7. Din felsefesinin temel sorularını belirtiniz.

8. Siyaset felsefesinin temel kavramları nelerdir? Sıralayınız.

9. Egemenliğin kaynağına ilişkin görüşleri açıklayınız.

10. Estetik tavır ne demektir? Örnek veriniz.

11. Doğadaki güzellik ile sanattaki güzellik aynı mıdır? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki cümleleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

1. Varlığın var olduğunu kesin olarak kabul eden görüşe realizm adı verilir. ( )

2. Özne ve nesne ilişkisinden doğan ürüne bilgi denir. ( )

3. Sokrates'e göre bilginin kaynağı deneyimlerdir. ( )

4. Bilginin nesnesine uygunluk durumuna doğruluk denir. ( )

5. Bilgi felsefesi bilimin yapısını ve yöntemini araştırır. ( )

6. Bilim ve felsefenin amaçları ile kullandıkları yöntemler aynıdır. ( )

7. Ahlakça yapmakla yükümlü olduğumuz şeyler ödev kavramıyla dile getirilir. ( )

8. Din felsefesi ile teoloji, konuları açısından etkileşim hâlindedir. ( )

9. "Egemenliğin kaynağı nedir?" sorusu din felsefesinin temel sorusudur. ( )

10. Platon'a göre güzellik, ahenk ve uyumdur. ( )

C. Aşağıdaki kavramları bırakılan boşluklara doğru biçimde yerleştiriniz.

etik • gerçeklik • ideal varlık • reel varlık • teoloji • egemenlik • doğruluk • taklit
septisizm • ütopya • nesnel • bilinçli

1. ……………… ……………., varlığı duyumsanabilen, dış dünyada var olan varlıklardır.

2. İnsan zihninde var olan, dış dünyada var olmayan varlıklara …………… ……………. denir.

3. …………………….. doğru bilginin mümkün olmadığını savunan felsefedir.

4. “İnsan akıllıdır.” bilgisinin nesnesiyle örtüşmesine ……………………… adı verilir.

5. Bilimsel bilginin ………………… olması sonuçlarının herkes için aynı olmasıyla ilgilidir.

6. Ahlak felsefesi insanın …………………….. eylemlerini sorgulayan felsefe dalıdır.

7. …………………………. belli bir inancı temellendirmeye çalışırken din felsefesi bütün dinleri araştırır.

8. Filozofların ideal toplum hakkında yazdığı eserlere ………………….. adı verilir.

9. ………………………… devletin temel niteliklerinden biridir.

10. Platon ve Aristo’ya göre sanat doğanın …………………. edilmesidir.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Nihilizme göre varlık yoktur. Nihilizm sadece varlıkla ilgili bir karşı çıkış değil aynı zamanda etik, politik ve epistemolojik bir tutumdur. Yani nihilizme göre ne doğru bilgiyi gösteren sağlam bir kanıt, ne insanın ahlaki olarak izleyeceği doğru bir ahlaki tutum ne de hangi siyasi düzenin daha iyi olduğu gösteren bir kanıt vardır. İnsan ne bir şey bilebilir ne varlığını ispatlayabilir ne de herhangi ahlaki ve politik bir tutum izleyebilir.

Paragrafa göre aşağıdakilerden hangisi nihilizm için söylenemez?

A) Çok yönlü bir felsefi tutumdur.

B) Erdemli davranmayı amaçlar.

C) Politik görüşü ile anarşizme yaklaşır.

D) Varlığın var olmadığını savunur.

E) Kesin bilgi sahibi olduğumuzu reddeder.

2. Bir baskıcı köleleri zincirlerle zorlayabilir fakat gerçek bir siyaset onları kendi fikirlerinin zincirleriyle çok daha güçlü bir biçimde bağlar. Bunun ilk halkası aklın sabit düzlemine bağlıdır. Dokusunu bilmezsek ve onu kendi eserimiz sanırsak bu bağ daha da güçlü olur. Umutsuzluk ve zaman demirden ve çelikten yapılmış bağları kemirir ama fikirlerin alışılmış birliğine karşı hiçbir şey yapamaz. Bunu yalnızca daha da sıkılaştırırlar ve beynin yumuşak liflerinin üzerinde sağlam imparatorlukların sarsılmaz temeli atılmış olur.

Paragrafta vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kölelik her zaman var olmuş bir kurumdur.

B) Köleliğin temelinde insan bedenine hükmetme yatar.

C) Beden üzerindeki denetimin yerini bugün akıl ve ruh üzerindeki denetim almıştır.

D) Bedeni kontrol etmek için ağır cezalar ve hükmetme biçimleri geliştirilmelidir.

E) İnsan köleliğin sonuçlarını öngörmemiştir.

3. Platon sanatçıları kendi ideal sitesi olan Devlet'ten uzak tutmaya çalışmıştır. Ona göre sanatın temelinde "mimesis" yani taklit vardır. Sanatçı idealin kopyası olan dünyadaki nesneleri kopya etmeye çalışır. Zaten kendisi kopya olan dünyadaki nesnelerin yeniden kopya edilmesi bizi gerçekten uzaklaştırır. Sanatçı gerçeğin yerine kopya edileni ikame etmeye çalışır. Bu nedenle sanatçının sitede yeri yoktur.

Paragrafa göre Platon'un sanat görüşü hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Platon sanatın temelinde taklit olduğunu düşünmüştür.

B) Platon'a göre sanatçı gerçeğin kopyalarını yeniden üretir.

C) Platon, sanata ve sanatçıya yüksek bir değer vermemiştir.

D) Platon sanatın ahlaki bir kaygı ile üretildiğini savunmuştur.

E) Platon'a göre sanat insanı gerçekten uzaklaştırır.

4. Bilim felsefecisi Thomas Kuhn'a (Tamıs Kun) göre bilimsel etkinliğin paradigma öncesi ve paradigma sonrası olmak üzere iki değişik düzeyi vardır. Herhangi bir bilim dalı paradigma oluşturmadan önce dağınık bir dizi faaliyete sahip olabilir. Bu etkinlikler paradigma sayesinde düzenli ve kendi içinde tutarlı hâle getirilirler. Paradigma, sadece çalışma tekniklerini, disiplinin temel varsayımlarını değil bunların yanında söz konusu varsayım ve yöntemlerin doğruluğuna ilişkin bilim insanları topluluğunun ortak inançlarını da içerir.

Paragrafa göre T. Kuhn'un paradigma kuramı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Paradigma öncesi dönemde bilim dağınık ve amaçsız bir dizi etkinliktir.

B) Paradigma bilimsel etkinlikleri ortak bir çerçeveye bağlar.

C) Paradigma bilim insanlarını ortak bir dünya görüşü etrafında birleştirir.

D) Paradigma öncesi dönemde yapılan çalışmalar yetersizdir.

E) Paradigmaların oluşmasında bilim insanlarının katkısı yoktur.

5. Sofistler Eski Yunan felsefesinin en tartışmalı isimlerindendir. Gezici öğretmenler olan sofistler, para karşılığında insanlara bilgelik dâhil bilim ve felsefe öğretirler. Sofistler bütün insanların doğuştan eşit olduğunu da savunmuşlardır. Sofistler, bilgi konusunda ise şüphecidirler. Her zaman ve her yerde geçerli sağlam bir bilgiden kuşku duyarlar. Onlara göre doğrunun ölçüsü insandır, insanın içinde bulunduğu koşullardır. "Hava üşüyen için soğuktur." Koşullar değişirse doğru da değişir.

Paragraftan yola çıkarak sofistler hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Bilgi konusunda şüphecidir, kesin bir bilgi olduğunu reddederler.

B) Varlığın kesin bir bilgisi olacağını savunmuşlardır.

C) Ortak ahlakî yargıların var olduğunu düşünmüşlerdir.

D) Şüpheciliğin meydana getirdiği olumsuz sonuçlara karşı mücadele etmişlerdir.

E) Antik felsefe içerisinde dogmatik bir öğretici olarak görülürler.

6. Sanatçı olanı olduğu gibi yansıtan bir taklitçi değildir. O, var olanı farklı bir biçimde farklı bir dille yeniden üretir. Bu etkinlik hayatımıza bakış açımızı etkileyen yeni bir anlam katar. Örneğin şiir, şairin prizmasından geçen duygu ve düşüncelerin bir yansımasıdır. Bu resim, ressamın karşısında gördüğü nesnelerden fazlasını renk ve biçimlerle bize yansıtır.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Sanat, nesnel bir etkinliktir.

B) Sanat, yalnızca sanatçıyı ilgilendirir.

C) Sanat, doğadan bağımsızdır.

D) Sanat, özgün bir yaratmadır.

E) Sanat, bir oyundur.

7. “Atinalılar, size saygı ve sevgim vardır ancak ben size değil, yalnız Tanrı’ya baş eğerim. Ömrüm ve kuvvetim oldukça da iyi biliniz ki; felsefe ile uğraşmaktan, karşıma çıkan herkesi buna yöneltmekten, felsefeyi öğretmekten vazgeçmeyeceğim. Karşıma çıkana, her zaman dediğim gibi gene şöyle diyeceğim: “Sen ki, dostum, Atinalısın; dünyanın en büyük, kudretiyle, bilgeliğiyle en ünlü şehrinin hemşehrisisin. Paraya, şerefe, üne bu kadar önem verdiğin hâlde bilgeliğe, akla, hiç durmadan yükseltilmesi gereken ruha bu kadar az önem vermekten sıkılmaz mısın?”

Platon’un Sokrates’in Savunması eserinden alınan yukarıdaki metne dayanarak aşağıdakilerden hangisi Sokrates’in görüşleriyle uyuşmaz?

A) Felsefe hakikati öğrenmenin bir yoludur.

B) Bilgelik ahlaki bir erdemdir.

C) Ün ve para sahibi olmak gerekir.

D) Asıl olan insanın iç görünüşüdür.

E) Kötülük cehaletten doğar.

8. Din felsefesi ile teoloji birbirinden farklıdır. Din felsefesinin amacı dini felsefi açıdan inceleme konusu yapmaktır. Din felsefesi bütün dinlere eşit mesafededir. Amacı inanma veya inanmamaya kanıt aramak değil, vicdani bir duyguyu aklın bir parçası hâline getirmektir. Teoloji belirli bir dini temel alır. Amacı dini anlamak, dinin haklılığını ispatlamaktır. Bunun yanında dinin ibadet, inanç ve sistematiğini yorumlamaktır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi teoloji ile din felsefesi arasındaki farklardan biri değildir?

A) Din felsefesi bütün dinlere eşit mesafede durur.

B) Teolojinin amacı belirli bir dini anlamaktır.

C) Teoloji ve din felsefesinin amaçları farklıdır.

D) Dinî deneyimin yorumlanması hem felsefe hem de teolojinin konusudur.

E) Teoloji ele aldığı konuda din felsefesinin sonuçlarından yararlanmaz.

9. Kant insan eylemlerini ödev kavramına dayandırmıştır. Ahlaki olanın ölçüsünü ise şöyle dile getirmiştir: “Öyle davran ki davranışının temelinde yatan ilke bütün insanlar için geçerli olsun.” Buna dayanarak insan ahlaki olan eylemi yapmalı fakat bunun karşılığında bir çıkar beklememelidir. Ahlaki olarak iyi olanı yapmak da tek başına yeterli değildir. Buna ilave olarak bütün bu eylemler “iyi niyetle” yapılmalıdır.

Buna göre Kant’ın etik anlayışı hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kant’a göre ahlaki eylemin amacı insanların mutluluğudur.

B) Kant’ın ödev ahlakının temelinde iyiyi isteme vardır.

C) Kant’a göre ahlak ödev duygusuna dayanır.

D) Kant’a göre bireysel fayda için yapılan eylem ahlaki değildir.

E) Kant’a göre ahlaki erdem davranışlarda açığa çıkar.

10. Doğru bilginin kaynağının ne olduğu konusunda filozoflar farklı düşünmüştür. Rasyonalistlere göre doğru bilgi akla dayanmalıdır. Emprisitler içinse doğru bilginin kaynağı insan deneyimleridir. Kant, uzlaşmaz görünen bu iki görüşü yeniden ele alıp akıl ve deneyimi birleştirmiştir. Pozitivizme göre doğru bilgi bilimsel olgulara dayanır. Entuisyonizme göre sezgilerimiz bizi doğruya götürür. Pragmatizm’e göre ise doğru bilgi yararlı olan bilgidir.

Metinden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Rasyonalizm için akıl, deneyimden önce gelir.

B) Kant’a göre bütün bilgilerimizin temelinde sezgilerimiz vardır.

C) Empirizm aklın doğuştan bomboş olduğunu savunur.

D) Pragmatizm yararlı olanı doğru kabul eder.

E) Pozitivizm bilimin en doğru sonuçlara ulaştığını iddia eder.

11. İnsan yaşamı için ekmek ve su ne kadar gerekli ise, bilgilerimizi sağlam temellere oturtabilmek de o kadar gereklidir. Bu anlamda ilk önce bilgimizin kaynağı olan şeyleri yani nesneleri tanımak zorundayız. Yoksa bilgimizin doğruluk değeri hakkında bir şey söyleyemeyiz. Felsefe tarihinde yer alan idealizm ve materyalizm bu konuda yapılan tartışmaların ne kadar önemli olduğunu bize göstermektedir.

Bu parçada sözü edilen konu aşağıdaki felsefe disiplinlerinden hangi ikisini ilgilendirmektedir?

A) Ahlak felsefesi-Din felsefesi

B) Varlık felsefesi-Sanat felsefesi

C) Bilgi felsefesi-Bilim felsefesi

D) Varlık felsefesi-Bilgi felsefesi

E) Bilgi felsefesi-Ahlak felsefesi

D. Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

Herakleitos, insanları, bilgi ile ilişkileri bakımından ikiye ayırır. Bunlardan birincisi anlamasını bilenler, diğeri ise anlamasını bilmeyenler. Anlamasını bilenler her zaman araştıran kişilerdir. Bilemeyenler ise duymayan sağırlar gibidirler. Herakleitos'a göre insanların çoğu evrendeki yasayı görememektedir. Bunun temel nedeni bedensel hazları çok fazla önemsemeleridir. Herakleitos'a göre insanın bilgi edinmesinde iki önemli kaynak vardır. Bunlar, gelenekler ve duyulardır. Fakat her ikisi de gözden geçirilmelidir. Ona göre bilgiyi biriktirmek çok şey bilmek anlamına gelmemektedir. İnsan gelenek ve duyulardan gelen bilgileri olduğu gibi kabul ediyorsa yanılgıya düşebilir. Bu nedenle insan her iki bilgi kaynağını aktif biçimde sorgulayıp anlamlandırarak bilgeliğe ulaşabilir. Bilgeliğin temel amacı evrende hüküm süren logos yasasını anlamak ve ona göre yaşamaktır.

1. Herakleitos'a göre bilgelik nasıl elde edilir? Değerlendirmelerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

2. Metinde geçen felsefi terimler nelerdir? Altlarını çiziniz.

3. Bu terimler felsefenin hangi disiplini ile ilgilidir? Aşağıdaki boş kısımlara yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

4. ÜNİTE
FELSEFİ AKIL YÜRÜTME VE YAZMA

Bu ünitede neler öğreneceğiz?

Felsefi bir metni analiz etmeyi, analiz amaçlı metne yönelik felsefi sorular sorabilmeyi, verilen konu hakkında alternatif görüşler geliştirmeyi ve farklı bakış açılarından bakabilmeyi, herhangi bir konu hakkında felsefi deneme yazmayı, felsefi akıl yürütme becerilerini farklı alanlarda kullanabilmeyi öğreneceğiz.

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

- FELSEFİ OKUMA VE YAZMA
- FARKLI AÇILARDAN GÖRMEK
- FELSEFİ DENEME
- FELSEFİ PERSPEKTİFTEN YORUMLAMA

Temel Kavramlar

Analiz, Sentez, Yorumlama, Farklı bakış, Felsefi deneme, Felsefi perspektif

FELSEFİ OKUMA VE YAZMA

Konuya Hazırlık

1. Metin analizi ifadesinden ne anlıyorsunuz?

2. Felsefi bir metni diğer metinlerden ayıran nitelikler neler olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Felsefi metinleri anlamak ve felsefi metin yazabilmek felsefi okuryazar olma becerisini gerektirir. Öncelikle "İyi bir yazar iyi bir okuyucudur." genellemesi felsefi okuryazarlık içinde geçerlidir. Felsefi okuma ve yazmada temel kural metni anlamak için felsefi metinlerin özelliklerini bilerek okumaktır. Felsefi metinler bizi en çok düşünmeye zorlayan ve sorgulamaya davet eden içeriklerdir. Bu nedenle etkin biçimde okunması gerekir. Etkin okuma metinle sürekli zihinsel bir ağ kurmayı gerektirir. Bu nedenle okuyucu bazen durup düşünmeli, bazen metne soru sormalıdır. Felsefi bir problemin tartışıldığı felsefi metinlerin yazılış amacı vardır. Bu amacı anlamak için parça ve bütün olarak metnin ne ifade ettiğini görebilmek önemlidir. Diğer bir unsur metinde geçen kavramlardır. Kavramsal çözümleme metnin anahtarını verir. Bunun için metinde geçen temel kavramlara dikkat edilmelidir. Metinde argümanların hangi mantıkla sıralandığını anlamak yöntemle ilişkili düşünülmelidir.

Felsefi Bir Metni Analiz Etme

Felsefi bir konuyu ele alan, felsefi bir problemi tartışan metinlere "felsefi metin" adı verilir. Genel olarak herhangi bir metin içeriğine bağlı değerlendirilir. Bu anlamda felsefi bir metin hayatın anlamını, varlık, bilgi ve değerle ilgili soruları ve kavramları çözümlemeye çalışır. Temelde felsefi düşünce, derin düşünmeye ve eleştirel bir tavra dayanır. Bu tutum felsefi bir metne de doğrudan yansır. Felsefi bir metinde ele alınan konu aklın eleştirici süzgecinden geçirilmiş ve tutarlı bir biçimde derlenmiş niteliktedir. Filozofun amacı, bir konu hakkında temellendirilmiş bilgilere sahip olmaktır. Filozofun yazdığı metnin bu amaca bağlı olarak okunması ve incelenmesi gerekir.

Felsefe ve yaşam iç içedir. Sanılanın aksine felsefe, gündelik bazı sorunların teorik ifadesi ve bu sorulara çözüm arayışlarından doğmuştur. Örneğin Sokrates'in ahlaki erdemleri yüceltme mücadelesinin gerisinde, Atina'daki ahlaki çözülmenin etkisi vardır. Platon'un siyaset teorisinin gerisinde, Atina siyasetinin yozlaşması etkili olmuştur. Bugün tartıştığımız etik, siyaset, demokrasi, doğa ve insan ilişkisine dair sorunlar da hayatımızda bire bir olmasa da dolaylı olarak yaşanan sorunların yansımalarıdır. Bu anlamda filozoflar çağlarının tanıklarıdırlar.

Felsefi metinler, filozofun düşünsel sistemini yansıtır. Filozof ele aldığı sorunu, kendi kuramsal bakış açısı temelinde ifade eder. Bu açıdan bir metnin analizi aynı zamanda filozofun felsefi sistemi hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlar. Felsefi metinleri analiz ederken filozofun bu metinde neyi sorunsallaştırdığı, bu sorunu nasıl ele aldığı ve kavramlara hangi anlamlar yüklediğine odaklanmak gerekir. Bunun için metnin ana temasına, metinde geçen temel kavramlara ve metnin bugün yaşadığımız sorunlara nasıl ışık tuttuğuna bakılmalıdır.

Dur ve Düşün

Alman filozof Kant'a göre sentez bir bilginin içeriğini genişletmenin yoludur. Sentez bilginin karşısında ise analitik bilgi yer alır. Analitik bilgi yalnızca bütün olan bir fikrin çözümlenmesiyle oluşur. Hegel ise sentez kavramını olumlu bir düşünce ya da oluşun karşıtı olarak görür. Hegel'e göre olumlu anlamda tez olan bir durum karşıtını yani antitezini doğurur. Tez ve antitezin birleşmesinden ise sentez doğar. Örneğin; doğum tez, ölüm antitez, hayat ise sentezdir. Hegel'in bu düşüncesine "diyalektik idealizm" adı verilir. Diyalektik, varlığın ve düşünmenin mantıksal yasası konumundadır.

Etkinlik

Aşağıdaki felsefe metnini okuyarak soruları yanıtlayınız.

Sanat ve Yaşam

Sanat ile yaşam arasındaki ilişkiyi birbirine bağlı iki tarzda görüyorum. Birincisini "Sanat yaşamın bir yansımasıdır." biçiminde dile getiriyorum. Bundan şunu anlıyorum: Örneğin, çok eski zamanlardan kalan mimari eserlere baktığımızda onları kullanan insanların nasıl yaşadıklarını anlıyoruz. Demek ki onların yaşamı orada yansımıştır. Bu, günümüzdeki bir mimari yapı için de söz konusudur. Acaba burada "yansıtma" sözü yerinde midir? Bir mimari yapı, içinde insanın nasıl yaşayacağını belirler. Biz yapıta bakarak insanların orada nasıl yaşadığını söylüyoruz. Bu bilgiyi bize mimari detaylar veriyor. Doğrusu, o zaman sanatın yansıttığı yaşamı aynı zamanda belirlediğini de söyleyeceğiz. Öyleyse ilk önermemizi, sanat yaşamı belirler ve yansıtır biçiminde genişletiyoruz. Ancak belirlemenin yalnızca mimari yapılar için geçerli olduğunu belirtmeliyim. Yine birer sanat yapıtı olan bir heykel, bir resim ya da bir roman için ancak yansıtma deyimini kullanabiliriz, belirlemeyi değil.

Şimdi de başka tür sanat yapıtlarında bu yansıtma sorunu nasıldır, ona bakalım. Yine geçmiş çağlardan kalan birtakım heykeller, ikonlar var elimizde. Eğer heykeller, tapınak gibi yerlerde bulunmuşsa onların tapınma nesnesi olduğuna karar veririz. Belki heykellerin dizilişinden, büyüklük ve küçüklüğünden de bir anlam çıkarabiliriz. Her ne olursa olsun onlar, yaşanmışlığın kanıtlarıdır. Bu yapıtlarla aramızda bir ortak duyum (sympathie) kurabiliriz. William Dilthey'ci (Vilyım Diltey) bir tarzda onlardaki yaşamı "sonradan yaşarız". Daha açık bir deyişle şöyle diyelim: O yapıtlarda, onları yapan ve kullananların yaşamı cisimleşmiş olarak bulunur. Biz şimdi bu yapıtlarla bir ortak duyum içine girersek onlarda cisimleşmiş olarak bulunan yaşamı sonradan yaşarız, onları anlarız. Sanat yaşam ilişkisini, bir anlama yorumlama tarzında ortaya koyan Dilthey'in bu tutumu bizim konumuza da açıklık getiriyor.

Bazı görüşlere göre sanat hayatın yansımasıdır.

Kimi sanat anlayışlarında sanatın yaşamın yansısı olduğu deyişi, yaşamın biçimlenmesi olarak da anlaşılır. Örneğin Oskar Kokoschka (Oskır Kokoşka), sanatın kavranışını şöyle formüle eder: "Ekspresyonizm (ifadecilik), yaşantının biçimlenmesidir, bu kabilden dolaylı olarak ve benden sana iletidir. Sevgide olduğu gibi burada da iki gerekir." Nasıl sevgide seven sevilen ikiliği varsa sanatta da bir ileten iletilen ikiliği vardır. Ve onlar arasında da bir sevgi bağı bulunur. Sanat yapıtı ileten, onun ilettiği yaşamı algılayan da kendisine iletilendir. Yaşantının sanat yoluyla biçimlenmesi böyle bir seven sevilen karşılıklılığını ortaya koyar. Hiçbir sanat yapıtı yoktur ki onda yaşama ilişkin bir şey olmasın. Dolayısıyla sanat yapıtını anlamak, onda içerilmiş olan yaşamı, hangi yol ve yöntemle olursa olsun, kendi hayatımıza katmak demek olur.

Kaynak: *Ömer Naci Soykan, "Sanat ve Yaşam", s. 5-10.*

1. Metinde hangi felsefi kavramlar kullanılmıştır? Belirleyiniz.

2. Metinde hangi felsefi problem ele alınmıştır? Bu felsefi soruna filozofun bakış açısı nasıldır? Sözlü olarak ifade ediniz.

3. Yaşadığınız şehrin mimari ve estetik yapısı nasıldır? Metinle ilişkilendirerek yorumlayınız.

Dur ve Düşün

Analiz: Bir düşüncenin anlaşılabilmesi için onu meydana getiren unsurların çözümlenmesi gerekir.

Sentez: Düşüncede genel bir sonuca ulaşmak için parça hâlinde olan fikirlerin -aralarındaki ilişkilere bağlı olarak- birleştirilmesi gerekir. Sentez, genel olarak birleştirmek anlamındadır.

Yorumlama: Elde edilen fikirlerin belirli bir bakış açısıyla anlamlandırılmasıdır. Diğer bir ifadeyle değerlendirilmesidir. Yorumlama, bilmenin, bir bilgiyi zihinsel anlamda kendimize katmanın önemli bir yoludur.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Aristoteles-Nikomakhos'a Etik

Her bilim kendi işini ortaya koyarak ve işlerine buna göre yön vererek iyi biçimde gerçekleştiriyorsa (Bu nedenle, aşırılık ve eksiklik olumluyu bozduğu, 'orta olma' ise onu koruduğu için, kendilerine eklenecek ya da onlardan alınacak bir şey olmayan işlere iyi işler deriz; dediğimiz gibi iyi sanatçılar bunu gözeterek çalışır), erdem de, eğer doğa gibi her sanattan daha kesin ve iyi ise, ortayı hedef edinmek olsa gerek. Kastettiğim karakter erdemidir çünkü o etkilenimlerle ve eylemlerle ilgili; aşırılık, eksiklik ve orta ise bunlarda olur: Örneğin korkma, cesaret etme, arzu etme, öfkelenme, acıma ve genelde haz alma ya da acı duymada daha az ve daha çok olur, her ikisi de iyi değil. Oysa gerektiği zaman, gereken şeylere, gereken kişilere karşı, gerektiği için, gerektiği gibi bunları yapmak orta olandır ve en iyidir, bu da erdeme özgüdür. Aynı biçimde, eylemlerde de aşırılık, eksiklik ve orta söz konusudur. Erdem ise aşırılığı yanlış olan, eksikliği yerilen, ortası övülen ve isabetli olan etkilenimlerle ve eylemlerle ilgilidir; övülmek ve

isabetli olmak da erdeme özgü. Demek erdem bir tür orta olmadır; ortayı amaç edinir. Ayrıca yanlışa düşmek pek çok biçimde (Pythagorasçıların düşündüğü gibi, kötü sınırsız, iyi ise sınırlının özelliğidir), isabetli olmak ise tek biçimde olur (Dolayısıyla ilki kolay ikincisi zordur; hedefe isabet etmemek kolay, isabet etmek ise zordur); “İyiler bir çeşittir, kötüler ise çeşit çeşit.”

O hâlde erdem, tercihlere ilişkin bir huy: Akıl tarafından insanın belirleyeceğiyle belirlenen, bizle ilgili olarak orta olanı bulma huyudur. Bu, biri aşırılık, öteki eksiklik olan iki kötülüğün ortasıdır. Kötülük etkilenimlerde ve eylemlerde gerekenden aşırısı ya da eksiğidir, erdem ise ortayı bulma ve tercih etmedir. Bunun için varlığı bakımından ve ne olduğunu dile getiren söz bakımından erdem orta olmalıdır; en iyi ile iyi bakımından ise uçta olmalıdır.

Ama her eylem ile her etkilenimin orta olması söz konusu değildir. Nitekim bunlardan kimi adlarında kötülüğü içerir. Söz gelişi hasetlik, arsızlık, kıskançlık; eylemler içinde de zina, hırsızlık, adam öldürme. Çünkü bütün bunların ve bu gibi şeylerin aşırılıklarının, eksikliklerinin değil, kendilerinin kötü olduğu söylenir. O hâlde bunlarda isabetli olmak olanaklı değildir, hep yanlışa düşmek söz konusu. Bunların iyi olması olmaması, zina konusunda olduğu gibi, kime, ne zaman yapmak gerektiği söz konusu değildir; bunlardan birini yalnızca yapmak yanlış yapmak olur. Aynı şekilde haksızlık yapmak, korkak olmak, haz peşinde koşmak konusunda da orta olma ve aşırılık-eksiklik olduğunu ileri sürmek söz konusu değildir. Çünkü bu şekilde aşırılığın ve eksikliğin ortası diye aşırılığın aşırılığı ile eksikliğin eksikliği olacak. Buna karşın orta, bir bakıma uç olduğu için, ölçülülük ve yiğitlikte nasıl aşırılık ya da eksiklik yoksa onların da ortası, aşırılığı-eksikliği yok; nasıl yapılırsa yapılsın yanlışa düşülür. Genel olarak söylenirse ne aşırılığın, eksikliğin bir ortası, ne de ortanın eksikliği ya da aşırılığı vardır.

***Kaynak:** Aristoteles, Nikomakhos’a Etik, çev. Saffet Babür.*

1. Metinde hangi felsefi kavramlar kullanılmıştır? Belirleyiniz.

2. Metin felsefenin hangi konusuyla ilgilidir? Yazar bu konuyu nasıl ele almıştır? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Metinde geçen ahlaki erdemler bugünkü etik tartışmalar için bir ölçü olabilir mi? Sınıfınızda tartışarak ortak çıkarımlarınızı belirleyiniz.

Dur ve Düşün

Bilgi edinmede analiz ve sentez birbirine bağlı düşünülmelidir. Herhangi bir konuda düşünürken ilk önce verilen konu çözümlenir. Daha sonra aralarındaki anlam ilişkisine bağlı olarak fikirle birleştirilir. Sentez, analiz sürecinin tamamlayıcısı konumundadır.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Baron De Montesquieu, Yasaların Ruhu

Demokratik ve aristokratik devletler kendi doğalarında özgür değildir. Politik özgürlük sadece ılımlı hükümetlerde bulunur ve bunlar da bile aslında her zaman bulunmaz. Eğer orada gücün kötüye kullanımı varsa bulunur. Değişmez deneyim bize göstermektedir ki güç sahibi her insan onu kötüye kullanmaya ve otoritesini gittiği yere kadar taşımaya eğilimlidir. Ahlak kurallarının da sınırları olması gerektiğini söylemek doğru olduğu hâlde garip de değil midir?

Bu suistimalleri engellemek için, gücün güç için yazılmış bir çek olması, eşyanın doğasından kaynaklanan bir gerekliliktir. Bir hükümet öyle bir oluşturulmalıdır ki hiç kimse yasanın onu yükümlü kılmadığı şeyleri yapmak zorunda kalmasın veya yasanın yasakladığı şeylerden kaçınmaya zorlanmasın.

Süjenin politik özgürlüğü, herkesin güvenliği olduğu düşüncesinden kaynaklanan aklın sükûnetidir. Bu özgürlüğe sahip olmak için, hükümetin bir kişinin diğerinden korkması gerekmeyecek şekilde oluşturulması gerekmektedir. Yasama ve yürütme güçleri bir kişide veya aynı yargıçlar topluluğunda birleşmişse burada özgürlük olamaz çünkü aynı hükümdarın veya senatonun gaddar yasalar koyup bunları gaddarca uygulayabileceği korkusu ile endişeler doğabilir.

Tekrar etmek gerekirse; yargı gücü, yasama ve yürütme gücünden ayrılmamışsa özgürlük yoktur. Eğer yasamayla birleşirse süjenin hayatı ve özgürlüğü keyfi bir kontrole maruz kalacaktır çünkü yargıç artık yasa koyucu olacaktır. Yürütme gücüyle birleşirse eğer, yargıç şiddet ve zulümle davranabilir. Aynı adam mıydı veya aynı organ mı, soylulara mı, halka mı ait; yasa koymak, devlet kararlarını uygulamak ve efradın nedenlerinin davasını görmek olan bu üç gücü de uygulamak. Her şeyin bir sonu olacaktır.

Adli yetki, kurulu bir senatoya verilmemelidir, halkın içinden seçilen kişiler tarafından uygulanmalıdır, yılın belli zamanlarında ve kesinlikle yasalarca tanımlanmış şekil ve usullerle bu seçim gerçekleştirilmelidir ve bunlar, sadece gerekli olduğu sürece var olacak bir mahkeme oluşturmak için yapılmalıdır.

Bu yöntemle, insanoğlu açısından çok korkunç olan adli yetki, belli bir devlete veya mesleğe ait olmayacaktır, zaten olduğu üzere görünmez olacaktır. Hakimler sürekli olarak halkın gözü önünde olmayacaktır, halk makamdan korkacaktır ama yargıçlardan değil. (…)

Ancak, her ne kadar mahkemeler sabitlenmemeliyse de yargılamalar, yasanın lafzına her zaman uygun olacak derecede sabit olmalıdır. Eğer hakimin kişisel görüşü olursa insanlar sorumluluklarının doğasını tam olarak bilmeden toplum içinde yaşarlar.

Kaynak: *Baron De Montesquieu, Yasaların Ruhu.*

1. Metinde hangi felsefi kavramlar kullanılmıştır? Altını çiziniz.

2. Metin felsefenin hangi sorunu ile ilgilidir? Bu sorun filozof tarafından nasıl ele alınmıştır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

3. Metinde geçen felsefi konu bugün siyaset felsefesi bağlamında nasıl yorumlanabilir? Sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız. Ortak çıkarımlarınızı defterinize yazınız.

FARKLI AÇILARDAN GÖRMEK

Farklı bakış eleştirel düşünmeyi gerektirir.

Çoğu zaman insan kendini değiştirmek istemez. Fakat herhangi bir sorunla veya krizle karşılaştığımız zaman bakış açımızı değiştirmek zorunda kalırız. Hep aynı kalmak insan doğasına aykırıdır. Bu çerçevede en önemli insan etkinliklerinden biri felsefedir. Felsefe çok yönlü ortaya konulabilen bir düşünme etkinliğidir. Bir bütün olarak insana, hayata ve evrene bir tavır alışı gerektirir. Diğer düşünme biçimlerinden farkı, düşünürken insana özgür olduğunu hissettirmesidir. İnsanın düşünürken özgür olduğunun bilincinde olması ona farklı biçimlerde düşünme olanağı verir. Bir konuyu farklı açılardan görmek eleştirel ve sorgulayıcı düşünmekle mümkündür. Bir yazıda veya konuşmada kişinin konuyu ele alma biçimi, konuya ilişkin unsurları değerlendirme tarzı ve tavrı bakış açısıdır. Örneğin kişinin kendi düşüncelerini merkeze koyarak konuyu değerlendirmesi öznel bir bakış açısıdır. Tam tersine kişi bir konuyu kendi düşüncelerini temel almadan temellendirebiliyorsa nesnel bir bakış açısı ortaya çıkar. Nesnel bakışta konu şu veya bu kişiye göre değerlendirilmez. Bu durumda bakış açısı kişinin konuya olan uzaklığını ifade eder.

Etkinlik

Aşağıdaki sözle anlatılmak istenen nedir? Düşüncenizi örneklerle açıklayınız ve boşluğa yazınız.

"Gerçeği değiştiremiyorsan, bakış açını değiştir."

....

....

....

....

....

Dur ve Düşün

Farklı açılardan bakabilen insanlar, insanlığın ilerlemesinde önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. Her çağda ve toplumda entelektüel gelişim yeni fikir ve düşüncelerle sağlanabilmiştir. Günümüzde de çok yönlü düşünen, saygılı ve bilgiyi bir değer olarak gören bir birey olmak son derece önemlidir.

Etkinlik

Metni inceledikten sonra verilen soruları cevaplayınız.

Değerlendirme ve Değer Atfetme

"Sevdiğim bir insanın bana belirli bir durumda vermiş olduğu yirmi beş kuruşluk bir tarak, yalnız benim için 'değerlidir'. Çünkü ben o tarağa, kendi dışında olan bir nedenden dolayı değer atfediyorum. Bir olaya veya bir insana Ahmet belli bir değeri, Fatma ise başka bir değeri atfedebilir çünkü onların bu insanla veya olayla ilişkileri farklıdır. Oysa değerlendirilen olay veya insan, aynı olay ve insan olduğuna göre, onun kendisine özgü bir değeri vardır. Olsa olsa bu olay veya insanın önemi Ahmet için başka, Fatma için başka olabilir. Çünkü bir şeyin önemli olması veya görülmesi, kişilerin en başta özel real durumlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu özel real durum için şeylerin sübjektif olduğu kadar objektif önem de taşımaları mümkündür. Söz gelişi bir edebiyat öğrencisi için felsefe grubu dersleri jeoloji derslerinden daha önemli oysa bir coğrafya öğrencisi için jeoloji dersleri felsefe derslerinden daha önemlidir, denebilir. Kaldı ki geniş anlamda günlük işler ve çıkarlar dışında şeylerin, olayların ve insanların objektif bir önem sırası da düşünülebilir. Bu durumda, o şeyin önemi ile değeri aynı oluyor. Ne var ki hayatta şeylerin ve insanların değerleri ile onlara verilen önemin paralel yürümesi veya yürümemesi, değerlendirenlerin insan olarak yapı bütünlükleriyle ilgilidir. Değerlendirme, kendisinden hareket ederek bir insanı, bir insanın bir eylemini, bir eseri, bir olayı anlamak ve kendi alanı veya benzerleri arasında yerini bulmak olarak

Bir şeyin bizim için olan değeri ile benzerleri arasındaki değerlendirmesi farklıdır.

anlaşıldığında, gerçeklikteki sayısız birbirine aykırı ve yanlış değerlendirmeler bir yana bırakılırsa tek doğru değerlendirme ve onun perspektifleri söz konusu olur. İşte bir şeyin kendi alanı veya benzerleri arasındaki yeri, onun değeridir.

Bu bakımdan bu 'değer' sözünden muhakkak olumlu bir anlam çıkarmamak gerekir. Ne var ki bir şeyin değeriyle ilgili soru ve değerliliğiyle ilgili soru ayrı sorulardır.

Oysa değerlendirilene değerlendiren tarafından, aralarındaki özel ilişkiden dolayı atfedilen değer, hep olumlu bir anlam taşır. Bir şeye, şu veya bu nedenden dolayı değer atfettiğimde, o yalnız benim için değerlidir. Bir şeyin kendi değerliliğiyle ilgili soru ise 'Bir şey ne için değerlidir?' sorusuna karşılık verildikten sonra, cevaplandırılabilecek bir sorudur."

Kaynak: *İ. Kuçuradi, İnsan ve Değerleri, s. 25, 26, 27.*

1. Metinde tartışılan konu nedir? Belirtiniz.
2. Bu konuyla ilgili hangi fikirler ileri sürülmektedir?
3. Bu konuya farklı bir açıdan bakılabilir mi?
4. Bu konu hakkında sizden bir fikir öne sürmeniz istenseydi fikriniz ne olurdu?

Etkinlik

Aşağıdaki metni inceledikten sonra verilen soruları cevaplayınız.

Düşünme Nedir?

Düşünme nedir? Çok genel olarak, tasarımlarımızdaki, kavramlarımızdaki her devinime "düşünme" denir. Düşünmenin en genel tanımı şudur: Tasarımların ve kavramların devinimi. Bununla da ilkin düşünmenin düzene sokulmuş olduğunu, ciddi düşünen bir insanın kavramlarını ve tasarımlarını özgür bırakmadığını, tersine onları kendi hedefine götürmeye zorladığını söylemek istiyoruz. İkincileyin, buradaki hedefin bilmek olduğunu söylemek istiyoruz. Peki, böyle bir düşünme bizi nasıl bilgiye götürebilir? Denebilir ki bilmek istediğimiz nesne ya buradadır, verilmiştir, onu görmek için düşünme gerekmez, gözleri açmak veya dikkati ona yöneltmek yeter; ya da burada değildir, verilmemiştir. Bu durumda da -en azından öyle görünüyor- düşünme onu yakınlaştırmaz. Düşünmenin iki durumda da yararlı, çoğu kez baskın bir rol oynayabildiğini görmek için bu konuda kendi deneyimimize başvurmamız yeter. Önce nesnenin verilmiş olduğu durumu alalım. Bu nesne hiç de yalın değildir. Çoğu kez çok karmaşık, neredeyse sonsuzca karmaşıktır. Yüzlerce yanı, görünümü, özelliği vardır. Ama ruhumuz bütün bunları bir bakışta kavrayamaz. Böyle bir nesneyi iyi tanımak için çalışkan olmak, görünümlerine birbiri ardından gayretle bakmak, görülenleri birbiriyle karşılaştırmak, şeyleri hep yeni açılardan ele almak, ayrı ayrı ortaya koymak gerekir, işte bütün bunlar düşünmedir. Bakın böyle bir düşünme işine verilmiş bir örnek: Diyelim ki gözümün önünde kırmızı bir nokta var. Önce bunun çok yalın olduğu, ne olduğunu görmek için gözleri iyi açmanın yettiği düşünülebilir. Ama kırmızı bir nokta hiç de yalın değildir. Çünkü ilkin, zemini yoksa kırmızı nokta diye bir şey olamaz. Zeminin renginin de noktanın renginden başka olması gerekir. Bu birincisi; ikincileyin, belirtelim ki -görünüşte yalın ama dikkate değer bir olgu- noktanın yalnız bir renginin değil, uzamının da olması gerekir, belli bir uzunluğu ve genişliği olması gerekir. Ama uzam renk değildir, zorunlu olarak renkle birlikte bulunsa da çok başka bir şeydir. Üçüncüleyin, tek başına uzam da yetmez. Bir kenar biçimi, bir formu da bulunması gerekir. Örneğin nokta dört köşeli ya da yuvarlak olabilir, ama bir biçimi olması gerekir. Ona biraz daha bakarsak, renginin de yalın bir şey olmadığını görürüz: Elbette kırmızı bir renktir ama herhangi bir kırmızı renk değil, kırmızının çok belirli bir tonudur. Elimizde iki kırmızı nokta olsa ikisinin tonu genellikle aynı olmaz. Rengin çözümlenmesiyle çok daha ileri gidilebilir; renk kuramıyla uğraşan herkesin pek iyi bildiği gibi, örneğin, rengin yoğunluğundan söz edilebilir. Noktanın yalnızca başka renkte bir zemin üzerinde değil, bir şey, bir taşıyıcı üzerinde ortaya çıktığını belirtirsek, buraya kadar ondaki yedi ögeyi keşfetmiş oluruz: Zemin, renk, uzam, biçim, ton, yoğunluk ve son olarak taşıyıcı. Ama daha işin başındayız. Nevarki, bu çok yalın, sudan bir örnek. "Bağışlama" ya da "bağış" gibi tinsel bir nesne söz konusu olsa o zaman orada gerçekten nasıl sonsuz bir karmaşıklık bulunduğu, ona bir ölçüde yönelmek için gereken düşünme işinin ne denli büyük olması gerektiği tasarlanabilir. Bu düşünme biçimi tarihte filozoflarca her zaman uygulanmıştır. Bunun en büyük ustası Aristoteles olmuştur. Ünlü bir Alman düşünürü, Edmund Husserl, bu yüzyılın başında bu yöntemi önemli ölçüde aydınlatmış ve betimlemiştir. Ona "görüngübilimsel yöntem" demiştir. Görüngübilim -en azından Husserl'in ilk yazılarında- verilmiş nesnenin özünü burada verilen çözümlemeye benzer bir çözümlemeyle kavramaya çalıştığımız bir yöntemdir.

__Kaynak:__ Felsefece Düşünmenin Yolları, J. M. Bochenski.

1. Metinde tartışılan konu nedir? Belirtiniz.

2. Metni içeriğine bağlı olarak bölümlere ayırabilir misiniz? Nasıl?

3. Bu bölümlerde nelerden söz edilmektedir? Açıklayınız.

4. Bu konuya farklı bir açıdan bakılabilir mi?

5. Bu konu hakkında sizden bir fikir öne sürmeniz istenseydi fikriniz ne olurdu?

Dur ve Düşün

Felsefi metinlerde konu, filozof tarafından öznel biçimde ele alınsa da temellendirme ve tutarlılık ön plandadır. Bu nedenle felsefi tavır, kısa yoldan konuyu temellendirmeden "Bu bana göre böyledir." kolaycılığıyla karıştırılmamalıdır. Filozof fikirlerini analiz ettikten sonra bakış açısını sistemli bir biçimde ortaya koyar.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

İnsan ve Doğa İlişkisi

İnsan doğa ilişkisi her çağda farklı biçimlerde görülen bir ilişkidir. İlk Çağ'da filozoflar doğayı yalnızca bilmek için konu edinmişlerdir. Bu bakış açısında insan, doğanın bir parçası durumundadır. Felsefenin konusu ise varlığın kökeni yani arkhesidir. 17. Yüzyılda yaşanan bilimsel gelişmelerin sonucu bu ilişkinin değişmeye başladığını görüyoruz. Bacon'ın "Bilmek egemen olmaktır." ve Descartes'ın "Düşünüyorum, o hâlde varım." argümanlarıyla dile getirilen düşünceleri bu değişimde etkili olmuştur. Özellikle Descartes'ın cogitosu, düşünen ve bilen bir varlık olarak insanın merkeze alındığı yeni bir dönemi başlatmıştır.

Descartes, "Düşünüyorum, o hâlde varım." yargısıyla neyi dile getirmek istemiştir? Bu sorunun cevabı Orta Çağ felsefesinin temel nitelikleriyle ilişkilidir. Orta Çağ'da felsefenin odak noktasında varlık yer alıyordu. Varlık insanın dışında var olan evrene içkin ve aşkın biçimde var olanlar bütünüydü. Örneğin; insanın varlığı Tanrı'ya bağlı bir var olma biçiminde ele alınıyordu. Yeni Çağ'da Descartes'ın "Düşünüyorum, o hâlde varım." düşüncesiyle bu anlayış değişmeye başlamıştır. Bu argümanda vurgulanan temel düşünce insanın düşünme özelliği ve tekil varlığıdır. Descartes, böylece felsefenin odak noktasına varlığın yerine düşünen özneyi yerleştirmiştir. Descartes, açık seçik bir bilgi olarak değerlendirdiği bu bilgiyi akıl yoluyla ortaya koyarak rasyonel felsefe yapmıştır. Descartes'ın rasyonel felsefesi, insanın hem kendisini hem de doğayı algılama biçimini tamamen dönüştürmüştür. Bu çerçevede Bacon, Descartes ve Newton'ın düşünceleri doğrultusunda insan merkezli ve mekanik bir evren anlayışı ortaya konmuştur. 18. yüzyıl Aydınlanma Çağı'nda akla yapılan vurgu artarak devam etmiştir. İnsanın özgür olabilmesinin ve bu dünyada sorunları çözebilmesinin tek yolunun kendini akıl yoluyla aydınlatması olduğu düşüncesi genel bir görüş hâlini almıştır. Bu düşünce insanın kendisini doğanın efendisi gibi görmesine neden olmuştur. İnsanın doğaya egemen olma düşüncesi buna eklenince insan ve doğa arasındaki yabancılaşma artarak devam etmiştir. Bu süreç insanın ahlaki değerlerden uzaklaşmasına ve doğaya karşı sorumsuz davranmasına sebep olmuştur. Bilimsel ve teknolojik anlamda gelişen insan bu çabasını insan-doğa ilişkisinin uyumlu olmasında gösterememiştir. Neticede bugün doğanın sorumsuzca tüketildiği ve kirletildiği bir dünya var karşımızda. İnsanın doğaya yabancılaşması aynı zamanda kendine yabancılaşmasına neden olmuştur.

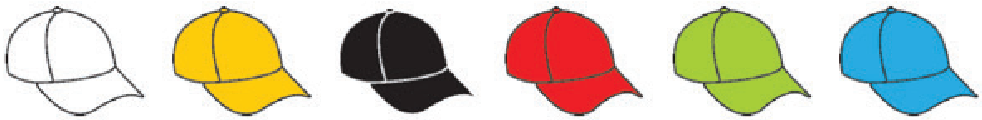
(Bu kitap için hazırlanmıştır.)

1. Metinde tartışılan konu nedir? Belirtiniz.

2. Bu konuyla ilgili hangi fikirler ileri sürülmektedir?

3. Bu konuya farklı bir açıdan bakılabilir mi? "Altı Şapkalı Düşünme Tekniği"ni kullanarak tartışınız. Bu bakış açılarından yola çıkarak bulduğunuz cevapları sınıfınızla paylaşınız.

Dur ve Düşün

Bu teknikte her şapka, belirli bir bakış açısını ifade eder

1. Beyaz Şapka (Nötr): Konuyu, tarafsız bir biçimde kanıtlanmış verilerle ortaya koyar.

2. Sarı Şapka (İyimser): Konuyu, olumlu yönleri ile değerlendirir.

3. Siyah Şapka (Karamsar-Negatif): Konuyu, olumsuz yönleri ile değerlendirir.

4. Kırmızı Şapka (Duygusal): Konuyu, verilere bağlı olmadan hisleri ile değerlendirir.

5. Yeşil Şapka (Yaratıcı): Konuyu, farklı ve alternatif bakış açıları ile değerlendirir.

6. Mavi Şapka (Değerlendirme): Bütün görüşleri analiz ederek sistemli ve tutarlı biçimde değerlendirir.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

“İnsanda, yeryüzünde tek akıl sahibi yaratık olarak aklın kullanımına yönelen doğal yetenekler, tam olarak bireyde değil ancak türde gelişebilir. Bir yaratıkta akıl o yaratığın, kendisindeki çeşitli güçleri kullanırken izlediği kuralları ve niyetleri doğal içgüdünün sınırlarının çok ötesine uzatmasını sağlayan bir yetenektir. Fakat aklın kendisi içgüdüsel işlemez çünkü onun bir bakış aşamasından diğerine adım adım ilerlemesi bir çaba, deneme ve öğrenim gerektirir. Buna göre doğal yeteneklerinin hepsini tam olarak nasıl kullanacağını öğrenmesi için her insanın çok uzun yaşaması gerekirdi ve eğer doğa insan ömrünü kısa tutmuşsa türümüze ektiği çekirdeklerin, onun özgün eğilimine uyacak ölçüde gelişebilmesine kadar uzun, belki de hesaplanamaz sayıda, aydınlanmasını bir sonrakine devreden kuşakların gelip geçmesi gerekecektir.”

“Yeteneklerin gelişmesini gerçekleştirmek için doğanın kullandığı araç toplumdaki antagonizmdir. Burada antagonizm ile, insanların toplum dışı toplumsallığını yani bir toplum olma eğilimlerini ama bu eğilimin de toplumu hep parçalamayı tehdit eden sürekli bir dirençle bağlantısını anlıyorum. İnsanda toplumlaşma eğilimi vardır çünkü toplumsal durumda kendisinin insan olduğunu, yani doğal yeteneklerini geliştirebileceğini daha çok hisseder. Ama onda birey olarak yaşamak, kendisini başkalarından ayrı tutmak için de güçlü bir eğilim vardır çünkü o kendisinde toplum dışı bir özellik, her şeyi kendi düşüncelerine göre yönlendirme isteği bulur… İnsanda bu toplum dışı nitelikler olmasaydı, o tam uyumlu, yetinen, karşılıklı sevgiye dayanan bir Arkadyalı çoban hayatı sürdürürdü. Ama o zaman bütün beceriler sonsuza dek çekirdek hâlinde gizli kalırdı ve güttükleri koyunlar kadar uysal olan insanlar, hayatlarını, sahibi oldukları hayvanların hayatından daha değerli kılamazlardı. Uğrunda yaratıldıkları amaç, akıl sahibi olmaları, doldurulmamış bir boşluk olarak kalırdı.”

Kaynak: I. Kant, “Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi”, s. 117-129.

1. Kant’ın metinde tartıştığı konu nedir? Tespitinizi metnin üstünde verilen noktalı kısımlara yazınız.

2. Filozof konuyla ilgili hangi fikirler ileri sürmektedir?

3. Bu konuya farklı bir açıdan bakılabilir mi?

4. Bu konu hakkında sizden bir fikir öne sürmeniz istenseydi fikriniz ne olurdu?

Filozof Olsaydım

“Olaylara farklı ve geniş bir perspektiften bakabilmek önemlidir.”

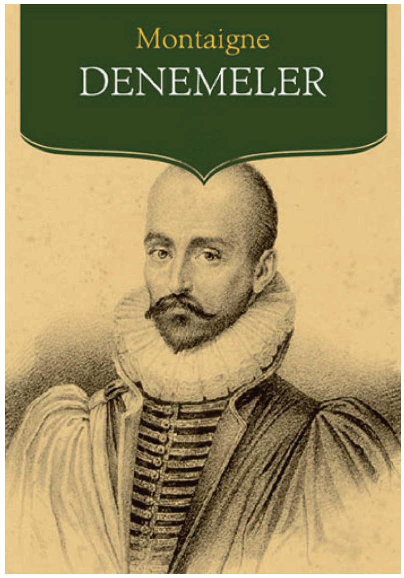
1. Yukarıda verilen konuyu açıklayan felsefi bir metin yazınız.

2. Yazdığınız metinleri sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Seçtiğiniz bazı metinler üzerinde değerlendirmelerde bulununuz.

FELSEFİ DENEME

Felsefe, kendimizi ve çevremizi anlama ihtiyacımızın en önemli araçlarından biridir. Belirli bir mantıksal örgüyle ve eleştirel düşünme zemininde kendini gösterir. Bu çerçevede felsefi denemelerin ayrı bir önemi vardır. Filozoflar bazı konularda düşüncelerini deneme tarzında ele almışlardır. Kant, Francis Bacon, Montaigne (Monteyn) ve John Locke bunlardan bazılarıdır. Felsefi deneme, herhangi bir konuda özel görüş ve düşüncelerin anlatıldığı yazılardır. Diğer bir deyişle öznel (subjektif) ve özgün yazılardır. Makalede olduğu gibi kanıtlara dayanan bilimsel açıklamalara yer verilmez. Yazar, kesin yargılardan ve iddialı sonuçlardan kaçınır. Daha çok içe dönük samimi bir şekilde düşündüklerini yazıya geçirir. Kendi iç dünyasını anlatırken dışındaki dünyaya göndermeler yapar. Felsefi bir denemede temel amaç okuyucuyu düşünmeye yöneltmektir. Felsefi bir metni kaleme alırken mantıksal bir tutarlılık içinde yazmak ve eleştirel düşünmek önemlidir.

Dur ve Düşün

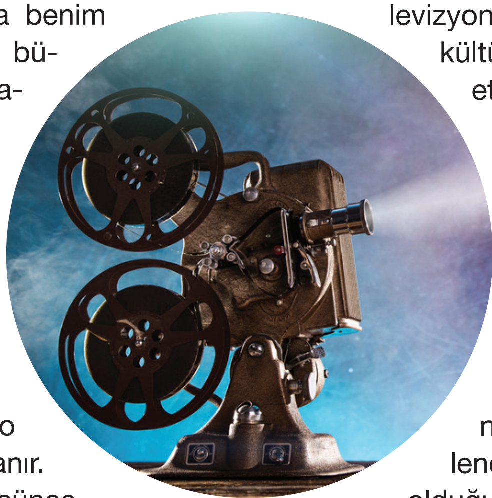
Felsefi bir konuda deneme yazmak bireye neler kazandırır?

Felsefi bir konuda deneme yazmak, bireylere felsefi sorunlar hakkında düşünme, anlama, yorumlayabilme yeteneği kazandırır. Ayrıca düşüncelerini temellendirebilmelerini, tutarlı düşünebilmelerini, konulara çok yönlü bakabilmelerini, felsefi kavramları kullanmak yoluyla hayatı anlamlandırmalarını sağlar.

Felsefi Deneme Örneği

Sanatın ne olduğuna dair her dönem farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu nedenle sanatın genel bir tanımını yapmak güçtür. Sanırım sanatın özgün bir yaratma olduğu fikrine herkes katılır. Sanat, hayatı, insanı ve evreni sorgulayan insanın algıladıklarını estetik biçimde sunabilmesidir, diyorum. Sanatın sadece biçimsel özelliklerine ağırlık vermek onun insanın iç dünyasıyla olan bağını koparır. Bu çerçevede sinemanın sanat olarak değerlendirilmesi için öncelikle sesin görüntüyle birleşmesi gerekmiştir. Sinema ilk aşamada teknik bir icat olarak ortaya çıkmış daha sonra çok yönlü bir anlatım aracı hâline gelmiştir. Işık, ses, dekor, oyunculuk, renk, kurgu, görüntü gibi özelliklerin etkili bir şekilde kullanılması ile birlikte sinema sanatsal anlamda da keşfedilmiştir.

Bana göre sinemanın sanat olarak değeri, hayatı dolaysız bir şekilde aktarabilmesinde saklıdır. Sinemanın bu özelliği gerçekliği değiştirebilmesine olanak sağlamıştır. Bütün mesele işte bu noktadadır. Sinema bir sanat mıdır? Yoksa kitleleri dönüştüren, kontrol eden bir araç mı? Sinema benim dünyamda bugüne kadar bütünüyle bir sanat değeri kazanamadı. Çoğu izlediğim filmin bu düşüncemde etkili olduğunu biliyorum. Özellikle Amerikan sineması, diğer deyişle mutlu sonların sineması. Bir sinema filmi izleyiciyi ne kadar düşünmeye ve sorgulamaya sevk ediyorsa o ölçüde sanat değeri kazanır. Bu anlamda sinema bir düşüncenin aktarım aracıdır. İnsanı zihnî olarak etkileyebilen güçlü bir araç. Sinemanın bu özelliğini bilen yapımcılar her zaman sanatsal kaygılarla üretmemişler. Sanatçı filmi üretirken mutlaka yaptığı eylemin nedeninin bilincindedir. Eğer sanatçı izleyiciyi zihnî olarak uyaran bir mesaj vermiyorsa filmi yalnızca zamanı boşa harcayan bir üretimdir. Diğer bir deyişle böyle bir sinema insanları uyutmak içindir. Bu anlamda çoğu filmler insanları uyuşturma ve uyutmanın aracıdır. Mevcut durumun sürdürülmesinde ve benimsetilmesinde sinema önemli bir telkin aracıdır. Amerikan sineması buna tipik bir örnektir. Amerikan sineması insanlara iyi yurttaş olmanın yollarını gösteren filmlerle doludur. Tarkovsky (Tarkovski) gibi sanatçıları bu konuda ayrı bir yere koymak gerekir diye düşünüyorum. Yaşadığı zamanın şahidi olan ve sorumluluğunu üstlenen kişiler özel değerlendirmelidir. Tarkovsky yaşadığı dünyayı değerlendirirken insanların kalıcı değerlerden koparıldığını söyler. Bunun yerine kitlesel kültürün insanları etkilediğini belirtir. Tarkovsky'nin kaygılarında haklı olduğunu her geçen gün daha iyi anlıyorum. Hızla değişen dünyamızda artan değer erozyonu bunun açık bir ispatıdır. Sinema ve televizyon yoluyla oluşturulan kitlesel kültür insanların kendilerini fark etmelerini ve bilinçli olmalarını engellemiştir. Böyle bir duruma sanatçı duyarsız kalamaz. Tarkovsky'ye göre sanatçı insanların kendilerini sorgulamalarına yardımcı olmalıdır. Tarkovsky'nin sanatçıya yüklediği sorumluluk sanatın eğitici işleviyle ilişkilendirilebilir. Yukarıda belirtmiş olduğum sinemanın düşündürücü olması vurgusu işte tam bu noktada yerini alıyor. Sanat insanı farklı bir dünyaya çağırır. Bu anlamda sanat uyanmak içindir. Sinema izlenen, kitap okunan bir nesnedir. İzlemek kolay fakat okumak daha zor bir eylemdir. Bu nedenle insanlar sinemayı tercih ederler; kütüphaneleri, kitapçıları değil. Kitaplar insanları düşünmeye ve hayal etmeye sevk eder. Sinema insanın hayal etme ve düşünme gücünü sınırlandırır. Tarihî bir şahsiyeti bir filmde izleyen kişi artık o imgenin etkisi altındadır. Kendi hayal gücünü sınırlandıran bir tesir onu sınırlandırmıştır. Oysaki insan umut ve hayal ettikçe kendini inşa edebilir. Ayrıca elinde mısır patlağı ve kola ile sinemaları dolduran insanların derdinin düşünmek olduğunu kim iddia edebilir ki? "O insanlar başlangıçta öyle değildi, sonradan biçimlendirildi." diyorsanız size hak veriyorum. Kitle kültürü işte böyle bir şeydir. İnsanı dışardan biçimlendiren ve tek tipleştiren bir güç.

Oysaki sanatın insanı eğiten dolaylı bir işlevinden her zaman söz edebiliriz. Fakat kitleleri manipüle etme ve yönlendirme acaba hangi sanat anlayışı ile açıklanabilir? Bu yüzden sinema nedir? Ne içindir? Hâlâ zihnimi kurcalamaktadır.

Kaynak: *www.ekkurgu.anadolu.edu.tr*

Filozof Olsaydım

Kendinize felsefi bir konu seçiniz.

Konular

Hayat, ölüm, insan hakları, savaş, barış, eğitim, ahlak, sanat, töre, bilim, siyaset, teknoloji, toplum, bilgi, varlık, değer vb.

1. Seçtiğiniz konu hakkında felsefi bir deneme yazınız.

2. Deneme yazarken deneme türünün özelliklerine dikkat ediniz.

- Dili doğru ve güzel kullanma
- Ele aldığı konuyu içtenlikle anlatma
- Düşündürücü, öğretici, inandırıcı ve ufuk açıcı olma gibi.

3. Yazdığınız denemeler aşağıdaki kritelere göre değerlendirilecektir.

Değerlendirme kriterleri

1. Seçilen konuyu çok yönlü ele alma

2. Özgün olma

3. Tutarlılık

4. Temellendirme

5. Felsefi kavramları doğru kullanabilme

6. Düşündürücü, öğretici, inandırıcı ve ufuk açıcı olma

Ders Dışı Etkinlik

1. Okulunuzda öğrencilerin okuma, anlama, yorumlayabilme, sistematik ve tutarlı düşünebilme yetilerini ölçmek ve geliştirmek amacıyla tüm öğrencilerin katılabileceği **"Felsefi Deneme Yazma Yarışması"** düzenleyiniz.

2. Yarışma sonunda komisyonun değerlendirmeleriyle dereceye giren katılımcı öğrencilerin ödüllendirilmesi konusunda okul yönetimiyle iş birliği yapınız.

3. Yarışma konusunu öğretmeninizle birlikte belirleyiniz.

4. Yarışma sonucunda dereceye giren denemeleri okul bünyesinde yapılan bir çalışma içerisinde bir dergide yayımlayabilirsiniz.

FELSEFİ PERSPEKTİFTEN YORUMLAMA

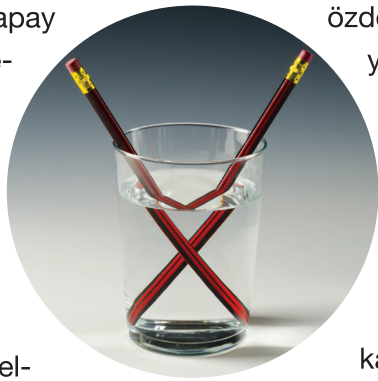
Felsefe, doğru kabul ettiğimiz fikirlerin temellerinin sorgulanmasıdır. Düşünme; karşılaştırma, soyutlama, birleştirme ve bağlantıları kavrama yetisidir. Felsefi düşünmenin en önemli özelliği eleştirel olmasıdır. Eleştirel düşünme analiz etme, değerlendirme ve düşünceyi geliştirme gibi amaçlar taşır. Bu düşünceyi Witgenstein'ın şu sözüyle özetleyebiliriz: "Felsefenin sonucu 'felsefi önermeler' değil, önermelerin açık kılınmasıdır." Bu çerçevede düşünürsek, bir metni felsefi açıdan okurken temel amaç metnin açık kılınması olmalıdır.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuduktan sonra verilen soruları cevaplayınız.

İmajlar Çağı ve Değişen Algılar

Batı uygarlığının ayırt edici niteliklerinden biri görüntü üzerine kurulmuş olmasıdır. Görüntüyü imaja dönüştüren ve sabitleyen bu anlayışta gerçeklik tamamen değişmiştir. Jean Baudrillard'ın (Jon Budriayr) simule etmek adını verdiği, bu yeni durum, hakikatin ölümünü de ifade etmektedir. Bu noktada ele almak istediğimiz, görüntünün gerçeğin yerini aldığı ve kadraja alınan imajların yapay gerçeklik olarak yeniden üretildiği bu çağın tarihsel ve kültürel temellerini araştırmaktır.

Batı uygarlığı büyük ölçüde Yunan ve Roma felsefesinin/düşüncesinin bir devamı sayılabilir. Yunan felsefesinde gerçek, görünen şeydir. Yunanlılar görünmeyen varlığa inanmazlar. Onların teolojik tasavvurunda Tanrı Zeus, onun doğduğu Girit'teki mağara, yaşamış olduğu Olimpos Dağı, karısı Hera (Hera), çocukları Athena (Atena), Apollon (Apollon) somut, canlı varlıklardır. Tanrılar da insanlar gibidir. Sever, öfkelenir, kıskanır, cezalandırır, merhamet eder. Tanrılarını görselleştiren Yunan teolojisi, mabetleri, agoraları, kapitollerini bu tanrıların resim ve heykelleriyle doldurmuştur. Ksenofanes, Yunanlıların tanrı tasavvurunu eleştirmiş, "aslanların ve atların elleri olsa ve onlara kendi tanrılarını çizin denilse, onların da kendi tanrılarını aslan ve at biçiminde çizeceklerini" söylemiştir.

Yunan Tanrı inancı, Roma'ya da etki etmiştir. Roma'nın 4. yüzyılda Hristiyanlığı kabul etmesiyle, tek tanrılı bir dinle Avrupa kültürü temas etmiştir. Romalılar özde farklı bir varlık ve bilgi anlayışına sahip olan Hristiyanlığı dönüştürmüştür. Bunun en açık örneği kiliselerin ikon, heykel, resimlerle süslenmesidir. Pagan inançların yansıması gibi gözüken bu âdetler zamanla yaygınlık kazanmıştır. Hristiyanlar, kilise içinde görebilip dokunabildikleri bir tanrı algısı oluşturmuşlardır. Bu durum etkilerini Rönesans sonrası gelişen modern dönemde de göstermiştir.

Modern dönemin Batı'nın pagan döneminden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Modern dönemde, insanın varlığı yeniden ele alınmıştır. Hümanizma ile bütün alanlarda insan merkezlilik baş göstermiştir. İnsan aklı, duyguları, acıları, yalnızlığı edebiyat, felsefe ve bilimin konusu

olmuştur. Merkezde canlı bir varlık olan hisseden, düşünen, acıkan, arzulayan, tüketen bir insan anlayışı vardır. Hakikatin ölçüsü insanın kendisidir. Böylece aşkın hakikatin yerini insan zihin yapısına bağlı yeni bir gerçeklik kurgusu almıştır. Bu yeni insan anlayışına aynı zamanda insan bedeninin teşhir edilmesi ve metalaştırılması eşlik etmiştir. Modern dönemde insanın gerçekliği dış dünya üzerinden ele alması seküler (dünyevi) bir yaşam biçimine de kapı açmıştır. Tek gerçekliğin bu dünya olduğu düşüncesi insanın kendine, doğaya ve hayata bakışını değiştirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan reklam ve pazarlama düşünceleri insanı ve onun gerçekliğini de imaja dönüştürerek tükettirmiştir. Bugün için imaj her şeydir. İnsanın ne olduğundan çok, nasıl göründüğü önemlidir. Televizyon, sinema, tiyatro, gazete, dergi, Genel Ağ büyük ölçüde görsellik üzerine kurgulanmıştır. "İnsan gördüğüne inanır." algısından yola çıkılarak insanlara gösterilen imajlar, artık insanların kendi gerçekliğine dönüşmüştür. Hayal etmek yerine gören ve gördüğü şey üzerinden kendi zihin dünyasını kodlayan modern toplum, peygamberlerini bile görselleştirmiş ve bu görsellik üzerinde onu da kadraja almıştır. Artık hayal edilen, hayal edildikçe zenginleşen imgelerin yerini bir yönetmenin bize öyle gösterdiği görüntüler almıştır.

Gerçeklerin yerini görüntülerin alması insanı nasıl etkilemektedir?

İnsan sürekli biçimde kurgulanmış imajlarla karşılaşırsa olumsuz etkilerle karşılaşacaktır. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre sanal bir dünyada uzun süre vakit harcayan bir bireyin hayal gücü sınırlanmaktadır. Aynı zamanda gerçeklik algısı değişmektedir. Bu durumda bireyin zihninde var olan gerçekliğin yerini sanal gerçeklik almaktadır.

Bugün küresel ölçekte özü görsellik ve imaj olan geniş bir sahada büyük bir endüstri meydana getirilmiştir. Lcd, plazma televizyonlar, sanal gözlükler, 3 boyutlu, yüksek çözünürlüklü ekranlar vb. Bütün bunların amacı sahte olanla gerçek olan arasındaki mesafenin kapanması, insanın gördüğünün gerçekliğinden kuşku duymamasıdır. Medya üzerinden bunu ele aldığımızda medya gerçeği belirli bir bakış açısından, belirli görsel imge ve videolarla birlikte sunmaktadır. Kameranın gösterdiğini gerçek olarak gören izleyici, gösterilenin sahteliği veya çarpıtılmasından çok az kuşku duymaktadır. Bugün sahip olunan teknoloji, ekrana hiç orada olmayan insanları ekleyebilmekte, onları konuşturmakta ve gerçeği çarpıtmaktadır. Bu açından görselliğin inandırıcılığının yerini görselin aldatıcılığı almıştır. Bu görsellik algısı insanların yaşam biçimleri, alışkanlıkları, tüketim biçimleri hatta yaşamlarının amaçları konusunda da büyük bir etki yapmıştır. Artık insanların en önemli amaçlarının başında iyi görünmek vardır. Çünkü "imaj her şeydir". Bu tüketilen bir meta üzerinden olabileceği gibi (söz gelimi bir telefon markası), kılık kıyafet, saç şekli, sakal, bıyık, tarz açısından da olabilir. Zayıf olmak, fit görünmek, kendine özgü bir tarz meydana getirmek bugün insanlar için çok önemlidir.

Bütün bu düzenin, bu gerçekliğin, bu yeni yaşam biçimi ve algısının gerçeği ortadan kaldırmak ve onun yerine gerçeğimsi, sahte yapılarla insanı kendi hakikatinden uzaklaştırma amacına matuf olduğu ortadadır. Fakat maalesef, toplumun bütün kesimleri bu

imaj çağından nasibini almıştır. Giyimi hayatının en önemli amacı olarak gören, sahip olduğu dünya metası ile insanları ölçen/değerlendiren, son model arabası ile insanlar üzerinde bir güç vehmetmeye çalışan insanlar bu cilalı imaj devrinin kurbanlarıdırlar.

Sahte gerçeklikler, imajlar üzerine kurulan bu anlayışa karşı nasıl direnç gösterebiliriz?

Şehrin her tarafına yayılan reklam panolarının, ilanların, reklamların, televizyonların insanları kör etmesine izin vermemek için insanın insanla ve doğayla olan bağını güçlendirmek gerekmektedir. Bireyler ve kurumlar, kültürel değerleri bu görselliğin malzemesi hâline getirmekten kaçınmalıdır. Hayal etme, üretme, düşünme, tasarlama gibi insanın en önemli temel niteliklerini yeniden canlandırmak için hayatımızda kitaplara yer açmalıdır. Televizyon ve sinema kitabı tüketmektedir. Her kitap insan için zengin bir hayal deneyimidir. Bu nedenle insanları televizyondan, sosyal medya ve Genel Ağ'ın sahte gerçekliğinden uzak tutmak; iyi kitaplarla tanıştırmak yaşadığımız sorunu bir ölçüde de olsa dizginlememizi sağlayabilir.

(Bu kitap için hazırlanmıştır.)

1. Menin konusu nedir?

2. Yazarın savunduğu argüman nedir?

3. Metinde söz edilen konunun varlık ve bilgi felsefesiyle ilişkisi nedir? Açıklayınız.

4. İnsanın metalaşması ne demektir? Açıklayınız.

5. Değerlerin tüketilmesi ifadesinden ne anlıyorsunuz?

6. Metinde günümüz dünyasına hangi eleştiriler getirilmektedir? Değerlendiriniz. Tespitlerinizi aşağıdaki noktalı yerlere not ediniz.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Metin analizi ifadesinden ne anlıyorsunuz?

2. Felsefi metinlerde kullanılan akıl yürütme biçimleri nelerdir?

3. Felsefi denemelerin özellikleri nelerdir?

4. Felsefi bakış nedir, bir örnekle açıklayınız.

5. Çok yönlü düşünebilmek niçin önemlidir?

B. Aşağıdaki soruların Doğru mu, Yanlış mı olduğunu belirleyiniz. Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Felsefi bir problemi tartışan metinlere "felsefi metin" adı verilir. ( )

2. Her çağda ve toplumda entelektüel gelişim yeni fikir ve düşüncelerle sağlanabilmiştir. ( )

3. Felsefi metinlerde temellendirme ve tutarlılıktan çok nesnellik ön plandadır. ( )

4. Felsefi bir denemede temel amaç okuyucuyu belli bir açıdan görmeye zorlamaktır. ( )

5. Felsefi bir konuda deneme yazmak, bireylere felsefi yorumlayabilme yeteneği kazandırır. ( )

6. Bir metni felsefi açıdan okurken yazarın felsefi görüşlerine odaklanmamak gerekir. ( )

7. Farklı açılardan görmek belirli bir ideolojiye bağlı düşünmekle mümkündür. ( )

8. Felsefi bir metinde iç tutarlılık ve temellendirme önemlidir. ( )

9. Felsefi denemeler, belli bir düşünceyi ispatlama amacı taşıyan metinlerdir. ( )

10. Çok yönlü düşünmek bir konuyu veya sorunu tüm yönleriyle görmeye çalışmaktır. ( )

C. Aşağıdaki kavramları bırakılan boşluklara doğru biçimde yerleştiriniz.

deneme • parça bütün • eleştirel • okumak • felsefi • gelişme

çok yönlü • temellendirme • yorumlama • analiz

1. Felsefi metinler .... ilişkisi içerisinde okunmalıdır.

2. Felsefi deneme .... ve yazmak bireye felsefi konularda düşünme yeteneği kazandırır.

3. Felsefi perspektiften bakabilmenin en önemli özelliği .... düşünebilmektir.

4. …………………. metinler, filozofun düşünsel sistemini yansıtır.

5. Herkesin aynı biçimde düşündüğü yerde ………………………….. mümkün değildir.

6. ……………………….. herhangi bir konuda özel görüş ve düşüncelerin anlatıldığı yazılardır.

7. Farklı bakabilmek aynı zamanda ……………………………… düşünebilmek demektir.

8. Elde edilen fikirlerin belirli bir bakış açısıyla anlamlandırılmasına ……....……………denir.

9. …………………….. bir düşünceyi veya görüşü gerekçe ve dayanak göstererek ispatlama amacını taşır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Felsefe, doğru kabul ettiğimiz fikirlerin temellerinin sorgulanmasıdır. Felsefi sorgulamanın en önemli özelliklerinden biri derin düşünmeye dayalı olmasıdır. Derin düşünme, kavramlara ve argümanlara dayalı gerçekleşir. Analiz, sentez ve yorumlama gibi zihinsel süreçleri barındırır. Bu nedenle felsefi metinler etkin biçimde okunmalıdır. Wittgenstein, "Felsefenin sonucu 'felsefi önermeler' değil, önermelerin açık kılınmasıdır." diyerek bu amacı dile getirmiştir.

Bu parçaya göre felsefi bir metni okurken temel amaç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Metnin temasını bumaya çalışmak

B) Metne yönelik sorular sormak

C) Metni farklı açılardan eleştirmek

D) Metnin açık kılınmasını sağlamak

E) Metinde geçen kavramları açıklamak

2. Felsefi metinler, felsefi sorunları konu edinen metinlerdir. Felsefi bir metnin ele aldığı konu kolay anlaşılabilecek bir sorun olmayabilir. Bu durumda metni sorun odaklı bir yaklaşımla okumak gerekir. Öncelikle metnin başlığına ve temel kavramlarına odaklanmak gerekir. Metnin başlığı metnin içeriği ile ilgili genel bir bilgi verir. Sonra bu metnin etik, siyaset, estetik, bilginin kaynağı, insan doğası gibi bir konu üzerine olduğunu anlayabiliriz. Sonra yazarın metinde bu sorunu hangi argümanlara dayandırdığını göstermemiz gerekir. Bu süreçte parça ve bütün ilişkisini gözden kaçırmamak gerekir.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi felsefi bir metni okurken dikkat edilmesi gereken bir unsur <u>değildir</u>?

A) Metni bütün olarak değerlendirmek gerekir.

B) Metnin baş ve son kısımları okunarak yorumlanmalıdır.

C) Kavramların kullanılış biçimlerine dikkat edilmelidir.

D) İlk önce metnin teması tespit edilmelidir.

E) Metin, eleştirel bir bakış açısıyla okunmalıdır.

3. Felsefi deneme felsefi bir konu veya sorun hakkında yazılan serbest yazılardır. Bu yazılarda varlık, bilgi, etik, estetik, doğa, insan, bilim, tarih, din, siyaset gibi bir konu üzerine düşünceler özgün ve planlı biçimde ortaya konur. Filozof görüşlerini sade bir dille anlatır. Felsefi denemelerde, kesin yargılarda bulunmaktan kaçınılır. Yazılarda iç tutarlılık önemlidir.

Aşağıdakilerden hangisi bir felsefi denemede olması gereken niteliklerden biri <u>değildir</u>?

A) Her paragraf yazının bütünüyle uyum içinde olmalıdır.

B) Ele aldığı konuyu farklı bir açıdan görme imkânı sağlamalıdır.

C) Temellendirme yaparken argümanlar kullanılabilir.

D) Sistematik anlamda iyi planlanmış olmalıdır.

E) Fikri anlamda genel geçer sonuçlar ortaya koymalıdır.

4. Bacon'dan beri tüm iyi zihinler, yalnızca gözlemlenmiş olgulara dayanan bilgilerin gerçek bilgi olduğunu tekrarlarlar. Bu temel özdeyiş, zihnimizin olgun durumuna gerektiği gibi uygulanırsa kesinlikle tartışma götürmezdir.

Auguste Comte bu metinde aşağıdakilerden hangisini kastetmiştir?

A) Felsefenin temel amacı olguları gözlemlemektir.

B) Felsefe insan zihninin yapısını incelemelidir.

C) Felsefe insan eylemlerinin açıklamasını yapmalıdır.

D) Felsefe metafiziği yeniden gündeme getirmelidir.

E) Felsefe insanın hayata bakışını değiştirmiştir.

5. "Geçmiş hayatım için eğitimli insanlar da dâhil çoğunun yaptığı gibi ağlayıp sızlamam, ayrıca yaşadığım için pişman da olmam, çünkü kıymetsiz bir hayat sürmediğimden eminim. Bu hayattan ayrılırken bir handan ayrılmış gibi olacağım, meskenimden ayrılmış gibi değil. Çünkü doğanın bize verdiği vücutlar konaklamak içindir, yerleşmek için değil. Bu ayaktakımından ve kirli yığından kurtulup ruhlar topluluğuna ve alemine gittiğim gün ne muhteşem bir gün olacak!" *(Erasmus)*

Aşağıdakilerden hangisi paragraftan çıkarılabilecek bir sonuç değildir?

A) İnsan, hayatını amacına uygun yaşamalıdır.

B) Bu dünya ebedî bir yurt değil sadece bir konaktır.

C) İnsan bu dünyadan ayrılarak sonsuz bir dünyaya gidecektir.

D) Yaşamdan pişman olmamak için iyi bir yaşam sürülmelidir.

E) İnsan için ölüm acı verici bir deneyimdir.

6. Şimdi gelin... Milletlerin tuttuğu yolu tartışalım: Çeşitli ve farklı geleneklerine ve tam bir uyum içinde gelişmelerine rağmen, Mısırlıların kendilerinden önceki dünyada geçtiğini söylediği birbirini takip eden üç çağı yaşar tüm milletler: Tanrılar çağı, kahramanlar çağı ve insanlar çağı. Çünkü milletlerin doğaları üç ayrı türde olsa da tüm milletler bu bölümlemeye uygun olarak kesintisiz bir sebepler ve sonuçlar düzenini takip eder. Bu üç tür doğadan üç tür gelenek oluşur, bu gelenekler sayesinde üç ayrı doğal kanun türü gözlemlenir; bu kanunların sonucunda da üç tür devlet veya milletler topluluğu ortaya çıkar.

G. B. Vico'ya göre milletlerin gelişim süreci ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

A) Her milletin kendine özgü bir tarihsel süreci vardır.

B) Bütün milletleri aynı kategoride incelemek mümkün değildir.

C) Milletlerin tarihsel süreci ortak bir sınıflamaya tabi tutulabilir.

D) Tanrılar çağı her millette ortaya çıkmamıştır.

E) Mısırlılar çok daha önce bu süreci yaşamıştır.

7. İlk sırada tüm insan soyunun genel bir eğilimi vardır; ancak ölünce biten, güç üstüne güç elde etmek için duyulan sürekli ve huzursuz arzu. Bunun sebebi her zaman bir adamın zaten elinde olandan daha fazla keyif elde etme isteği veya ortalama bir güçle tatmin olamaması değil; iyi yaşamayı, mevcut olandan daha fazla güç ve vasıta olmadan garantileyememesidir. (...)

T. Hobbes'a göre politik istikrarsızlığın temelinde yatan neden aşağıdakilerden hangisi değildir?

A) İnsanın daha iyi yaşamak istemesi

B) İyi yaşamın garanti altına alınmaya çalışılması

C) İnsanın doğuştan güç elde etme arzusu

D) İyi ve erdemli olana kavuşmanın istenilmesi

E) Sahip olunanla yetinmek istenilmemesi

D. Aşağıdaki metni okuduktan sonra altta verilen soruları cevaplayınız.

"Xenophanes, Elea Mektebinin önderi ve habercisi idi. Mektep asıl Parmenides'le başlar: "Akla gelebilen ilk düşünce yolunun neler olduğunu söyleyeceğim." diyor. Birincisi der ki varlık vardır ve olmaması mümkün değildir. Bu kesinlik yoludur, zira hakikatle birlikte gider. Öteki der ki varlık yoktur ve ister istemez yokluk vardır. Bu yol dar bir geçittir ki orada hiçbir şey öğrenilemez. Zira yokluk zihinle kavranamaz çünkü düşüncemizin dışındadır, sözle de ifade edilemez. Düşünmek ve var olmak aynı şeydir. Bütün gerekliliği ile söylemeli ve düşünmelidir ki varlık vardır çünkü o varlıktır. Yokluğa gelince o hiçbir şey değildir. Mahkûm ettiğim bu yolu zihninden uzaklaştır. Bize tutulacak tek yol kalır: O da varlığın var olduğudur… Varlığın var olmadığı ne söylenebilir ne düşünülebilir…"

Kaynak: *Hilmi Ziya Ülken, Felsefeye Giriş, s.58.*

1. Metinde tartışılan konu nedir?

2. Metinde söz edilen konuyu felsefi açıdan nasıl değerlendirirsiniz? Tespitlerinizi aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

B. Doğru Yanlış Sorularının Cevapları

1. D	2. Y	3. D	4. D	5. Y
6. D	7. D	8. Y	9. D	10. Y

C. Boşluk Doldurma Sorularının Cevapları

1. refleksif	2. Pythagoras	3. rasyonel	4. yığılımlı	5. mitolojik
6. eleştirel	7. hikmet	8. evrensel	9. Thales	10. tutarlı

Ç. Çoktan Seçmeli Soruların Cevapları

1. E	2. D	3. C	4. D	5. C
6. D	7.D			

2. ÜNİTE

B. Doğru Yanlış Sorularının Cevapları

1. D	2. Y	3. Y	4. D	5. D
6. Y	7. D	8. Y	9. Y	10. D

C. Boşluk Doldurma Sorularının Cevapları

1. tümevarım	2. kavramlar	3. dil	4. görüş	5. argüman
6. tutarlılık	7. nesne	8. gerçeklik	9. düşünme	10. felsefi soru

Ç. Çoktan Seçmeli Soruların Cevapları

1. C	2. A	3. C	4. E	5. A
6. D	7. E			

3. ÜNİTE

B. Doğru Yanlış Sorularının Cevapları

1. D	2. D	3. Y	4. D	5. Y
6. Y	7. D	8. D	9. Y	10. Y

C. Boşluk Doldurma Sorularının Cevapları

1. reel varlık	2. ideal varlık	3. Septisizm	4. doğruluk	5. nesnel
6. bilinçli	7. teoloji	8. ütopya	9. Egemenlik	10. taklit

Ç. Çoktan Seçmeli Soruların Cevapları

1. B	2. C	3. D	4. E	5. A
6. D	7. C	8. E	9. A	10. B
11. D				

4. ÜNİTE

B. Doğru Yanlış Sorularının Cevapları

1. D	2. D	3. Y	4. Y	5. D
6. Y	7. Y	8. D	9. Y	10. D

C. Boşluk doldurma sorularının cevapları

1. parça bütün	2. okumak	3. eleştirel	4. felsefi	5. gelişme
6. deneme	7. çok yönlü	8. yorumlama	9. temellendirme	

Ç. Çoktan Seçmeli Soruların Cevapları

1. D	2. B	3. E	4. A	5. E
6. C	7. D			

A

Agnostisizm (bilinemezcilik): Tanrı'nın var olup olmadığının bilinemeyeceğini savunan görüştür. Bu görüşe göre Tanrı'nın var olup olmadığını ispatlayacak elimizde kesin bir kanıt yoktur. Sofistlerden Protagoras, Kant bir agnostiktir.

Ateizm (tanrıtanımazlık): Teizm'in zıddıdır. Ateizm evreni yaratan bir Tanrı anlayışını reddeder.

B

Bürokrasi: Devletin kamu hizmetlerini yürütmekle görevli, görevleri yasa ile belirlenmiş, uzmanlaşmış memur kadrosudur.

D

Deizm (yaratancılık): Deizm Tanrı'nın evreni kendi yasalarına göre işleyen bir düzen olarak yarattığını savunur. Ancak yaratan ve düzeni kuran Tanrı'nın evreni kendi başına bıraktığını kabul eder. Bu yüzden deizm dinsel dogma ve ilkelerin varlığını kabul etmez. Deizm'e göre Tanrı'nın vahiy, mucize gibi kanıtlara gereksinimi yoktur.

Determinizm (gerekircilik): İnsanın bütün eylemlerini kendi dışındaki koşulların belirlediğini ve bu yüzden insanın özgür olmadığını savunan ahlak görüşüdür.

Distopya: Korku ütopyalarıdır. Geleceğe yönelik korkuları yansıtır. Örneğin G. Orwell'ın 1984 isimli romanı ve A. Huxley'in "Cesur Yeni Dünya" romanı gibi.

Doğruluk: Bir önermenin nesnesiyle uyuşması durumudur.

Düalizm (İkicilik): İki ayrı tözü var kabul eden görüş. Descartes'a göre varlık madde ve ruh olmak üzere iki cevherden oluşur. Ruhun işlevi düşünmek, maddenin işlevi uzayda yer kaplamaktır. Evrendeki nesne dünyasındaki varlıklar salt madde, Tanrı ise salt ruhtur. İnsanda madde ve ruh bir aradadır.

E

Egoizm (bencillik): İnsan eylemlerinin kökeninde "ben sevgisi" vardır. Ahlak ise insanın kendini koruma güdüsünün dışa vurulmasından başka bir şey değildir. Bu görüşü savunan T. Hobbes'a göre insanda hayvanlarda olduğu gibi "kendini sevme" ve "kendini koruma" içgüdüleri vardır. Dolayısı ile insan doğası gereği "bencil"dir. Bencil olan insan her şeyden önce kendi "çıkar"ını düşüneceğinden evrensel bir ahlak yasası yoktur.

Egzistansiyalizm (varoluşçuluk): "Var oluş özden önce gelir." düşüncesi ile tanınmıştır. Bu akıma göre insan dışında her varlık önceden belirlenmiş bir özle dünyaya gelirler. İnsan söz konusu olduğunda onun önceden belirlenmiş bir kaderi yoktur. İnsan seçerek kendi kaderini yaratır.

Empirizm (deneycilik): Doğru bilgiye duyu verileri ve deneyle ulaşılabileceğini savunan akımdır. İnsan aklında doğuştan bilgi olmadığını ve bilgiye dış dünyadan gelen deney verileri ile ulaşılabileceğini ileri sürer. Bilginin kaynağı deneydir.

Entüisyonizm (sezgicilik): Kesin ve değişmez bilgilere sezgi aracılığı ile ulaşılabileceğini savunan akım entüisyonizmdir. Bilim ve zekâ olgusal dünyada iş görür fakat ahlak, inanç ve metafizik alanda zekâ eksik kalır. Onu tamamlayacak sezgiye ihtiyaç vardır.

Estetik: Doğada, sanatta, toplumda yani bütün alanlarda güzelliği konu edinen felsefe dalıdır. Kurucusu Alman Baumgarten'dır.

F

Fatalizm (kadercilik): İnsanın kaderin elinde bir oyuncak olduğunu ve kendi iradesi olmadığını savunan görüştür.

Felsefe: Bilgelik sevgisi anlamına gelir. İlk defa Pythgoras tarafından kullanılmıştır.

Fenomenoloji (öz-görüngübilim): Fenomenoloji pozitivizmin duyusal verileri yani olguları ön plana çıkaran anlayışına karşı "genel objeler"in ruhsal (tinsel) olarak kavranabileceği anlayışını ortaya koyar. Görünenler (fenomenler) içinde bulunan "öz" doğru bilgidir ve bu "öz" ancak bilinçle kavranır.

G

Gerçeklik: Var olanlara ait bir niteliktir. Varlıkların nesnel dünyada var olup olmadığını belirtir.

H

Hedonizm (hazcılık): Temel düşünceleri "Hazza yaklaş, acıdan uzaklaş."tır. İnsan kendisine haz veren şeyleri yapar, acı veren şeylerden uzak durur. Bu yüzden maksimum düzeyde haz ve en az düzeyde acıyı sağlayan eylemlere odaklanmalıyız.

İ

İdealizm (fikircilik): Realizm içindeki tartışma zaman içerisinde iki ayrı felsefi görüşe dönüşmüştür. İdealizme göre duyularla algıladığımız varlıklar gerçek değildir. Sürekli değişen gerçek olamaz. Asıl var olan hiç değişmeyen, hep aynı kalan zihinsel varlıklardır. Dış dünya sadece bir yanılsama, bir gölgedir.

İndeterminizm: İnsanın bütün eylemlerinde özgür olduğunu, kendi eylemlerini özgürce seçtiğini savunur.

K

Karizma: Kişisel özelliklerden doğam etkileyicilik anlamına gelir. Max Weber'in egemenliğin kaynağı olarak kullandığı bir kavramdır. Karizmatik lider, kendinde var olduğuna inanılan olağanüstü güce dayanır.

Kritisizm (eleştiricilik): Kritisizm, bilginin deneyle başladığını ve aklın anlama yetisinin apriori (önsel) formları ile bilgiyi oluşturduğunu savunur. Bilgi akılla deneyin ortak ürünüdür.

L

Laiklik: Devletin vatandaşlarının inançlarına müdahale etmemesi ve bütün yurttaşların inançlarını özgürce yaşamasını temin etmesidir. Hukukun kaynağı olarak da belirli bir dini model almamasıdır.

Liberteryanizm (özgürlükçülük): İnsanın doğuştan özgür olduğunu ve özgürce seçimler yaparak kendi kaderini meydana getirdiğini savunur.

M

Materyalizm (maddecilik): Asıl gerçek olan duyumsadığımız varlıklardır. “Şu masa”, “şu insan”dır. Onun dışında ayrı bir gerçeklik yoktur. Metafizik varlıklar ancak bir yanılsamadır.

Meşruiyet: İktidarın yasallığını dayandırdığı nedendir. Meşru bir iktidar gücünü hukuktan alır.

Mitoloji (efsane): Toplumların evrenin var oluşu, kökeni ile ilgili üretmiş oldukları irrasyonel düşünceler, efsanelerin bütünü.

Monoteizm (tektanrıcılık): Tek bir Tanrı’nın evreni yarattığı inancıdır.

N

Neo-pozitivizm (analitik felsefe): Analitik felsefe felsefeye bilimlerin dilini analiz etmek işlevi yükler. Böylece felsefe düşünsel bir etkinlik alanı olmaktan çıkarılır, yalnızca dil analizleri yapan bir alan hâline getirilir. Felsefe bilimlerin dilini çözümleyecek onların kavram yapılarını araştıracaktır. Bunu yaparken de sembolik mantığı kullanacaktır.

Nihilizm (hiççilik): Nihilizm, varlığın var olduğunu reddeden görüştür. Varlık, ahlak, değer ve siyasetle ilgili bir karşı çıkıştır. Nihilist ne kesin bilgiye ne ahlaka ne de Tanrı’ya inanır.

O

Otadeterminizm: İnsanın kısmen özgür, kısmen ise kendi elinde olmayan koşulların etkisi altında olduğunu savunur.

Ö

Ödev ahlakı: Kant’ın ahlak anlayışıdır. Ona göre insanlar eylemde bulunurken şu yasayı izlemelidir. “Öyle davran ki davranışının temelinde yatan ilke bütün insanlar için geçerli olsun.” Yani özetle sana yapılmasını istediğini sende başkasına yap, sana yapılmasını istemediğini sende başkasına yapma. Ayrıca bu davranışları yaparken hiçbir çıkar gözetme. Sadece yasaya uygun olarak “iyi niyetle” yap.

Önerme: Doğru veya yanlış bir yargı bildiren cümlelere önerme denir.

P

Panenteizm (bütün tanrıcılık): Tanrı ve evren birdir. Fakat burada Tanrı evrenden bağımsız bir varlığa sahiptir. Tasavvuftaki vahdetivücut görüşü buna örnek verilebilir.

Panteizm (tüm tanrıcılık): Panteizm Tanrı ve evreni bir gören, özdeş gören anlayıştır. Bu görüş Tanrı'yı doğanın dışında düşünmez. Doğa ve Tanrı birdir. Doğanın dışında ayrı bir Tanrı yoktur. Hint, Budist öğretilerinde ve Spinoza'da görülür.

Politeizm (çoktanrıcılık): Birden fazla Tanrı'nın var olduğunu kabul eden görüştür. Yunan, Roma dinleri örnek verilebilir.

Pozitivizm (olguculuk) : Pozitivizm 19. yüzyıla damgasını vuran doğa bilimlerinden etkilenerek doğmuştur. Pozitivizm ancak deneye dayanan olgusal dünyanın bilinebileceğini ve bu bilgiye de bilim aracılığı ile ulaşılabileceğini savunur.

Pragmatizm (faydacılık): Pragmatizm, bilginin doğruluğu ile ilgilenmek yerine onun sağladığı fayda ve çözüm üretme gücüne bakar. Eğer bir bilgi işe yarıyorsa, bir sorunu çözüyorsa doğru, değilse yanlıştır. Pragmatizm, sonuç odaklı bir düşüncedir.

R

Rasyonalizm (akılcılık): Rasyonalizme göre zorunlu, kesin ve genel geçer bilgilere ancak akılla ulaşılır. O hâlde doğru bilginin kaynağı akıldır. Duyu organlarının verileri geçici ve doğruluğu kesin olmayan bilgilerdir ve bu verilere güvenilemez. Felsefe evreni ve insanı kavrarken aklı kullanarak doğru bilgilere ulaşabilir.

Realizm (gerçekçilik): Realizm varlığın insan bilincinin dışında insan bilincinden bağımsız olarak var olduğunu savunur. Realizm içerisinde asıl var olanın ne olduğu konusunda bir tartışma yaşanmıştır.

Retorik: Güzel söz söyleme ve hitabet sanatıdır. Söz sanatlarını inceleyen bilgi dalına da retorik adı veriler.

S

Septisizm (şüphecilik): Septisizme göre herhangi bir konuda kesin bir bilgiye ulaşma olanağı yoktur. Her iddia ve ona karşı çıkan düşünce aynı ölçüde doğru olabilir. Bu yüzden kesin yargılardan kaçınmalıdır.

Sivil Toplum: Resmi devlet kurumları dışında belirli görevleri yerine getirmek, yardımlaşma, mesleki dayanışma, iş birliği amacıyla kurulmuş hükûmet dışı organizasyonlardır.

Sofizm: Sofistler felsefe tarihinde ilk şüphecilerdir. Herkes için geçerli bir bilginin olanaksızlığını savunurlar. İnsanı doğru bilginin ölçüsü kabul ederler. Doğruluğun rölatif (göreceli) olduğunu savunurlar.

Stoacılık: Dünya bir amaca göre düzenlenmiş sistemdir. Varlıklarda bu sistemde ahenkli bir bütündür. Bu bütünün bir parçası olan insan bütünün amacına uygun davranmalıdır. İnsanın amacı mutluluk ve erdemdir. Erdem doğaya uygun yaşamaktır. Hepsi insan iradesinin Tanrı iradesine uygun düşmesinden ileri gelir. İnsan kendini dünyanın gidişinden ayıramayacağına göre yapılacak iş dünyanın gidişini olduğu gibi benimsemektir. Bu nedenle insan gereksiz sıkıntı ve tasalardan uzaklaşmalıdır.

T

Teizm (tanrıcılık): Evreni ve insanı yaratan öncesiz ve sonsuz bir Tanrı'nın varlığını, Tanrı'nın aynı zamanda dünya ile sürekli ilişki içinde olduğunu kabul eden görüş teizmdir. Teizme göre Tanrı dünya ile ilişkisini dinler aracılığı ile kurar.

Temellendirme: Bir iddianın gerekçe ve dayanaklarının gösterilmesidir.

Tutarlılık: Bir düşüncenin kendi içinde çelişki taşımamasıdır.

Tümdengelim: Genel doğru ve yasalardan tek tek olaylara ulaşmayı amaçlayan bir yöntemdir.

Tümevarım: Tek tek olaylardan genel kavramlara ve yasalara ulaşmayı amaçlayan düşünme yöntemidir.

Ü

Ütopya: Bir yerde olmayan anlamına gelir. Filozofların geleceğe dönük ideal devlet düzeni tasarımlarıdır. Örneğin F. Bacon'ın "Atlantis"i, Platon'un "Devlet"i, T. Moore'un "Utopia"sı vb.

Y

Yeni ontoloji: Varlık sorununu 20. yüzyılda yeniden ele alan felsefi düşüncedir. Hartmann, varlığı en son şey olarak ele alır. Reel ve ideal varlık diye iki ayrı formda inceler.

KAYNAKÇA

Ajdukiewicz, K. (1989). **Felsefeye Giriş: Temel Kavramlar ve Kuramlar,** çev. Ahmet Cevizci, Ankara: Gündoğan Yayınları.

Alatlı, A. (2104). **Batıya Yön Veren Metinler,** İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Aristoteles (2007). **Nikomakhos'a Etik**, çev. Saffet Babür, İstanbul: Bilgesu Yayıncılık.

Arslan, A. (1999). **İslam Felsefesi Üzerine,** Ankara: Vadi Yayınları.

Bacon, F. (2014). **Yeni Atlantis,** İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Baudrillard, J. (2002). **Tüketim Toplumu,** çev. Ferda Keskin ve Nilgün Tutal, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bochenski, J. M. (1996). **Felsefece Düşünmenin Yolları,** çev. Kurtuluş Dinçer, İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.

Cansever, T. (2012). **Kubbeyi Yere Koymamak,** İstanbul: Timaş Yayınları.

Cevizci, A. (2013). **Felsefenin Kısa Tarihi,** İstanbul: Say Yayınları.

Çüçen, A. (2012). **Bilgi Felsefesi,** İstanbul: Sentez Basın Yayım.

Deleuze G. ve Guitari, F. (2001). **Felsefe Nedir?**, çev. Turhan Ilgaz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Demir, Ö. (1997). **Bilim Felsefesi,** Ankara: Vadi Yayınları.

Fazıl, N. (2008). **Bir Adam Yaratmak,** 25. Baskı, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Foucault, M. (2017). **Hapishanenin Doğuşu,** çev. M. Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.

Frolov, İ. (1999). **Felsefe Sözlüğü,** çev. Aziz Çalışlar, İstanbul: Cem Yayınları.

Gökberk, M. (2016). **Felsefe Tarihi,** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hançerlioğlu, O. (1995). **Düşünce Tarihi,** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Jeanniere, A. (1994). **"Modernite Nedir?", Modernite Versus Postmodernite İçinde,** drl. Mehmet Küçük, Ankara: Vadi Yayınları.

Kant, I. (2001). **"Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi",** çev. Bülent O. Doğan, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Kranz, W. (1984). **Antik Felsefe,** çev. Suad Y. Baydur, İstanbul: Sosyal Yayınları.

Kuçuradi, I. (2013). **İnsan ve Değerleri,** Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Mevlana (1990). **Mesnevi IV,** çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Moore, T. (2014). **Ütopya,** İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Platon (2006). **Şölen,** çev. Azra Erhat, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Platon (2014). **Sokrates'in Savunması,** çev. Numan Özcan, İstanbul: Şule Yayınları.

Platon (2106). **Devlet,** çev. Sebahattin Eyüpoğlu, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Russell, B. (1994). **Felsefe Sorunları,** çev. Vehbi Hacıkadiroğlu, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Said, E. (1998). **Oryantalizm,** çev. Nezih Uzel, İstanbul: İrfan Yayınları.

Sartre, J. P. (2016). **Varoluşçuluk,** çev. Asım Bezirci, İstanbul: Say Yayınları.

Soykan, Ö. N. (2003). **Türkiye'den Felsefe Manzaraları,** İstanbul: İnsancıl Yayınları.

Soykan, Ö. N. (2014). **"Sanat ve Yaşam", İnsancıl Dergisi,** Aralık, İstanbul, s. 5-10

Sponville, A. C. (2006). **Felsefeyi Takdimimdir,** çev. Seza Yılancıoğlu, İstanbul: Altın Kitaplar.

Strathen, P. (1999). **90 dakikada Kierkegaard**, çev. Murat Lu, İstanbul: Gendaş Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2015). **Saatleri Ayarlama Enstitüsü,** İstanbul: Dergah Yayınları, 2015, İstanbul.

Thilly, F. (2006). **Felsefeyle Yolculuk,** çev. İbrahim Şener, İstanbul: Karbon Kitaplar.

Timuçin, A. (2009). **Felsefeye Giriş,** İstanbul: Bulut Yayınları.

Turgenyev, I. (2015). **Babalar ve Oğullar,** çev. Leyla Soykut, İstanbul: İletişim Yayınları.

Ural, Ş. (1994). **Bilim Tarihi I, II, III,** İstanbul: Ağaç Yayıncılık.

Uygur, N. (2001). **Dilin Gücü,** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yıldırım, C. (1991). **Bilim Felsefesi,** İstanbul: Remzi Kitabevi.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa No.	Genel Ağ Adresi
12	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=41144602.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
13	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=76207000.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
13	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=485924698.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
14	https://i.pinimg.com/originals/7b/db/c4/7bdbc4a11f00e50c1747c006d32c5ddc.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
15	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=461243500.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
16	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=44491402.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
16	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=129047714.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
19	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=448467541.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
21	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=211384117.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
21	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=328416452.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
22	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=698133625.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
23	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=180088961.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
23	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=286315385.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
24	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=749229118.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
25	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/64/Dualite.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
28	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=376029889.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
29	https://www.shutterstock.com/search?searchterm=1193624.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)

30 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=295338749.jpg (Erişim Tarihi: 09.08.2018)

31 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=348311243.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

32 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=297953669.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

33 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=406792786.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

34 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=531577708.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

34 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=117242863.eps (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

35 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=708670018.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

35 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=404580640.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

36 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=462517999.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

37 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=711172813.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

39 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=680334949.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

40 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=646601170.jpg (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

46 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=216121459.psd (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

47 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=416648725.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

48 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=644676280.eps (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

49 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=443496685.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

51 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=385841326.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

52 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=385671838.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

55 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=134725790.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

55 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=519622993.eps (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

57 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=414629263.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

57 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=32235070.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

58 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=246237547.jpg (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

60 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=632231735.eps (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

62 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=701328685.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

62 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=127378973.eps (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

63 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=153352268.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

64 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=95883658.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

65 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=552679477.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

67 http://az616578.vo.msecnd.net/files/2016/10/22/636127571333254284-2063755088_ct.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

68 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=1083215069.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

68 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=683188156.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

69 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=501060508.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

70 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=558788176.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

71 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=580656763.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

71 https://ic.pics.livejournal.com/grimnir74/16472677/4304655/4304655_original.jpg (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

78 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=432413521.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

78 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=1527453.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

78 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=1143067838.eps (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

78 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=1012541599.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

83 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=319208435.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

85 http://brewminate.com/wp-content/uploads/2016/12/TheCave02.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

87 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=537677263.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

87 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=691473526.jpg (Erişim Tarihi: 24.08.2018)

88 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=591519560.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

88 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=134892959.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

89 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=282717986.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

90 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=578736502.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

91 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=291326693.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

91 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=129560924.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

91 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=137897132.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

92 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=197127866.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

92 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=159813524.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

92 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=509744281.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

93 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=394665298.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

94 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=357578573.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

95 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=267190748.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

95 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=587030612.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

96 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=450835483.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

97 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=619549580.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

97 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=695092186.jpg Erişim Tarihi: 09.09.2018)

98 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=322649408.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

98 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=539866405.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

101 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=602036894.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

103 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=688680190.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

103 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=704424529.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

104 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=467165633.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

105 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=665856658.eps Erişim Tarihi: 11.09.2018)

105 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=224960107.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

106 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=518959057.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

106 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=463626356.jpg Erişim Tarihi: 11.09.2018)

107 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=316993721.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

107 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=391967866.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

108 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=703582609.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

109 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=462518161.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

111 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=176681609.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

114 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=543611302.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

115 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=551537848.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

115 https://dunyasozluk.com/bugday-basagi.html/1277639 Erişim Tarihi: 13.05.2019)

117 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=1005950323.jpg Erişim Tarihi: 04.05.2019)

119 http://www.egedesonsoz.com/haber_resim/izmir-de-15-temmuz-icin-geri-sayim-programda-neler-var-959031.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

120 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=726690589.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

120 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=190143092.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2018)

120 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=433957753.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

120 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=370917815.eps Erişim Tarihi: 04.10.2018)

123 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=699415777.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

123 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=464464880.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

125 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=620435507.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

126 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=513233866.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

127 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=313506980.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

128 https://www.*bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150329_hadron_maliyet* Erişim Tarihi: 04.10.2018)

129 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=695114656.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

129 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=410709952.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

132 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=352106000.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

133 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=368872610.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

133 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=117273817.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

134 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=490258240.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

135 https://elu5.ee/wp-content/uploads/2017/08/equality_feature-2.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

136 https://www.berfrois.com/uploads/2017/05/utopiamap.jpg Erişim Tarihi: 04.10.2018)

137 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=529392760.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

139 https://pbs.twimg.com/media/CkaRekfXAAA5va9.jpg:large Erişim Tarihi: 08.10.2018)

141 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=557304790.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

141 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=663630697.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

144 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=369941003.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

143 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=796331101.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

146 http://www.artnet.com/WebServices/images/ll00085lldTToGFg1Gn72CfDrCWvaHBOcZqED/hoca-ali-riza-t%C3%BCrk-evleri.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

147 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=425472838.jpg Erişim Tarihi: 08.10.2018)

157 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=739606375.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

159 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=571610803.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

161 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=190228475.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

162 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=89891173.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

166 http://i4.ofpof.com/content/7lb1fy0kat/gallery/denemeler-montaigne_780x1125-ikmer4m38w.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

167 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=501955261.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

167 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=594844265.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)

169 https://www.shutterstock.com/search?searchterm=689465773.jpg Erişim Tarihi: 24.10.2018)